

BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET NIBR

Bostedsløse i Norge 2020 - en kartlegging

Evelyn Dyb og Hilde Zeiner

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Evelyn Dyp
Hilde Zeiner

Bostedsløse i Norge 2020 – en kartlegging

NIBR rapport 2021:10

Andre lignende NIBR-publikasjoner:

NIBR-Rapport 2021:2	Boligrådgivning i kommunene – kartlegging, vurdering og anbefalinger
NIBR-Rapport 2021:4	Den økonomiske fordelene av overgangen fra leie til eie for utsatte husstander
NIBR-Rapport 2020:10	Veier inn og ut av dårlige boforhold
NIBR-Rapport 2019:4	Færre bostedsløse – hva er forklaringen?
NIBR-rapport 2017:3	Bostedsløse i Norge 2016 – en kartlegging

Tittel: Bostedsløse i Norge 2020 – en kartlegging

Forfatter: Evelyn Dyb og Hilde Zeiner

NIBR-rapport: 2021:10

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-8309-340-7

Prosjektnummer: 201529

Prosjektnavn: Kartlegging av bostedsløshet i Norge 2020

Oppdragsgiver: Husbanken

Prosjektleder: Evelyn Dyb

Referat: Prosjektet er en kvantitative studie med formål å kartlegger omfanget og kjennetegn ved bostedsløse i Norge. Det er tidligere gjennomført seks tilsvarende studier som, sammen med denne, inngår i en tidsserie av sammenlignbare data over bostedsløshet i Norge over en periode på 24 år. Datainn-samlingen er gjennomført i uke 48, 23.–29. november, 2020 og viser et tverrsnitt av bostedsløshet i dette tidsvinduet. Selve registreringer utføres av tjenestesteder, som har kontakt med eller antas å kjenne til bostedsløse person, og statistikken omfatter personer som er kjent av hjelpeapparatet.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Mai 2021

Antall sider: 151

Utgiver: By- og regionforskningsinstituttet NIBR
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO
Telefon: (+47) 67 23 50 00
E-post: post-nibr@oslomet.no
Vår hjemmeside: <http://www.oslomet.no/nibr>

© NIBR 2021

Forord

Denne rapporten presenterer prosjektet Kartlegging av bostedsløse 2020. Den presenterer antall og profil på populasjonen av bostedsløse i Norge i et spesifikt tidsvindu, uke 48 i 2020, og gir et tverrsnitt av bostedsløsheten i Norge. Kartlegging inngår i en tidsserie. Dette er den sjuende kartleggingen, og den viser utviklingen av antall og profil på bostedsløse over en periode på 24 år. Den første kartleggingen ble gjennomført i 1996. Oppdragsgiver for denne og de tidligere kartleggingen er Husbanken. NIBR takker for utmerket samarbeid med Husbanken gjennom oppdraget, og vi retter en særlig takk til vår kontaktperson, Hermund Urstad.

Kartleggingen av bostedsløse bygger på en omfattende og komplisert datainnsamling. Selve kartleggingen utføres av ansatte i kommuner, helseforetak, fengsler og frivillige organisasjoner over hele landet i uke 48 i 2020. Prosjektet er helt avhengig av innsatsen fra alle disse, og NIBR takker for hjelpen fra alle som har tatt seg tid til den ekstra innsatsen det er å rapportere på hver eneste bostedsløs person de har kontakt med eller vet om i løpet av uke 48.

Prosjektet har vært fulgt av en referansegruppe sammensatt av representanter for kommuner, direktorater, departement og en rekke organisasjoner. Referansegruppen har bestått av (alfabetisk) Agnes Aall Ritland (Kommunal og moderniseringsdepartementet KMD), André Sirnes/Marit Nybø (Kirkens Bymisjon), Anne Bergliot Gimmestad Fjelnseth (Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid NAPHA), Anne Dahl/Kristin Tandberg (Kriminalomsorgsdirektoratet KDI), Eva Nærum (Trondheim kommune), Geir Gustavsen (Frelsesarmeens rusomsorg), Helena Semb/Fredrik Sørensen (Oslo kommune), Jan Gunnar Skoftedalen (Fagrådet – Rusfeltets hovedorganisasjon), Nina Søymer Andresen (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet Bufdir), Pål Eivind Aamodt (Arbeids- og velferdsdirektoratet NAV), Susan Østbø (Stavanger kommune), Tor Erik Befring (Helsedirektoratet) og Tor Jørgen Tofte (Bergen kommune).

Referansegruppen har hatt stor betydning i alle kartleggingene for å forankre prosjektet i kommuner, i statlige etater og direktorater og i organisasjonsfelt som arbeider med eller møter bostedsløse personer. Selv om kartleggingene av bostedsløse er gjennomført slik at de gir sammenlignbare data over hele periode på 24 år, er det likevel nødvendig å oppdatere undersøkelsen, slik at den er tilpasset virkeligheten den skal fange. Referansegruppene har opp gjennom årene hatt en viktig rolle her. Denne gangen har koronatiltakene tillatt kun ett ordinært møte. I tillegg har gruppen hatt et virtuelt møte. Problemstillingen for dette siste møtet var en vurdering av hvorvidt det var mulig å gjennomføre kartleggingen under omstendighetene som rådet høsten 2020. Tilbakemeldingen var et klart ja – et ja som var del av beslutningsgrunnlaget om å gjennomføre kartleggingen som planlagt. NIBR takker for innsatsen.

NIBR, mai 2021

Erik Henningsen
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Sammendrag	9
Summary	12
1 Innledning.....	15
1.1 Perspektiver på bostedsløshet.....	15
1.2 Definisjon, operasjonalisering og metode.....	18
1.3 Respondentutvalg og svarprosent	21
1.4 Kommunereformen	24
1.5 Strukturen i rapporten	25
2 Bostedsløse i hele landet.....	26
2.1 Antall bostedsløse og trender	27
2.2 Bostedsløse i fire kommunegrupper	29
2.3 Bakgrunn.....	30
2.4 Oppholdssteder blant bostedsløse	35
2.5 Tilhørighet	39
2.6 Problemsituasjoner	43
2.7 Oppsummering.....	47
3 Bostedsløshet i fire storbyer	49
3.1 Antall bostedsløse	49
3.2 Profilering av bostedsløse i storbyene	50
3.3 Problemsituasjoner og hjelpetiltak	55
3.4 Spesifikt om fire storbyer.....	58
3.5 Oppsummering.....	66
4 Bostedsløse i større bykommuner	68
4.1 Antall bostedsløse i kommuner med >40.000 innbyggere	68
4.2 Demografisk profil	70
4.3 Familieforhold.....	73
4.4 Oppholdssteder og lengde på situasjonen	75
4.5 Bostedsløshetens varighet.....	77
4.6 Problemsituasjoner	78
4.7 Oppsummering.....	79
5 Kommuner med 10.000 – 39.999 innbyggere	81
5.1 Antall bostedsløse	81
5.2 Demografisk profil	82
5.3 Familiesituasjon.....	84
5.4 Oppholdssteder blant bostedsløse personer	86
5.5 Bostedsløshetens varighet.....	88
5.6 Problemsituasjoner	90
5.7 Oppsummering.....	91
6 Kommuner med under 10.000 innbyggere	93
6.1 Antall bostedsløse i kommunegruppen.....	93
6.2 Bakgrunnsinformasjon om bostedsløse.....	94
6.3 Familieforhold.....	96
6.4 Oppholdssteder	97
6.5 Bostedsløshetens varighet.....	98

6.6	Problemsituasjoner	99
6.7	Oppsummering.....	101
7	Grupper av bostedsløse.....	102
7.1	Barnefamilier	102
7.2	Bostedsløse kvinner	105
7.3	Bostedsløse under 25 år	108
7.4	Bostedsløse med ROP-lidelse	111
7.5	Bostedsløshet etter historikk.....	115
7.6	Med midlertidig opphold i landet	118
7.7	Oppsummering.....	121
8	Oppsummering og refleksjon	123
8.1	Styrker og svakheter i kartleggingen	123
8.2	Nye grupper.....	125
8.3	Nullvisjon	128
8.4	Punktvis oppsummering.....	129
	Litteratur.....	131
	Vedlegg 1.....	134
	Vedlegg 2-1	136
	Vedlegg 2-2	137
	Vedlegg 4-3	141
	Vedlegg 2-4	147
	Vedlegg 3.....	148

Tabelloversikt

Tabell 1.1:	Type respondent etter andel bostedsløse respondentgruppen har registrert i 2020 og 2016. Prosent.....	23
Tabell 1.2:	Svarprosent i bydeler/NAV, blant andre kommunale instanser, frivillige organisasjoner og total svarprosent i fire storbyer.....	24
Tabell 1.3:	Antall kommuner som har svart, antall ubesvart, svarprosent og vekt for frafall....	24
Tabell 2.1:	Antall bostedsløse, bostedsløse per 1000 innbyggere, endringer fra 1996 for hver kartlegging.....	27
Tabell 2.2:	Bostedsløse i fire kommune grupper og ikke oppgitt kommune, antall personer og per 1000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012.....	30
Tabell 2.3:	Kjønnsfordeling blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.....	30
Tabell 2.4:	Aldersfordeling blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.....	31
Tabell 2.5:	Utdanningsnivå blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.....	32
Tabell 2.6:	Viktigste inntektskilder blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.....	34
Tabell 2.7:	Oppholdssteder blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.....	36
Tabell 2.8:	Oppholdssteder etter tid tilbrakt i situasjonen, 2020. Prosent.....	38
Tabell 2.9:	Historikk som bostedsløs etter kartleggingsår. Prosent.....	39
Tabell 2.10:	Sivilstatus blant bostedsløse etter kjønn, 2020. Prosent.....	40
Tabell 2.11:	Sivilstatus blant bostedsløse etter utdanning, 2020. Prosent.....	40
Tabell 2.12:	Omsorg/samværsrett blant bostedsløse med barn. Prosent. N 2020: 748, N 2016: 986, N 2012: 1.923 (N for andre år, ikke tilgjengelig).....	41
Tabell 2.13:	Sammensetning av befolkningen etter innvandringsbakgrunn 2021, opprinnelsesland/-region blant bostedsløse 2020 og 2016. Prosent.....	42
Tabell 2.14:	Fødeland/-region etter kartleggingsår. Prosent.....	43
Tabell 3.1:	Antall bostedsløse i fire storbyer etter kartleggingsår.....	49
Tabell 3.2:	Bostedsløse per 1000 innbyggere i fire storbyer etter kartleggingsår.....	50
Tabell 3.3:	Kjønnsfordeling blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	51
Tabell 3.4:	Alder blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	51
Tabell 3.5:	Utdanningsnivå blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	51
Tabell 3.6:	Fødeland/region blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	52
Tabell 3.7:	Inntektskilder blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	52
Tabell 3.8:	Oppholdssteder i uke 48 blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	53
Tabell 3.9:	Tid tilbrakt på oppholdsstedet blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	53
Tabell 3.10:	Historikk som bostedsløs blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	54
Tabell 3.11:	Sivilstatus blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.....	54
Tabell 3.12:	Andel med og uten barn under 18 år blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent....	55
Tabell 3.13:	Omsorg og samvær blant bostedsløse med barn <18 år i fire storbyer. Prosent. .	55
Tabell 3.14:	Samletabell for bostedsløse i Oslo 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.....	59
Tabell 3.15:	Samletabell for bostedsløse i Bergen 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.....	61
Tabell 3.16:	Samletabell for bostedsløse i Trondheim 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.....	63
Tabell 3.17:	Samletabell for bostedsløse i Trondheim 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.....	65
Tabell 4.1:	Kjønnsfordeling blant bostedsløse i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.....	70
Tabell 4.2:	Aldersfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.....	70
Tabell 4.3:	Fødeland/-region blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 og hele landet i 2020. Prosent.....	71

Tabell 4.4:	Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	71
Tabell 4.5:	Viktigste inntektskilde blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016, 2012, 2008, og 2005 samt for hele landet i 2016. Prosent.	72
Tabell 4.6:	Sivilstatus for bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008, 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	73
Tabell 4.7:	Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i kommuner med >40.000 i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	73
Tabell 4.8:	Bostedsløse personer med mindreårige barn etter omsorg samvær med barna i kommuner med >40.000 i 2020, 2016 og 2012 og for hele landet i 2020. N 2020: 215. Prosent.	74
Tabell 4.9:	Personer som er bostedsløse sammen med mindreårige barn i kommuner med >40.000 i 2020, 2016 og 2012 og hele landet i 2020. N 2020: 214. Prosent.	74
Tabell 4.10:	Oppholdssteder blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.	75
Tabell 4.11:	Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med 40.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012. Prosent.	76
Tabell 4.12:	Lengde i situasjonen etter oppholdsform i kommuner med >40.000 innbyggere. N:749. Prosent.	76
Tabell 4.13:	Bostedsløshetens varighet i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.	77
Tabell 4.14:	Bostedsløshetens varighet etter alder i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016. N: 874. Prosent.	78
Tabell 5.1:	Kjønnsfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.	82
Tabell 5.2:	Alder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet 2020.	82
Tabell 5.3:	Fødeland/-region blant bostedsløse i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 og hele landet i 2020. Prosent.	83
Tabell 5.4:	Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	83
Tabell 5.5:	Viktigste inntektskilder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	84
Tabell 5.6:	Sivilstatus blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 i 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.	84
Tabell 5.7:	Med og uten mindreårige barn i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020. 2016, 2012, 2008, 2005 og alle i 2020. Prosent.	85
Tabell 5.8:	Former for omsorg og samvær med barn blant bostedsløse med mindreårige barn i kommuner med 10.000-39.999 i 2020, 2016 og 2012 og for landet som helhet i 2020. N: 127. Prosent.	85
Tabell 5.9:	Personer som er bostedsløse med mindreårige barn i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 og 2012 og for hele landet i 2020. N: 128. Prosent.	86
Tabell 5.10:	Oppholdssteder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.	86
Tabell 5.11:	Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 og i 2012, og i hele landet for 2020. Prosent.	87
Tabell 5.12:	Lengde i situasjonen etter oppholdsform i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere. Prosent. N: 555.	87

Tabell 5.13:	Bostedsløshetens varighet i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og for hele landet i 2020. Prosent.....	88
Tabell 5.14:	Bostedsløshetens varighet etter alder i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020. Prosent. N: 607.....	89
Tabell 6.1:	Andel menn og kvinner i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.....	94
Tabell 6.2:	Aldersfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	94
Tabell 6.3:	Bostedsløse personer etter fødeland i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 samt for hele landet i 2020. Prosent.....	95
Tabell 6.4:	Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	95
Tabell 6.5:	Viktigste inntektskilde blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	96
Tabell 6.6:	Sivilstatus for bostedsløse personer i kommuner <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.....	96
Tabell 6.7:	Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.	97
Tabell 6.8:	Omsorg/samvær med barn blant bostedsløse i kommuner <10.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012 og hele landet 2020. Prosent. N 2020: 29.	97
Tabell 6.9:	Oppholdssteder blant bostedsløse i kommuner <10.000 i 2020, 2016, 2012, 2008, 2005 og hele landet i 2020. Prosent.	97
Tabell 6.10:	Tid tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012, samt hele landet i 2020. Prosent.	98
Tabell 6.11:	Lengde i situasjonen etter oppholdsform i 2020 i kommuner med <10.000 innbyggere. Prosent. N: 208.....	98
Tabell 6.12:	Bostedsløshetens varighet i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.	99
Tabell 7.1:	Samletabell for bostedsløse barnefamilier 2020, 2016 og 2012. Prosent. N (2020):112.	103
Tabell 7.2:	Antall kvinner, prosentandel kvinner og alle bostedsløse fordelt på fire kommunegrupper og ikke oppgitt kommune, 2020.	105
Tabell 7.3:	Samletabell for bostedsløse kvinner og alle bostedsløse 2020. Prosent.	106
Tabell 7.4:	Samletabell for unge bostedsløse under 25 år 2020, 2016 og 2012 og alle bostedsløse i 2020. Prosent.....	109
Tabell 7.5:	Antall med ROP-lidelse og prosentandel med ROP-lidelse og alle bostedsløse fordelt på fire kommunegrupper og ikke oppgitt kommune, 2020.	112
Tabell 7.6:	Samletabell for bostedsløse med ROP-lidelse 2020, 2016 og 2012 og alle bostedsløse i 2020. Prosent. N personer med ROP-lidelse 2020: 798.....	112
Tabell 7.7:	Samletabell for tre grupper etter historikk som bostedsløse 2020. N Akutt bostedsløs: 823. N Tilbakevendende situasjon: 998. N >Halvt år: 599. Prosent.	116
Tabell 7.8:	Samletabell for bostedsløse med midlertidig opphold i landet 2020, 2016 og 2012. Prosent. N 2020: 59 (ruter med færre enn 5 enheter er merket med -)	120

Figurliste

Figur 2.1:	Utdanningsnivå blant bostedsløse 2020 og i hele befolkningen. Prosent (N bostedsløse: 1.581) Kilde for befolkningen: SSB, oppdatert august 2020.	33
Figur 2.2:	Viktigste inntektskilder blant bostedsløse 2020. Prosent. N: 3.325.	33
Figur 2.3:	Viktigste inntektskilder blant bostedsløse etter alder i fem grupper, 2020. Prosent. N: 3321.	34
Figur 2.4:	Oppholdssteder blant bostedsløse uke 48 i 2020. Prosent. N: 3325.	35
Figur 2.5:	Tid tilbrakt på oppholdsstedet ved tidspunktet for registrering (uke 48). Prosent. N 2020: 3325, N 2016: 3879, N 2012: 6658.	38
Figur 2.6:	Andel bostedsløse med og uten mindreårige barn for fem kartleggingsår. Prosent.	41
Figur 2.7:	Situasjoner knyttet til boforhold, 2020, 2016, 2012 og 2008. Prosent.	45
Figur 2.8:	Situasjoner knyttet til institusjoner, inntekt og gjeld, 2020, 2016, 2012, 2008.	46
Figur 2.9:	Situasjoner knyttet til helse, behandling og oppfølging, 2020, 2016, 2012, 2008... ..	46
Figur 3.1:	Situasjoner knyttet til boforhold i fire storbyer 2020 og 2016. Prosent.	56
Figur 3.2:	Situasjoner knyttet til institusjoner, inntekt og gjeld i fire storbyer 2020 og 2016. Prosent.	57
Figur 3.3:	Situasjoner knyttet til helse, behandling og oppfølging i fire storbyer i 2020 og 2016. Prosent.	57
Figur 4.1:	Andel bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere for 2016 og 2020. Per 1000 innbyggere.	69
Figur 4.2:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.	78
Figur 4.3:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, 2020 og 2016. Prosent.	79
Figur 5.1:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020 og 2016. Prosent.	90
Figur 5.2:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020 og 2016. Prosent.	91
Figur 6.1:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommunegruppe <10.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.	99
Figur 6.2:	Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, i kommunegruppe <10.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.	100
Figur 7.1:	Antall foreldre som er bostedsløse sammen barna sine og antall barn 2008, 2012, 2016 og 2020.	102
Figur 7.2:	Boforhold og problemsituasjoner blant bostedsløse barnefamilier 2020 og 2016. Prosent.	104
Figur 7.3:	Andel kvinner og andel av alle bostedsløse i problemsituasjoner og med hjelpetiltak. Prosent.	107
Figur 7.4:	Boforhold blant unge bostedsløse under 25 år og alle bostedsløse, 2020. Prosent.	110
Figur 7.5:	Personlige forhold blant unge bostedsløse under 25 år og alle bostedsløse, 2020. Prosent.	111
Figur 7.6:	Situasjoner knyttet til boforhold, personer med ROP-lidelse og alle bostedsløse 2020. Prosent.	114
Figur 7.7:	Helseproblemer og behandling blant personer med ROP-lidelse og alle bostedsløse 2020. Prosent.	114
Figur 7.8:	Situasjoner knyttet til boforhold for gruppene med bostedsløshet som nytt akutt problem og langvarig bostedsløse (tilbakevendende over flere år) 2020. Prosent.	117

Figur 7.9: Problemsituasjoner og hjelpetiltak for gruppene med bostedsløshet som nytt akutt problem og langvarig bostedsløse (tilbakevendende over flere år) 2020. Prosent. 118

Sammendrag

Høsten 2020 ble den sjuende landsomfattende kartleggingen av bostedsløse gjennomført i Norge. Den første kartleggingen ble gjennomført i 1996, nøyaktig 24 år før studien som presenteres i denne rapporten. Siden 2008 har disse landsomfattende kartleggingene vært gjennomført hvert fjerde år. Kartleggingene inngår i en tidsserie. Det vil si at data og informasjon som innhentes skal kunne sammenlignes over 24 år med kartlegginger. Studiene gir et tverrsnittsbilde av bostedsløshet i Norge i én uke. I alle kartleggingene har tidsvinduet vært satt til slutten av november eller månedsskiftet november/desember, vanligvis uke 48. I 2020 var tidsvinduet 23.–29. november.

Kartleggingen gjennomføres av ansatte i kommunale tjenester, helseforetak, fengsler, frivillige organisasjoner og andre private som yter tjenester til bostedsløse. Studien omfatter derfor bostedsløse i kontakt med eller som er kjent av hjelpeapparatet, og som er bostedsløse i den spesifikke uken. Studien viser antall og profil på bostedsløse på ett bestemt tidspunkt (uke 48). Antallet som er bostedsløse i en lengre periode, for eksempel et år, vil være høyere.

Bostedsløshet defineres ut fra posisjoner i boligmarkedet, eller mer presist, posisjoner utenfor boligmarkedet. Følgende definisjon er benyttet i alle sju kartleggingene:

Som bostedsløs regnes personer som ikke disponerer egen eid eller leid bolig og er henvist til tilfeldige og midlertidige botilbud, bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger, er i institusjon eller under kriminalomsorgen og skal utskrives/løslates innen to måneder uten å ha egen bolig, samt personer som sover ute/ikke har et sted å sove. Personer som bor varig hos nære pårørende eller i framleid bolig regnes ikke som bostedsløse.

Det sentrale funnet i kartleggingen for 2020 er at det har vært en betydelig nedgang i tallet på bostedsløse. Nedgangen er en fortsettelse av en stor reduksjon som ble observert i den forrige kartleggingen i 2016. Antall bostedsløse i Norge i uke 48 i 2020 omfatter 3.325 personer. Det tilsvarer 0,62 bostedsløse per 1000 innbyggere. Ved forrige kartlegging, uke 48 i 2016, var tallet på bostedsløse 3.909, tilsvarende 0,75 per 1000 innbyggere. Fra 2016 til 2020 er antall bostedsløse redusert med 15 prosent. Tallet på bostedsløse har gått både opp og ned i de 24 årene siden første kartlegging. De siste kartleggingene finner at det har vært en kraftig reduksjon i bostedsløshet her i landet. Denne trenden var synlig allerede i 2012, da antall bostedsløse målt etter landets innbyggertall gikk marginalt ned. Fra 2012 til 2016 var nedgangen et faktum med en reduksjon på 36 prosent i antall i løpet av fire år. Den nedadgående trenden har fortsatt til 2020, selv om nedgangen er klart mindre.

De statistisk mest framtrepende kjennetegnene ved bostedsløse er: En mann i midten eller slutten av 30-årene, han er enslig, født i Norge, han har vært bostedsløs lenge og er avhengig av rusmidler. I løpet av 24 år med innsamling av statistikk om bostedsløshet er dette bildet noe nyansert. Kvinneandelen har økt litt, men fremdeles i 2020 er 71 prosent menn og 29 prosent er kvinner. Gjennomsnittsalderen er 38 år. De vanligste inntektskildene er sosialhjelp (30 prosent) og uføretrygd (27 prosent). Andelen født i Norge har gått jevnt ned og er 67 prosent i 2020. De vanligste oppholdsstedene er i midlertidig botilbud (31 prosent) og midlertidig hos venner, kjente eller slektninger (30 prosent). Andel som er avhengig av rusmidler har gått ned og er 50 prosent i 2020. En av tre har en psykisk lidelse. Det er samme andel som i de foregående kartleggingene.

Bostedsløse oppholder seg i og hører hjemme i alle typer kommuner. Majoriteten både i absolutte og relative tall oppholder seg imidlertid i byene. Det er også bostedsløshet i små kommuner og rurale strøk, men antall og andel bostedsløse i forhold til befolkningen reduseres sammen med kommunestørrelse. Dette mønsteret er gjennomgående i store deler av verden inkludert Norge. Analyse og presentasjon av tallene i denne rapporten er organisert i kommunegrupper. Kommunene er gruppert etter antall innbyggere. Mellom de to siste kartleggingene har kommunereformen redusert antall kommuner fra 428 til 356. De aller fleste sammenslåingene er små

kommuner, som har gått inn i en stor kommune, og mindre og små kommuner som har gått sammen. Noen av disse sammenslutningene har ført til nye storkommuner eller sterkere vekst i allerede store kommuner. Endringene gjennomgås i kapitlene for omtale av kommunegruppene. I det følgende presenteres hovedtallene for hver kommunegruppe.

Fire storbyer, Bergen, Oslo, Trondheim og Stavanger: Samlet antall bostedsløse i de fire byene er 1.440. Det tilsvarer 1,09 per 1000 innbyggere. I 2016 hadde de fire byene til sammen 1.691 bostedsløse og 1,35 per 1000 innbyggere. De fire storbyene har som gruppe en nedgang på 15 prosent i antall bostedsløse i perioden 2016–2020. Alle de fire byene har hatt nedgang i antall bostedsløse. Fra 2012 til 2016 hadde storbyene en samlet reduksjon på 36 prosent. Med unntak av den første kartleggingen i 1996, der Oslo representerte et eksepsjonelt høyt antall, nådde de fire storbyene en topp målt i relativt omfang av bostedsløshet i 2008. Antall per 1000 innbyggere var da 2,36. Antallet ved neste kartlegging, i 2012, var om lag det samme. Men byene hadde i denne perioden er sterk befolkningsvekst, slik at det relative antallet bostedsløse gikk ned og tilsvarte 2,23 per 1000 innbyggere i 2012.

Kommuner med 40.000 innbyggere og mer (unntatt storbyene): Denne gruppen omfatter 21 kommuner i 2020 mot 17 i 2016. Fire kommuner er nye i gruppen. Kun en av disse har kommet til gjennom vekst i folketall uten kommunesammenslåing. De tre andre er resultat av fusjoner mellom mellomstore og små kommuner. Ni kommuner, som allerede var i gruppen, er slått sammen med andre, primært små, kommuner (<10.000 innbyggere). Antall bostedsløse i denne kommunegruppen i 2020 er 874 personer. Det er omtrent samme antall som i 2016 (878 personer). Med økt folketall har det relative antallet gått ned fra 0,85 til 0,61 per 1000 innbyggere i perioden 2016 til 2020. I likhet med landet ellers, hadde denne kommunegruppen en større reduksjon fra 1,43 per 1000 innbyggere i 2012 til, som nevnt, 0,85 per 1000 i 2016.

Kommuner med 10.000 til 39.999 innbyggere: I 2020 var det 88 kommuner i denne kommunegruppen mot 93 kommuner i 2016. Reduksjonen i antall kommuner er resultat av kommune-reformen. 25 av kommunene er basert på nye konstellasjoner. Det samlede antall bostedsløse i denne kommunegruppen i 2020 var 606 tilsvarende 0,35 per 1000 innbyggere. Også kommunene i denne gruppen har hatt nedgang i antall og andel bostedsløse fra 2016. I likhet med de andre kommunegruppene var nedgangen langt større i de fire foregående årene. I 2012 var det samlede antall bostedsløse 1.737, som tilsvarer 1,06 per 1000 innbyggere. I 2016 var antallet redusert til 849 og 0,85 per 1000 innbyggere.

Kommuner med færre enn 10.000 innbyggere: 243 av Norges 356 kommuner tilhører denne gruppen. I 2016 var antallet 314 kommuner, og også her er reduksjonen et resultat av kommune-reformen. De fleste av de små kommunene som er slått sammen, har gått sammen med andre kommuner i gruppen over (10.000–39.999), men det er også noen nye kommunedannelser innenfor denne minste gruppen. Svarprosenten blant kommuner i denne gruppen er lav, og til tross for at tallene blir vektet, er antall bostedsløse usikkert og underrapporteringen må regnes som betydelig. Antall bostedsløse i 2020 er 235 personer og 0,27 per 1000 innbyggere. Det har vært nedgang i tallet på bostedsløse fra 470 personer og 0,4 per 1000 innbyggere i 2012, til 375 tilsvarende 0,32 per 1000 innbyggere i 2016 og videre ned i 2020.

Gjennom enkeltvariabler og ved å kombinere variabler er grupper av bostedsløse identifisert og beskrevet:

Bostedsløse barnefamilier er foreldre som er bostedsløse sammen med barnet eller barna sine. En av fire bostedsløse har mindreårige barn (<18 år). En liten andel har daglig eller delt omsorg for barnet/barna og 31 prosent har samværsrett. Bostedsløse barnefamilier er i hovedsak identisk med gruppen foreldre som har omsorgsrett. Gruppen utgjør 112 foreldre. Antall barn er 142. Men for mange av foreldrene er antall barn ikke oppgitt, og det antas å være flere barn enn de 142. Fire av fem av foreldrene er kvinner, viktigste inntektskilde er sosialhjelp, men en av fire har arbeidsrelatert inntekt, et mindretall er født i Norge og de aller fleste er akutt bostedsløse.

Bostedsløse kvinner har i hovedsak samme profil som hele populasjonen av bostedsløse. Holdt opp mot hele populasjonen, er litt færre født i Norge (64 prosent), noen flere oppholder seg i krisesenter og en større andel er akutt bostedsløse. 40 prosent er avhengig av rusmidler, en av tre har en psykisk lidelse, en av fire har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering og nesten like mange (22 prosent) har mistet boligen sin på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt.

Unge bostedsløse er personer under 25 år. Blant de unge er andelen kvinner noe høyere enn i hele populasjonen, noen flere har arbeidsrelatert inntekt og en større andel mottar sosialhjelp. 63 prosent er født i Norge og den nest største gruppen (13 prosent) er født i Asia. 44 prosent oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger, vel en tredel er langvarig bostedsløse (gjentakende over flere år/mer enn et halvår), like mange opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem og nesten like mange er besvart med «annet» eller ukjent historikk. Avhengighet av rusmidler og psykiske lidelser er mindre utbredt blant unge enn blant alle bostedsløse.

Bostedsløse med ROP-lidelse er personer med samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse. 24 prosent av alle bostedsløse, 798 personer, er registrert med både rusavhengighet og psykisk lidelse. Tre av fire i denne gruppen er menn, viktigste inntektskilde er uføretrygd (45 prosent), 85 prosent er født i Norge og mest utbredte oppholdsform er midlertidig botilbud. To av tre har vært tilbakevendende bostedsløse over flere år eller mer enn et halvt år. Personer med ROP-lidelse er oftere kastet ut av boligen sin sammenlignet med hele populasjonen, mer enn dobbelt så mange er i behandling (inkl. LAR) sammenlignet med alle bostedsløse, og somatiske sykdommer, skade og funksjonsnedsettelse er mer utbredt.

Akutt og langvarig bostedsløse er to grupper som er definert etter historikk som bostedsløse. Akutt bostedsløse er personer som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem, og langvarig bostedsløse er her definert som personer som opplever bostedsløshet som tilbakevendende situasjon over flere år. Disse to gruppen er på mange områder ulike og er satt opp som kontraster. Sammenlignet med den statistiske normalbefolkningen ligger begge gruppene nærmest hele populasjonen av bostedsløse. Med det som utgangspunkt kan de beskrives som følger: Akutt bostedsløse er yngre, de har oftere arbeidsrelatert inntekt, 60 prosent er født i Norge og flere av dem er kvinner. Langvarig bostedsløse er eldre enn hele populasjonen, de er oftere menn og kun et par prosent har arbeidsrelatert inntekt. Fire av fem er født i Norge. 77 prosent av langvarig og 33 prosent av akutt bostedsløse er avhengig av rusmidler, og utbredelse av psykiske lidelser forekommer nesten dobbelt så ofte blant langvarig som blant akutt bostedsløse.

Bostedsløse med midlertidig opphold i landet er i 2020 en liten gruppe på 59 personer (169 personer i 2016). Flertallet i gruppen har en form for tilknytning til Norge ut over at de oppholder seg her. Over halvparten har arbeidsrelatert inntekt, sosialhjelp eller en annen velferdsytelse. Kvinneandelen er relativt høy (36 prosent), gruppen er litt eldre enn hele populasjonen og den mest utbredte oppholdsformen er midlertidig botilbud. Gruppen scorer lavt på ulike problemsituasjoner. De mest utbredte problemene er utkastelse fra boligen, avhengighet av rusmidler, utsatt for vold, trakassering eller diskriminering og bortfall av inntekt.

Summary

In the autumn of 2020, the seventh nationwide mapping study of homelessness was undertaken in Norway. The first mapping of this kind was undertaken in 1996, 24 years before the study presented in this report. Since 2008 the nationwide mappings have been undertaken every fourth year, thus forming part of a time series that allows for the comparison of data and information across these 24 years. The studies provide a cross-sectional picture of homelessness in Norway during a particular week. In all the mapping studies, the time window has been set in late November or early December, normally in the 48th week of the year. In 2020 the mapping study was carried out from 23 to 29 November.

The mapping is conducted by municipal service employees, the Norwegian Labour and Welfare Administration (NAV), health institutions and prisons, as well as NGOs and other private agencies that provide services for homeless people who are in contact with, or are known to, the support services. The mapping is a registration of homeless people in a particular point in time (week 48), and the total number of homeless people throughout the year will be higher.

Homelessness is defined in terms of status in the housing market, or more correctly: outside the housing market. The following definition has been used in all seven mapping studies:

A person is considered homeless if he/she has no privately owned or rented accommodation and is reliant on occasional or temporary lodging, lives temporarily with friends, acquaintances or relatives, lives in an institution or in a correctional facility and is due to be released within two months without access to accommodation, or who sleeps rough/has no place to sleep. Persons who live permanently with next of kin or in sublet accommodation are not considered homeless.

The most important finding in the 2020 mapping study is that of a reduction in the number of homeless people. This is a continuation of the significant reduction observed in the 2016 mapping. The number of homeless people in Norway in the 48th week of 2020 amounted to 3.325 individuals, equivalent to 0.62 homeless per 1000 inhabitants. In the previous mapping, in the 48th week of 2016, the number of homeless people in Norway amounted to 3.909, equivalent to 0.75 homeless per 1000 inhabitants. Hence, the reduction amounts to 15 per cent from 2016 to 2020. In the 24 years of mapping homelessness in Norway, the numbers have fluctuated. Since 2012, however, we have seen a downward trend. The 2012 mapping studied indicated a marginal decline in the number of homeless people per 1000 inhabitants. From 2012 to 2016 there was a 36 per cent reduction in the number of homeless people, a trend that continues in 2020 although at a lower pace.

Statistically the most prominent characteristics of homelessness are male, mid-30s, single, born in Norway, long history of homelessness and substance abuse. Over time, however, this picture is becoming more nuanced. The proportion of women has increased slightly, although in 2020 the male/female ratio is 71/29. The average age is 38. The most common source of income is social assistance (30 per cent) and disability benefits (27 per cent). The proportion born in Norway has declined and is at 67 per cent in 2020. The most common accommodations are temporary accommodation and friends, acquaintances or relatives. The proportion suffering from substance abuse has declined and is at 50 per cent in 2020. One in three suffers from mental disorders, meaning that the proportion of homeless suffering from mental disorders remains constant over time.

Homeless people are found and belong in all types of municipalities, including small municipalities and rural municipalities. The majority, however, in absolute as well as relative terms, live in the cities. This pattern prevails in most parts of the world, including Norway. The analysis and presentation of the figures are organized in groups of municipalities, and the municipalities are grouped by population. Between 2016 and 2020 there has been a reduction in the number of Norwegian municipalities, from 428 to 356. This reduction is due to smaller

municipalities merging with its larger neighbour, or several smaller municipalities merging into one larger municipality. In consequence, the mergers have led to new, larger municipalities or stronger growth in already large municipalities. The changes are reviewed in the chapters discussing particular municipal groups. In the following, the main figures for each municipal group are presented.

The four cities of Bergen, Oslo, Trondheim and Stavanger: The total number of homeless people in the four cities is 1 440, i.e. 1.09 per 1000 inhabitants. The corresponding figures for 2016 the numbers were 1 691 in total and 1.35 per 1000. From 2016 to 2020 the four cities have seen a decline amounting to 15 per cent. All four cities have experienced a decline. Apart from the first mapping in 1996 where Oslo reported a remarkably high number of homeless people, the number of homeless per 1000 inhabitants in the four cities peaked in 2008, with 2.36 homeless per 1000 people. Whereas the total number of homeless people remained largely unchanged from 2008 to 2012, the cities had experienced population growth which reduced the number per 1000 to 2.23. From 2012 to 2016, the four cities saw a reduction of 36 per cent in the number of homeless people.

Municipalities with 40 000 inhabitants or more (with the exception of cities): This group includes 21 municipalities in 2020, compared to 17 in 2016. In three of the four municipalities population growth results from municipal mergers. Nine of the other municipalities in this group has merged with other, primarily smaller, municipalities (less than 10 000 inhabitants). The number of homeless people in this group amounted to 874 individuals, practically the same as in 2016 (878 individuals). Due to population growth, however, the proportion of homeless is reduced from 0.85 to 0.61 per 1000 inhabitants from 2016 to 2020. From 2012 to 2016 the porportion had been reduced from 1.43 to 0.85.

Municipalities with 10 000 to 39 999 inhabitants: In 2020 this group includes 88 municipalities, compared to 93 in 2016. 25 of the municipalities are new municipalities resulting from municipal mergers. In 2020, the aggregate number and the rate per 1000 inhabitants amount to 606 individuals and 0.35 respectively. Also in this group there has been a decline in aggregate and relative numbers, as well as a slowing down of the decline. In 2012, the aggregate number and the rate per 1000 inhabitants were 1 737 and 1.06 respectively. The corresponding figures for 2016 were 849 and 0.84.

Municipalities with less than 10 000 inhabitants: 243 of the 356 municipalities in Norway belong in this group. In 2016 the number was 314, and the reduction results from the municipal reform. Whereas most of the municipalities merged with larger municipalities (10 000 to 39 999 inhabitants), we find some newly merged municipalities also in this group. The response rate in this group is low, and although the numbers are weighted, the underreporting is significant and the estimates fraught with uncertainty. In 2020 the aggregate number and the rate per 1000 inhabitants are 235 individuals and 0.27 per 1000, a decline from 470 and 0.4 in 2012 and 375 and 0.32 in 2016.

Through individual variables and by combining variables, groups of homeless people are identified and described:

Homeless families consist of parents who are homeless with their child or children. One of four homeless individuals have children of dependent age. A small proportion has shared or daily care, and 31 per cent have visiting rights. Homeless families are more or less identical to the group of parents with visiting rights. The group consists of 112 parents, and 142 underage children. However, for many parents the number of children is not stated, and the number of children is likely to be higher. Four of five parents who are homeless with their children of dependent age are women. Social benefits are the main source of income, but one of four have a work-related income. The majority is born outside Norway, and most experience homelessness as a recent, acute problem.

Homeless women largely share the same characteristics as the total population of homeless individuals. However, slightly fewer are born in Norway (64 per cent), a few more are in women's refuges and a larger proportion experience homelessness as a recent, acute problem. 40 per cent suffer from substance abuse, and one of three suffers from a mental disorder. One of four have experienced violence or harassment, and 22 per cent have lost their home due to relationship breakdown or family conflict.

The young homeless are individuals below the age of 25. The proportion of women is higher among the young than in the homeless population overall. A larger proportion of the individuals in this group have either social benefits or work-related income. 63 per cent are born in Norway, and 10 per cent in Asia. 44 per cent stay with friends, acquaintances or relatives, and approximately one in three have an extended history of homelessness, one in three experiences homelessness as a recent, acute problem, and the last third is registered with an unknown history of previous homelessness.

Homeless with dual diagnosis are individuals suffering from both a mental disorder and substance abuse. 24 per cent of the homeless, 798 individuals, are registered with a dual diagnosis. Three in every four are men, their most important source of income is disability insurance (45 per cent), 85 per cent are born in Norway and temporary lodging is the most common accommodation. Persons with dual diagnosis are more likely to be evicted than the homeless population overall, and twice as likely to be in treatment, including OMT (opiate maintenance therapy). They are also more likely to suffer from illness and disease, injuries and functional reduction.

Acute and long-term homeless are two groups defined by their history of homelessness. Acute are individuals who experience homelessness as a recent, acute problem, and long-term is defined as individuals who go through recurrent episodes over several years. The two groups differ in many respects and are employed here as contrasts. Compared to the statistical characteristics of the population in general, both groups are more similar to the population of homeless. From this vantage point, they may be described as follows: The acute homeless are younger, are more likely to have work-related income, 60 per cent are born in Norway, and the proportion of women is higher. The long-term homeless are older, they are more likely to be male, and only a few per cent have a work-related income. Four in five are born in Norway. 77 per cent of long-term homeless and 33 per cent of acute homeless suffer from substance abuse. Mental disorders occur almost twice as often among the long-term homeless compared to the acute homeless.

Persons who are temporarily living in Norway constitute a small group of 59 individuals in 2020 (169 in 2016). The majority has some form of connection to Norway in addition to staying here. More than one in two have a work-related income, social benefits or some other welfare benefit. The proportion of women is relatively high (36 per cent), and the group is somewhat older than the population of homeless, and the most common accommodation is some form of temporary accommodation. The most common problems are eviction, substance abuse, violence and harassment, or discrimination and loss of income.

1 Innledning

Denne rapporten presenterer resultatene av den syvende landsomfattende kartlegging av bostedsløse i Norge. Studien inngår i en tidsserie som spenner over nærmere et kvart århundre. Den aller første kartleggingen ble gjennomført i 1996. Disse studiene er forholdsvis krevende og de gjennomføres derfor kun hvert fjerde år. Kartleggingen er en tverrsnittstudie, som gir et bilde av antall bostedsløse og noen kjennetegn ved gruppen i et tidsvindu på en uke. Resultatet som framkommer i dette tidsvinduet antas å være representativt for omfanget av bostedsløshet og profilen på gruppen også om studien ble gjennomført noen uker før eller senere. Det er imidlertid viktig å ha i mente at bostedsløshet er en situasjon mennesker befinner seg i for en kortere eller lengre periode i livet. I et lengre perspektiv, for eksempel i løpet av et helt år, vil flere personer oppleve bostedsløshet, enn de som registreres i det aktuelle tidsvinduet. Antallet kan være om lag det samme selv om kartleggingene gjennomføres i en annen uke, men noen personer har gått ut av gruppen mens andre har kommet til. En registrering av alle bostedsløse i løpet av for eksempel et helt år, ville gitt et høyere tall.

Dette første kapittelet av rapporten trekker opp noen perspektiver på studier av bostedsløshet og ulike måter å kartlegge bostedsløshet på. Kapittelet har også en grundig presentasjon av definisjonen av bostedsløshet og metoden denne kartleggingen benytter. Selve kartleggingen gjennomføres av kommunale og statlige instanser og frivillige organisasjoner, og involverer et stort antall respondenter. Andel respondenter som besvarer en spørreskjemaundersøkelse varierer, men tendensen er at antall undersøkelser og rapporteringen offentlige instanser forventes å delta i øker, og svarprosenten på undersøkelsene blir ofte lavere enn ønskelig. I denne undersøkelsen vil frafall av respondenter bety at en del bostedsløse personer ikke blir registrert, og antall bostedsløse i undersøkelsen blir lavere enn det faktiske antallet. Gjennomgang og analyse av respondentene og frafall er derfor en viktig del av metodebeskrivelsen.

1.1 Perspektiver på bostedsløshet

Det er flere måter å nærme seg bostedsløshet på. En klassisk todeling er skillet mellom en individuell og en strukturell tilnærming. Individuell tilnærming dreier seg enkelt sagt om at årsaken til bostedsløshet forklares med egenskaper ved den bostedsløse personen. «Egenskaper ved personen» kan ha ulike betoning. Én betoner personens moral og legger vekt på det personlige ansvaret for situasjonen: Personen har valgt å begynne med rusmidler, han eller hun velger kriminalitet framfor ærlig arbeid eller nekter å akseptere husordensregler og/eller unnlater å betale husleien, og blir derfor kastet ut av boligen sin. Dette er den moralistiske varianten. En annen form for individuell tilnærming legger mindre vekt på personens moral og dårlige valg og framhever sykdom, «tung bagasje» i form av for eksempel vanskelig oppvekst, og en nedadgående spiral som følge av livsstilen vedkommende har havnet i. Bostedsløshet under ulike navn som vandring, vagabondering og løsgjengeri har opp gjennom historien i hovedsak vært sett på som et individuelt problem og et tegn på moralsk brist hos den bostedsløse personen (Dyb 2020).

En strukturell forklaringsmodell ser etter sammenhenger mellom bostedsløshet og samfunnsstrukturer som for eksempel arbeidsløshet, høye boligpriser, mangel på velferdsordninger og sosialt sikkerhetsnett, fattigdom generelt og økonomiske nedgangstider, som virkningene av den globale finanskrisa i 2008. I de fleste europeiske landene økte tallet på bostedsløse etter finanskrisa i 2008, og tallet har fortsatt å stige¹. Sammensetningen av gruppen bostedsløse endret seg, som illustrert med eksempelet Irland. Fra 2014 til tidlig 2019 er antall personer som bor i midlertidige botilbud steget med 163 prosent. I kontrast til tidligere, er en stor andel av populasjonen barnefamilier, og denne gruppen har steget mest og raskest med nærmere 300

¹Dokumentert i flere publikasjoner fra FEANTSA, f.eks. [Summer 2017 - Homeless in Europe Magazine: Increases in Homelessness \(feantsa.org\)](https://www.feantsa.org/en/summer-2017-homeless-in-europe-magazine-increases-in-homelessness)

prosent økning i siste del av perioden. Krisa rammet både arbeidsmarkedet og boligmarkedet. En stor andel av familiene hadde bodd i samme bolig i flere år og ble bostedsløse på grunn av endringer i leieforholdet. En av fire familier ble bostedsløse fordi utleier skulle selge eiendommen (Long et al. 2019).

Innenfor forskning har det vokst fram mer dynamiske perspektiver på årsaker til og veier ut av bostedsløshet. Forklaringsmodellene består ikke av et «enten eller» – enten individuelle eller strukturelle forklaringer – men undersøker hvordan strukturer og individuelle forutsetninger kan spille sammen (Batterham 2019; Anderberg & Dahlberg 2019; Benjaminsen & Knutagård 2016; Dyb et al. 2013; Nordfeldt 2012).

1.1.1 Boligproblem eller sosialt problem?

Definisjonen av bostedsløshet, som benyttes i kartleggingene i Norge, har utspring i boligbegrepet, og er avledet av boforhold som i en moderne velferdsstat oppfattes som en trygg og anstendig boligsituasjon. I den første kartleggingen av bostedsløse henviser Ulfrstad (1997) til Ingrid Sahlins (1992) refleksjoner rundt begrepet bostedsløshet. Sahlins utgangspunkt er beslektet med dikotomien individuelt versus strukturelt problem, men hun velger en annen innfallsvinkel. Sahlin framholder at én tilnærming legger vekt på individets avvikende atferd og livsstil som rusmisbruk og kriminalitet og lar dette få forrang over boligsituasjonen. Den andre definisjonen, som Sahlin velger å kalle «boligrelatert», legger vekt på mangel på bolig og klassifiserer bostedsløse etter deres materielle og rettslige boligsituasjon.

En boligrelatert definisjon av begrepet bostedsløs gir forrang til fravær av bolig. Forståelsen og definisjonen av bostedsløshet som ble tatt i bruk i den første nasjonale kartleggingen her i landet, og som er blitt brukt i de seks påfølgende kartleggingene, lener seg på en boligrelatert tilnærming (Ulfrstad 1997). I rapporten fra den første kartleggingen av bostedsløse skriver Ulfrstad at, mens hjemmet har en psykologisk og emosjonell dimensjon som kan være vanskelig å operasjonalisere, er begrepet bolig forbundet med en materiell struktur og visse rettigheter. Her kan det legges til at bolig er innarbeidet som begrep blant annet i transaksjoner på markedet og andre juridiske sammenhenger, som styrker den felles forståelsen av innholdet i begrepet. Bolig, ikke hjem, anvendes i statistikk om temaet i Statistisk sentralbyrå. Begreper bolig er derfor også bedre egnet i en operasjonalisering i en kvantitativ studie enn begrepet hjem.

Den første kartleggingen av bostedsløse i Norge ble gjennomført med samme metode og etter samme definisjon som en kartlegging gjennomført i Sverige i 1993. Sverige bruker begrepet hjemløs (hemlös), mens forskerne som sto for den første kartleggingen i Norge altså valgte begrepet bostedsløs. Til tross for felles utgangspunkt for å definere bostedsløshet i Norge og Sverige, har bostedsløshet ulik politisk og administrativ forankring i de to landene. Norge bruker begrepet bostedsløs og forankrer området i boligpolitikken ved at Husbanken har hovedansvaret. I Sverige er bostedsløshet, eller hjemløshet, forankret i sosialforvaltningen på nasjonalt nivå. Sosialstyrelsen² har det politiske ansvaret for politikkområdet og gjennomfører kartleggingene av bostedsløse. I Sverige har en etter hvert trukket et skille mellom bostedsløs og hjemløs. Hjemløshet tilsvare personene som omfattes av den opprinnelige definisjonen, mens bostedsløse er personer og husstander som står i kø for å få bolig i Allmennyttiga bostadsföretag³. Husstander definert under kategorien hjemløs er oftere henvist til spesialkontrakter basert på framleie med sosialtjenesten som mellomledd (Sahlin 2004).

Danmark tok i bruk samme definisjon av bostedsløshet og metodikk som Norge og Sverige i landets første kartlegging i 2007 (Benjaminsen og Christensen 2007). Inntil da hadde Danmark brukt administrative data primært basert på registrering av brukere av herberger for bostedsløse,

² Tilsvarende funksjoner som Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet i Norge

³ «Allmennyttan» er vanligvis kommunale foretak eller stiftelser og utgjør en stor del av boligsektoren i Sverige (ikke forveksles med den begrensede kommunale boligsektoren i Norge).

eller hjemløse, supplert med noen andre registre, blant annet fra krisesentrene for voldsutsatte kvinner. I Danmark, som i Sverige, er kartleggingen og politikkområdet forankret i Socialstyrelsen (se fotnote 2, siden foran). I Danmark er imidlertid alle kartleggingene gjennomført av en forskningsinstitusjon (Viden for Vælfærd, tidligere Socialforskningsinstitutionen/SFI). Finland har en noe annen definisjon enn de tre andre nordiske landene og bruker administrative data innhentet gjennom kommunene. I likhet med Norge bruker Finland begrepet bostedsløs og kartleggingene i Finland er forankret i boligsektoren. Felles for de nordiske landene er at de legger til grunn en forholdsvis bred og inkluderende definisjon sammenlignet med flertallet av de europeiske landene. En del europeiske land avgrensner bosteds- og hjemløshet til personer som sover ute og bruker lavterskeltilbud for bostedsløse.

I de senere årene har det dukket opp en diskusjon om bostedsløshet skal defineres som primært et boligproblem versus et sosialpolitisk problem. Av de nordiske landene har Norge og Finland forankret arbeidet med bostedsløshet i boligpolitikken. I Storbritannia og Irland er bostedsløshet definert i henhold til lovgivning om rettigheter knyttet til bolig (f.eks. Anderson, Dyb, Finnerty 2016). I Storbritannia har det imidlertid oppstått en diskusjon om hvorvidt dette er riktig eller tilstrekkelig plassering av politikkområdet bostedsløshet. I en kritisk gjennomgang av Riksrevisjonens vurderinger av arbeidet med bostedsløshet i Nord-Irland hevder McMordie & Watts (2018) at revisjonsrapporten gir et forenklet bilde av årsaker til bostedsløshet. I følge McMordie & Watts framholder rapporten en idé om at hvem som helst kan bli bostedsløse under spesifikke omstendigheter, og de imøtegår denne oppfatningen blant annet med henvisning til en større befolkningsundersøkelse om mekanismer bak bostedsløshet og hvem som er i risiko for å bli bostedsløse (Bramley & Fitzpatrick 2018; Fitzpatrick et al. 2013). Undersøkelsen viser at populasjonen av bostedsløse har en rekke felles kjennetegn, som gjør at de er særlig utsatte for bli bostedsløse. Disse kjennetegnene ligner mye på de statistiske egenskapene ved majoriteten i de nordiske populasjonene av bostedsløse: Det er mye rusproblemer, psykiske helseproblemer, liten inntekt og inntekt fra velferdsoverføringer og bakgrunn i institusjonsomsorg. McMordie & Watts konkluderer med at bostedsløshet derfor må forstås som mer enn et boligproblem. Diskusjonen i Storbritannia, som setter søkelys på at bostedsløshet i for stor grad er blitt forstått som et boligproblem, kan ha sammenheng med at definisjonen og innrettingen på hjelpetiltak har tatt utgangspunkt i lovfestede rettigheter som fastsetter prioriteringer av tilgang til bolig. Barnefamilier har hatt og har høy prioritet, mens enslige bostedsløse menn er nederst på prioriteringslisten. Kritikere framholder at prioriteringen er basert på en forenklet forståelse av bostedsløshet (Bramley & Fitzpatrick 2018; McMordie & Watts 2018).

Allerede for to tiår siden rettet Neal (1997) et kritisk lys mot det hun betegner som forenklinger av forklaringer på bostedsløshet, og argumenterte for at bostedsløshet ikke kan sees på som enten et individuelt eller et strukturelt problem, eller et boligproblem versus et sosialt problem. Irland er et eksempel på at bostedsløshet ikke har enkle og endimensjonale forklaringer og at samfunnsmessige endringer kan ha betydelig innvirkning. Det er ikke av den grunn gitt at «alle kan bli bostedsløse». Bostedsløse barnefamilier i Irland kjennetegnes som gruppe av at de har én forsørger, de har lav inntekt og de har bodd i leiebolig (Long et al. 2019). Under andre forhold og med et annen boligmarked ville sannsynligvis mange av disse, kanskje flertallet, unngått å bli bostedsløse (jfr. den raske økningen i antall bostedsløse barnefamilier).

Kartleggingene i de nordiske landene viser at en stor andel av gruppen bostedsløse i disse landene har sammensatt problemer som omfatter rusavhengighet, psykisk sykdom og lang historie med bostedsløshet, som medfører at mange har behov for tjenester både for å skaffe seg og beholde en bolig og hjelp på andre livsområder. Det gir imidlertid liten mening å definere bostedsløshet som enten et boligproblem eller et sosialt problem. Forankringen i boligsektoren i Norge har satt søkelys på at en bolig er en del av løsningen på problemet med bostedsløshet for personer med sammensatte problemer. For personer som kun mangler en bolig er framskaffing av bolig den eneste løsningen.

1.2 Definisjon, operasjonalisering og metode

I europeisk sammenheng er bostedsløshet et sammensatt og lite entydig begrep. Mangfoldet av oppfatninger og definisjoner reflekteres blant annet i at det er sparsomt med komparative tall for bostedsløshet på tvers av de europeiske landene. Mangel på gode sammenlignbare tall dreier seg både om at landene har ulike metoder for å registrere bostedsløse og om ulike teoretiske og begrepsmessige tilnærminger. Denne delen av kapittelet presenterer definisjonen og operasjonalisering av begrepet bostedsløse, slik det brukes i kartleggingen av bostedsløse. Deretter blir metoden for å kartlegge bostedsløse presentert og holdt opp mot andre metoder for kvantitativ informasjon om bostedsløshet.

1.2.1 Definisjon og operasjonalisering av bostedsløshet

FEANTSA⁴ arbeid med å etablere en felles forståelse på tvers av det europeiske kontinentet er oppsummert i europeiske typologier for bostedsløshet og eksklusjon fra boligmarkedet. Arbeidet har resultert i utforming av ETHOS (European Typologies of Homelessness and Housing Exclusion)⁵. ETHOS har en teoretisk forankring i konstruksjon av *boligbegrepet* i vid betydning, nærmere bestemt i hvilke elementer som må være på plass for å konstituere en tilfredsstillende boligsituasjon (Edgar, Meert, Doherty 2004). I henhold til ETHOS må følgende tre elementer være til stede: 1) Et fysisk element (eller domene) som består av boligens fysiske utforming og standard. Standarden må være i tråd med de gjeldende normene for en tilfredsstillende bolig i en gitt samfunnsmessig og kulturell kontekst. 2) Et juridisk element, som innebærer at husstanden har legal disposisjonsrett til boligen gjennom eierskap eller gyldig leiekontrakt. 3) Et psykososialt element som enkelt kan oppsummeres i muligheten til sosial og relasjonell utfoldelse. ETHOS inkluderer fire konseptuelle kategorier; uten tak over hodet (roofless), uten bolig (houseless), utrygg bosituasjon (insecure) og utilstrekkelig bosituasjon (inadequate) med til sammen 13 operasjonelle kategorier av oppholdssteder og bosituasjoner og, under disse, et spekter av konkrete eksempler. Det er senere utarbeidet en ETHOS light, som er en forenklet typologi. ETHOS light tar primært sikte på å definere bostedsløshet, og dekker i liten grad eksklusjon fra boligmarkedet ut over bostedsløshet.

Til tross for at europeiske land har en rekke ulike definisjoner av bostedsløshet (Busch-Geertsema m.fl. 2015), har ETHOS både i full og lettvariant fått stor innflytelse og nasjonale tall blir ofte sammenholdt med kategoriene i ETHOS. De første kartleggingene av bostedsløse både her i landet, og i Sverige der den norske definisjonen er hentet fra, ble gjennomført forut for arbeidet med å etablere ETHOS. ETHOS er imidlertid basert på nasjonale definisjoner og mer generelt forskning om bostedsløshet. Ambisjonen var ikke at alle eller flertallet av landene i Europa skulle ta i bruk det fulle spekteret av kategorier som omfattes av ETHOS i kartlegginger og annen forskning eller til administrative formål, men heller å etablere en felles kunnskapsbase for hvilke situasjoner som skulle anses som bostedsløshet og utrygge og/eller uegnede boforhold i en europeisk sammenheng (Sahlin 2012; Edgar 2012).

Den teoretiske tilnærmingen til bostedsløshet i Norge, som har utspring i boligbegrepet, ligger nært opp til idegrunnlaget for ETHOS. Definisjonen tar utgangspunkt i posisjoner på boligmarkedet. Den generelle definisjonen er formulert slik:

Som bostedsløs regnes personer som ikke disponerer egen eid eller leid bolig, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner

⁴ FEANTSA: Federation of European Organisations Working with Homeless, en europeisk paraplyorganisasjon med over 100 medlemsorganisasjoner fra hele Europa.

⁵ Utarbeidelse av ETHOS er gjennomført av FEANTSA's forskningsgruppe: The European Observatory on Homelessness. ETHOS light: [fea-002-18-update-ethos-light-0032417441788687419154.pdf](https://www.feantsa.org/files/2021/04/ETHOS-light-0032417441788687419154.pdf) (feantsa.org) (april 2021)

eller kjente, befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig, og personer uten ordnet oppholdssted kommende natt.

Som konkretisering og en tydelig avgrensning for bruk i en kartlegging, er den generelle definisjonen operasjonalisert i fem situasjoner:

- Situasjon 1. Personen mangler tak over hodet kommende natt. Herunder regnes personer som sover ute, i skur og lignende løsninger, som gir en form for ly.
- Situasjon 2. Personen er henvist til akutt eller midlertidig botilbud, som for eksempel natthjem, varmestue, hospits, hybelhus uten leiekontrakt, pensjonat, hotell, krisesenter, campingvogn/-hytte på campingplass, krise-/overgangsbolig.
- Situasjon 3. Personer i fengsel, som skal løslates innen 2 måneder og verken har egen eid eller leid bolig.
- Situasjon 4. Personer i institusjon, som utskrives innen 2 måneder og verken har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes alle typer institusjoner, inkludert barnevernets omsorg, som utskrives fra/går ut av barnevernets omsorg innen 2 måneder.
- Situasjon 5. Personen bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger.

Personer som bor i framleid bolig eller bor varig hos pårørende eller nær slektning regnes ikke som bostedsløse. Denne siste avgrensningen har vist seg å være vanskelig å skille fra situasjon 5, som dekker *midlertidig* opphold hos venner, kjent og slektninger. Et eksempel på en situasjon i skjæringspunktet mellom bostedsløs/ikke bostedsløshet er personer med en lang historikk som bostedsløse og som har adresse hos nær familie og bor der i kortere perioder. Men kun et lite antall personer befinner seg i situasjoner som kan være vanskelig å definere. De fleste registrerte bostedsløse hører inn under en av de fem operasjonelle definisjonene som er beskrevet over.

1.2.2 Statistikk og metode for kartlegging av bostedsløse

Bostedsløshet regnes som et vanskelig felt å undersøke, og ikke minst er det krevende å innhente god statistikk om gruppen. Databaser eller registerdata om befolkningen generelt er basert på at personene er i arbeidsmarkedet, eller om de er utenfor arbeidsmarkedet, har fast inntekt fra trygd eller en annen velferdsytelse, er registrert og bor på fast adresse, er under eller har fullført en utdanning, i det hele tatt at personen er deltaker på og er tilknyttet ulike arenaer som lar seg registrere som tall og statistikk. Selv om bostedsløse personer er inkludert i statistikken, gir den ikke nødvendigvis informasjon om personen er bostedsløs. En del personer er i en situasjon som bostedsløs over lang tid, i enkelte tilfeller i flere år, mens andre opplever bostedsløshet i en kort periode eller i flere kortere perioder. Uten fast bopel (forkortet ufb) er en statistisk kategori som benyttes om bostedsløse personer i offentlige dokumenter. Den omfatter imidlertid en rekke situasjoner som ikke inngår i definisjonen av bostedsløs, som for eksempel personer som velger å ha bolig i en velutstyrt båt med fast havneplass, og personer som er på reise og leier bort boligen – eventuelt sier opp en leiekontrakt – i en avgrenset periode og av den grunn ikke er registrert på fast adresse.

Noen land benytter registre over bruk av herberger og andre tilbud til bostedsløse som grunnlag for å tallfeste populasjonen. Disse registrene kan også i noen land kobles sammen med andre registre og kartlegginger av bostedsløse (Benjaminsen og Andrade 2015). Hvorvidt dette er mulig og er en god kilde til kunnskap om bostedsløshet er blant annet avhengig av hva slags statistikk som finnes og data- og personvernlovgivningen i det enkelte landet. Norge har mye statistikk som samles inn av Statistisk sentralbyrå, men vi har en forholdsvis streng lovgivning, som begrenser både innsamling av identifiserende persondata og sammenkobling av sensitive persondata. I Danmark kan de innsamlede dataene fra kartleggingene av bostedsløse, med noen begrensninger, kobles til registerdata. En av begrensningene med å kun bruke registerdata er at såkalte «usynlige bostedsløse» i liten grad fanges opp. Usynlige bostedsløse er personer som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger eller personer som på ulike andre måter

dekker over situasjonen. Bostedsløshet er sosialt stigmatisert posisjon og det antas at noen, særlig kvinner, bestreber seg på å dekke over situasjonen.

Metoder for å kartlegge bostedsløse kan grovt sett deles i to hovedgrupper. Den ene er den som brukes i de nordiske landene, som blir mer detaljert redegjort for under. En annen metode, som er benyttet i enkelte store byer, er såkalte en-natt-tellinger (night counts/city counts). Metoden er basert på å gå rundt og registrere alle personer som sover ute i løpet av en natt og er synlige eller blir oppdaget, eventuelt å kombinere resultatet fra denne tellingen med antall personer i natthjem og herberger. Noen slike registreringer er rene tellinger av antall «hoder» (head counts), mens andre er basert på et kort spørreskjema som den bostedsløse personen blir spurt om å besvare. Tellingene er begrenset til én natt for å unngå at samme person telles flere ganger. En av svakhetene med denne metoden er at den ikke favner såkalte usynlige bostedsløse. De nordiske tellingene (Danmark, Norge og Sverige) regnes som de mest omfattende og grundige kartleggingene av bostedsløse med en etter hvert godt utprøvd metode. Metoden forutsetter en relativt godt utbygd og velorganisert (velferds)stat og kommunestruktur eller tilsvarende lokalt nivå (Benjaminsen et al. 2020). Som gjennomgangen under viser, har også denne metoden svakheter.

1.2.3 Kartlegging av bostedsløse i Norge

Kartlegginger av bostedsløse i Norge er gjennomført seks ganger tidligere, i 1996, 2003, 2005, 2008, 2012 og 2016. Fra 2008 ble det etablert en syklus på fire år mellom hver kartlegging. Denne rapporten presenterer resultatene fra den sjuende kartleggingen, som ble gjennomført i uke 48 i 2020. Kartlegging av bostedsløse inngår i tidsserier, som betyr at resultatene fra alle kartleggingene skal være sammenlignbare. Det forutsetter at undersøkelsen gjennomføres mest mulig likt hver gang. Undersøkelsen skal gi svar på om det har blitt flere eller færre bostedsløse personer, og om gruppen av bostedsløse har endret profil i løpet av de 24 årene kartleggingene har vært gjennomført. Selve registreringen av bostedsløse personer gjennomføres av ansatte i hjelpeapparatet. Undersøkelsen er en kartlegging av *bostedsløse personer i kontakt med eller er som er kjent av hjelpeapparatet*.

Studien gjennomføres i to trinn. Trinn en omfatter en kartlegging av respondentene. Respondentutvalget kan deles i to hovedgrupper: kommunale og statlige respondenter. De viktigste kommunale respondentene er sosialtjenesten i NAV, boligjeneste/boligkontor og kommunal rus- og psykisk helsetjeneste. De store byene har gjerne et bredere tilbud til bostedsløse personer, som midlertidig botilbud og behandlingstilbud, som også er inkludert. Kommunene er organisert på ulike måter, og både antall og hvem som er respondenter kan variere mellom kommuner med om lag samme folketall. Frivillige organisasjoner regnes i denne sammenheng inn under respondentutvalget i kommunen der de har tjenestesteder. Til og med 2012 ble kartleggingen gjennomført i et representativt utvalg av kommuner med færre enn 40.000 innbyggere. Alle kommuner med 40.000 innbyggere og over var inkludert. Fra og med 2016 er alle kommunene med i respondentutvalget. De viktigste statlige respondentene er kriminalomsorgen – fengslene og friomsorgen – og utvalgte avdelinger i spesialisthelsetjenesten, de fleste innen rusbehandling. Respondentlisten fra foregående kartlegging har vært, og ble også i 2020, lagt til grunn for å oppdatere/utarbeide respondentutvalget.

Trinn to er selve registreringen av bostedsløse. Den har blitt gjennomført om lag i samme tidsvindu hver gang. I 2020 ble den gjennomført i uke 48, 23. til 29. november. Respondentene fyller ut ett skjema for hver person de vet er bostedsløs i uke 48 (skjemaet er gjengitt i vedlegg 3). Undersøkelsen står og faller på at kommunale og statlige tjenester og private organisasjoner prioriterer og har mulighet til å sette av tid og ressurser til å delta. Kartleggingen er basert på at tjenesten kan utlevere data om tredje person (den bostedsløse personen) uten å be om samtykke. Det forutsetter at NIBR søker om og får dispensasjon fra taushetsplikten fra flere instanser. Det ble søkt om og innvilget dispensasjon fra taushetsplikten fra følgende:

- Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV)
- Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI)
- Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK)
- Prosjektet er godkjent av NSD/Personvernombudet for forskning og av OsloMets eget personvernombud. I samarbeid med disse instansene utarbeidet NIBR en konsekvensutredning for personvernet (DPIA).

Alternativet til dispensasjon fra taushetsplikten hadde vært å be hver enkelt bostedsløs person om samtykke til utlevering av dataene. For noen tjenester er dette mulig, og noen ber om samtykke og fyller ut skjemaet sammen med den bostedsløse personen. For flertallet av respondentene ville innhenting av samtykke fra den bostedsløse vært et uoverkommelig arbeid, både på grunn av selve arbeidsbyrden og fordi de ikke nødvendigvis har kontakt med alle bostedsløse brukere, klienter og pasienter i uke 48. Skjemaene kan fylles ut på papir og returneres til NIBR per post eller ved bruk av nettbasert skjema. I 2020 valgte flertallet av respondentene å bruke nettskjemaet.

1.2.4 Dobbelregistrerte bostedsløse personer

Mange bostedsløse beveger seg mellom ulike oppholdssteder, og en god del bruker og er kjent av flere tjenester og andre velferdstilbud. Et stort antall ulike respondenter i undersøkelsen medfører at en viss andel av bostedsløse registreres to eller flere ganger. På grunn av en relativt streng persovernlovgivning, og fordi den bostedsløse ikke blir bedt om å samtykke til å utlevere personopplysninger, registreres kun indirekte identifiserende opplysninger: Den bostedsløse personens initialer, fødselsdag (ikke måned) og fødselsår. Sammen med andre opplysninger om personen (se registreringsskjema vedlegg 3) blir personer som er registrert to eller flere ganger identifisert og kun den ene registreringen beholdes. Svakheten med metoden er at en ikke kan være sikker på at det dreier seg om samme person. Identifisering og fjerning av dobbeltregistreringer praktiseres strengt, slik at antall personer i den endelige populasjonen av bostedsløse er et minimumstall.

1.3 Respondentutvalg og svarprosent

Antall respondenter har variert i løpet av de syv kartleggingene som er gjennomført. Det høyeste antallet er 1.499 respondenter i 2012. I 2016 var antallet redusert til 1.059 respondenter, og i 2020 var antall respondenter 811. Reduksjon i antall respondenter kan forklares med at noen respondenter, som svært sjelden svarte på undersøkelsen, er utelatt i de siste kartleggingene. Det dreier seg om respondenter som sjelden var i kontakt med bostedsløse eller ikke hadde kjennskap til boligsituasjonen til brukere og klienter, og som så det som lite nyttig å delta. En annen forklaring er at respondentgruppen og datainnsamlingen er reorganisert i mange kommuner. I større kommuner, der flere ulike tjenester deltar i kartleggingen, ble hver tjeneste regnet som én respondent. I de siste to kartleggingene og særlig denne siste har flere kommuner koordinert og organisert kartleggingen internt. De samme tjenestene deltar, men kommunen opererer som en samlet respondent. Her dreier det seg om en reduksjon i unike respondentnumre heller enn en reduksjon i antall instanser som deltar eller er involvert i kartleggingen. Endelig, og ikke minst, har kommunereformen og en reduksjon i antall kommuner fra 428 i 2016 til 356 i 2020 også redusert antall respondenter.

Svært sjelden vil alle respondentene i en undersøkelse svare. Det er generelt vanskelig å få en tilstrekkelig høy svarprosent på spørreskjemaundersøkelser. Hva som er en tilstrekkelig høy svarprosent kan variere mellom ulike typer undersøkelser. En respondentgruppe er vanligvis valgt på grunnlag av spesifikke kriterier, og utvelgelsen skal være gjennomført slik at utvalget er representativt for hele gruppen som studeres. Frafall av respondenter, personer som ikke svarer, kan skape skjevheter i utvalget. Noen unnlater å svare fordi de glemmer det eller ikke har tid, og

skiller seg ikke vesentlig fra dem som svarer. En frafallsanalyse kan si noen om kjennetegn ved de som har svart og de som ikke har svart og gi informasjon om skjevheter på grunn av frafall av respondenter.

De særegne ved kartleggingene av bostedsløse er at den, i tillegg til å samle inn data om kjennetegn ved gruppen, er en telling av det totale antall personer i populasjonen av bostedsløse. Kartleggingene av bostedsløse skal komme fram til et mest mulig riktig tall over bostedsløse i Norge i et gitt tidsvindu. Frafall av respondenter vil innebære at tallet på bostedsløse blir for lavt. Erfaringene viser at frafall ikke bare henger sammen med at respondenten ikke kjenner til bostedsløse, som nevnt over. Kartleggingen krever betydelig innsats – respondentene skal fylle ut ett skjema for hver bostedsløs person de kjenner til eller er i kontakt med i uke 48 – og en del respondenter kan ikke eller ønsker ikke å prioritere deltakelse. For å kompensere noe for frafallet av respondenter foretas en vurdering av svarprosent både i ulike kommuner og i ulike respondentgrupper og en *vekting* av datamaterialet. Både *antall* respondenter og hvilke *typer og grupper av respondenter*, som har svart versus ikke svart, er av stor betydning for det endelige resultatet.

1.3.1 Frafallsanalyse

Vurdering av svarprosenten er basert på en inndeling av respondentene etter hvor stor andel av bostedsløse ulike respondentgrupper registrerer. Etter dette kriteriet er den viktigste respondenten sosialtjenesten i NAV (tidligere sosialtjenesten). Kommunene har ansvar for å hjelpe personer og husstander som ikke selv klarer å skaffe seg bolig i markedet, og å skaffe bostedsløse innbyggere et midlertidig botilbud. Forpliktelsene er nedfelt i sosialtjenesteloven (lov om sosial tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen) og forvaltes i praksis av det kommunale NAV. Erfaringen fra de tidligere kartleggingene er at sosialtjenesten har best oversikt og kunnskap om bostedsløse innbyggere. Forpliktelsene til å hjelpe med å skaffe bolig er også nedfelt i helse- og omsorgsloven (lov om kommunale helse- og omsorgstjenester). Noen kommuner definerer tjenester for rus eller rus/psykisk helse som den tjenesten med best oversikt over bostedsløse innbyggere og som den viktigste respondenten i kartleggingen. Disse tjenestene er en svært viktig respondentgruppe, men bostedsløse som ikke har et kjent rusproblem, vil «gå under radarene» for disse tjenestene. Det kan for eksempel dreie seg om unge, som ikke er etablert i et misbruk eller er del av «byens rusmiljø», men som det er viktig å fange opp før de blir del av et etablert rusmiljø og en livsstil med langvarig «sofasurfing» (forflytter seg og bor midlertidig hos venner og kjente). Det er større sannsynlighet for at personer i denne gruppen er kjent av NAV enn av rustjenesten i kommunen. Andre grupper, som ikke vil være kjent i rustjenesten er bostedsløse barnefamilier, og mer generelt, personer som primært har et uløst boligproblem og har havnet i en situasjon som bostedsløs.

Tabell 1.1 gir en oversikt over ulike respondentgrupper og hvor stor andel av den bostedsløse populasjonen som er registrert av de ulike respondentgruppene. Tabellen sammenligner fordelingen i 2020 og 2016. Gruppene er rangert fra høyest, gruppen av respondenter som registrerte flest bostedsløse, i 2020 med synkende andel med unntak av gruppen «annet», som er ganske stor og lagt til nederst.

Alle respondenter får tilsendt et unikt respondentnummer som kan identifisere den enkelte respondent. Dette respondentnummeret legges til grunn for å vurdere om respondenten har svart/ikke svart. Erfaring fra en rekke kartlegginger viser at respondenter innad i en kommune eller annen stor enhet kan dele respondentnummer, for eksempel ved at de gjennomfører kartleggingen sammen. Respondentene krysser av i registreringsskjemaet for hva slags type tjeneste de er/representerer, og denne selvrapportering av type respondent er lagt til grunn for resultatene som er presentert i tabell 1.1.

Tabell 1.1: Type respondent etter andel bostedsløse respondentgruppen har registrert i 2020 og 2016⁶. Prosent

Type respondent	Andel bostedsløse 2020	Andel bostedsløse 2016
NAV	48	37
Boligkontor/boligtjeneste	13	16
Helsetjeneste i kommune	8	11
Spesialisthelsetjenesten	5,4	6
Midlertidig botilbud inkl. natthjem	5	6,3
Kriminalomsorgen	3,5	2,1
Dagtilbud, f.eks. aktivitetssenter, kafe	2,6	1,6
Krisesenter for voldsutsatte kvinner	2,5	1,1
Annet	13	20
Sum	101	101

Tabell 1.1 illustrerer at rangeringen er om lag den samme i 2020 og 2016. NAV (sosialtjenesten) har blitt en viktigere respondent i 2020 sammenlignet med 2016, mens andel registrert av boligkontor/boligtjeneste har gått noe ned. Boligtjenesten er i noen kommuner en del av sosialtjenesten i NAV, så muligens har sosialtjenesten i større grad foretatt besvarelsen i 2020. «Annet» inkluderer blant annet barnevern og familietjeneste, som rapporterer om et svært lite antall personer, samt oppsøkende tjeneste og en stor gruppe som har krysset av på «annet», eller de har ikke oppgitt type tjeneste. Tabell 1.1 viser at de kommunale instansene registrerer de fleste bostedsløse. De statlige – spesialisthelsetjenesten og kriminalomsorgen – og andre respondenter som krisesentrene (kommunale og interkommunale) er likevel viktige respondenter. Selv om det er noe overlapp mellom rapportering fra kommunene og de statlige respondentene, registrerer de statlige og krisesentrene bostedsløse personer som ikke er kjente for hjemkommunen. Det gjelder særlig bostedsløse hjemmehørende i mindre og små kommuner, som ofte blir fanget opp av disse respondentene og ikke er registrert av hjemkommunen.

Rangering av respondentene er viktig for å illustrere hvorfor frafall av respondenter behandles ulikt. I store kommuner regnes undersøkelsen som besvart dersom NAV eller andre sentrale kommunale tjeneste, primært boligtjeneste eller rus/psykisk helsetjeneste, har svart. Videre er kommunene rangert etter størrelse målt i folketall. Erfaringen fra alle kartleggingen er at svarprosenten er høyest i de store og større kommunene og avtar med synkende kommunestørrelse. De mindre og små kommunene har stort sett én respondent, og respondenten er i de fleste tilfellene NAV.

I de fire største kommunene, Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger vektlegges, i tillegg til svar fra sentrale respondenter, om alle bydelene har svart. De fire største byene er vurdert å ha tilstrekkelig høy og dekkende svarprosent. Svarprosent og frafall i storbyene er framstilt i tabell 1.2.

⁶ Prosentene er basert på antall bostedsløse før dobbeltregistreringer er tatt ut. Fjerning av dobbeltregistreringer og valg av hvilken registrering som skal strykes, ser bort fra hvem/hvilken type respondent som har registrert personen.

Tabell 1.2: Svarprosent i bydeler/NAV, blant andre kommunale instanser, frivillige organisasjoner og total svarprosent i fire storbyer.

Kommuner	Bydeler (NAV)	Andre kommunale	Frivillige	Total svarprosent
Oslo	100 (N:15)	35 (N:23)	28 (N:30)	46 (N:68)
Bergen	100 (N:5)	58 (N:12)	27 (N:11)	54 (N:28)
Trondheim	100 (N:2)	89 (N:5)	67 (N:3)	80 (N:10)
Stavanger	60 (N:5)*	36 (N:8)	67 (N:6)	43 (N:19)

*Kompensert ved at andre enn NAV i bydelene har svart.

Tabell 1.3 viser antall kommuner som har svart/har tilstrekkelig svarprosent, antall kommuner som ikke har svart, svarprosent og vekt, som oppveier for frafall av respondenter. Vekten er regnet ut etter svarprosent og frafall, og vektet opp etter antall bostedsløse personer i kommunegruppene. Prinsippet for vekting er at alle kommunene i en gruppe har i gjennomsnitt samme antall bostedsløse. Prinsippene for vekting er nærmere beskrevet i vedlegg 1.

Tabell 1.3: Antall kommuner som har svart, antall ubesvart, svarprosent og vekt for frafall.

Kommunegrupper etter antall innbyggere	Antall svart	Antall ubesvart	Svarprosent	Vekt
40.000 over unntatt storbyene	19	2	90 %	1,11
20.000 – 39.999	33	4	89 %	1,11
10.000 – 19.999	30	21	59 %	1,67
<10.000	92	151	38 %	2,5

Kommunegruppen med 40.000 innbyggere og over (minus de fire storbyene) inkluderer 21 kommuner. To av kommunene er definert som ikke besvart. Fire kommuner i gruppen med 20.000–39.999 innbyggere⁷ har ikke svart. Svarprosenten er så å si lik i disse to kommunegruppene, som har fått vekt 1,11. Svarprosenten blant kommuner med 10.000–19.999 innbyggere er 59 prosent. Vekten her er 1,67. Blant de minste kommunene, med under 10.000 innbyggere, har kun 38 prosent svart, og antall bostedsløse er vektet med 2,5.

Vurdering av svarprosent og vekting av antall bostedsløse for å kompensere for frafall av respondenter er ganske grovkornet. Det blir for eksempel ikke kompensert for frafall blant statlige respondenter og eller frivillige organisasjoner. Dersom NAV i en kommune ikke har svart, blir frafallet vurdert opp mot svar fra andre respondenter i kommunen, før kommunen eventuelt grupperes som «ikke svart» (jfr. tabell 1.3). Det er med andre ord et innslag av skjønn i vurderingen av svarprosenten. Skjønnet er basert på erfaringer med tidligere kartlegginger og delvis på kontakt med en del kommuner underveis i prosjektet, som gir informasjon om hvorfor enkelte kommuner ikke har svart, eller forklaringer på endringer i antall bostedsløse, som kan virke påfallende. Vurdering av hva som er en tilstrekkelig svarprosent, frafallsanalyser og vekting for frafall har variert noe i løpet av de siste seks kartleggingene (det ble ikke foretatt vekting i den første kartleggingen i 1996). Variasjoner i metode og beregning av antall bostedsløse i kartleggingene fra 2003 – 2016 er beskrevet i rapporten «Færre bostedsløse – hva er forklaringen?» (Dyb 2019, kap.5).

1.4 Kommunereformen

Kommunereformen, som for de aller fleste involverte kommunene har virkning fra 1.1.2020, har redusert antall kommuner fra 428 ved forrige kartlegging i 2016 til 356 kommuner i kartleggingen i 2020. De fleste sammenslåingene er små kommuner som har gått inn i store kommuner og

⁷ Inndeling i kommunegrupper er noe annen enn i analysekapitlene i rapporten.

fusjoner av flere små kommuner. Noen av disse kommunene er fremdeles små også etter sammenslåing, men det har kommet til noen nye store kommuner. Sammenslåingene er detaljert redegjort for i innledningen til omtale av de tre kommunegruppene som er berørt av kommunereformen (gjelder ikke de fire storbyene). Kort oppsummert er kommunegruppen med 40.000 innbyggere og over supplert med fire nye kommuner og omfatter nå 21 kommuner. Tre av disse er resultat av sammenslåing mellom to eller flere mindre kommuner og den siste har «vokst seg inn» i gruppen uten sammenslåing. Ni av kommunene som var i gruppen i 2016 har økt folketallet gjennom sammenslåing med mindre nabokommuner.

Gruppen med 10.000–39.999 innbyggere omfatter 88 kommuner i 2020. 25 av kommunene er nye i gruppen som følge av kommunereformen. Noen av de nye har rykket opp mot toppen av gruppen målt i innbyggertall, som Øygarden, Færder, Alver og Bjørnafjorden. 243 av kommunene har færre enn 10.000 innbyggere og hører til i gruppen med de minste kommunene. Åtte av kommune i denne gruppen er nye som resultat av kommunereformen.

En gjennomgang av gamle og nye kommuner og antall bostedsløse i disse kommunene viser at det er lite fruktbart å lage historiske beregninger for antall bostedsløse i de nye kommunene basert på tall fra kommunene før reformen. De fleste kommunene som gått sammen/blitt innlemmet i en kommune er forholdsvis små. Responsraten i mindre og små kommuner har vært svært variabel. Mange av disse kommunene kom med i kartleggingen i 2016 (før 2016: kun utvalg av kommuner <40.000 innbyggere). Lav svarprosent og svært få bostedsløse i de små kommunene innebærer at tallene som framkommer av forsøk på historiske beregninger er høyst usikre. Antall bostedsløse per 1000 innbyggere gir et bedre grunnlag for sammenligning bakover for de store kommunene og mellom kommuner med samme størrelse.

1.5 Strukturen i rapporten

Rapporten videre er delt inn i syv kapitler. Det neste kapitlet presenterer hovedtallene for bostedsløse i hele landet. Deretter følger fire kapitler som beskriver bostedsløse i fire grupper av kommuner. Kommunene er inndelt etter folketall. 1) de fire storbyene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, 2) kommuner med 40.000 innbyggere og over, 3) kommuner med fra 10.000 til 39.999 innbyggere og 4) kommuner med færre enn 10.000 innbyggere. Kapittel syv omhandler ulike undergrupper av bostedsløse: barnefamilier, kvinner, unge under 25 år, bostedsløse med ROP-lidelse, akutt og langvarig bostedsløse og personer som oppholder seg midlertidig i landet. Rapporten avsluttes med oppsummering av de viktigste funnene og refleksjon rundt enkelte problemstillinger.

Det viktigste formålet med rapporten er å presentere resultatene fra kartleggingen i 2020. Kartleggingen er en ren kvantitativ studie, og rapporten vil inneholde mange tabeller og en del figurer fulgt av tekst med forholdsvis korte drøftinger og kommentarer. Mange leser deler av rapporten og går direkte til en av kommunegruppene, en undergruppe av bostedsløse eller ser etter annen informasjon. For at hver kapittel, i alle fall delvis, skal stå på egne bein, vil det være noen gjentakelser i rapporten.

Rapporten har flere vedlegg: Vedlegg 1 utdyper frafallsanalysen og prinsippene for vekting for frafall av respondenter. Vedlegg 2-1 til 2-4 er tabellvedlegg med oversikt over antall bostedsløse i enkeltkommuner, med tidsserier som viser tallene for alle kartleggingene der kommunen har deltatt, samt tabell ved prosentfordeling av kjennetegn for bostedsløse i fire kommunegrupper og hele landet. Vedlegg 3 inneholder registreringskjemaet som viser hvilke data som innhentet.

2 Bostedsløse i hele landet

Denne rapporten presenterer en landsdekkende kartlegging av bostedsløse personer i 2020. Kartlegginger av bostedsløse er gjennomført i alt syv ganger i perioden 1996 til 2020. Definisjon av bostedsløse og mange av opplysningen som samles inn om de bostedsløse personene er de samme gjennom disse 24 årene. Spørsmålene og svaralternativene er i størst mulig grad beholdt gjennom alle kartleggingene, som gir et godt grunnlag for å sammenligne både antall personer og kjennetegn ved gruppen. Siden det er publisert rapporter med disse tidsseriene etter hver kartlegging, vil denne rapporten særlig rette oppmerksomheten mot endringene fra 2016 til 2020, men den viser også tidsserien helt tilbake til 1996 i noen av tabellene,

Registreringsskjemaet, skjemaet som fylles ut for hver bostedsløse person og er brukt i kartleggingen, er i sin helhet trykket i vedlegg 3 til rapporten. Kort oppsummert innhentes informasjon om personens hjemkommune, alder, kjønn, fødeland/verdensdel og utdanningsnivå. Videre registreres om personen har barn under 18 år, og hvis dette bekreftes, følger et spørsmål om vedkommende har omsorg eller samvær med barnet/barna, eventuelt om barnet er bostedsløse sammen med forelderen. Studien innhenter informasjon om personens inntektskilder, men spør ikke etter størrelse på inntekt. Bostedsløshet dreier seg om – til dels ekstrem – fattigdom. Som vi viser lenger ute i kapittelet, har kun en liten andel av de bostedsløse tilknytning til arbeidsmarkedet. Noen har inntekter fra aktiviteter i et grått arbeidsmarked eventuelt også ulovlig virksomhet, og selv om dette skulle være kjent for hjelpeapparatet oppgis ikke inntekten noe sted. Svaralternativer som registrerer hvor den bostedsløse personen oppholder seg i uke 48 (tidsvinduet for registrering) gjenspeiler definisjonen av bostedsløshet. Definisjoner er operasjonalisert i fem situasjoner (jf. kapittel 1), som er utgangspunktet for å innhente data om personens oppholdssted. Svaralternativene i registreringsskjemaet er imidlertid noe mer oppdelt enn de fem situasjonene. Registreringen spør også om hvor lenge personen har opphold seg på dette stedet og i tillegg om vedkommende har en historikk som bostedsløs.

Registreringsskjemaet har til sist en blokk med spørsmål som skal fange opp en rekke faktorer, som kan inngå i livssituasjonen til bostedsløse personer. Blokken har i alt 24 spørsmål formulert som påstander. Noen av spørsmålene dreier seg om faktorer som kan kobles direkte til årsaker til bostedsløshet, som at personene er kastet ut av boligen sin eller har mistet boligen sin av ulike årsaker. Andre spørsmål omhandler helse, behandling og tjenester. Noen av disse spørsmålene var med fra første kartlegging i 1996, men nye spørsmål er lagt til. I 2012 ble det satt foreløpig strek med 24 spørsmål innlemmet i blokken.

De fleste skjemaene er fylldig besvart. De aller fleste skjemaene er fylt ut uten samarbeid med den bostedsløse personen, og kjennskapet tjenestene har til personen varierer. Noen bostedsløse personer er godt kjent etter å ha brukt tjenestene i flere år, mens tjenestene vet lite om andre personer. Arbeidet med å identifisere og ta ut dobbeltregistrerte personer illustrerer at tjenestestedene ofte har ulike opplysninger om den samme personen. Noen svært få respondenter har kun hatt mulighet til å registrere de indirekte personidentifiserende dataene (initialer, fødselsdag og -år), som er obligatorisk, slik at det for noen få registrere bostedsløse mangler informasjon på en del områder. For eksempel mangler opplysninger om kjønn, som vanligvis er de to ubestridte kategoriene mann og kvinne, for noen få personer⁸. På andre områder, og her peker spørsmålet om utdanningsnivå seg ut, er det store hull i dataene.

⁸ Det kan dreie seg om personer som ikke identifiserer seg som mann eller kvinne – de to kjønnskategoriene som kan velges i skjemaet. Det har vært diskutert hvorvidt en tredje svarkategori skal legges inn, men det er foreløpig ikke tatt inn i skjemaet.

2.1 Antall bostedsløse og trender

Bostedsløshet er stort problem for den det gjelder, men i omfang er det et lite problem i Norge. Før vi presenterer og gjennomgår tallene, er det verdt å minne om at kartleggingen er en tverrsnittstudie, og den viser antall bostedsløse i løpet av en uke i 2020. I løpet av en lengre periode, for eksempel et år, vil antall personer som opplever bostedsløshet være betydelig høyere. Populasjonen av bostedsløse som andel av befolkningen regnes i promiller (per 1000 innbyggere) og ikke i prosent.

Antall registrerte bostedsløse i uke 48 i 2020 er 3.325 personer. Dette er antallet etter en forsiktig vektning for frafall av respondenter. Antall registrerte personer (etter uttak av dobbeltregistrerte) er 2.959. Vektning for frafall (respondenter som ikke har svart) legger til 12 prosent. 3.325, som er det endelige tallet på bostedsløse, er likevel et minimumstall. Som nevnt er vektningen som skal kompensere for frafall av respondenter forsiktig. For det andre er de som registreres *bostedsløse i kontakt med hjelpeapparatet*. Bostedsløse som ikke er i kontakt med eller kjent av hjelpeapparatet er ikke inkludert i tallet.

Tabell 2.1: Antall bostedsløse, bostedsløse per 1000 innbyggere, endringer fra 1996 for hver kartlegging.

År	Antall bostedsløse	Per 1000 innbyggere	Endringer fra 1996 i antall
2020	3.325	0,62	-46 %
2016	3.909	0,75	-37 %
2012	6.259	1,26	+1 %
2008	6.091	1,27	-2 %
2005	5.496	1,19	-11 %
2003	5.200	1,14	-16 %
1996	6.200	1,5	100 %

Tabell 2.1 illustrerer at tallet på bostedsløse har gått ned fra 2012 til 2016 og videre ned fra 2016 til 2020. Kolonnen for antall bostedsløse per 1000 innbyggere viser at nedgangen startet i 2008, da det var 1,27 bostedsløse per 1000 innbyggere. I 2020 er tallet nede i 0,62. Både totalt og relativt til innbyggertallet representerer 2020 det laveste antall registrerte bostedsløse siden disse kartleggingene startet i 1996. I løpet av et kvart århundre, som er dekket av jevnlig kartlegginger, er tallet på bostedsløse redusert med 46 prosent. Det vil si at populasjonen som til enhver tid utgjør bostedsløse personer er tilnærmet halvert i perioden. Nedgangen i antall fra 2016 til 2020 tilsvarer 15 prosent.

2.1.1 Langvarig boligledet innsats

En undersøkelse av årsakene til den markante nedgangen i antall bostedsløse fra 2012 til 2016 fant at den viktigste årsaken var at kommunene, og særlig de store og mellomstore kommunene, hadde jobbet systematisk over lang tid med å redusere bostedsløshet (Dyb 2019). Langvarig innsats som en suksessfaktor bekreftes også av evalueringen av strategien *Bolig for velferd 2014–2020* (Oslo Economics/NIBR). Dyb (2019) fant også at lokale og regionale faktorer spilte inn. Nedgang i oljeaktiviteten i perioden, som innebar at sesongarbeidere og midlertidig ansatt fra andre land, forlot landet, hadde gitt drahjelp til kommuner på Vestlandet. Midlertidig ansatte er stort sett leietakere, og da mange dro ble en del ledige boliger i leiemarkedet tilgjengelige for vanskeligstilte på boligmarkedet. Flyktningene som ikke kom er en annen forklaring. Rekordstor ankomst av flyktninger i 2015 utløste en såkalt flyktningedugnad: Kommunene og innbyggerne ble mobilisert til å bidra med å finne boliger til nyankomne flytninger. Dugnaden utløste et ubrukt potensial i leiemarkedet. I 2016 ble antall flyktninger sterkt redusert, mens det er grunn til å anta

at vanskeligstilte inkludert bostedsløse ble leieboere i noen av boligene, som sto klar til å ta imot flytningene.

En tredje forklaring på nedgangen, som er vanskelig å dokumentere empirisk, er den overordnede tilnærmingen til bostedsløshet. To land i Europa har i lang tid hatt en boligledet strategi eller tilnærming til bostedsløshet. Disse to landene er Finland og Norge, og de er de eneste landene i Europa som kan dokumentere en betydelig reduksjon i tallet på bostedsløse. Finland kaller sin nåværende strategi mot bostedsløshet en finsk variant av Housing First. Den finske tilnærmingen har lite til felles med den opprinnelige Housing First modellen, som ble lansert og utviklet i New York (Tsemberis et al. 2004), og som har fått stor innflytelse i mange europeiske land. I Norge er det en rekke tiltak som arbeider etter New York-metodikken, men her i landet er Housing First én metode blant flere (Barvik og Flåto 2018). Overordnet har Finland og Norge over flere tiår satt som mål at bostedsløshet ikke kan løses uten at den bostedsløse får en bolig, gjerne tilpasset personens behov, og med tjenester til de som har behov for hjelp. Begge landene har forankret politikken for å redusere bostedsløshet i boligsektoren. Det er rimelig å tenke seg at denne forankringen vektlegger bruk av de boligrelaterte verktøyene, som boligøkonomiske virkemidler, for å redusere og forebygge bostedsløshet.

2.1.2 Spesifikk forklaringer på nedgang i 2020

Kartleggingen ble gjennomført i slutten av november, etter ni måneder med tiltak mot koronapandemien. I løpet av høsten 2020 lettet myndighetene på tiltakene, men de store byene var delvis nedstengte også i denne perioden. Det har vært lite oppmerksomhet rettet mot hvordan eller hvorvidt pandemien, smittesituasjonen, nedstengning og andre tiltak har hatt betydning for grupper av bostedsløse. Bostedsløse utgjør en heterogen gruppe, men langvarig bostedsløse med rusavhengighet er den store undergruppen, som favner mange personer med behov for kommunale tjenester og tjenester fra spesialisthelsetjenesten. En konsekvens kunne vært at tjenestene og særlig NAV, som fikk stor pågang fra permitterte og arbeidssøkende, ikke hadde mulighet eller kunne prioritere å delta i kartleggingen. Det er ikke noe i tilbakemeldinger fra kommunene og tjenestene som tyder på at kartleggingen har hatt lavere prioritet i 2020 enn tidligere. Svarprosenten er om lag den samme som i de siste foregående kartleggingene. Deltakelsen fra storbyene og de aller fleste andre store kommunene er svært høy og like solid som tidligere. Det har alltid vært noen viktige respondenter/tjenestesteder i de store kommunene som av ulike årsaker ikke har deltatt i kartleggingen, men det er ikke flere denne gangen enn i tidligere kartlegginger.

Denne kartleggingen undersøker ikke om pandemiltakene har påvirket livssituasjonen for, særlig langvarig, bostedsløse. Den kan heller ikke si noe om denne gruppen har benyttet tjenestene mer eller mindre i perioden. Dersom bostedsløse eventuelt har hatt mindre tilgang til tjenestene, for eksempel ved større press på NAV-kontorene, kan dette ha medvirket til at færre bostedsløse er fanget opp i kartleggingen. Selv om kartleggingen ikke kan belyse spørsmål om pandemi-tiltakene har påvirket registreringen av bostedsløse, er tiltakene av en så omfattende karakter at de må nevnes som en faktor som kan ha hatt betydning. Noen av de tidligere kartleggingene har for øvrig vært gjennomført midt i omfattende reformer, der den mest krevende for de viktigste respondentgruppene er NAV-reformen.

2.1.3 Nedgang og nullvisjon

Både internasjonalt og i Norge diskuteres spørsmålet om nullvisjon for bostedsløshet. Her i landet ble nullvisjonen lansert i 2016 inspirert av nedgangen i antall bostedsløse, fra internasjonale trender og andre politikkområder her i landet. Nullvisjon er et begrep som anvendes på flere områder i helse-, omsorg- og sosialsektoren. I ny boligsosial strategi bekrefter regjeringen at nullvisjon for bostedsløshet opprettholdes og er ett av de prioriterte områdene i den boligsosiale politikken de nærmeste årene (Kommunal og moderniseringsdepartementet 2021). Bokstavelig

talt betyr nullvisjon at ingen på noe tidspunkt skal være bostedsløse. Det kan også leses som et mål for arbeidet heller enn en absolutt realitet. I diskusjonen om hva nullvisjon innebærer, skilles det mellom funksjonell og absolutt bostedsløshet. USA har hatt mål om en «funksjonell null». Den har blant annet vært tolket som en form for jevn flyt inn og ut bostedsløshet; når en person går inn skal en annen gå ut. Her blir nullvisjon et mål om å unngå økning.

I regjeringens strategi omtales nullvisjon som en ambisjon: «Nullvisjonen fordrer at alle som skal bidra til å forebygge og bekjempe bostedsløshet, slutter seg til ambisjonen. Det er avgjørende at det etablerte samarbeidet på de ulike forvaltningsnivåene og sektorene videreføres og forsterkes.» (Kommunal og moderniseringsdepartementet 2021:7). FEANTSA (2018) slår fast at null bostedsløse ikke er en fantasi, men en høyst realistisk strategi. FEANTSA viser blant annet til den foregående norske strategien for boligsosialt arbeid (Bolig for velferd 2014–2020) og framholder den som et eksempel på en strategi som har med en rekke av elementene som må være til stede for å nå nullmålet. Trenden med nedgang i antall bostedsløse tyder på at den nasjonale politikken og kommunenes innsats gir resultater (se videre drøfting i kapittel 8).

2.2 Bostedsløse i fire kommunegrupper

Analysen av dataene i de neste kapitlene (3-6) er basert på inndeling i kommunegrupper (tall for enkeltkommuner er gjengitt i vedlegg 2). For å kunne følge utviklingen i grupper av kommuner er den samme inndelingen opprettholdt i alle kartleggingene. Det har stor verdi både for utforming av nasjonal politikk og for enkeltkommuner å få kunnskap om antall bostedsløse i kommunen og utviklingen over flere år. Mange bostedsløse oppholder seg i en annen kommune enn hjemkommunen i registreringsperioden. Det er derfor ikke gitt at personen er hjemmehørende i den kommunen som registrerer vedkommende. En betydelig andel bostedsløse registreres av statlige respondenter (tabell 1.1). Derfor etterspørres personens hjemkommune i registreringsskjemaet. Av de 3.325 bostedsløse personene mangler hjemkommune kun for 170.

Fra kartleggingen i 2016 til 2020 har Norge hatt en kommunereform, som har redusert antall kommuner fra 428 til 356. Hovedtrekket i reformen er at større bykommuner har gått sammen med mindre nabokommuner, men det finnes også andre varianter. Noen små og mindre kommuner har gått sammen, og noen av disse sammenslåingene har resultert i en ny stor kommune. Ett eksempel er Indre Østfold kommune, som er en sammenslutning av flere kommuner med under 16.000 innbyggere (Askim, Eidsberg, Hobøl, Spydeberg og Trøgstad). Indre Østfold kommune har over 44.000 innbyggere. Kommunereformen har endret sammensetningen av kommunegruppene. Det samme har imidlertid også skjedd i tidligere kartlegginger, primært ved befolkningsvekst i noen kommuner, som har «flyttet» en kommune opp i ny gruppe.

De små kommunene, som er blitt del av en stor kommune, har som oftest registrert en eller noen få bostedsløse, og mange har enten ikke svart eller meldt inn at de ikke kjenner til bostedsløse i sin kommune. Tallene for de små «gamle» kommunene er ofte svært usikre, og det konstrueres ikke tall for den nye storkommunen bakover.

Dette kapitlet viser utviklingen for fire kommunegrupper i de siste kartleggingene, mens de fire neste kapitlene presenterer profil og kjennetegn ved populasjonen av bostedsløse i kommunegruppene. Tallene i tabell 2.2 er vektet for frafall av respondenter (se tabell 1.3 og vedlegg 1).

Tabell 2.2: Bostedsløse i fire kommunegrupper og ikke oppgitt kommune, antall personer og per 1000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012.

Kommunegrupper etter antall byggere	Antall 2020	Antall 2016	Antall 2012	Pr 1000 2020	Per 1000 2016	Per 1000 2012
4 storbyer	1.441	1.691	2.637	1,09	1,35	2,23
Andre >40.000	874	878*	1.415	0,61	0,85	1,43
10.000-39.999	606	849	1.737	0,35	0,48	1,06
<10.000	235	374	470	0,27	0,32	0,40
Ikke oppgitt kommune	170	117				
Hele landet	3.325	3.909	6.259	0,62	0,75	1,26

*Antall som ble beregnet i 2016 med de 17 kommunene som var inkludert i gruppen

Tabell 2.2 gir en oversikt over antall og andel bostedsløse per 1000 innbyggere i de fire storbyene, Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, i andre byer med 40.000 innbyggere og over, i kommuner med innbyggertall mellom 10.000 og 39.999 og for kommuner med færre enn 10.000 innbyggere. Tallet på bostedsløse er redusert i alle kommunegruppene. Nedgangen i antall var større fra 2012 til 2016 enn de neste fire årene fra 2016 til 2020. I kommunegruppen med >40.000 innbyggere er antallet nesten det samme i 2016 og 2020, men det relative tallet viser en nedgang fra 0,85 til 0,61 i perioden. Nedgang i det relative antallet har sammenheng med at gruppen har gått fra 17 til 21 kommuner i perioden og folketallet i noen av de andre kommunene har økt blant annet som følge av kommunesammenslåing.

Tabell 2.2 bekrefter at bostedsløshet i stor grad er et urbant problem. De store kommunene har flest bostedsløse både relativt og i absolutte tall. Tabellen viser at det er bostedsløse i alle typer kommuner. Som nevnt i kapittel 1 er en stor andel av bostedsløse med tilhørighet i små kommuner registrert av kriminalomsorgen, helseforetakene eller store kommuner. Det underbygger antakelsen om en underreportering av bostedsløse i de mindre kommunene.

2.3 Bakgrunn

Denne delen av kapittelet presenterer bakgrunnsinformasjon om populasjonen av bostedsløse. Som bakgrunnsvariabler regnes kjønn, alder, utdanning og inntektskilder. Tabellene inkluderer hele tidsserien fra 1996 til 2020.

2.3.1 Kjønn

Bostedsløshet rammer menn i større grad enn kvinner. Da tallet på bostedsløshet gikk opp i mange europeiske land fra tidlig på 1980-tallet, ble det hevdet at populasjonen av bostedsløse endret karakter, blant annet ved at det ble flere bostedsløse kvinner. Det finnes imidlertid ikke tall verken i Norge eller de fleste andre europeiske landene fra før denne perioden, som kan bekrefte eventuelt avkrefte antakelsen. Som Järvinen (1993) har påpekt, har det med jevne mellomrom dukket opp nye grupper av bostedsløse. Noen ganger kan en «ny gruppe» konstrueres av økt interesse for nettopp denne gruppen. Den har ikke, inntil den blir oppdaget, vært sett og definert som en egen gruppe. Tabell 2.3 viser kjønnsfordelingen blant bostedsløse i alle kartleggingene.

Tabell 2.3: Kjønnsfordeling blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.

Kjønn	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Menn	71	74	71	73	76	76	76
Kvinner	29	26	29	27	24	24	24
Sum	100	100	100	100	100	100	100

I det store bildet er fordelingen av menn og kvinner om lag den samme fra 1996 til 2020: Det store flertallet er menn og kvinner utgjør en minoritet. Tabell 2.3 viser imidlertid en liten økning i andelen kvinner fra 24 prosent i de to første kartleggingene til 29 prosent i 2020. Utviklingen går ikke i en rett linje, men tendensen er en liten økning i andelen kvinner.

Begrepet «usynlig bostedsløshet» (invisible homelessness) anvendes særlig for å beskrive situasjonen for bostedsløse kvinner. Bostedsløs er uomtvistelig en stigmatiserende posisjon, og forskere har gjort funn som viser at kvinner opplever bostedsløshet som mer belastende enn menn. Kvinner benytter i større grad strategier for å skjule situasjonen. De bor hos menn i bytte av for eksempel seksuelle tjenester, eller de blir hos en voldelig partner, fordi de ikke har et alternativ og bør derfor regnes som bostedsløse (Mayock et al. 2012). I det store og hele er usynlige bostedsløse en sammensatt gruppe som har til felles at de ufrivillige og midlertidig bor hos andre. I de nordiske (Danmark, Norge og Sverige) kartleggingene favnes denne gruppen, i alle fall delvis, av kategorien «bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger». Det forutsetter at personene i slike bosituasjoner er kjent av hjelpeapparatet, og at hjelpeapparatet kjenner til personens boligproblem. Sjansen for at slike situasjoner blir fanget opp i kartleggingen styrkes av den store bredden i respondentutvalget. Men det kan understrekes at tallet på bostedsløse som framkommer i kartleggingene er minimumstall, og at det blant dem som inngår i de såkalte mørketallene også er noen i kategorien «usynlige bostedsløse».

2.3.2 Alder

Den typiske bostedsløse er en mann midt i trettiårene. Det lyder som en klisjé, samtidig som det er en statistisk realitet. Gjennomsnittsalderen på gruppen bostedsløse i 2020 er 38 år. Tabell 2.4 gjengir alder fordelt på fem grupper i perioden fra 1996 til 2020.

Tabell 2.4: Aldersfordeling blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.

Alder, år	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996	2016
<25 år	16	17	23	24	21	16	18	17
25 – 34 år	28	31	30	30	33	32	36	31
35 – 44 år	26	24	23	25	26	31	25	24
45 – 54 år	19	19	17	15	14	14	11	19
>54 år	11	9	6	6	6	8	9	9
Sum	100	100	99	100	100	101	99	100

Generelt blir gruppen som helhet noe yngre i perioden 2005 til 2012. Andelen unge under 25 år øker noe og andelen i den eldste gruppen går litt ned i denne perioden. I disse kartleggingsårene er over halvparten av gruppen under 35 år. Fra 2012 til 2016 går andelen blant de yngste (<25 år) ned med seks prosentpoeng, og i 2020 utgjør denne aldersgruppen 16 prosent. I årene 2005 til 2012 (kolonnene i midten av tabellen) er *antall* bostedsløse høyere enn ved de to siste kartleggingene. Gruppen unge bostedsløse er følgelig ganske mye større i disse årene, sammenlignet med 2020 og 2016, enn prosentfordelingen gir uttrykk for. Unge har vært en prioritert gruppe i den boligsosiale politikken. Prioriteringen er klart uttalt i strategien *Bolig for velferd 2014–2020*, selv om unge som sådan ikke var blant de to særlig prioriterte målgruppene i siste fase i strategien. I evalueringen av *Bolig for velferd 2014–2020* (Oslo Economics/NIBR 2020) framholder flere større kommuner at de ser konturene av en gruppe unge mennesker, og særlig unge gutter, som befinner seg i en risikogruppe for å falle utenfor eventuelt med bostedsløshet som del av problemet. Uten målrettede tiltak mot unge kan noen av disse bli en del av statistikken over bostedsløshet.

Gruppen favner et forholdsvis stort aldersspenn. Noen unge er allerede «etablert» i et rusmiljø og har vært bostedsløse lenge før de fyller 25 år. En kan derfor argumentere for at grensen for «unge bostedsløse» burde vært satt lavere. Men inndeling i yngre grupper ville gitt forholdsvis få

personer i gruppene og gitt lite i mer findelte analyser på gruppenivå⁹. Noe over 100 personer er under 20 år. Det er så å si ingen bostedsløse under 18 år i datamaterialet. Unge i drift, som i realiteten ikke har et fast sted å bo, anses i mange sammenhenger ikke som bostedsløse. De forventes enten å bo hos foreldre, eller de har et tilbud under barnevernet. En del unge «sofasurfere» – personer som overnatter hos venner og tilfeldige steder – går etter alt å dømme under radaren for kartleggingene (Clarke 2016; Johannessen 2008). Antall personer er også tynt i den andre enden av skalaen. Vel en av ti er over 54 år. Noen titalls personer er over 70 år. Det er relativt flere over 54 år i 2020 enn i noen av de foregående kartleggingene.

2.3.3 Utdanningsnivå

Opplysninger om utdanning er oppgitt for under halvparten av populasjonen i 2020. Tallene er derfor høyst usikre og må leses som indikasjon på utdanningsnivået for gruppen av personer som opplever bostedsløshet. I samtlige av kartleggingene er utdanning en variabel det knyttes stor usikkerhet til. Andelen som har svart «vet ikke»/ikke svart på spørsmålet er høy og den øker. Fra 2008 ble spørsmålet endret til «høyeste fullførte utdanning» fra tidligere å ha spurt etter høyeste utdanning uten presisering om at utdanningen skal være fullført. Kravet om en mer presis besvarelse kan forklare en økning fra 39 til 44 prosent ubesvarte eller «vet ikke» fra 2005 til 2008. Det er imidlertid en enda større økning (8 prosent) av kategoriene vet ikke/ubesvart fra 2016 til 2020.

Tabell 2.5: Utdanningsnivå blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.

Utdanningsnivå	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Grunnskole	30	35	38	35	43	(60)	(42)
Videregående	14	17	15	17	16		
Høgskole/universitet	3	4	3	4	3		
Vet ikke/ubesvart	52	44	44	44	39	35	35
Sum	99	100	100	100	101		

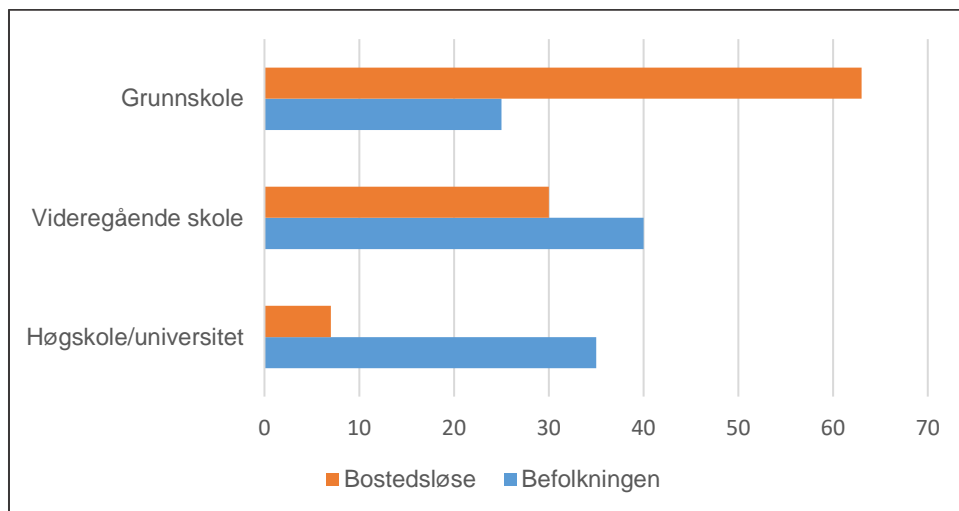
Av de 1.581 personen med oppgitt utdanningsnivå i 2020 har 30 prosent kun grunnskole. Av disse har 3,4 prosent ikke fullført grunnskole (slått sammen med grunnskole i tabell 2.5). 14 prosent har fullført videregående skole og 3 prosent har en høgskole- eller universitetsgrad. Nedgangen i andelen i alle tre kategoriene fra 2016 til 2020 forklares med økningen i andelen vet ikke/ubesvart. De blanke rutene og parenteser under 2003 og 1996 i tabell 2.5 gjenspeiler reformer i utdanningssystemet. Kategoriene som ble brukt i de første kartleggingene er ikke direkte sammenlignbare med de senere undersøkelsene.

Utdanningsnivået blant bostedsløse er langt lavere enn i befolkningen generelt. Forskjellen illustreres i figur 2.1, som viser utdanningsnivå for populasjonen av bostedsløse og for befolkningen som helhet. Tall for hele befolkningen er hentet fra Statistisk sentralbyrås utdanningsstatistikk.¹⁰ En liten gruppe på 3 prosent med fagskole er lagt inn i videregående skole. Høgskole og universitet, kort og lang utdanning, er slått sammen til en kategori. Prosentgrunnlaget for bostedsløse i figuren er kun personer med oppgitt utdanningsnivå.

⁹ Store aldersgrupper er også valgt for å sikre personenes anonymitet ved analyser på kommunenivå og kommunegrupper.

¹⁰ [Befolkningens utdanningsnivå - SSB](#)

Figur 2.1: Utdanningsnivå blant bostedsløse 2020 og i hele befolkningen. Prosent (N bostedsløse: 1.581) Kilde for befolkningen: SSB, oppdatert august 2020.

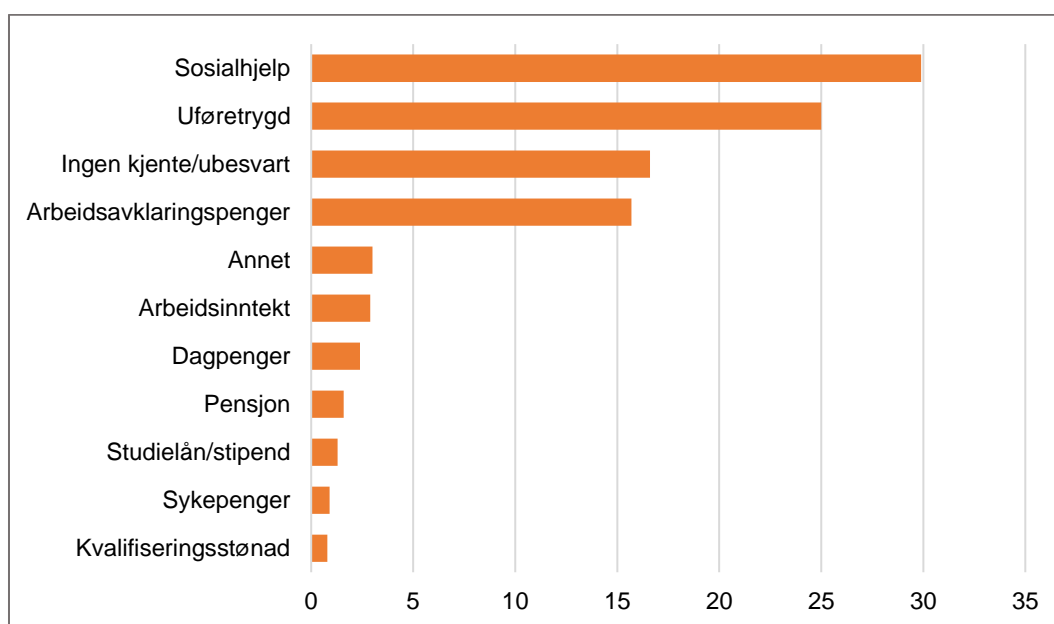

Med forbehold om usikkerhet knyttet til tallene for bostedsløse – en svært stor andel ubesvart/vet ikke skaper usikkerhet selv om disse kategoriene er utelukket fra figuren – befester figur 2.1 lavt utdanningsnivå blant bostedsløse som gruppe i en befolkning med et generelt høyt utdanningsnivå. 63 prosent av bostedsløse (med informasjon om utdanning) er på grunnskolenivå inkludert personer som ikke har fullført grunnskolen. En fjerdedel av befolkningen har kun grunnskole. Forskjellen er mindre med hensyn til fullført videregående skole (30 versus 40 prosent), mens avstanden er relativt størst på høgskole og universitetsnivå (7 versus 35 prosent).

2.3.4 Inntektskilder

I registrerings skjemaet etterspørres personens viktigste inntektskilde. Noen har flere inntektskilder, og det kan være vanskelig å definere hva som er den viktigste. Noen respondenter har både krysset av på et av alternativene og lagt til en eller flere inntektskilder i et åpent felt i skjemaet. Figur 2.2 gir en oversikt over fordeling av alle alternative inntektskildene i skjemaet.

Figur 2.2: Viktigste inntektskilder blant bostedsløse 2020. Prosent. N: 3.325.

30 prosent har økonomisk sosialhjelp som viktigste inntektskilde. En av fire (25 prosent) har uføretrygd, og 16 prosent har arbeidsavklaringspenger (AAP). Samlet har 71 prosent av populasjonen en av disse ytelsene som sin viktigste inntektskilde. For knappe 3 prosent utgjør arbeidsinntekt viktigste inntektskilde. I tillegg til arbeidsinntekt regnes dagpenger ved arbeidsledighet og sykepenger til arbeidsrelatert inntektskilder. Totalt 6 prosent kommer i kategorien arbeidsrelaterte inntektskilder. En betydelig andel har krysset av på ingen kjente inntektskilder, vet ikke eller latt spørsmålet stå ubesvart (17 prosent). En liten gruppe (3 prosent) har krysset av på annet. Det dreier seg blant annet om dagpenger i fengsel eller stopp i inntekt under soning, stønad under arbeidsrettet tiltak, hjelp fra familie eller andre, eventuelt kombinert med småjobber eller mindre offentlige ytelser.

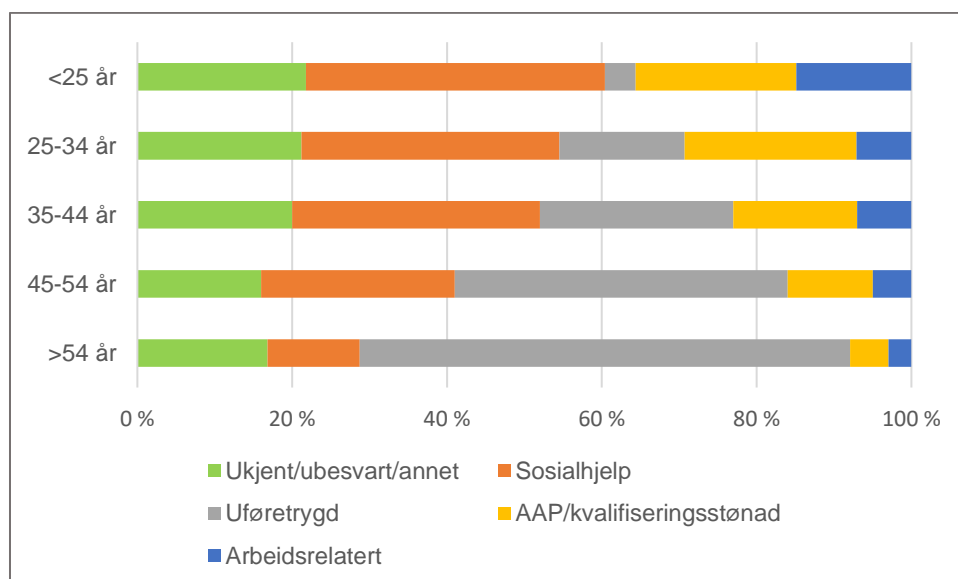
Tabell 2.6: Viktigste inntektskilder blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.

Inntektskilder	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Arbeidsrelatert inkl. studielån	8	7	9	9	8	17	11
Pensjon og uføretrygd	27	24	19	23	19	25	19
Andre velferdsytelser	16	22	28	14	13	-	-
Sosialhjelp	30	33	32	40	48	49	54
Ukjent, ubesvart, annet	20	15	13	14	11	9	16
Sum	101	101	101	100	101	100	100

Tabell 2.6 viser utviklingen i viktigste inntektskilder for alle kartleggingsår. Offentlige ytelser har skiftet karakter og betegnelser i perioden, og for å ivareta tidsserien er kategoriene fra figur 2.2 slått sammen til bredere inntektsgrupper. Andelen med arbeidsrelaterte inntektskilder, her også inkludert studielån og stipend, som er kvalifisering for arbeidslivet, har variert, men den generelle tendensen er at færre har inntektskilder som knytter dem til arbeidslivet. Andelen med pensjon og uføretrygd har økt. Her utgjør uføretrygden hovedtyngden (jfr. figur 2.2). Sosialhjelp som hovedinntektskilde er redusert gjennom hele perioden, men sosialhjelp er likevel den største kategorien i 2020.

Bildet som tegnes av tallene for hele perioden er sammensatt. Økningen i andel med uføretrygd og nedgang i sosialhjelpsmottakere (som hovedinntekt) indikerer mer ordnede økonomiske forhold for flere bostedsløse. Det kan ha sammenheng med at populasjonen har blitt noe eldre. Fordeling av inntektskilder etter alder kan gi noen mer informasjon.

Figur 2.3: Viktigste inntektskilder blant bostedsløse etter alder i fem grupper, 2020. Prosent. N: 3321.

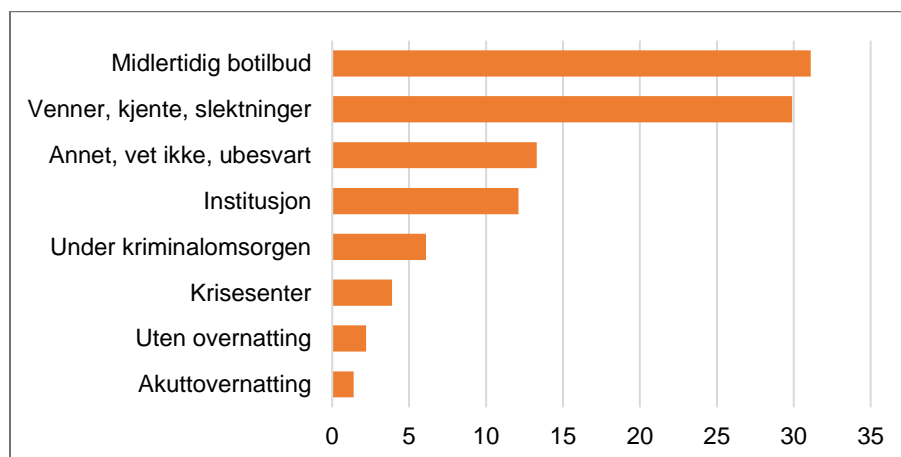

Ifølge figur 2.3 øker andel på uføretrygd jevnt med høyere alder. Blant de yngste har 4 prosent uføretrygd, mens nærmere to av tre (64 prosent) i den eldste gruppen har uføretrygd. Andelen på sosialhjelp og AAP/kvalifiseringsstønndar avtar med økende alder. De yngste har en sterkere tilknytning til arbeidslivet, 14 prosent har arbeidsrelatert inntekt, en inntektskilde som svært få av de eldste har. Det er verdt å bemerke at de fleste i den eldste gruppen er i yrkesaktiv alder. Kun noen få personer har passert den generelle pensjonsgrensen på 67 år (framgår ikke fra figur eller tabell).

2.4 Oppholdssteder blant bostedsløse

I tillegg til å beskrive oppholdssteder blant bostedsløse i 2020 i perioden fra 1996, ser dette delkapittelet på hvor lenge personen har vært i den situasjonen som er registrert i uke 48. Endelig undersøker delkapittelet historikken som bostedsløse. Oppholdsstedene er en operasjonalisering av definisjonen av bostedsløs. Definisjonen og de fem situasjonene som inngår i begrepet bostedsløs er beskrevet i kapittel 1 i rapporten. En ytterligere operasjonalisering og konkretisering er gjort i selve registreringsskjemaet, der syv ulike svaralternativer samt svaralternativene «annet» og «vet ikke» er listet opp. Skjemaet har også rom for utdypende tilleggsinformasjon (skjemaet: vedlegg 3).

Figur 2.4: Oppholdssteder blant bostedsløse uke 48 i 2020. Prosent. N: 3325.

Den største gruppen oppholder seg i midlertidig botilbud (31 prosent). Midlertidig botilbud kan være et tilbud spesifikt for personer uten bolig, et tilbud til rusavhengige bostedsløse, campinghytte eller -vogn, pensjonat, hotell eller en akuttbolig kommunen har for personer som blir bostedsløse. Nødbolig er et begrep som brukes, men det er ikke klart hvorvidt kommunene eller alle kommunene betegner nødbolig som et midlertidig eller permanent (nok) tilbud til at det ikke regnes som bostedsløshet. Enkelte har oppført nødbolig i åpent felt under spørsmålet om oppholdssted. Disse kommunene betrakter tilbudet som midlertidig, og personene som benytter det regnes som bostedsløse.

Omlag like mange (30 prosent) bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Dernest følger institusjonsopphold og fengselsopphold/under kriminalomsorgen. Det dreier seg her om personer som skal utskrives fra institusjon eller løslates fra kriminalomsorgen innen to måneder og er uten egen bolig. 4 prosent oppholder seg i krisesenter for voldsutsatte kvinner. Personer som ikke har et alternativ, det vil si er henvist til å sove ute eller tilfeldige steder, og personer i akuttovernatting definert som et sted uten mulighet eller med begrenset mulighet for opphold på dagtid, utgjør til sammen en liten gruppe på 3,6 prosent. Gruppen omfatter 120 personer på tidspunktet for registrering og flertallet er uten noen alternativer. Svært få bor ute i lange perioder, men i alle kartleggingene av bostedsløse registreres personer som ikke har et alternativ. Mye tyder på at

denne situasjonen er episodisk, og at mange flere enn de som blir registrert i uke 48 opplever å sove ute eller på tilfeldige steder i det offentlige rommet i løpet av et år.

Samlekategorien «annet, vet ikke, ubesvart» utgjør 13 prosent. Mange respondenter har benyttet det åpne svaralternativet for å beskrive ulike oppholdsformer, som ikke helt passer i de lukkede svaralternativene. En del av oppholdsformene som oppgis hører i realiteten inn under en av de andre kategoriene. Noen beveger seg mellom flere steder og oppholdsformer, og det er vanskelig å velge en bestemt. Enkelte situasjoner er så pass spesielle at de ikke kan gjengis av personvern hensyn, selv om informasjonen illustrerer de mange ulike alternativene som benyttes. Noen alternativer går igjen. Det gjelder bolig i campingvogn som eieren har ordnet selv, eller bolig i bilen og noen i båt. Fast bolig hos nær familie eller pårørende regnes ikke under definisjonen av bostedsløshet. Enkelte respondenter har oppgitt midlertidig tilbakeflytting til foreldre og/eller bolig hos foreldre eller annen pårørende og presisert at dette er en uholdbar og kortsiktig løsning, som defineres som bostedsløshet.

Tabell 2.7: Oppholdssteder blant bostedsløse etter kartleggingsår. Prosent.

Oppholdssteder	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Midlertidig botilbud	31	28	23	23	16	27 ¹¹	19
Midlertidig hos venner, kjente, slektninger	30	37	39	38	42	32	34
Institusjon	12	14	15	17	15	21	37 ¹²
Kriminalomsorgen	6	7	7	8	10	7	
Krisesenter	4	1	3	3	Ikke registrert		
Uten overnatting	2	5	2	2	1	2	4
Akuttovernatting	1	2	3	3	7	Ikke registrert	
Annet, vet ikke, ubesvart	13	7	9	7	9	9	6
Sum	99	101	101	101	100	98	100

Tidsserien over oppholdssteder for bostedsløse i perioden viser noen tydelige endringer. Rad to i tabell 2.7 viser at det har vært en økning i andelen som bor i midlertidig botilbud. Kartleggingen i 2003 er unntaket som bryter den jevnt økende linjen av andel i midlertidig botilbud. Rundt 2005 tok de store kommunene og nasjonale myndigheter tak i kvaliteten og omfanget i bruk av midlertidige botilbud. Kvaliteten på tilbudet var på den tiden høyst varierende og mange steder dårlig. De stor byene innførte kvalitetsavtale med private tilbydere, og de rustet opp kommunens egne tilbud og etablerte nye med høyere standard og tjenester. Sannsynligvis ble det flere plasser i midlertidige botilbud. Antall personer i midlertidig botilbud registrert i KOSTRA er om lag det samme fra 2016 til 2020, med kun en liten økning (henholdsvis 4.200 og 4.500)¹³. Registreringer av bostedsløse kan delvis reflektere tilbudet som gis heller enn det reelle tallet. Nettopp for å unngå at man teller antall plasser og ikke antall personer som faktisk er bostedsløse, har de nordiske landene et bredt sammensatt respondentutvalg, der tilbudene målrettet mot bostedsløse utgjør en av flere respondentgrupper.

Inntil denne siste kartleggingen har personer som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger utgjort den største gruppen. I 2020 er gruppen jevnstor med andel personer i midlertidig botilbud. Det er en klar nedgang i gruppen som bor midlertidig hos andre. Om en tar høyde for at det er en reduksjon i det totale antall bostedsløse, og antall plasser i midlertidig botilbud er om lag det samme som i 2016, er det rimelig å tenke at flere får plass i et tilbud og det er færre som tyr til venne-/omgangskrets og familie. Økt alder blant bostedsløse kan i tillegg ha en viss betydning for at færre bor midlertidig hos andre. Undersøkelser viser at eldre

¹¹ Omfatter også akutt overnatting der hele eller deler av dagen må tilbringes ute/natthjem. Akutt overnatting ble ikke registrert separat i 2003 og 1996.

¹² Institusjon og fengsel var ikke separate kategorier i 1997. Om man antar at andelen i fengsel ligger på 10 prosent eller lavere i 1996, hadde nærmere 30 prosent opphold i institusjon.

¹³ SSB: statistikk om kommunale boliger [12015: Midlertidig botilbud og natthjem \(K\) 2015 - 2020. Statistikkbanken \(ssb.no\)](https://www.ssb.no/statistikkbanken/12015:Midlertidig_botilbud_og_natthjem_(K)_2015_-_2020.Statistikbanken_(ssb.no))

bostedsløse, som gjerne har vært bostedsløse enten permanent eller i perioder over flere år, «bruker opp» nettverkene sine og er mindre velkomne til å tilbringe noen netter på en sofa, eller de har stort sett en omgangskrets som er i samme situasjon; uten et sted å bo. (Dyb m.fl. 2013)

Andelen som skrives ut av institusjon og løslates fra fengsel eller andre soningsformer viser en liten men jevn nedgang. Den store reduksjonen i andel som skrives ut av institusjon uten et sted å bo i de to første kartleggingsårene (1997 og 2003) kan delvis forklares med den generelle nedbyggingen av institusjoner; færre blir innlagt i institusjon og flere blir behandlet poliklinisk eller i kommunen. Siden strategien mot bostedsløshet *På vei til egen bolig 2005–2007* og i de videre satsingene har hjelp med bolig ved utskrivning og løslatelse vært høyt prioritert. I disse årene er det en liten men jevn nedgang i andel som står foran utskrivning fra institusjon eller løslatelse fra kriminalomsorgen (innen to måneder) uten bolig. Men i 2020 rapporteres det fremdeles om enkelttilfeller der personene ikke kan utskrives eller har blitt innlagt igjen fordi vedkommende ikke hadde noe sted å bo.

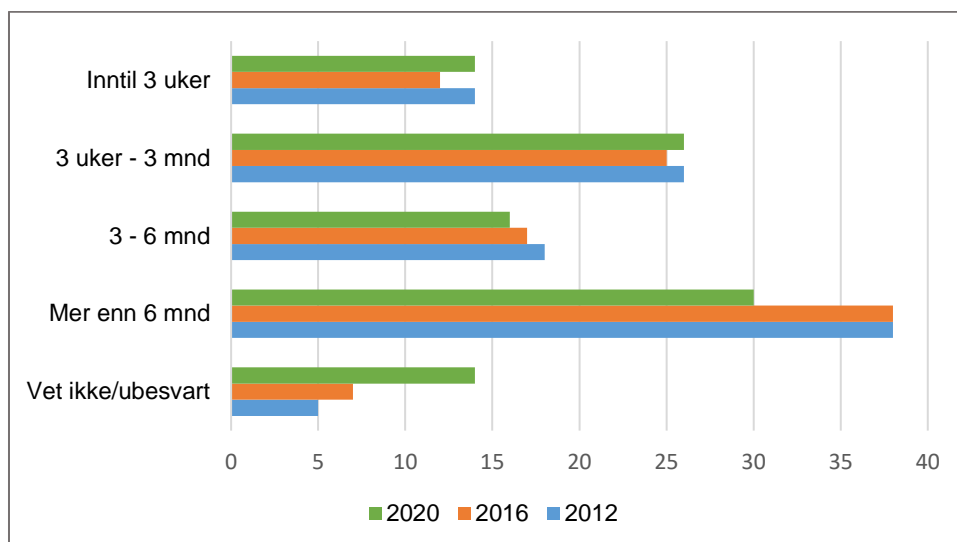
Personer uten noe alternativ for overnatting er en liten gruppe. Det skal små svingninger til i antall bostedsløse som er i denne situasjonen før det gir utslag i prosentandelen. Andelen i natthjem og akuttovernatting der hele eller deler av dagen må tilbringes ute ble mer enn halvert fra 2005 til 2008. I denne perioden ble de slått fast at natthjem og tilsvarende ikke tilfredsstillte kommunenes plikt til å skaffe personer uten bolig et midlertidig tilbud (jfr. forpliktelsen til å skaffe en person midlertidig botilbud i sosialtjenesteloven). Noen av natthjemmene, som det for øvrig var forholdsvis få av, er avskaffet. Ifølge KOSTRA har det vært en nedgang i antall personer i natthjem fra 2016 til 2020 (jf. fotnote 12 forrige side).

Krisesentrene for voldsutsatte kvinner ble del av respondentgruppen fra 2008. Svingningen over tid i andel bostedsløse i krisesenter kan i alle fall delvis forklares med at det er en liten gruppe og mindre endringer i antall personer i gruppen syns godt i endringer av prosentandelen. For de som oppholder seg i krisesenter gjelder samme avgrensing som for institusjon og fengsel: Personen må være uten egen bolig. Hva som skjuler seg bak samlekategorien «annet, vet ikke, ubesvart» er drøftet lenger opp. En betydelig økning i denne gruppen kan reflektere at det er mer differensierte og flere typer oppholdsformer blant bostedsløse personer enn tidligere.

2.4.1 Lengde på oppholdet

Spørsmål om hvor lenge personen har oppholdt seg i situasjonen (i uke 48) kom inn i registreringsskjemaet i 2008. I den nasjonale strategien for å bekjempe og forebygge bostedsløshet *På vei til egen bolig 2005-2007* satte regjeringen som mål at ingen skulle tilbringe mer enn tre måneder i midlertidig botilbud. Kartleggingen av bostedsløse var én mulighet for å undersøke hvor langt kommunene hadde kommet i å oppfylle målet. Målsettingen om maks tre måneders opphold i midlertidig botilbud ble beholdt ut over strategiperioden og er etter hvert innarbeidet som del av politikken overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Spørsmålet i registreringsskjemaet er mer fingradert, og de ulike tidsintervallene for lengde på opphold i de tre siste kartleggingene er illustrert i figur 2.5. Figuren viser tiden i alle situasjoner personene er i og ikke kun i midlertidig botilbud.

Figur 2.5: Tid tilbrakt på oppholdsstedet ved tidspunktet for registrering (uke 48). Prosent. N 2020: 3325, N 2016: 3879, N 2012: 6658.

Profilen er i stor grad lik i de tre kartleggingene som er gjengitt i figur 2.5. Det er likevel to viktige forskjeller fra 2012/2016 til 2020. Færre tilbringer mer enn seks måneder i situasjonen. Mens 38 prosent oppholdt seg mer enn seks måneder i situasjonen både i 2012 og 2016, er andelen sunket til 30 prosent i 2020. 40 prosent oppholdt seg i situasjonen inntil 3 måneder i 2020. Det er samme prosentandel som i 2012, mens andelen i 2016 var 3 prosentpoeng lavere. Den andre forskjellen mellom 2020 og de to andre årene er at flere svarer «vet ikke» eller at spørsmålet er ubesvart. At respondenten ikke vet kan ha sammenheng med at det er mer variasjon i oppholdsstedene og at flere er personens egne løsninger, slik at tjenestene har mindre oversikt over hvor lengde personen har oppholdt seg i situasjonen. Personer som er lenge bostedsløse vil ofte flytte seg mellom oppholdsformer, noe som gjør at det blir komplisert å avgrense tiden på de ulike stedene og i oppholdsformene.

Tabell 2.8: Oppholdssteder etter tid tilbrakt i situasjonen, 2020. Prosent.

Tid	Uten/akutt overnatting	Midlertidig botilbud inkl. ks	Institusjon	Kriminalomsorg	Venner, kjente, slikt	Annet, vet ikke, ubesvart	Alle
<3 mnd	55	51	44	32	47	47	48
>3 mnd	45	49	56	68	53	54	52
Sum	100	100	100	100	100	101	100
N	102	1101	383	170	899	198	2853

Tabell 2.8 inkluderer personer som det er oppgitt lengde i situasjonen for (tid ikke oppgitt inkl. vet ikke er holdt utenfor). Lengden på opphold under kriminalomsorgen bestemmes ikke av personen og kommenteres ikke videre. Institusjonsopphold kan følge en bestemt tidsplan, men pasienten kan velge å avbryte oppholdet og er ikke tvunget til opphold som under soning under kriminalomsorgen. Krisesenter for voldsutsatte kvinner er inkludert i midlertidig botilbud. Relativt flere personer uten overnattingsmulighet eller i akuttovernatting er under tre måneder i situasjonen enn de andre gruppene. Blant personer som bor midlertidig hos venner, kjente eller slekninger «overskrider» over halvparten grensen på 3 måneder.

2.4.2 Historikk som bostedsløs

En persons historie som bostedsløs kan i en del tilfeller være vanskelig å avgrense eller i det hele tatt å bestemme. Kategoriene for å registrere personens historikk er vide: «Tilbakevendende

situasjon over flere år», «mer enn et halvt år» og «en ny akutt situasjon». Spørsmålet ble lagt inn i registreringsskjemaet i 2003 og svarkategoriene har vært de samme siden. Tabell 2.9 viser fordelingen gjennom tidsserien fra 2003 til 2020.

Tabell 2.9: Historikk som bostedsløs etter kartleggingsår. Prosent.

Varighet	2020	2016	2012	2008	2005	2003
Tilbakevendende over flere år	30	36	31	32	35	46
Mer enn et halvt år	18	22	25	22	24	23
Et nytt, akutt problem	25	21	22	23	22	14
Annet	4	3	4	4	2	4
Vet ikke/ubesvart	23	18	18	19	16	12
Sum	100	100	100	100	99	99

De to første kategoriene, tilbakevendende situasjon over flere år og varighet mer enn et halvt år regnes som langvarig bostedsløshet. Nesten halvparten (30 og 18 prosent) har en lengre historikk som bostedsløs. Andelen er lavere enn noe tidligere år. En av fire opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem i 2020 og andelen ligger marginalt over de andre årene. Nesten en fjerdedel har valg svaralternativet «vet ikke» eller ikke svart på spørsmålet i 2020. Uvanlig mange – sammenlignet med de andre årene – har beskrevet situasjonen i det åpne feltet i registreringsskjemaet. Det er for eksempel personer som var uten bolig, eventuelt sa opp boligen sin, før de skulle inn til soning eller i institusjonsbehandling og er uten bolig ved eller etter løslatelse alternativt avsluttet behandling. Flere personer har oppholdt seg i utlandet i lang tid og kommer tilbake uten å ha et sted å bo. Enkelte har hatt en tilværelse med hyppige flyttinger, men de har stort sett ikke vært bostedsløse eventuelt er dette uklart, før de ble registrert som bostedsløse denne gangen. En annen uklar bosituasjon, som nevnes av flere, er samlivsbrudd der den ene parten fortsetter å bo, eventuelt til og fra, i (tidligere) felles bolig. En gruppe, som ikke passer helt inn i kategoriene, er personer som har vært bostedsløse for flere år siden, og som har hatt bolig i en lengre periode og så mistet den. Her er det gjengitt eksempler det er flere av i datamaterialet og som ikke så lett lar seg spore tilbake til enkeltpersoner. Beskrivelsene som helhet tegner et bilde av en broket og ustabil boligsituasjon over lang tid, gjerne over flere år, for mange av personene i materialet.

2.5 Tilhørighet

Bostedsløshet, og særlig den langvarige bostedsløsheten, er gjerne forbundet med utenforskap, sosial marginalisering og lite sosialt nettverk. Boligen – og hjemmet – bærer derimot bud om tilhørighet, nabolag og sosiale relasjoner. Sosial tilhørighet kan også omfatte større settinger, som arbeidsplass og kolleger, studentfelleskap, skoleklasse osv. Tidligere i kapittelet er populasjon av bostedsløse beskrevet som en gruppe med svak tilknytning til arbeidslivet og med lite utdanning. Allerede her er mange bostedsløse utenfor noen av de viktigste arenaene for å knytte sosial bånd og utvikle og opprettholde et nettverk. 30 prosent i 2020 og en større andel i tidligere kartlegginger bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Det tyder på at de har relasjoner som kan hjelpe i vanskelige situasjoner. Langvarig bostedsløshet kan imidlertid resultere i sterkere tilknytning til subkulturer, som gatekulturer og tungt belastede rusmiljøer, som øker avstanden til storsamfunnets normer og krav (Flåto og Johannessen 2010, Johannessen 2008).

Målene for tilhørighet i kartleggingen av bostedsløse er enkle og få. De omfatter om personen har ektefelle, partner eller er enslig, om personer har mindreårige barn, eventuelle kontakt med barn målt i omsorg og samværsrett. Det siste målet på tilhørighet er personens fødeland eller region der vedkommende er født.

2.5.1 Sivilstatus

Andelen enslige har ligget rundt samme nivå i alle kartleggingene. Heller enn å beskrive linjen fra 1996 til siste kartlegging, viser det to neste tabellene sammenhengen mellom sivilstatus og kjønn og sivilstatus og utdanning.

Tabell 2.10: Sivilstatus blant bostedsløse etter kjønn, 2020. Prosent.

Sivilstatus	Kvinne	Mann	Alle
Enslig	72	87	83
Gift/samboende	15	5	8
Vet ikke, ubesvart	13	8	10
Sum	100	100	101
N	956	2347	3325

Den statistiske beskrivelsen av bostedsløse er, som omtalt lenger framme i kapittelet, en mann i midten eller slutten av 30-årene. En kan gjerne utdype med å si en *enslig* mann i 30-årene. Nærmere en av ti menn er registrert med sivilstatus enslig. Andelen enslige er den samme gjennom alle kartleggingene. Knappt tre av fire kvinner er registrert som enslige. Kvinner er langt oftere samboere eller gift enn menn (15 og 5 prosent). Gruppen vet ikke/ubesvart er stor for begge kjønn, men den er langt større for kvinnene. Det kan ha sammenheng med at situasjonen er uklar, slik tilleggsopplysningene om oppholdssteder og historikk for begge kjønn gir informasjon om. Den høyere andelen vet ikke/ubesvart for kvinner kan muligens knyttes til antakelsen om at kvinner bor hos andre, fortrinnsvis menn, som en strategi for å dekke over bostedsløshet.

Tabell 2.11: Sivilstatus blant bostedsløse etter utdanning, 2020. Prosent.

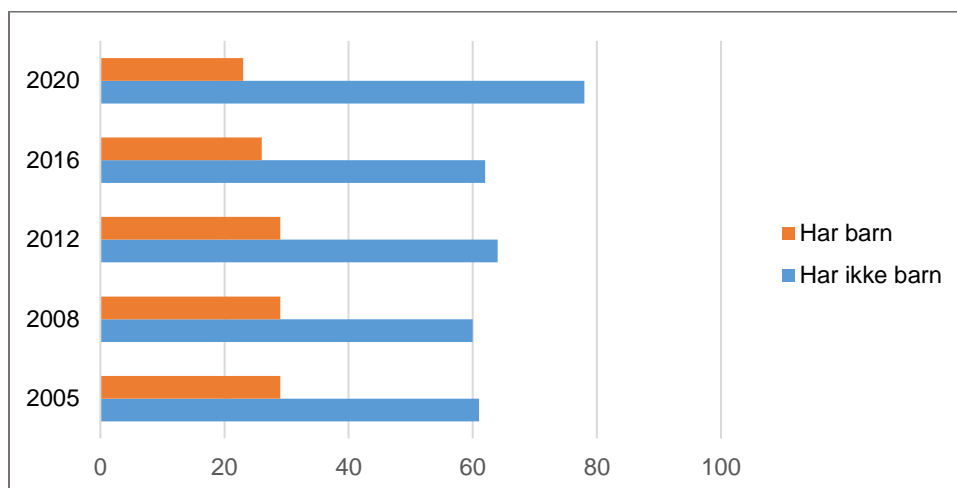
Sivilstatus	Ikke fullført grunnskole	Grunnskole	Vg skole	Høgskole, universitet	Vet ikke, ubesvart	Alle
Enslig	83	90	90	87	77	83
Gift/samboende	11	6	8	11	8	8
Vet ikke, ubesvart	6	4	3	2	15	10
Sum	100	100	101	100	100	101
N	111	885	480	105	1744	3325

Sivilstatus eller å ha partner kan være en indikasjon på sosial tilhørighet. Utdanningsnivå indikerer en form for sosial og kulturell kapital og bedre inngang til arbeidslivet, som gir økt tilgang til økonomisk kapital. Tabell 2.11 viser ingen systematisk sammenheng mellom sivilstatus og utdanningsnivå. Det er noen flere enslige blant personer uten fullført grunnskole enn i de andre gruppene. Tvert om er andelen gifte/samboene like stor blant de med lavest og de med høyest utdanning. Den store gruppen vet ikke/ubesvarte på variabelen utdanningsnivå, og i tillegg få personer i kategoriene uten fullført grunnskole og høgskole/universitetsutdanning tilsier at tallene bør leses med varsomhet.

2.5.2 Bostedsløse med mindreårige barn

Mange bostedsløse personer har barn. I kartleggingen er spørsmålet avgrenset til mindreårige barn, presisert til barn under 18 år. Spørsmålet ble tatt inn i kartleggingene i 2005. Hovedbildet er at andelen med og uten mindreårige barn har vært ganske stabil i perioden fram til 2020.

Figur 2.6: Andel bostedsløse med og uten mindreårige barn for fem kartleggingsår. Prosent.

Flertallet av bostedsløse har ikke barn under 18 år. Men likevel er mange bostedsløse foreldre til mindreårige barn, og mange av barna er på en eller annen måte berørt av foreldrenes boligsituasjon. I årene 2005 til 2012 lå andelen med mindreårige barn stabilt på 29 prosent. I 2016 sank andelen til 26 prosent og i 2020 er den nede i 23 prosent. Tabell 2.12 gir en oversikt over hvor mange som har omsorg, samvær eller ingen kontakt med barna sine i perioden fra 2005 til 2020.

Tabell 2.12: Omsorg/samværsrett blant bostedsløse med barn. Prosent. N 2020: 748, N 2016: 986, N 2012: 1.923 (N for andre år, ikke tilgjengelig).

Omsorg/samvær	2020	2016	2012	2008	2005
Daglig omsorg	15	13	20	13	16
Delt omsorg	6	3	5	3	
Samværsrett	26	31	30	27	41
Ikke omsorg/samværsrett	33	34	24	32	27
Annet/vet ikke	19	19	21	25	17
Sum	99	100	100	100	101

Tabell 2.12 viser omsorg og samvær kun for gruppen av bostedsløse som har barn under 18 år. Rundt 160 personer har daglig eller delt omsorg for barna, og rundt 200 personer har samværsrett. En av tre har verken omsorg eller samværsrett. Andel med daglig omsorg økte fra 2008 til 2012. Antall barn som var bostedsløse sammen med en forelder steg også i denne perioden. Utsatte barnefamilier inkludert bostedsløse barnefamilier har vært og er prioritert i de boligsosiale satsingene. Likevel har de vært en prosentvis økning i andel bostedsløse som har daglig omsorg for barnet eller barna sine fra 2016 til 2020. Antall bostedsløse er redusert i perioden, og antall bostedsløse med daglig omsorg – og antall personer som er bostedsløse sammen med barna sine – har gått ned (bostedsløse barnefamilier: se kapittel 7.1).

En av fem er klassifisert under kategorien «annet/vet ikke». Av redegjørelser (i åpent svaralternativ) framgår det at det ofte dreier seg om uavklarte situasjoner og situasjoner der forelderen formelt har det daglige omsorgsansvaret eller samværsrett som ikke kan gjennomføres. Det kan dreie seg om midlertidige plasseringer mens situasjonen utredes, barnet eller barna bor midlertidig hos slektning, eller barnet/barna bor hos den andre forelderen et annet sted i landet eller i utlandet. Personen kan ha flere barn og har omsorg for eller samvær med ett (eller flere), men ikke med andre av barna. Spørsmål om samværsrett inkluderer samvær med og uten tilsyn.

2.5.3 Fødested

Svaralternativene for spørsmålet om hvor personen er født er delt inn i brede kategorier. Grovinndelingen har minst to forklaringer. Den ene er at respondentene, som registrere den bostedsløse, har varierende kjennskap til personen. Det har vist seg å være enklere plassere en person i en region eller verdensdel enn hvilket land vedkommende er fra. Den viktigste begrunnelsen for å bruke brede kategorier er personvern hensyn. Bostedsløse er en liten og utsatt gruppe, og inndelinger i undergrupper må nøye vurderes opp mot beskyttelse av personenes anonymitet. Majoriteten av bostedsløse er født i Norge. Inndeling i *fødeland* for den resterende andelen ville gitt noen få – kanskje en – personer i enkeltland. Kategoriene som benyttes, ved siden av Norge, er øvrige Norden, øvrige EU-land og øvrige Europa, samt Afrika, Midt-Østen, øvrige Asia og Amerika (alle deler). Spørsmålet om fødeland/verdensdel har vært med i alle kartleggingene fra 1996, men svarkategoriene har vært endret flere ganger. I perioden med kartlegginger er den politiske grensen mellom Øst- og Vest-Europa avskaffet, EU er utvidet flere ganger og Norges tilslutning gjennom EØS-avtalen har åpnet for migrasjon fra andre deler av Europa. Videre er registreringer noe tilpasset, slik at den skal fange opp nye grupper som kommer til landet, som innføringen av kategorien Midt-Østen under krigen i Syria og flyktningkrisen som følge av krigen.

Begrepet fødested er ikke godt egnet til å gi et bilde av andel og antall innvandrere blant bostedsløse. Statistisk sentralbyrå skiller mellom innvandrere og innvandrerbefolkningen. Innvandrere omfatter personer som selv har innvandret til Norge, og som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Personer som er født i Norge, også personer med foreldre som har innvandret, regnes ikke som innvandrere.¹⁴ Kolonne to i tabell 2.13, befolkningen 1.1.2021, inkluderer innvandrer og norskfødt med to innvandrerforeldre. Kolonnen bostedsløse 2020 inkluderer personer som oppholder seg midlertidig i landet. I kolonnen for 2016 er denne gruppen utelatt.¹⁵

Tabell 2.13: Sammensetning av befolkningen etter innvandringsbakgrunn 2021, opprinnelsesland/-region blant bostedsløse 2020 og 2016. Prosent.

Land/region	Befolkningen 1.1.2021	Bostedsløse 2020	Bostedsløse 2016
Norge	81,6	67	77
Øvrige Norden	7	2	2
Øvrige EU-land		4	3
Øvrige Europa inkl. Russland	1,9	2	2
Afrika	2,6	10	8
Midt-Østen	6,2	7	4
Øvrige Asia		3	2
Nord-, Mellom-, Sør-Amerika	0,7	1	1
Andre, ukjent, vet ikke	0,0	4	1
Sum	100	100	100

Personer født utenfor Norge er overrepresentert blant bostedsløse i forhold til de ulike innvandrergruppene andeler i befolkningen. Det gjelder spesifikt personer fra Afrika og Asia inkludert Midt-Østen. Personer fra Afrika utgjør 10 prosent av alle bostedsløse i 2020 og 2,6 prosent av befolkningen. 10 prosent av bostedsløse er født i Asia (inkludert Midt-Østen), mens 6,2 prosent av hele befolkningen er innvandrere fra eller med opprinnelse i Asia. Oseania er

¹⁴ Kilde: SSB [Slik definerer SSB innvandrere - SSB](#)

¹⁵ Spørsmålet om personen oppholder seg midlertidig i landet ble lagt inn i undersøkelsen i 2012 og er ment å fange opp en heterogen gruppe av personer uten eller med begrensede rettigheter til tjenester og velferdsytelser i landet. I datamaterialet fra 2020 er gruppen mye mindre enn tidligere og det framgår at en stor andel har velferdsytelser eller annen form for tilknytning til Norge. Gruppen med midlertidig opphold er omtalt i kapittel 7.6.

inkludert i kategorien «andre, ukjent, vet ikke». Det dreier seg om svært få i befolkningen (0,0 prosent) og blant bostedsløse noen ytterst få personer. Definisjonen benyttet i kartleggingen av bostedsløse er imidlertid snevrere enn den SSB bruker, slik at andelen av innvandrerbefolkningen blant bostedsløse kan være høyere enn det som framkommer i kartleggingen. Kartleggingene i 2020 og 2016 opererer med de samme svarkategoriene, og 2016 er tatt med i tabell 2.13 for sammenligning. På grunn av endringer i svaralternativene for å registrere fødeland/-region er kategoriene som brukes for sammenligninger i hele tidsserien av kartlegginger slått sammen til tre grupper samt «vet ikke/ukjent».

Tabell 2.14: Fødeland/-region etter kartleggingsår. Prosent.

Land/region	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Norge	67	77	77	81	82	86	82
Norden, øvrige Europa, Amerika	9	7	7	2	3	2	3
Annen region	20	15	13	13	13	10	13
Vet ikke	4	1	3	1	1	1	1
Sum	100	100	100	100	101	100	100

Andelen bostedsløse født i Norge går jevnt ned fra 2003. Ifølge tabell 2.14 ble gruppen fra øvrige Europa mer enn tredoblet fra 2008 til 2012 (tallene 2012 og 2016 er uten «midlertidig i landet»). Gruppen øker med ytterligere 2 prosentpoeng fra 2016 til 2020. Det er også en viss økning i kategorien «annen region» fra 2003 til 2016 og et større hopp fra 2016 til 2020. Den mer findelte kategoriseringen i tabell 2.13 viser at økningen har kommet blant personer født i Afrika og Asia, men med en relativt større økning blant personer fra Midt-Østen. Denne siste oppgangen kan ikke forklares med at det har kommet mange flere flyktninger fra denne regionen etter 2016. Det er mer sannsynlig at noen flere fra denne regionen, som har vært i Norge noen år, er blitt bostedsløse.

Bostedsløshet er mest utbredt i de store og større byene, der innvandrerbefolkningen størst. Dette har en viss betydning for forklaringen på overrepresentasjon av personer født utenfor Norge blant bostedsløse i tall som favner hele landet (utdypes i kap. 3).

2.6 Problemsituasjoner

Kartleggingene av bostedsløse startet med et enkelt spørreskjema i 1996. Formålet i de første kartleggingene var primært å få kunnskap om antall bostedsløse i landet samt å registrere enkle bakgrunnsvariabler. Nasjonale satsinger for å forebygge og redusere bostedsløshet har generert et behov for mer kunnskap. I 2008 ble registreringsskjemaet utvidet med flere spørsmål. I 2012 ble enda noen spørsmål lagt til. Utfylling av et skjema for hver bostedsløs personer krever mye innsats fra respondenter, særlig fra de som registrerer mange bostedsløse, og registreringsskjemaet i denne undersøkelsen er mye kortere enn de fleste spørreskjemaer. Fra 2012 til 2016 ble det ikke lagt til spørsmål, men i 2020 er skjemaet utvidet med fire nye spørsmål. Spørsmålene som er lagt til disse årene dreier seg om situasjoner som kan være årsak til bostedsløshet, barrierer mot eller hjelp til å komme ut av situasjonen, og problemer bostedsløse ofte møter. Informasjonen fra disse spørsmålene har tjent både som mål på effekten av innsats mot bostedsløshet og bidratt med informasjon, som har vært grunnlag for å utforme politikken. Spørsmålene er organisert i en blokk i siste del av registreringsskjemaet og formulert som påstander. I 2020 omfatter blokken følgende 24 spørsmål eller påstander:

- Personen er kastet ut av boligen sin siste 6 mnd.
- Kastet ut av boligen på grunn av ubetalt husleie/boliglån siste 6 mnd.

- Kastet ut av bolig på grunn av at personen har utøvd skade, uro og/eller konflikter siste 6 mnd.
- Leiekontrakten utløp og personen fikk ikke fornyet kontrakten siste 6 mnd.
- Tap av bolig på grunn av samlivsbrudd eller konflikt i familien siste 6 mnd
- Personen har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste 6 mnd.
- Personen har hatt bortfall av inntekt siste 6 mnd.
- Personen har høy gjeld/er gjeldsoffer
- Personen er utskrevet fra institusjon/avsluttet behandling i henhold til plan siste 6 mnd.
- Personer er utskrevet fra institusjon/avbrutt behandling før planlagt siste 6 mnd.
- Personen har gått ut av barnevernets omsorg siste 6 mnd.
- Personen er løslatt fra fengsel/avsluttet soning siste 6 mnd.
- Personen har en psykisk lidelse
- Personen har en funksjonsnedsettelse
- Personen har en somatisk sykdom og/eller skade
- Personen er avhengig av rusmidler
- Personen venter på å komme i behandling (rus, psykisk lidelse, annet)
- Personen er i behandling (alle typer behandling inkl. LAR)
- Personen har søkt om kommunal bolig
- Personen har fått tildelt/vedtak om egen bolig og skal flytte inn innen to uker
- Personen har ansvarsgruppe
- Personen har individuell plan
- Personen er veteran etter tjeneste i internasjonale operasjoner¹⁶
- Personen oppholder seg midlertidig i landet.¹⁷

Vedlegg 2-4 vise prosentfordelingen på alle disse variablene i 2020 for fire kommunegrupper og hele landet. Svarfordelingen på disse variablene for alle årene (siden 2008) er presentert i søylediagram ordnet tematisk i tre figurer. Formuleringen av noen spørsmål er litt endret eller justert, og noen spørsmål er nye. Resultatene for variabler (spørsmål) som har kommet til etter 2008 har søyler for færre år. Den første figuren (2.7) viser fordeling på spørsmål knyttet til boforhold. Den neste figuren (2.8) omhandler inntekt, gjeld og institusjonssfæren (kriminalomsorg, barnevern, andre institusjoner). Den siste av de tre figurene (2.9) viser fordeling på variabler om helse, behandling og oppfølging. Respondentene er bedt om å svare bekreftende (krysse av) på alle situasjonene den bostedsløse personen er berørt av. En person kan og er vanligvis berørt av flere situasjoner, og figurene hver for seg eller samlet summerer ikke til 100 prosent. Respondentene har varierende kjennskap til personene, noe som blant annet kommer til uttrykk i ulike og til dels sprikende opplysninger om personer som er registrert to eller flere ganger (dobbelregistreringer, kap. 1). På grunn av begrenset kjennskap til de bostedsløse personene hos mange av respondentene, må informasjonen som framkommer i de tre figurene betraktes som minimumstall. Det er overveiende sannsynlig at andel som er berørt av de ulike situasjonene er høyere. Søylene i hver figur er rangert fra høyeste til laveste andel bekreftende svar (score) på spørsmålene i 2020.

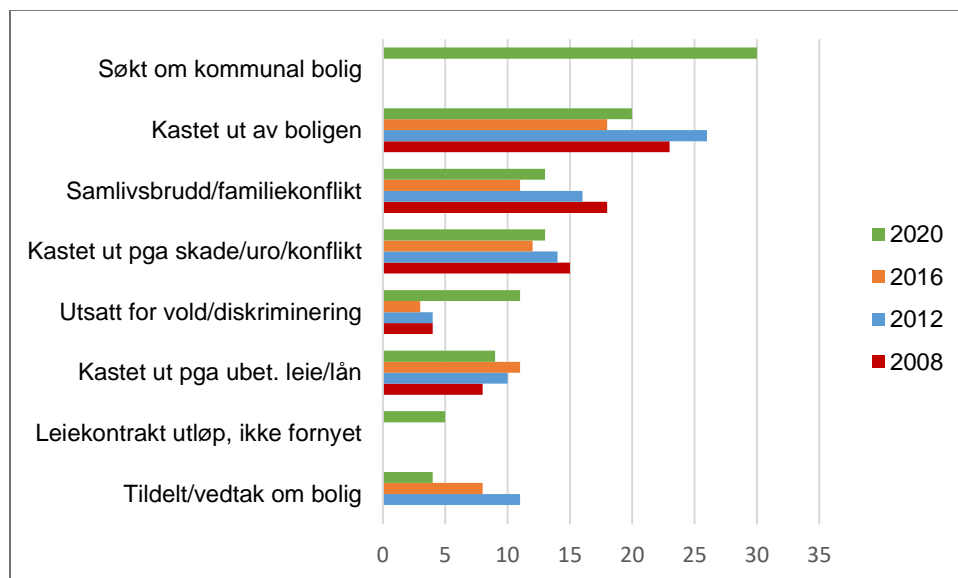
De fleste spørsmålene gjengitt i figur 2.7 er avgrenset til de siste seks månedene før datainn-samlingen. Den øverste søylen viser andel som har svart at personen har søkt om kommunal bolig. Spørsmålet er stilt første gang i 2020. 31 prosent har søkt om kommunal bolig. De aller nederste søylene viser at kun en liten andel (4 prosent) har fått tildelt eller vedtak om kommunal

¹⁶ Definisjon: Personen har tjenestegjort militært i internasjonale operasjoner i FN eller NATO-regi etter 1945 og til dags dato.

¹⁷ Definisjon: Personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og personer uten oppholdstillatelse i Norge. Denne gruppen omtales i eget delkapittel 7.6.

bolig og skal flytte inn innen to uker. Tidsfristen for innflytting er tilføyd spørsmålet i 2020. I de to foregående kartleggingene er spørsmålet uten tidsavgrensning. Tillegget om at innflyttingen skal skje innen to uker, som har innført strengere kriterier for å krysse av bekreftende, kan være medvirkende til at andelen som har fått tildelt kommunal bolig har gått ned i 2020.

Figur 2.7: Situasjoner knyttet til boforhold, 2020, 2016, 2012 og 2008. Prosent.

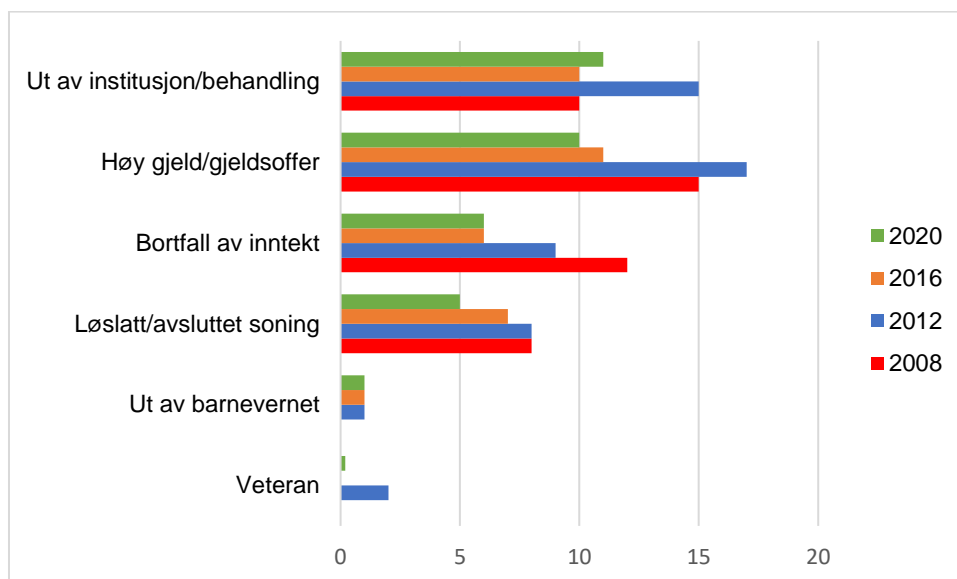

En av fem er kastet ut av boligen sin i løpet av de siste seks månedene (2020). De neste søylene illustrerer noen årsaker til utkastelser og til tap av bolig. Tap av bolig på grunn av samlivsbrudd og/eller konflikt i familien, samt utkastelse fra bolig fordi personene har utøvd skade, uro og/eller konflikt, er de hyppigst oppgitte årsaker til tap av bolig/utkastelse, begge med 13 prosent i 2020. En av ti har tapt boligen sin fordi de har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering. Det er en tredobling fra 2016. Dette spørsmålet var imidlertid delt i to (ett om utsatt for vold/trusler og ett om trakassering/diskriminering) tidligere år med en andel på 3 til 4 prosent på hver variabel. Selv om resultatet fra de to spørsmålene fra tidligere år legges sammen og danner grunnlag for sammenligning, er det fremdeles en økning fra 2016 til 2020. Litt færre (9 prosent) er kastet ut på grunn av ubetalt husleie eller boliglån. 5 prosent har opplevd at det ikke fikk fornyet leiekontrakten (nytt spørsmål i 2020).

Det er et betydelig overlapp mellom situasjonene. Størst overlapp finner en mellom variabelen kastet ut av boligen siste seks måneder og de to variablene kastet ut på grunn av at personen har utøvd skade, uro og/eller konflikter (48 prosent sammenfall) og kastet ut på grunn av ubetalt husleie eller lån (33 prosent sammenfall). En mindre andel, som har tap av bolig på grunn av samlivsbrudd/familiekonflikt og fordi vedkommende er utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering, er også kastet ut av boligen (henholdsvis 18 og 16 prosent sammenfall).

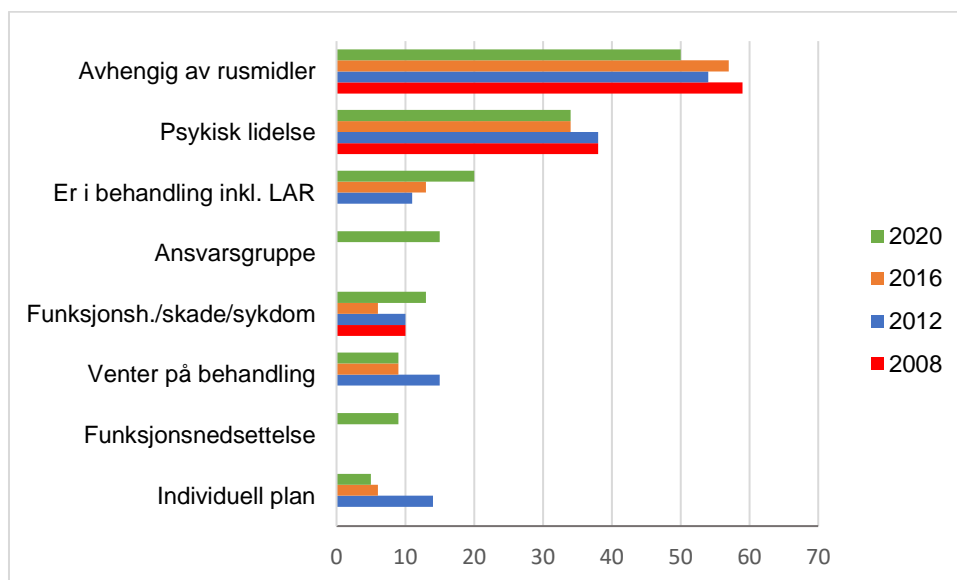
Figur 2.8 viser andeler av bostedsløse som har gått ut av institusjonsomsorg/-opphold, inkludert avsluttet behandling, gått ut barnevernets omsorg, avsluttet soning/løslatt, har en fortid i forsvaret, samt inntekt og gjeldssituasjonen blant bostedsløse.

Figur 2.8: Situasjoner knyttet til institusjoner, inntekt og gjeld, 2020, 2016, 2012, 2008.

Helt fra første kartlegging av bostedsløse i 1996 har spørsmålet om personen er skrevet ut av institusjon vært med i registreringsskjemaet. Mange typer behandling foregår i dag poliklinisk uten innleggelse og i 2020 ble spørsmålet endret og samtidig delt i to: om personen har avsluttet behandling i henhold til plan og om personen har avsluttet behandling før planlagt. En betydelig andel personer i rusbehandling avbryter behandlingen før planlagt. I figur 2.8 er resultatet fra de to spørsmålene slått sammen, og som illustrert i figuren er resultatet om lag som de fleste andre årene (unntaket er 2012). Gruppene som har avsluttet behandlingen i henhold til plan (5,3 prosent) og avbrutt behandlingen før planlagt (5,4 prosent) er om lag like store. Andel og antall personer, som har gått ut av barnevernets omsorg siste seks måneder og er registrert som bostedsløse, omfatter kun noen titalls personer. En av ti personer har høy gjeld/er gjeldsofre. 6 prosent har hatt bortfall av inntekt i løpet av de siste seks månedene. Andelene har i hovedsak vært nedadgående fra 2008 på begge variablene. Spørsmålet om personen er veteran etter tjenester i internasjonale styrker ble første gang stilt i 2012. Kartleggingen har fanget opp noen, men dette er også tallmessig en svært liten gruppe.

Figur 2.9: Situasjoner knyttet til helse, behandling og oppfølging, 2020, 2016, 2012, 2008.

Avhengighet av rusmidler har vært og er det mest utbredte problemet blant bostedsløse (av problemsituasjoner som registreres i kartleggingen). Andelen har gått ned og nedgangen startet fra 2008. I 2020 er nøyaktig halvparten (50 prosent) registrert med avhengighet av rusmidler. En av tre (34 prosent i 2020) har en psykisk lidelse. Dette tallet har vært rimelig stabilt gjennom kartleggingene. En av fem er i behandling inkludert legemiddelassistert behandling LAR. I de tre tidligere kartleggingene er det kun spurt om personen er i LAR. En av ti (9 prosent) venter på å komme i behandling. Like mange har en funksjonsnedsettelse og litt flere (13 prosent) har en somatisk sykdom og/eller skade.

15 prosent av alle bostedsløse har ansvarsgruppe (nytt spørsmål i 2020). 5 prosent har individuell plan (IP). Andelen er nesten uendret fra 2016. Mellom 2012 til 2016 ble imidlertid andelen med IP mer enn halvert.

2.6.1 Stabilitet og endring

Overordnet viser resultatene fra kartlegging av omfang av problemer bostedsløse personer opplever et stabilt bilde fra 2008 til 2020. Dataseriene for avhengighet av rusmidler og utbredelse av psykiske lidelser går helt tilbake til den første kartleggingen i 1996. Utbredelse av avhengighet av rusmidler har gått ned i hele denne perioden, og er med en andel på 50 prosent i denne siste kartleggingen den laveste som er registrert. Fremdeles er avhengighet av rusmidler det mest utbredte problemet som måles i kartleggingen. Problemet som scorer nest høyest er psykiske lidelser, som er om lag på samme nivå gjennom hele tidsserien. Det har vært en nedgang i andel som opplever utkastelse fra boligen siden 2008, men utkastelser er fremdeles det tredje mest framtrædende problemet bostedsløse møter. En av fem er kastet ut av boligen sin siste halvår. Medregnet personer som er kastet ut på grunn av ubetalt husleie eller boliglån og personer som har mistet boligen sin på grunn av at de har utøvd skade, uro eller konflikt – og som ikke er registrert i variabelen som måler kun utkastelse – har en av fire opplevd utkastelse. I tillegg har en del personer mistet boligen sin av andre årsaker. Til tross for at halvparten av bostedsløse er registrert med avhengighet av rusmidler, og profilen på populasjonen i store trekk er den samme som før, indikerer nedgangen gjennom de siste kartleggingene en viss endring i sammensetningen av gruppen bostedsløse.

2.7 Oppsummering

Kapittelet har gjennom tall fra syv kartlegginger beskrevet populasjonen av bostedsløse samlet for hele landet i perioden fra 1996 til 2020. Kapittelet legger vekt på utviklingen de siste årene kartleggingene har vært gjennomført. Kartleggingen gir et tverrsnitt av populasjonen av bostedsløse i uke 48 i 2020 (om lag samme uke i de andre kartleggingene). Populasjonen av bostedsløse i landet i uke 48 i 2020 omfatter 3.325 personer, som er de laveste antall i de 24 årene landsomfattende kartlegginger av bostedsløse er gjennomført. Antallet tilsvarer 0,62 bostedsløse per 1000 innbyggere. Det relative antallet innebærer en halvering fra 2012 og 2008, da antall bostedsløse per 1000 innbyggere var henholdsvis 1,26 og 1,27. Nedgangen i 2020 er fortsettelsen på en trend som ble notert i 2016, da antall bostedsløse per 1000 innbyggere var 0,75.

Profilen på gruppen av bostedsløse er ikke vesentlige endret i 2020, selv om gruppen er tallmessig mindre enn for fire år siden og svært mye mindre enn ved de to foregående målepunktene. Majoriteten er menn, gjennomsnittsalderen er 38 år, utdanningsnivået er langt under nivået i befolkningen generelt og de aller fleste har sosialhjelp, uføretrygd eller annen velferdsytelse som viktigste inntektskilde. Det har imidlertid vært en liten, men jevn økning i kvinneandelen siden 2008. Gjennomsnittsalderen er noe forskjøvet fra midten til slutten av trettiårene. Andelen unge har gått ned i samme periode. Flertallet er født i Norge, men andelen født her i landet sank med 10 prosentpoeng, fra 77 til 67 prosent, fra 2016 til 2020.

Majoriteten oppholder seg enten i midlertidig botilbud eller midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Opphold i midlertidig botilbud har blitt mer utbredt siden 2012, mens relativt færre bor hos venner, kjent og slektninger. Målet om at ingen skal tilbringer mer enn tre måneder i midlertidig botilbud er innarbeidet i nasjonale strategier og kommunenes arbeid med bostedsløshet. Vel halvparten har tilbrakt mindre enn tre måneder i midlertidig botilbud inkludert akuttovernatting. Etter å ligget på et stabilt nivå siden 2005 gikk andelen med lang bostedsløshetshistorikk – tilbakevendende over flere år eller mer enn et halvt år – markant ned fra 58 prosent i 2016 til 48 prosent i 2020. Andelen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem økte imidlertid bare marginalt. Derimot svarer relativt flere «vet ikke» eller «annet», der utfyllende opplysninger vitner om en sammensatt og broket bolighistorikk for mange bostedsløse.

De aller fleste bostedsløse er registrert med sivilstand enslig. Blant menn er 87 prosent enslige og fem prosent i kategorien gift/samboende. Blant kvinner er andelen enslige 72 prosent og gift/samboene 15 prosent. En av fire har barn under 18 år, men bare et lite antall av disse har omsorgsansvar eller samværsrett med barna. En av fem av dem som har barn har enten daglig eller delt omsorg. En av fire har samværsrett.

Andelen som er avhengig av rusmidler har, med unntak av 2003, ligget rundt 60 prosent. I de to siste kartleggingene har andelen gått ned og er på 50 prosent i 2020. Avhengighet av rusmidler er likevel den mest utbredte problemsituasjonen som registreres. Utbredelse av psykiske lidelser er i hovedsak den samme som før også i 2020 og berører en av fire bostedsløse. Den tredje mest utbredte problemsituasjonen er utkastelse fra bolig. En av fem er kastet ut av boligen sin siste halvår, men med kontroll for overlapp med utkastelser på grunn av ubetalt husleie/boliglån og av at personen har forårsaket skade, uro eller konflikt, ligger andelen på en fjerdedel. Disse tre problemsituasjonene er de mest utbredte i alle kartleggingene som er gjennomført, og for utkastelse, siden spørsmålet ble tatt med i registrerings skjemaet.

En stor nedgang i antall bostedsløse først fra 2012 til 2016 og videre ned fra 2016 til 2020 har ikke medført vesentlige endringer i profilen på populasjonen. En kunne tenkt seg at gruppen med sammensatte problemer, en gruppe som ofte omtales som vanskelig å finne tilfredsstillende boforhold til, ble mer dominerende. Dette er imidlertid en gruppe som har vært prioritert i den nasjonale strategien *Bolig for velferd 2014–2020*. Bolig og boforhold er også en del av satsingen i opptrappingsplanen på rusfeltet. Prioriteringen ser ut til å ha gitt resultater. Personer med avhengighet av rusmidler er redusert både tallmessig og som andel av populasjonen siden 2016.

3 Bostedsløshet i fire storbyer

Fra den første kartleggingen i 1996 og i de seks påfølgende kartleggingene har storbykommunene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger som gruppe hatt den høyeste andelen bostedsløse i landet. I 2020 er det relative antallet 1,09 per 1000 innbyggere i de fire største byene. Nivået i disse byene er betydelige høyere enn i gruppen av kommuner med 40.000 innbyggere og over, som er neste kommunegruppe rangert etter folketall. Alle kartleggingene viser en sammenheng mellom kommunestørrelse og det absolutte og relative antallet bostedsløse i kommunen: Dess større kommune dess flere bostedsløse målt etter innbyggertall, og omvendt, det relative antallet bostedsløse går ned med avtakende kommunestørrelse. Relativt flere bostedsløse i store bykommuner er en generell trend. I Danmark, for eksempel, er nivået og konsentrasjonen av bostedsløshet størst i København og nabokommunene (Benjaminsen 2019).

I alle de syv kartleggingene her i landet er de fire største byene, Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger gitt særskilt omtale. Dette kapitlet beskriver omfang og trekk ved bostedsløsheten i disse byene. Den første delen omtaler byene som en kommunegruppe og presenterer tallene for 2020 og for utviklingen fra 2008. Unntaket er oversikten over absolutt antall bostedsløse, der perioden går tilbake til 1996. Siste delen av kapitlet gir noen nøkkeltall for hver av byene.

3.1 Antall bostedsløse

De fire største byene har i de fleste kartleggingene en høy svarprosent blant kommunale instanser, særlig fra NAV-kontorene, men også boligjeneste og rustjeneste eller rus- og psykisk helsetjeneste har deltatt i noen bydeler, samt midlertidige botilbud og andre tjenester på bynivå. Deltakelse fra frivillige organisasjoner er mer variabel og forholdsvis lav. Organisasjonene driver blant annet lavterskeltilbud, som delvis er basert på frivillig innsats, og/eller der kontakten mellom tjenesten og brukeren er lavterskel i betydningen at tjenesten ikke registrerer informasjon om brukerne. Det skal likevel poengteres at tjenester drevet av frivillige, som deltar i kartleggingen, når ut til og registrerer en del personer som ikke er kjent og registret av andre tjenester.

Samlet sett er deltakelse fra de store bykommunene god, og tallene regnes som solide. I Oslo og Bergen er antall dobbeltregistrerte relativt høyt (dubletter er tatt ut). Høy andel dobbeltregistrerte personer er en indikasjon på god dekning i kartleggingen.

Tabell 3.1: Antall bostedsløse i fire storbyer etter kartleggingsår.

Kommuner	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Oslo	821	948	1.376	1.526	1.244	1.283	2.153
Bergen	402	486	616	669	770	713	754
Trondheim	113	146	350	223	165	371	327
Stavanger	104	111	295	215	184	228	254
Sum	1.440	1.691	2.637	2.632	2.419	2.604	3.843

Som illustrert i tabell 3.1 har alle de fire storbyene nedgang i antall og andel bostedsløse over flere år. Utviklingen er noe ujevn mellom de fire byene. Oslo hadde en topp i 1996, men oppnådde nesten en halvering til 2003. Etter en ny, men langt lavere topp i 2008, har Oslo hatt en jevn nedgang. Bergen nådde toppen i 2005 og har etter dette hatt nedgang som ender med bortimot en halvering fram til 2020. Utviklingen i antall i Trondheim er mer ujevn, men byen har hatt betydelig nedgang fra 2012 til 2020. Stavanger oppnådde en kraftig reduksjon i bostedsløshet fra 2012 til 2016. Forklaringen på reduksjonen er som for de andre byene, det vil si langsiktig innsats for å forebygge og redusere bostedsløshet, men Stavanger fikk i tillegg drahjelp fra nedgang i oljenæringen og oljerelatert virksomhet. Midlertidig ansatte, som blant annet hentes inn for å ta sesongvise topper, bor primært i leieboliger. Da mange av disse dro etter at jobbene

forsvant, ble boligene ledige og det åpnet seg et større leiemarked for vanskeligstilte på boligmarkedet inkludert bostedsløse (Dyb 2019). Stavanger er omlag på samme nivå i 2020 som fire år tidligere. Samlet har storbyene en nedgang fra 1.691 til 1.441 de siste fire årene tilsvarende en reduksjon på 15 prosent i antall personer.

Tabell 3.2: Bostedsløse per 1000 innbyggere i fire storbyer etter kartleggingsår.

Kommuner	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Oslo	1,18	1,44	2,24	2,68	2,35	2,45	5,14
Bergen	1,42	1,75	2,34	2,66	3,22	3,03	3,38
Trondheim	0,55	0,78	2,00	1,32	1,62	2,45	2,27
Stavanger	0,72	0,84	2,31	1,77	1,65	2,04	2,43
Alle	1,09	1,35	2,23	2,36	2,42	2,56	4,01

Grunnet befolkningsvekst i de store bykommunene er den relative nedgangen i antall bostedsløse større enn den absolutte. Nedgangen fra 1,35 bostedsløse per 1000 innbyggere i 2016 til 1,09 i 2020 gir en relativ nedgang på nesten 20 prosent. Trondheim har den laveste andel per 1000 innbyggere og Bergen den høyeste andelen. Det er for øvrig store forskjeller i innbyggertall mellom de fire kommunene, fra Oslo med nesten 700.000 innbyggere til Stavanger med i underkant av 144.000 innbyggere.¹⁸

Det er ikke bare størrelsen målt i folketall som forklarer omfanget av bostedsløshet og avstanden mellom kommunegrupper i andel bostedsløse. Det fire byene er bysentre i større regioner og tiltrekker seg personer både i omlandet og til dels fra hele landet. Bostedsløshet, og ikke minst rusavhengighet, er stigmatiserte sosiale «merkelapper», som er lettere å bære i byens mer anonymiserte tilværelse enn i småbyer og bygder. I kartleggingene registreres imidlertid den bostedsløse personens hjemkommune, som vil motvirke at de store kommunene får «tildelt» bostedsløse som hører hjemme i andre kommuner. Det kan også diskuteres i hvor stor grad storbyen tilbyr anonymitet til grupper av bostedsløse. Både Oslo og Bergen, og andre store byer om enn i mindre skala, har såkalte «åpne russcener» der det foregår bruk og omsetning av illegale rusmidler. Disse områdene er med på å synliggjøre noen grupper av bostedsløse. Ikke alle «deltakerne» er bostedsløse, og langt fra alle bostedsløse oppholder seg på stedene kjent som åpne russcener. De store byene har flere tilbud til bostedsløse og personer som er i utkanten av storsamfunnet, som også bidrar til å synliggjøre problemene for tjenestene, som registrerer bostedsløse i disse kartleggingene.

Det er neppe tvil om at de store byene har et relativt høyere antall bostedsløse sammenlignet med små kommuner. Synliggjøringen av bostedsløse og særlig noen grupper av personer med alvorlig rusavhengighet, ROP-lidelse (samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse) eller andre problemer, som kan skape ekstremt utenforskap, bidrar til at hjelpeapparatet i disse kommunen kjenner til og er bevisst problemet. Det at de store kommunene har egne tilbud til eller som benyttes av bostedsløse er et resultat av at det finnes et behov, og samtidig er det en påminnelse om at problemet er der. Særlig mange av de store kommunene (også noen av de mindre), og det gjelder flere enn de fire som omtales her, gjør et grundig arbeid med kartleggingen av bostedsløse – en grundighet som bidrar til solide tall.

3.2 Profilerings av bostedsløse i storbyene

De neste tabellene viser demografisk profil på bostedsløse for alle byene samlet. Demografisk profil omfatter kjønnsfordeling, alder og utdanning. Tabellene begynner med resultatene fra kartleggingen i 2008 og går fram til denne siste kartleggingen i 2020.

¹⁸ Innbyggere per 1.1.2020: Oslo 693.494, Bergen 283.929, Trondheim 205.163, Stavanger 143.574.

Tabell 3.3: Kjønnfordeling blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Kjønn	2020	2016	2012	2008
Menn	72	73	70	71
Kvinner	28	26	30	29
Sum	100	100	100	100

Fordelingen mellom andel kvinner og menn er om lag som for hele landet. Menn er sterkt overrepresentert. Kvinner utgjør en minoritet. Den lille økningen i andel menn fra 2012 til 2016 er innenfor tilfeldige svingninger. Selv om tallet på bostedsløse går ned og profilen med hensyn til problemsituasjoner endres noe (omtales lenger ute i kapittelet), er kjønnssammensetningen stabil.

Tabell 3.4: Alder blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Alder	2020	2016	2012	2008
<25 år	15	12	18	17
25-34 år	27	30	31	28
35-44 år	25	27	25	29
45-54 år	21	22	19	18
>54 år	13	10	7	7
Sum	101	101	100	99

Aldersprofilen er i store trekk den samme i de fire byene i løpet de 12 årene med kartlegginger, som er vist i tabell 3.4. Det er imidlertid noen bevegelser som er verdt å merke seg. Forskjellen i andel unge fra 18 prosent i 2012 til 12 prosent i 2016 representerer en betydelig endring (i 2016 var andelen unge særlig lav i Oslo og Bergen, men høy i Stavanger). Det er videre en tendens til at populasjonen blir noe eldre. De to eldste gruppene fra 45 år og opp har økt jevnt fra til sammen en fjerdedel (18 og 7 prosent) i 2008 til en tredel i 2020 (21 og 13 prosent). Tyngdepunktet i alderssammensetningen ligger i hele perioden på midten, det vil si i gruppene fra 25 til 44 år. I 2020 er det noen færre i disse gruppene sammenlignet med de andre årene og noe økning i aldersgruppen 55 år og eldre.

Tabell 3.5: Utdanningsnivå blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Utdanningsnivå	2020	2016	2012	2008
Grunnskole	31	34	33	33
Videregående	15	18	14	16
Høgskole/universitet	4	4	4	4
Annet, vet ikke, ubesvart	50	44	48	47
Sum	100	100	99	100

Den største gruppen i tabell 3.5 er sammensatt av kategoriene «annet, vet ikke og ubesvart». I 2020 er utdanningsnivå ukjent eller ikke oppgitt for halvparten av bostedsløse i storbyene. 31 prosent har grunnskole, inkludert en liten gruppe som ikke har fullført grunnskole, i 2020. 15 prosent har videregående skole, og 4 prosent har høgskole- eller universitetsutdanning. Mønsteret er så å si uendret fra 2008 til 2020 og skiller seg ikke vesentlig fra bostedsløse i hele landet. De store byene har en befolkning med mer utdanning enn gjennomsnittet for hele landet. Over halvparten av Oslos befolkning har en høgskole- eller universitetsgrad. Tilsvarende for de tre andre byene er 43-45 prosent, mens 34 prosent av hele befolkningen har høyere utdanning. Avstanden i utdanningsnivå mellom bostedsløse som gruppe og befolkningen generelt er enda større i storbyene enn på landsbasis.

Kapittel 2.5.3 omhandler fødeland og fødested gruppert i regioner og verdensdeler blant alle bostedsløse. Kapittelet trekker linjen tilbake til 1996, mens tidslinjen her starter i 2008. Spørsmålet om hvor den bostedsløse personen er født har vært med fra den aller første kartleggingen, men svaralternativene har gjennomgått store endringer for å kunne fange opp geopolitiske og andre politiske omveltninger og forandringer, som måtte antas å få betydning for sammensetningen av populasjonen av bostedsløse. I tabell 3.6 er flere av kategoriene fra registreringsskjemaet i de to siste kartleggingene slått sammen for ivareta tidslinjen tilbake til 2008.

Tabell 3.6: Fødeland/region blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Fødeland/region	2020	2016	2012	2008 ¹⁹
Norge	68	74	68	74
Øvrige Norden	2	2	2	2
Øvrige Europa	5	3	4	4
Afrika	11	11	14	13
Asia	9	7	5	7
Alle andre, vet ikke, ubesvart	6	3	7	1
Sum	100	100	100	101

Fordelingen av fødested mellom land og regioner i storbyene er ganske lik fordelingen blant bostedsløse i hele landet. I perioden med kartlegginger har andelen født i Norge gått ned. Nedgangen begynte før i de store byene enn i andre kommunegrupper. I 2008 var 81 prosent av alle bostedsløse født i Norge. Andelen i de fire store byene var 74 prosent. I 2020 er to av tre bostedsløse både i hele landet og i storbyene født i Norge. Forskjellen mellom byene er stor, og variabelen fødeland/region presenteres for hver av byene lenger ute i kapittelet.

3.2.1 Inntektskilder

Bostedsløshet i de nordiske velferdsstatene med et godt utbygd sosialt sikkerhetsnett er et relativt lite problem og et komplekst problem. Med komplekst problem menes at en betydelig andel av bostedsløse har sammensatte problemer. Avhengighet av rusmidler er utbredt blant bostedsløse. Lav utdanning, som tyder på at mange har falt ut av skole- og utdanningsløp, og velferdsytelser som viktigste inntektskilde tegner et bilde av lite sosial og økonomisk kapital blant majoriteten av personer som blir bostedsløse.

Tabell 3.7: Inntektskilder blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Inntektskilder	2020	2016	2012	2008
Arbeidsrelatert	7	6	8	8
Sosialhjelp	34	38	39	49
Uføretrygd og pensjon	31	25	19	22
Andre velferdsytelser	15	20	23	12
Annet, vet ikke, ubesvart	14	11	12	10
Sum	101	100	101	101

Kategoriene i tabell 3.7 er slått sammen av et større spekter av svaralternativer i registreringsskjemaet. Arbeidsrelatert omfatter inntekter som knytter personen til arbeidslivet. Det dreier seg om lønnet arbeid, dagpenger ved ledighet og sykepenger. De få personene som har lån og stipend er også plassert i kategorien arbeidsrelatert. Kategorien «andre velferdsordninger» omfatter i starten av tidsserien i 2008 rehabiliteringspenger og atferding, som senere er erstattet

¹⁹ Nor-Amerika og Australia er inkludert i Øvrige Europa. Oseania minus Australia er inkludert i Asia. Nord-Amerika, Australia og Oseania utgjør svært få personer.

med arbeidsavklaringspenger (AAP). AAP er de store gruppene under andre velferdsordninger. «Annet» inkluderer blant annet arbeidspenger i fengsel, småjobber og svart arbeid.

Andelen med arbeidsrelaterte inntektskilder er lav og andelen er stabil i perioden. Relativt færre mottar sosialhjelp i løpet av perioden som er vist i tabell 3.7. Sosialhjelp synes å være erstattet av uføretrygd (et fåtall har pensjon). Populasjonen har blitt noe eldre, og det er ikke unaturlig at flere kommer over på varige ytelser med økt alder og etter mange år som klienter i tjenesteapparatet. En generell innstramming i AAP-ordningen etter 2016 er den sannsynlige årsaken til at færre bostedsløse har AAP som inntektskilde, som gir utslag i nedgangen i «andre velferdsytelser» fra 2016 til 2020.

3.2.2 Oppholdssteder og tid som bostedsløs

Oppholdssted, der den bostedsløse personen oppholder seg i uke 48, er bestemmende for om personen skal registreres som bostedsløs. Kategoriene for oppholdssteder er en ytterligere konkretisering av definisjonen av bostedsløs.

Tabell 3.8: Oppholdssteder i uke 48 blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Oppholdssteder	2020	2016	2012	2008
Akutt/uten overnatting	4	5	7	5
Midlertidig botilbud	36	34	27	30
Krisesenter	2	2	2	2
Institusjon	16	16	16	20
Kriminalomsorg	6	7	6	7
Venner, kjente, slektninger	29	32	35	31
Annet, vet ikke, ubesvart	8	5	8	5
Sum	99	101	101	100

En liten gruppe oppholder seg i natthjem/akuttovernatting, eller de er uten et alternativ. Den største gruppen oppholder seg i midlertidig botilbud. Denne gruppen har økt både i storbyene og på landsbasis. Økningen er større i storbyene enn i landet som helhet, og gruppen ligger 7 prosentpoeng over andelen som oppholder seg midlertidig hos venner kjente og slektninger. Denne siste gruppen har vært størst på landsbasis gjennom alle kartleggingene helt til 2020, der den er jevnstor med opphold i midlertidig botilbud. En relativ økning av personer som oppholder seg i midlertidig botilbud kan gjenspeile at, mens antall bostedsløse har gått ned, er tilbudet av plasser i midlertidig botilbud om lag det samme eller ikke tilsvarende redusert. Det er rimelig å anta at disse plassene fylles opp før bostedsløse tyr til venner, kjente og slektninger. Midlertidig botilbud er et mer ordnet tilbud i storbyene og de store kommunene generelt, sammenlignet med mindre kommuner. Kartleggingene har vist at mindre kommuner i større utstrekning har benyttet campinghytter og leid rom i pensjonat til bostedsløse innbyggere. Målgruppen for de midlertidige botilbudene i byene er vanligvis personer med rusavhengighet, slik at tilbudene ikke anses som et reelt tilbud for alle som blir bostedsløse.

Tabell 3.9: Tid tilbrakt på oppholdsstedet blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Tid	2020	2016	2012	2008
Inntil 3 uker	13	12	12	11
3 uker – 3 mnd.	22	23	25	36
Over 3 mnd. inntil 6 mnd.	17	15	15	
Over 6 mnd.	39	46	43	48
Annet, vet ikke, ubesvart	9	4	5	5
Sum	100	100	100	100

Tabell 3.9 viser hvor lenge personen har opphold seg i tilbudet eller situasjonen som er beskrevet i tabell 3.8. Målet gjennom flere nasjonale satsinger og strategier for å redusere og motvirke bostedsløshet er at ingen skal tilbringe mer enn tre måneder i midlertidig botilbud (registrering av måloppnåelse ble innført i kartleggingene fra 2012). Noe over en tredel av bostedsløse i storbyene tilbringer inntil tre måneder i oppholdsstedet i 2020 og 2016 og litt mer enn en tredel i 2012. Rundt 60 prosent (med noen prosentpoengs variasjon) har vært i situasjonen i mer enn tre måneder i de tre siste kartleggingene vist i tabellen.

Tabell 3.10: Historikk som bostedsløs blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

	2020	2016	2012	2008
Tilbakevendende over flere år	37	45	36	38
Mer enn et halvt år	22	21	26	24
Nytt akutt problem	20	18	19	17
Annet, vet ikke, ubesvart	21	17	19	21
Sum	100	101	100	100

Historikk som bostedsløs kan være vanskelig å operasjonalisere og finne gode mål for. Utfordringen reflekteres i den store andelen respondenter som har svart «vet ikke», «annet» eller latt spørsmål stå ubesvart. Mange svarer «vet ikke» eller lar spørsmålet stå ubesvart fordi de ikke vet, men det framgår av beskrivelser i den åpne svarkategorien under «annet» i registrerings-skjemaet at bostedsløse kan ha en broket boligsituasjon over flere år, der bostedsløshet kan inngå i en periode. Slike situasjoner kan favnes av kategorien «tilbakevendende situasjon over flere år», men den er ikke alltid dekkende. Kategorien tilbakevendende situasjon over flere år er den største gruppen i alle kartleggingene i tabell 3.10. Selv om det er nedgang i denne gruppen fra 2016 til 2020, er andelen relativt stabil i perioden. Det er en liten nedgang de to siste kartleggingene i andelen som har vært bostedsløse mer enn et halvt år. Andelen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem er stabil og omfatter en av fem i 2020.

3.2.3 Familieforhold

Kartleggingen registrerer svært begrenset informasjon om familieforhold. Det er heller snakk om noen indikasjoner målt med noen få spørsmål. Den ene indikatoren er sivilstatus, som omfatter svarkategoriene «enslig», «gift/samboer» og «vet ikke». Den andre dreier seg om personen har barn under 18 år og relasjoner til barnet eller barna.

Tabell 3.11: Sivilstatus blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Sivilstatus	2020	2016	2012	2008
Enslig	88	88	86	72
Gift/samboer	6	7	7	7
Alle andre	6	5	7	21
Sum	100	100	100	100

Relativt flere bostedsløse i storbyene er registrert som enslige i de to siste kartleggingene sammenlignet med 2008. 72 prosent hadde sivilstatus enslig i 2008 versus 88 prosent i de to siste kartleggingene. En av fem er imidlertid gruppert under «alle andre» i 2008. Ett av svaralternativene i 2008 var «skilt, oppløst samboerskap, enke/-mann», som senere ble tatt ut. Endringen forklarer økningen i andel enslige fra 2008 til 2012. Andelen gifte/samboende er om lag den samme gjennom de fire kartleggingsårene.

Tabell 3.12: Andel med og uten barn under 18 år blant bostedsløse i fire storbyer. Prosent.

Har/har ikke barn <18 år	2020	2016	2012	2008
Har barn	18	25	26	24
Har ikke barn	70	64	66	64
Vet ikke, ubesvart	12	12	9	12
Sum	100	101	101	100

Relativt færre bostedsløse har barn under 18 år i 2020 enn tidligere år. En nedgang på 7 prosentpoeng fra 2016 til 2020 regnes som betydelig. Andel bostedsløse med mindreårige barn i storbyene er lavere enn blant bostedsløse i hele landet (hele populasjonen: 23 prosent i 2020). Populasjonen har blitt litt eldre fra 2016 til 2020 (tabell 3.4), men endringen er marginal og kan neppe forklare hvorfor det er så pass mange færre som har mindreårige barn i 2020 sammenlignet med de tidligere kartleggingsårene.

Tabell 3.13: Omsorg og samvær blant bostedsløse med barn <18 år i fire storbyer. Prosent.

	2020	2016	2012	2008
Daglig omsorg	12	15	20	19
Delt omsorg	4	4	4	3
Samværsrett	25	29	28	31
Alle andre	59	52	48	47
Sum	100	100	100	100

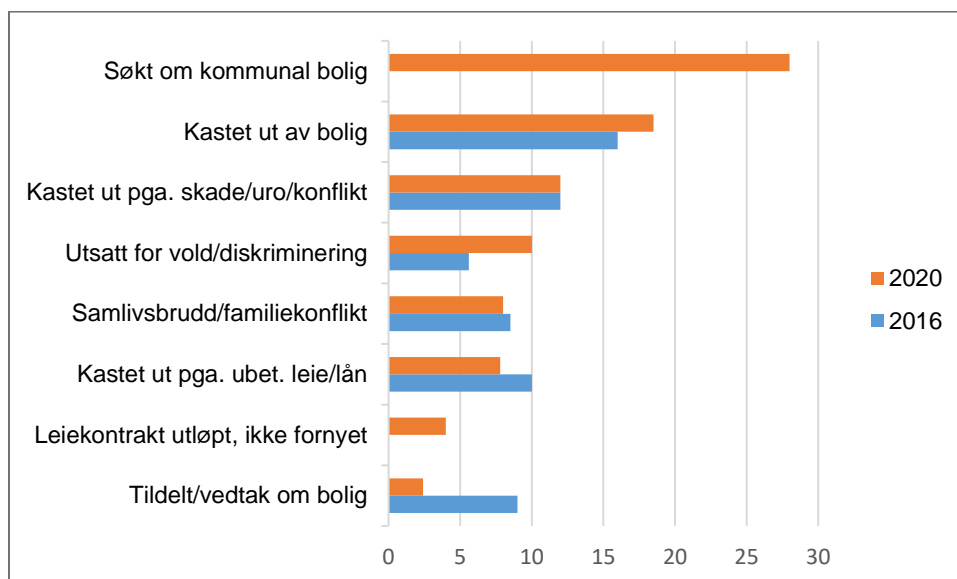
Grunnlaget for fordelingene i tabell 3.13 er personer som har mindreårige barn. I 2020 dreier det seg om 258 personer (N for 2020 i tabell 3.13) i de fire storbyene. Et mindretall av foreldrene har kontakt med barna sine. 12 prosent har daglig omsorg og 4 prosent har delt omsorg. En av fire har samværsrett med eller uten tilsyn (slått sammen til en kategori). De refererte tallene er for 2020. Tabellen viser at det er nedgang både i andelen som har omsorg for barna og som har samværsrett. «Alle andre» inkluderer vet ikke, ubesvart og annet.

Målt med de enkle indikatorene sivilstatus, egne barn og kontakt med barna har flertallet av bostedsløse et lite nettverk av nære relasjoner. For de fire store byene samlet er det relativt færre bostedsløse som har denne typen relasjoner i 2020 enn tidligere. Flere er enslige, færre har barn og færre av disse har en form for kontakt med barna sine. Endringen er systematiske og så pass store at det er grunnlag for å si at de indikerer noe svakere nettverk av nære relasjoner blant bostedsløse i storbyene sammenligner med tidligere kartlegginger.

3.3 Problemsituasjoner og hjelpetiltak

En blokk med spørsmål i siste del av registreringsskjemaet innhenter informasjon om en rekke problemer bostedsløse ofte står i og hjelpetiltak som kan knyttes til noen av disse situasjonene. Antall spørsmål i skjemaet har blitt flere gjennom kartleggingene. Blokken består i 2020 av 24 spørsmål som kan deles i tre hovedgrupper: situasjoner knyttet til boforhold, situasjoner knyttet til institusjoner, inntekt og gjeld og spørsmål om helse, behandling og oppfølging. Spørsmålene, som er formulert i påstander, er gjengitt i kapittel 2.6 og i registreringsskjemaet i vedlegg 3 bak i rapporten. Her presenteres svarfordelingen for de fire storbyene i tre figurere inndelt i de nevnte gruppene. (For nøyaktig prosentfordeling, se vedlegg 2-4).

Figur 3.1: Situasjoner knyttet til boforhold i fire storbyer 2020 og 2016. Prosent.

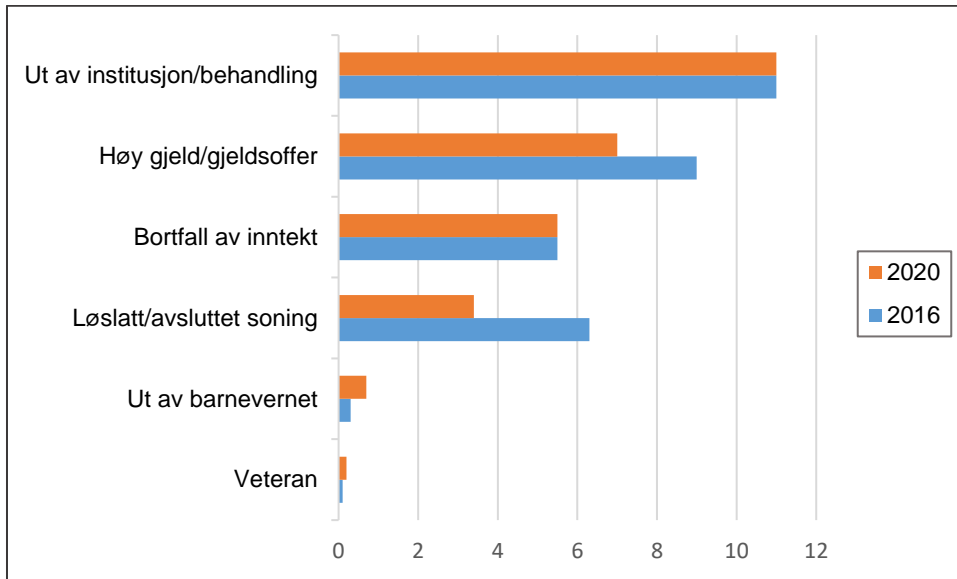

28 prosent har søkt om kommunal bolig (kun spurt om i 2020). Tildeling eller vedtak om kommunal bolig scorer lavest. I 2020 er spørsmålet avgrenset til om personen skal flytte inn innen to uker. I 2016 var spørsmålet uten denne avgrensingen, slik at forklaringen på nedgangen i antall som er tildelt kommunal bolig mellom de to kartleggingene, etter alt å dømme handler om at i siste kartlegging registreres kun de som skal flytte inn innen to uker. De andre spørsmålene/påstandene er tidsbegrenset til at hendelsen skal ha skjedd innen seks måneder før registreringen. Bortsett fra spørsmål om søknad om kommunal bolig, der det ikke er grunnlag for sammenligning bakover, scorer utkastelse fra bolig høyest både i 2020 og 2016. Det er en liten økning i andelen som er kastet ut av boligen sin i løpet av de seks månedene (19 versus 16 prosent i 2016 og 2016). Det er ingen endring i andel som er kastet ut av boligen på grunn av at de selv har vært årsak til skade, uro eller konflikt (12 prosent).

Andelene som har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering (figur 3.1 forkortet: Utsatt for vold/diskriminering) er nesten doblet fra 2016 til 2020. I 2016 var dette to spørsmål; ett om personen har måttet flytte ut på grunn av trakassering eller diskriminering og ett om personen har mistet boligen fordi vedkommende har vært utsatt for vold og/eller trusler. Samlet score på de to spørsmålene i 2016 er 5,6 prosent. I 2020 er det registrert at en av ti har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste seks månedene. Endringen i andelen som har tapt boligen grunnet samlivsbrudd eller familiekonflikt er knapt merkbar. Færre kastes ut på grunn av ubetalt husleie eller boliglån. Spørsmål om vedkommende har tapt boligen sin fordi leiekontrakten utløp og ikke ble fornyet gjelder en liten gruppe (nytt spørsmål i 2020).

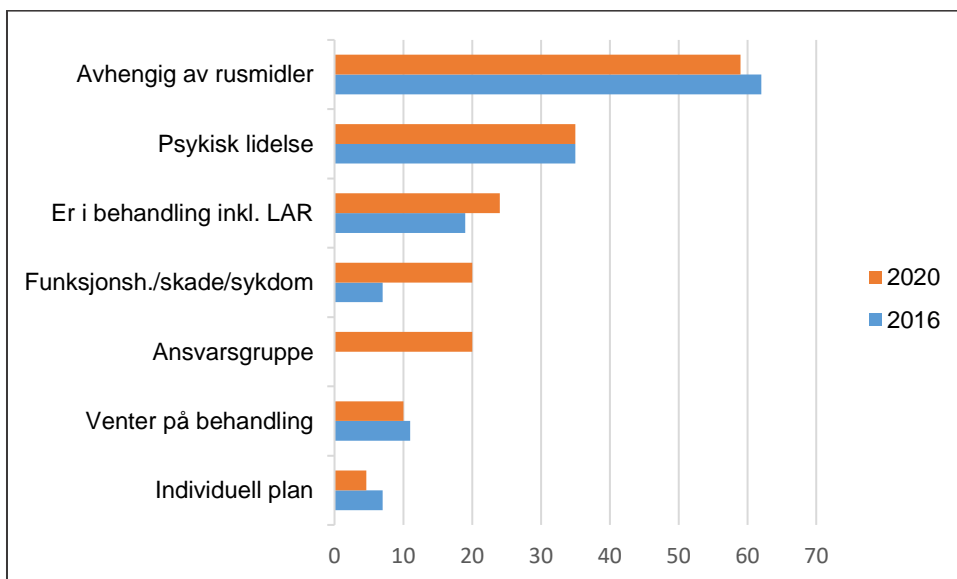
Figur 3.2 er en samlefigur som inkluderer inntekt, gjeld og avsluttet opphold i institusjon og andre former for offentlig omsorg. Søylene som viser gjeld og inntektstap kommenteres for seg og deretter resultatene for avslutning av institusjonstilknytning. Figuren viser en liten nedgang i andelen som har høy gjeld/er gjeldsoffer fra 9 prosent i 2016 til 7 prosent i 2020. 5,5 prosent hadde bortfall av inntekt siste seks månedene før kartleggingen. Andelen i storbyene med høy gjeld, og som har hatt bortfall av inntekt, er i hovedsak som blant bostedsløse på landsbasis.

Figur 3.2: Situasjoner knyttet til institusjoner, inntekt og gjeld i fire storbyer 2020 og 2016. Prosent.

Utskrevet fra institusjon eller avsluttet behandling er to spørsmål i 2020: Et spørsmål om vedkommende er skrevet ut eller har avsluttet behandling i henhold til plan og ett spørsmål om utskrivning eller avsluttet behandling har skjedd før planlagt. Begge spørsmålene er avgrenset til siste seks måneder. Det dreier seg om til sammen 11 prosent, og litt flere har avsluttet behandlingen før planlagt enn de som har fullført. Andelen er den samme i 2016, men da ble det ikke skilt mellom fullført behandling og avsluttet behandlingen før planlagt. Løslatelse fra fengsel og avsluttet andre former for soning, uten at personene har en bolig, er nesten halvert fra 2016 til 2020. Andelen som har gått ut av barnevernet som bostedsløs siste seks måneder dreier seg om et lite antall personer. Andel veteraner fra deltakelse i militære internasjonale operasjoner, som er registrert som bostedsløse, utgjør enda færre personer.

Figur 3.3: Situasjoner knyttet til helse, behandling og oppfølging i fire storbyer i 2020 og 2016. Prosent.

De to øverste søyleparene i figur 3.3 viser så å si ingen endring fra 2016 til 2020. 59 prosent av bostedsløse i storbyene er avhengig av rusmidler. Det er en liten nedgang på tre prosentpoeng (fra 63 prosent). Andelen med rusmiddelavhengighet er høyere i storbyene enn i hele populasjonen, og reduksjonen fra 2016 til 2020 er mindre i storbyene. I hele populasjonen av bostedsløse har det vært en nedgang i andelen som er avhengig av rusmidler fra 57 til 50 prosent siste fire år. 35 prosent av bostedsløse i storbyene og blant alle bostedsløse har en psykisk lidelse. Andelen har vært forholdvis stabil siden kartleggingen i 2003.

Relativt flere er i behandling i 2020 sammenlignet med fire år tilbake. Det er verdt å merke seg at spørsmålet er noe endret. I 2016 og tidligere ble spørsmålet avgrenset til om personene var i legemiddelassistert behandling LAR. Søylene for 2020 i figur 3.3 inkluderer både personer i LAR og annen, ikke nærmere spesifisert, behandling. Det dreier seg om en av fire i 2020 (24 prosent). En av fem har en funksjonsnedsettelse, skade og/eller en somatisk sykdom. Like mange har ansvarsgruppe. Spørsmålet kom inn i 2020, og det foreligger ikke tall for sammenligning. En av ti venter på å komme i behandling. Et lite antall bostedsløse personer i storbyene, knapt 5 prosent, har individuell plan. Andelen er om lag den samme som for hele populasjonen av bostedsløse.

3.4 Spesifikt om fire storbyer

I denne delen presenteres utvalgte tall for hver av de fire storbyene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Omtale av disse fire største byene for seg og de andre kommunene samlet i grupper ble innført i rapporten fra den andre kartleggingen (Hansen, Holm og Østerby 2004). Den aller første rapporten (Ulfrstad 1997) oppga data for flere av de store byene. På det tidspunktet hadde Norge 12 byer med 40.000 innbyggere eller flere inkludert de fire storbyene. I 2003 var antallet kommet opp i 19 større byer²⁰. I 2020 har landet 25 byer med 40.000 innbyggere eller over inkludert de fire største byene. Kommunereformen har medført at noen av kommunene i den nest største gruppen nærmer seg Stavanger, som er den minste av storbyene, med en befolkning i underkant av 144.000. Både Bærum, Kristiansand og Drammen hadde godt over 100.000 innbyggere per 1. januar 2020.

Kanskje bør storbybegrepet revurderes for framtidig rapportering av kartleggingene av bostedsløse. Separate analyser av bostedsløse innbyggere i en kommune forutsetter at gruppen bostedsløse som hører hjemme i kommunen er stor nok til at den kan deles i undergrupper etter kjønn, fødeland/-region, oppholdssted og andre kjennetegn. Flere kommuner, som er mindre enn de fire største har fått utarbeidet egne analyser av kartleggingene av bostedsløse. For å ivareta enkeltindividens personvern og beskytte identiteten til personer som tilhører små undergrupper, er disse analysene tilpasset kommunestørrelse og størrelsen på populasjonen av bostedsløse. Populasjonen av bostedsløse i de fire kommunene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger er av en størrelse som, med noe tilpasning i analyser og presentasjoner, ivaretar personvernet.

Ett argument for å fortsette å særbehandle disse fire byene, er at de har relativt flere bostedsløse enn de fleste andre byene og kommunene i landet (med noen unntak). Antall bostedsløse samlet i de fire store byene er 1,09 per 1000 innbyggere. Antall i neste gruppe, 40.000 innbyggere og over, er 0,61 per 1000 innbyggere. Med unntak av Trondheim, ligger hver av storbyene over gjennomsnittet på 0,61 per 1000 innbyggere, altså neste kommunegruppe. Det relativt høyere antallet bostedsløse i disse kommunene begrunner en særlig gjennomgang av populasjonen av bostedsløse.

²⁰ Grensen for å definere den nest største kommunegruppen (de fire storbyene er den største gruppen) ble flyttet ned til 39.000 innbyggere i kartleggingene i 2003 og 2005. I de påfølgende kartleggingene er grensen for denne kommunegruppen satt til 40.000 innbyggere og over minus fire storbyer

3.4.1 Bostedsløse i Oslo

Oslo hadde per 1. januar 2020 693.494 innbyggere. Byen er den raskest voksende hovedstaden i Europa. 821 av Oslo innbyggere ble registrert som bostedsløse i uke 48 i 2020. Antallet tilsvarer 1,18 per 1000 innbyggere. Som i landet ellers har både det relative og absolutte antall bostedsløse i hovedstaden gått ned i løpet av de mer enn to tiårene med registreringer etter gjeldende definisjon av bostedsløshet (tabell 3.1 og 3.2).

Tabell 3.14: Sametabell for bostedsløse i Oslo 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.

Kjennetegn ved bostedsløse	2020	2016	2012	2008
Kjønn				
- Menn	72	72	70	70
- Kvinner	28	28	30	30
Sivilstatus				
- Enslig	85	86	89	88
- Gift/samboer	7	8	7	8
- Vet ikke	7	6	4	5
Alder				
- <25 år	16	10	18	14
- 25-34 år	28	26	29	27
- 35-45 år	23	29	26	33
- 45 år og over	34	36	28	26
Inntektskilder				
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	8	6	6	6
- Pensjon: alder/uføre/annet	25	22	16	21
- Andre offentlige overføringer	18	20	22	10
- Sosialhjelp	32	40	42	50
- Ingen kjente/annet/ubesvart	16	12	14	12
Fødeland/-region				
- Norge	57	66	55	66
- Øvrige Norden	3	3	3	2
- Øvrige EU-land	4	3	5	
- Øvrige Europa inkl. Russland	2	2	2	5
- Nord-/Mellom-/Sør-Amerika	1	2	1	
- Afrika	14	17	21	18
- Asia (Oseania)	12	7	7	8
- Annet, ubesvart	6	1	8	1
Oppholdssteder				
Uten/akutt overnatting	4	6	9	7
Midlertidig botilbud	32	38	24	27
Institusjon	18	17	19	24
Kriminalomsorg	6	6	5	7
Venner, kjente, slektninger	27	27	33	28
Annet, ukjent, ubesvart	13	7	10	8
Historikk som bostedsløs				
Langvarig (>halvt år/tilbakevendende)	58	66	59	64
Nytt akutt problem	20	18	19	16
Annet, ubesvart	22	16	22	20
Utkastelse og helse (summerer ikke til 100)				
Kastet ut av boligen siste 6 mnd.	16	15	20	21
Avhengig av rusmidler	53	60	51	61
Psykisk lidelse	29	34	28	33

De 821 bostedsløse personene med hjemkommune Oslo utgjør godt over halvparten av alle bostedsløse i de fire største byene. Tallene for Oslo slår sterkt inn i og preger profilen samlet for bostedsløse i disse byene. Statistikken for Oslo fra 2008 til 2020 viser både stabilitet og variasjon i perioden. Andelen menn og kvinner må regnes som stabil. Det er en liten nedgang i andelen enslige, men økningen har kommet i andelen vet ikke/ikke oppgitt sivilstatus. En relativt liten andel av bostedsløse i Oslo er under 25 år. Gruppen unge var relativt størst i 2012 (18 prosent). Fire år senere, i 2016, er kun en av ti bostedsløse i gruppen unge. I siste kartlegging (2020) har andelen gått opp til 16 prosent. Antall unge har økt med noen titalls (vises ikke i tabellen). Gruppen 25 til 34 år er forholdvis stabil i andel. I aldersgruppene over 34 år skjer det en forskyving i retning flere eldre fra 2008 til 2020.

Fordeling av inntektskilder følger mønsteret blant bostedsløse generelt. En svært liten andel har arbeidsrelaterte inntektskilder, det vil si lønnsinntekt, dagpenger ved arbeidsløshet eller sykepenger. Andel med uføretrygd eller pensjon har gått noe opp. Den store endringer kommer fra nedgang i andelen med sosialhjelp som viktigste inntektskilde. I 2008 hadde halvparten sosialhjelp som viktigste inntektskilde. I 2020 er en av tre registrert med sosialhjelp som viktigste inntektskilde. De mer forutsigbare og langsiktige ordningene uføretrygd og AAP har i perioden blitt mer vanlig blant bostedsløse i Oslo. Det er imidlertid en liten økning i andel med ingen kjente inntektskilder.

En tredel av Oslos befolkning har innvandrerbakgrunn eller tilhører innvandrerbefolkningen, det vil si personer som selv har innvandret eller er født i Norge med to foreldre som selv har innvandret. Kategorien fødeland/-region i kartleggingen av bostedsløse gjenspeiler ikke direkte om personen har innvandrerbakgrunn (se kapittel 2.5.3). Tallene kan likevel gi en indikasjon på om innvandrere er under- eller overrepresentert blant bostedsløse. 57 prosent av bostedsløse i Oslo er født i Norge. Det er langt ned til de neste undergruppene, som er personer født i Afrika (14 prosent) og Asia (12 prosent) i 2020. Den nest største innvandrergruppen i Oslo kommer fra Polen. Personer født i et europeisk land utgjør en mindre andel av bostedsløse også om alle gruppene – Norden, øvrige EU-land og øvrige Europa – slås sammen til en (samlet 11 prosent), sammenlignet med personer med fødeland i henholdsvis Asia eller Afrika.

Fordeling av oppholdssteder er ganske stabilt fra 2008 til 2020. Det er jevn nedgang i andelen som ikke har et alternativ (sover ute el.l.) eller benytter akutt plasser/natthjem. Bruk av midlertidig botilbud viser en relativ økning i perioden, som tyder på at tilbudet opprettholdes selv om tallet på bostedsløse går ned. Både i 2020 og 2016 er gruppen som oppholder seg i midlertidig botilbud større enn andelen som oppholder seg hos venner, kjente og slektninger. Flertallet har enten vært bostedsløse over et halvt år eller tilbakevendende over flere år. En av fem opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem (2020).

De tre siste radene i tabell 3.14 viser resultatet for tre utvalgte problemsituasjoner og helseproblemer. Utkastelser fra boligen har gått ned. I de to første årene vist i tabell 3.14 har en av fem opplevd utkastelse fra boligen i løpet av siste halvåret. I de to siste kartleggingsårene er andelen henholdsvis 16 og 15 prosent. Andel som er avhengig av rusmidler viser ingen jevn linje. I 2020 er vel halvparten registrert som avhengig av rusmidler. Andelen registrert med en psykisk lidelse varierer også noe mellom de fire kartleggingene. Kjennskap til personens helseproblemer, som rusavhengighet og psykisk lidelser, vil være ulikt for respondentene og type respondent, som kan påvirke hvilke opplysninger som registreres i undersøkelsen og dermed ha noe påvirkning på variasjon mellom kartleggingene. Men i hovedsak vil variasjoner i resultatene vise reelle endringer i en populasjon på over 800 personer.

3.4.2 Bostedsløse i Bergen

Antall bostedsløse i Bergen ved kartleggingen i 2020 er 402 personer. Antall innbyggere i Bergen var 283.929 ved inngangen til samme år. 402 bostedsløse tilsvarer 1,42 per 1000 innbyggere. Bergen har ligget høyest i relativt antall bostedsløse siden 2012 og ligger fremdeles høyest

sammenlignet med de tre andre storbyene. Det må poengteres at Bergen har hatt en betydelig nedgang i antall bostedsløse, en nedgang som begynte fra 2005 (se tabell 3.1 og 3.2).

Tabell 3.15: Samletabell for bostedsløse i Bergen 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.

Kjennetegn ved bostedsløse	2020	2016	2012	2008
Kjønn				
- Menn	77	79	74	72
- Kvinner	23	21	26	28
Sivilstatus				
- Enslig	93	93	91	93
- Gift/samboer	5	3	6	6
- Vet ikke	3	3	4	2
Alder				
- <25 år	10	12	17	20
- 25-34 år	24	36	31	29
- 35-44 år	30	26	25	25
- 45 år og over	36	26	27	27
Inntektskilder				
- Arbeidsinnt./dag-/sykepenger	2	5	4	6
- Pensjon: alder/uføre/annet	42	26	22	24
- Andre offentlige overføringer	9	22	23	13
- Sosialhjelp	38	37	39	49
- Ingen kjente/annet/ubesvart	8	10	11	8
Fødeland/-region				
- Norge	82	85	84	83
- Øvrige Norden	2 ¹	-	1	1
- Øvrige EU-land	2	2	3	
- Øvrige Europa inkl. Russland	-	-	1	6
- Nord-/Mellom-/Sør-Amerika	1,5	1	2	
- Afrika	6	4	6	6
- Asia (inkl. Oseania)	5	6	2	4
- Annet, ubesvart	3	1	2	1
Oppholdssteder				
Uten/akutt overnatting	3	4	4	1
Midlertidig botilbud	40	30	29	41
Institusjon	14	15	18	7
Kriminalomsorg	5	9	8	6
Venner, kjente, slektninger	30	40	32	39
Alle andre, ukjent, ubesvart	7	3	10	6
Historikk som bostedsløs				
Langvarig (>halvt år/tilbakevendende)	66	72	67	65
Nytt akutt problem	13	15	13	17
Annet, ubesvart	21	13	19	17
Utkastelse og helse (summerer ikke til 100)				
Kastet ut av boligen siste 6 mnd.	19	15	18	16
Avhengig av rusmidler	73	68	62	58
Psykisk lidelse	46	34	39	35

Profilen på bostedsløse i Bergen er på sett og vis inkarnasjonen av den *statistiske skikkelsen* bostedsløs: En enslig mann i trettiårene, født i Norge, han har vært bostedsløse lenge, er avhengig av rusmidler og med høy sannsynlighet for å ha en psykisk lidelse. Bostedsløse i Bergen scorer høyere på disse variablene, som kjennetegner majoriteten av populasjonen

²¹ Svært få personer

bostedsløse i Norge, enn bostedsløse i de andre storbyene og i landet som helhet. Andelen menn blant bostedsløse er noe høyere enn i Oslo, og andelen er klart høyere enn i de to andre storbyene. Tre av fire bostedsløse i Bergen er menn, og en av fire er kvinner. Mer enn ni av ti er enslige, 5 prosent er gift eller samboere.

Gruppen bostedsløse i Bergen er noe eldre enn i de andre storbyene. To av tre er 35 år eller eldre. 36 prosent er over 44 år. I årene som er gjengitt i tabell 3.15 har det skjedd en forskyvning i retning økt alder i gruppen. Endringen er systematisk for de yngste under 25 år. Denne gruppen er redusert ved hver kartlegging fra 20 prosent i 2008 til 10 prosent i 2020. Aldersgruppen 25 til 34 år ble jevnt større i perioden og utgjorde 36 prosent av populasjonen i 2016 og er redusert til 24 prosent i 2020. Resultatene fra denne siste kartleggingen tyder på at rekruttering av nye personer inn i gruppen av bostedsløse har vært begrenset.

Viktigste inntektskilde er pensjon og trygd. I alt 42 prosent har alderspensjon eller uføretrygd. De aller fleste (39 prosent av alle) har uføretrygd. Høy alder i populasjonen av bostedsløse betyr stort sett under pensjonsalder. Svært få bostedsløse i Bergen og generelt i gruppen bostedsløse er i 60 årene (flere i Bergen enn i de andre storbyene). Andelen med uførepensjon har gått opp i perioden som vises i tabell 3.15. Sosialhjelp er den nest største kategorien inntektskilder, mens svært få har arbeidsrelatert inntekt (arbeidsinntekt, dag- og sykepenger). Andelen med «andre offentlige overføringer» er forholdsvis liten. Den siste kategorien domineres av AAP.

Innvandrerbefolkningen i Bergen utgjør 17,8 prosent av byens befolkning. Den største innvandrerguppen er personer fra Europa, deretter følger henholdsvis personer fra Afrika og Asia. Fordelingen av fødeland/-region eller verdensdel blant bostedsløse i Bergen gjenspeiler ikke sammensetningen av befolkningen generelt i byen (tallene kan ikke sammenlignes direkte, se kapittel 2.5.3). Mer enn fire av fem (82 prosent) er født i Norge, som representerer noen få prosentpoeng nedgang i perioden 2008 til 2020. Andelen født i Europa utgjør samlet en liten prosentandel. Kun noen få personer er født i andre nordiske land og i Europa utenfor EU (markert med – i tabellen). De største innvandrerguppene blant bostedsløse er født i henholdsvis Afrika og Asia, men ingen av disse gruppene er overrepresentert blant bostedsløse.

40 prosent oppholder seg i midlertidig botilbud i 2020. Det er en økning på 10 prosentpoeng fra 2016, men samme andel som i 2008. Det vil si at mange flere personer oppholdt seg i midlertidig botilbud i 2008 sammenlignet med 2020. Andelen på 30 prosent som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger er på et middels nivå sammenlignet med de andre storbyene. Gruppen langvarig bostedsløse, det vil si tilbakevendende over flere år og/eller sammenhengende mer enn et halvt år, i Bergen er relativt stor i alle de fire kartleggingene. To av tre er langvarig bostedsløse i siste kartlegging. En mindre gruppe på 13 prosent opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem. Lang historikk som bostedsløs korrelerer med høy alder²². Begge deler er karakteristika ved populasjonen av bostedsløse i Bergen.

Andel kastet ut av boligen sin i løpet av de siste seks månedene er ikke spesielt høy i Bergen verken i 2020 eller noen av de andre årene. Tre av fire bostedsløse i 2020 er avhengig av rusmidler. Andelen er høy også i de andre kartleggingsårene. 46 prosent i 2020 har en psykisk lidelse. 37 prosent er både avhengig av rusmidler og har en psykisk lidelse (2020, ikke gjengitt i tabell 3.15).

3.4.3 Bostedsløse i Trondheim

Trondheim er Norges tredje største by med en befolkning som ved inngangen til 2020 omfattet 205.163 personer. Antall bostedsløse steg ganske mye fra 2008 til 2012 før antallet ble kraftig redusert fra 2012 til 2016. Nedgangen fortsatte til 2016 og 2020. I den siste kartleggingen har byen 113 bostedsløse innbyggere tilsvarende 0,55 per 1000 innbyggere (tabell 3.1 og 3.2). Antall

²² Kjikvadrattest: storbyene samlet: $p < 0,001$, Bergen: $p < 0,03$

bostedsløse kan bli ganske lite når populasjonen deles inn i undergrupper (alder, inntektskilder, osv), og endringer i prosentandeler kan på noen variabler representere noen få personer.

Tabell 3.16: Samletabell for bostedsløse i Trondheim 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.

Kjennetegn ved bostedsløse	2020	2016	2012	2008
Kjønn				
- Menn	63	63	63	74
- Kvinner	37	37	37	27
Sivilstatus				
- Enslig	90	86	88	85
- Gift/samboer	-	9	9	12
- Vet ikke	7	5	3	2
Alder				
- <25 år	22	15	21	23
- 25-34 år	28	36	33	25
- 35-44 år	22	26	23	34
- 45 år og over	37	24	22	18
Inntektskilder				
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	9	8	11	9
- Pensjon: alder/uføre/annet	31	34	22	34
- Andre offentlige overføringer	15	19	34	13
- Sosialhjelp	23	32	21	33
- Ingen kjente/annet/ubesvart	22	7	13	11
Fødeland/-region				
- Norge	86	82	84	90
- Øvrige Europa inkl. Amerika	3	3	9	2
- Afrika	5	6	3	4
- Asia (inkl. Oseania)	5	8	4	3
- Annet, ubesvart	-	-	1	1
Oppholdssteder				
Uten/akutt overnatting	7	10	8	12
Midlertidig botilbud	20	23	20	7
Institusjon	11	15	11	30
Kriminalomsorg	4	2	4	14
Venner, kjente, slektninger	51	34	47	27
Alle andre, ukjent, ubesvart	7	16	10	10
Historikk som bostedsløs				
Langvarig (>halvt år/tilbakevendende)	48	62	58	47
Nytt akutt problem	26	21	20	22
Annet, ubesvart	27	17	21	31
Utkastelse og helse (summerer ikke til 100)				
Kastet ut av boligen siste 6 mnd.	27	23	32	15
Avhengig av rusmidler	58	58	51	58
Psykisk lidelse	36	36	36	41

Kvinner er i mindretall blant bostedsløse i Trondheim, som i hele populasjonen av bostedsløse. Kvinneandelen, som er 37 prosent i de tre siste kartleggingene, er imidlertid større enn i de andre storbyene og generelt blant bostedsløse. Andelen enslige har økt marginalt og i 2020 har ni av ti sivilstatus enslig. Populasjonen er forholdsvis ung. 22 prosent er under 25 år. Det representerer en økning i andel unge fra 2016, men er på nivå med de tidligere årene. De eldste, 45 år og over, utgjør den største aldersgruppen i 2020. Denne gruppen er blitt relativt større hvert år fra 2008 og omfatter 37 prosent i 2020.

Den største kategorien inntektskilder er uføretrygd (dominerer) og pensjoner. Med unntak av 2012 er dette den største inntektskategorien som er vist i tabell 3.16. Sosialhjelp utgjør den nest største gruppen, men den er mye redusert fra 2016 til 2020. Mer enn fire av fem (22 prosent) er registrert med annet, ukjent eller ikke oppgitt inntektskilde. Det er rimelig å se denne høye andelen i sammenheng med relativt mange unge bostedsløse. En del bostedsløse under 25 år har allerede opparbeidet seg en historikk med usikre boforhold, som kan inkludere bostedsløshet, og har lenge vært brukere og klienter i hjelpeapparatet. Andre unge er fremdeles i drift og har ikke «kommet inn i systemet» eller under en velferdsordning. De forsørgeres kanskje av foreldre og/eller lever på hjelp fra venner og kjente.

86 prosent av bostedsløse i Trondheim er født i Norge. 14 prosent er født i et europeisk, afrikansk eller asiatisk land (noen få personer er registrert uten fødested, markert med – i tabellen). Innvandrerbefolkningen utgjør 16 prosent av befolkningen i Trondheim. Innvandrerbefolkningen generelt omfatter flere enn de som er født i Norge (se kapittel 2.5.3). En «innvandrerandel», her begrenset til personer født utenfor Norge, på 14 prosent blant bostedsløse samsvarer rimelig godt med innvandrerandelen i befolkningen. Innvandrerandelen har gått litt ned og andelen født i Norge har gått noe opp fra 2016 til 2020, men i det store og hele er bildet ganske stabilt for alle årene som er vist i tabell 3.16

En av fem oppholder seg i midlertidig botilbud i perioden for registrering av bostedsløse (uke 48 2020). Andelen er lavere enn i noen av de andre storbyene. Over halvparten av bostedsløse i Trondheim oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Her topper Trondheim statistikken blant storbyene. Byen ligger lavest i andel med lang historikk som bostedsløs. Det er rimelig å koble den høye andelen «sofasurfere», de som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger, med en relativt lav andel med lang historikk som bostedsløse og en forholdsvis høy andel unge bostedsløse. Unge i drift kan fremdeles ha en vennekrets med ressurser som bolig, studier eller jobb, som kan stille sofaen til rådighet for en periode. Eldre, som har oppholdt seg lenge i et sosialt og ressursmessig marginalt miljø har generelt færre venner å ta inn hos.²³

27 prosent av bostedsløse i Trondheim har vært kastet ut av boligen sin i løpet av de siste månedene før kartleggingen. 58 prosent er i alle årene unntatt 2012 registrert med avhengighet av rusmidler. 36 prosent har en psykisk lidelse. Andelen har vært den samme siden 2012.

3.4.4 Bostedsløse i Stavanger

Innbyggertallet i Norges fjerde største by var per 1. januar 2020 143.574 personer. Stavanger er sentrum i landets tredje største storbyregion, Stavangeregionen, med om lag 340.000 innbyggere. Stavangerregionen omfatter blant annet nabokommunen Sandnessjøen med rundt 80.000 innbyggere og noen mindre kommuner. Antall bostedsløse i Stavanger i 2020 er i alt 104 personer, som tilsvarer 0,72 bostedsløse per 1000 innbyggere. Andel bostedsløse per 1000 innbyggere gikk ned fra 2,31 til 0,84 fra 2012 til 2016. Nedgangen fra 2016 til 2020 er heller beskjeden i sammenligning (se tabell 3.1 og 3.2).

²³ Kontroll for alder og historikk som bostedsløse i populasjonen av bostedsløse i Trondheim viser en systematisk sammenheng, de yngre er oftere akutt bostedsløse og relativt flere eldre er langvarig bostedsløse. Mange av rutene har få enheter, sammenhengen er ikke statistisk signifikant på $p < 0,05$ nivå ved kjiqvadrattest.

Tabell 3.17: Samletabell for bostedsløse i Trondheim 2020, 2016, 2012, 2008. Prosent.

Kjennetegn ved bostedsløse	2020	2016	2012	2008
Kjønn				
- Menn	66	77	73	68
- Kvinner	34	23	27	32
Sivilstatus				
- Enslig	91	94	88	87
- Gift/samboer	8	-	10	5
- Vet ikke	-	-	2	9
Alder				
- <25 år	16	23	21	31
- 25-34 år	31	28	32	37
- 35-44 år	20	21	25	18
- 45 år og over	32	28	22	15
Inntektskilder				
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	8	7	10	9
- Pensjon: alder/uføre/annet	36	31	19	19
- Andre offentlige overføringer	12	16	19	16
- Sosialhjelp	37	29	46	40
- Ingen kjente/annet/ubesvart	7	17	6	17
Fødeland/-region				
- Norge	75	77	74	76
- Øvrige Europa inkl. Amerika	7	7	8	7
- Afrika	13	9	3	5
- Asia (Oseania 2012/2008)	4	6	6	6
- Annet, ubesvart	-	0	2	7
Oppholdssteder				
Uten/akutt overnatting	0	-	-	4
Midlertidig botilbud	67	31	42	23
Institusjon	8	21	10	27
Kriminalomsorg	8	11	8	7
Venner, kjente, slektninger	13	33	34	33
Alle andre, ukjent, ubesvart	5	4	6	6
Historikk som bostedsløs				
Langvarig (>halvt år/tilbakevendende)	54	57	61	51
Nytt akutt problem	39	22	21	21
Annet, ubesvart	7	21	18	28
Utkastelse og helse (summerer ikke til 100)				
Kastet ut av boligen siste 6 mnd.	26	24	32	20
Avhengig av rusmidler	52	60	52	58
Psykisk lidelse	41	48	40	41

Bakgrunnsvariablene for populasjonen av bostedsløse i Stavanger ligner på profilen for populasjonen av bostedsløse i Trondheim. Andelen kvinner er forholdsvis stor. En av tre er kvinner og to av tre er menn. Ni av ti er enslige. Stavanger har imidlertid færre unge under 25 år enn Trondheim og er på nivå med Oslo. Andelen unge i Stavanger ble redusert i perioden fra 31 prosent i 2008 til 16 prosent i 2020. I 2008 var mer enn to tredeler (31 og 37 prosent) av gruppen bostedsløse under 35 år. I løpet av perioden, som er dekket av tabell 3.17, har det skjedd en forskyvning i retning en noe større andel 35 år og eldre. Det er likevel ingen stor gruppe eldre bostedsløse i Stavanger. Halvparten er i alderssegmentet 25 til 44 år.

Andelene med uføretrygd/pensjon og sosialhjelp som viktigste inntektskilde er om lag like store; 36 og 37 prosent i 2020. Andelen med faste inntekter i form av, primært trygd, og pensjon har økt i perioden 2008 til 2020. Andelen med sosialhjelp som hovedinntekt ble redusert med 17

prosentpoeng fra 2012 til 2016, men gikk opp igjen de neste fire årene til 37 prosent. En liten andel har arbeidsrelaterte inntektskilder. En litt større gruppe har andre offentlige overføringer, primært AAP.

Tre av fire av Stavangers bostedsløse innbyggere i 2020 er født i Norge. Andel innvandrere i Stavanger utgjør 21 prosent av befolkningen. De største innvandrergroppene er europeere med personer fra Polen som den absolutt største gruppen. Innvandrerbefolkningen og registrering av fødeland/-region i kartleggingen av bostedsløse er ikke den samme (se kapittel 2.5.3), men det er likevel relevant å sammenligne de to gruppene. Blant bostedsløse født utenfor landet utgjør personer fra Afrika den største gruppen. Den nest største gruppen er personer født i Europa, og personer født i Asia utgjør den neste gruppen.

To av tre bostedsløse oppholder seg i midlertidig botilbud under registreringsuken i 2020. Andelen er mer enn doblet fra 2016. Kun 13 prosent oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger i 2020. Inntil 2020 har andelen som bor midlertidig hos andre ligget stabilt rundt en tredel av populasjonen. Andelen langvarig bostedsløse er ikke spesielt lav i Stavanger sammenlignet med de andre storbyene med unntak av Bergen. Det som skiller Stavanger fra de andre storbyene er en høy andel som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem. Denne gruppen omfatter 39 prosent versus om lag en av fem (rundt 20 prosent) i de andre kartleggingene vist i tabell 3.17. Relativt få i Stavanger er registrert med «annet» eller spørsmål om historikk som bostedsløs står ubesvart.

Utkastelser fra boligen i løpet av de siste seks månedene før kartleggingen er om lag som i Trondheim. Begge byene har relativt høy score; 26 prosent for Stavanger. Vel halvparten er registrert med avhengighet av rusmidler. 41 prosent har en psykisk lidelse. 32 prosent av alle bostedsløse i Stavanger er både rusmiddelavhengige og har en psykisk lidelse (ROP-lidelse).

3.5 Oppsummering

I alle kartleggingene er antall og andel bostedsløse i storbyene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger høyere enn i andre kommuner. Det er noen forskjeller i profilen på bostedsløse mellom de fire byene. Siste del av dette kapitlet (før oppsummering) profilerer populasjonen av bostedsløse i hver av byene. Denne oppsummeringen er i stor grad basert på første del av kapitlet, der de fire byene behandles som en gruppe, og framhever fellestrekkene ved byene.

Antall bostedsløse de fire byene i 2020 er 1.440. Det tilsvarer 1,09 per 1000 innbyggere. Antall i Oslo er 821 personer tilsvarende 1,18 per 1000 innbyggere. Antall i Bergen er 402 personer og 1,42 per 1000 innbyggere. Trondheim har registrert 113 bostedsløse tilsvarende 0,55 per 1000 innbyggere. I Stavanger er antallet 104 personer og 0,75 per 1000 innbyggere. Antall bostedsløse har gått ned i storbyene i løpet av de siste kartleggingene av bostedsløse. Antallet er redusert med 15 prosent fra 2016 til 2020. Byene har hatt befolkningsvekst i perioden, og nedgangen i andel bostedsløse relativt til folketallet er 20 prosent. Samlet hadde de fire byene en betydelig nedgang i bostedsløshet fra 1996 til 2003 og derfra en økning til 2008. Fra 2008 har Oslo og Bergen hatt nedgang i antall og andel bostedsløse, mens nedgangen i Trondheim og Stavanger startet i 2012.

Overordnet er profilen på gruppen bostedsløse i de fire storbyene lik profilen for hele populasjonen. Men det er noen variasjoner både mellom storbyene og hele landet, og mellom kartleggingene, for grupper av bostedsløse. Det store flertallet av bostedsløse er menn. I 2020 er fordelingen 72 prosent menn og 28 prosent kvinner. Andelen unge er relativt lav. 15 prosent av bostedsløse i storbyene er under 25 år, men her er det betydelige variasjoner. En av ti i Bergen er i gruppen unge, og tilsvarende for Trondheim er 22 prosent. Tyngdepunktet ligger i alderssegmentet 25 til 44 år.

31 prosent har kun grunnskole (inkludert «ikke fullført grunnskole») og kun 4 prosent har en høgskole eller universitetsgrad. Utdanningsprofilen blant bostedsløse er om lag som i hele populasjonene, men avstanden til befolkningen generelt er likevel større i storbyene enn for landet som helhet. Over halvparten av befolkningen i Oslo og mellom 43 og 45 prosent i de tre andre byene har høyere utdanning (hele befolkningen: 34 prosent). En liten gruppe har arbeidsrelatert inntekt som viktigste inntektskilde. Relativt færre har sosialhjelp i 2020 enn tidligere år, men sosialhjelp er fremdeles viktigste inntektskilde blant bostedsløse i storbyene (34 prosent). En nesten like stor andel (31 prosent) har uføretrygd eller pensjon. Denne siste gruppen har økt i perioden fra 2012 til 2020.

68 prosent av bostedsløse i storbyene i 2020 er født i Norge. De to nest største gruppene er personer født i henholdsvis Afrika og Asia. Her er det store forskjeller mellom byene. Oslo befinner seg i den ene enden med 57 prosent født i Norge, 14 prosent i Afrika og 12 prosent i Asia. Trondheim ligger i andre enden med 86 prosent født i Norge og 5 prosent født i Afrika og like stor andel i Asia. Bergen og Stavanger plasserer seg i mellomposisjoner med henholdsvis 82 og 75 prosent av bostedsløse med fødested Norge.

Det mest utbredte oppholdsstedet i 2020 er midlertidig botilbud (36 prosent). 29 prosent oppholder midlertidig hos venner, kjente eller slektninger og 16 prosent er i institusjon. Godt over halvparten har en lang historie som bostedsløs. Det vil si at bostedsløshet har vært en tilbakevendende situasjon over flere år, eller at de har vært bostedsløse i mer enn et halvt år. En av fem opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem.

Flere bostedsløse er enslige i 2020 sammenlignet med 2008. Færre har barn under 18 år. I de tidligere årene i sammenligningen har en av fire barn under 18 år. I 2020 er andelen 18 prosent, og av de som har barn, er det nedgang i andel som har en form for kontakt med barnet eller barna sine.

Det er registrert en liten nedgang fra 2016 til 2020 i andel bostedsløse i storbyene som er avhengig av rusmidler. Litt høyere andel i storbyene, 59 prosent, sammenlignet med hele populasjonen av bostedsløse er registrert med avhengighet av rusmidler. Vel en tredel har en psykisk lidelse. En av fem har en funksjonsnedsettelse, skade eller somatisk sykdom. Like mange, en av fem, har ansvarsgruppe. En av fire er i behandling inkludert LAR.

Utkastelse fra boligen har, siden spørsmålet ble tatt inn i skjemaet, vært den tredje største gruppen av problemsituasjoner (etter rusavhengighet og psykisk lidelse). En av fem bostedsløse i storbyene har opplevd utkastelse fra boligen sin i løpet av de siste seks måneder før kartleggingen. Det er videre en tilnærmet dobling fra 2016 til 2020 av andelen som har vært utsatt vold, trakassering og/eller diskriminering siste seks månedene (spørsmålet er noe endret). 28 prosent av bostedsløse i storbyene har søkt om kommunal bolig i 2020 (nytt spørsmål). En langt mindre andel har fått tildelt bolig og venter på å flytte inn. Det må imidlertid bemerkes at i 2020 er spørsmålet avgrenset til «skal flytte inn innen to uker», mens det i 2016 ble stilt åpent uten avgrensning av frist for innflytting.

4 Bostedsløse i større bykommuner

Dette kapitlet beskriver bostedsløsheten i de store byene i Norge med unntak av de fire største byene, som er omtalt i kapittel 3. Store byer er i denne sammenheng byer med 40.000 innbyggere og over. Alle kommuner med mer enn 40 000 innbyggere er med i utvalget. Vi bruker også benevnelse kommunegruppe to.

Kommunene i denne kommunegruppen er svært forskjellige med henhold til innbyggertall. Den største kommunen i kommunegruppe to er Bærum med i underkant av 130 000 innbyggere, og den minste kommunen er Lørenskog med i overkant av 40 000 innbyggere. I løpet av 24-årsperioden kartleggingen av bostedsløse er blitt gjennomført har denne kommunegruppen endret seg. Fra 2016 til 2020 har innbyggertallet i denne gruppen økt, noe som blant annet kan forklares med kommunereformen. Mens innbyggerne i denne kommunegruppen utgjorde om lag 20 prosent av befolkningen ved kartleggingen i 2016, utgjør den i 2020 over 26 prosent av befolkningen i Norge. Antall bostedsløse personer i denne kommunegruppen har vært stabilt fra 2016 til 2020. I 2020 var det 874 bostedsløse personer i disse kommunene, fire færre enn i 2016. Andelen bostedsløse har imidlertid gått ned, fra 0,85 per 1000 innbyggere i 2016 til 0,63 i 2020.

Kapitlet er bygd opp som følger: Først gjennomgår vi antall bostedsløse i kommunene i kommunegruppen. Deretter beskriver vi den demografiske profilen for bostedsløse personer i kommunegruppen og familieforhold blant bostedsløse personer. Deretter følger en gjennomgang av oppholdssteder for bostedsløse personer i 2016 samt en analyse av bostedsløshetens varighet. Til slutt drøfter vi ulike problemsituasjoner bostedsløse personer opplever. Der det er mulig sammenligner vi med tall fra samme kommunegruppe i de tre forrige kartleggingene. For hver tabell oppgis også tall for hele landet.

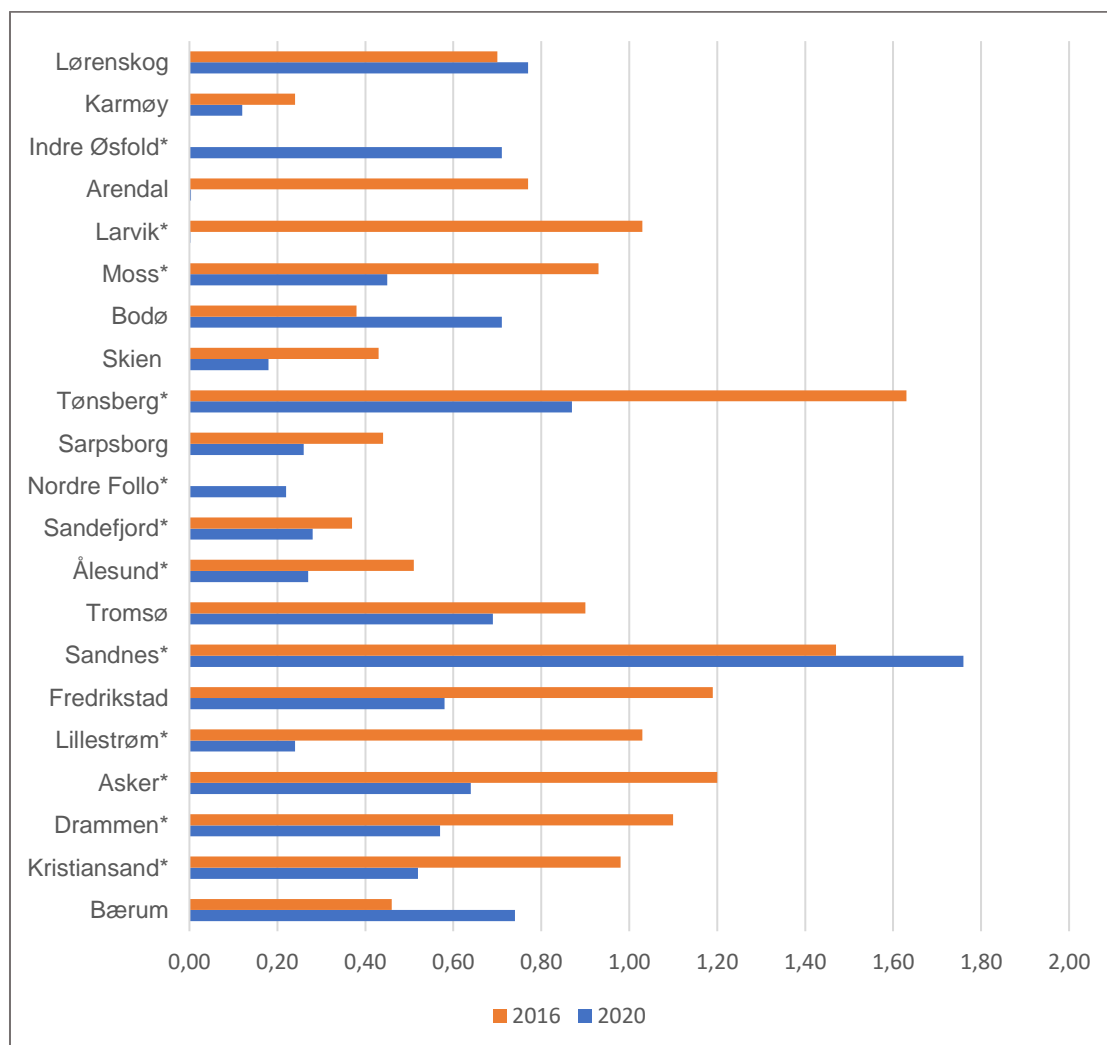
4.1 Antall bostedsløse i kommuner med >40.000 innbyggere

Holder vi de fire største kommunene utenom, er det i 2020 21 kommuner med over 40.000 innbyggere, mot 17 i 2016. Tre av nykommerne i denne kommunegruppen er nye kommuner i 2020, Nordre Follo (tidligere Ski og Opegård), Indre Østfold (tidligere Askim, Eidsberg, Hobøl, Spydeberg og Trøgstad) og nye Moss kommune (tidligere Moss og Rygge). Lørenskog kommune er den eneste kommunen som har kommet til som ikke har vært gjennom en kommunesammenslåing. Også blant de øvrige kommunene i denne gruppen, er det flere som har gått gjennom en kommunesammenslåingsprosess. Dette gjelder for Sandefjord (tidligere Sandefjord, Andebu og Stokke), Larvik (tidligere Larvik og Lardal), Lillestrøm (tidligere Skedsmo, Fet og Sørum), Asker (tidligere Asker, Hurum og Røyken), Drammen (Drammen, Nedre Eiker og Svelvik), Tønsberg (tidligere Tønsberg og Re), Kristiansand (tidligere Kristiansand, Songdalen og Søgne), Sandnes (tidligere Sandnes og Forsand) og Ålesund (tidligere Ålesund, Haram, Sandøy, Skodje og Ørskog).

I denne kommunegruppen var det samlet sett en stor nedgang i antall og andel bostedsløse personer fra 2012 til 2016 (se vedlegg 2-1). I 2020 har nedgangen i antall bostedsløse stoppet opp. I november 2020 ble det registrert 874 bostedsløse personer. Fordi kommunene i denne gruppen har hatt en generell befolkningsvekst i samme tidsrom, blant annet på grunn av kommunesammenslåinger, går likevel andelen bostedsløse per 1000 innbygger ned fra 0,85 i 2016 til 0,63 i 2020. 26 prosent av alle bostedsløse i Norge hørte hjemme i denne kommunegruppen i 2020, mot 23 prosent i 2016.

I 2016 var det en nedgang i antall og andel bostedsløse for nesten samtlige kommuner i denne gruppen (se vedlegg 2). I 2020 er bildet mer sammensatt (Figur 4.1).

Figur 4.1: Andel bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere for 2016 og 2020. Per 1000 innbyggere.

* Kommunesammenslåing 1.1.2020.

Mens andelen bostedsløse øker i kommunene Bodø, Bærum, Lørenskog og Sandnes, har andre kommuner en sterk nedgang i antall bostedsløse. Dette gjelder særlig kommunene Arendal og Larvik, hvor antall bostedsløse reduseres fra henholdsvis 34 til under fem og 45 til under fem bostedsløse fra 2016 til 2020, en nedgang på henholdsvis 94 og 98 prosent. Også Tønsberg, Moss, Asker, Drammen, Lillestrøm og Kristiansand har hatt stor nedgang i andel bostedsløse fra 2016 til 2020.

Antall og andel bostedsløse i de ulike kommunene varierer relativt mye. Sandnes har høyest andel bostedsløse i denne kommunegruppen, med nærmere 1,8 bostedsløse per 1000 innbygger. Av de øvrige kommunene i denne gruppen har ti kommuner mellom 0,5 og 1 bostedsløse per 1000 innbyggere, mens 10 av kommunene har mindre enn 0,5 bostedsløse per 1000 innbyggere.

Generelt kan vi si at andel bostedsløse personer vokser med økt kommunestørrelse. Innad i denne kommunegruppen gjelder dette imidlertid bare til en viss grad. Et relativt høyere antall bostedsløse enn majoriteten i kommunegruppen kan være et uttrykk for godt boligsosialt arbeid og ikke nødvendigvis en svak innsats. Erfaringene fra en rekke kartlegginger av bostedsløse i en 20 årsperiode er at det i mange tilfeller er kommuner med oppmerksomhet rettet mot problemet, som også har god oversikt over og rapporterer inn bostedsløse innbyggere.

4.2 Demografisk profil

I denne delen av kapittelet beskrives kjønns- og alderssammensetning, fødeland, utdanning og inntektskilder, det vil si demografisk profil på bostedsløse i kommunegruppen med 40.000 innbyggere og over.

4.2.1 Kjønnsfordeling blant bostedsløse personer

Tradisjonelt er bostedsløsheten mannsdominert, men i perioden 2005 til 2012 økte kvinneandelen noe, særlig innen denne kommunegruppen. Denne økningen har ikke fortsatt. Som tabell 4.1 viser er fordelingen mellom kvinner og menn stort sett uendret fra 2016 til 2020. Nesten tre av fire bostedsløse i denne kommunegruppen er menn, og denne kjønnsfordelingen er også tilnærmet lik fordelingen i hele populasjonen i 2020.

Tabell 4.1: Kjønnsfordeling blant bostedsløse i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.

Kjønn	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Mann	72	73	70	71	76	71
Kvinne	27	27	30	29	24	29
Sum	99	100	100	100	100	100

4.2.2 Alder

Gjennomsnittsalderen for bostedsløse personer er vesentlig lavere enn for befolkningen som helhet (se kap. 2.2). Tabell 4.2 viser aldersfordelingen blant bostedsløse personer gjennom fem kartlegginger.

Tabell 4.2: Aldersfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Alder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
<25	18	22	22	25	20	16
25-34	28	29	29	31	35	28
35-44	27	24	24	24	25	26
45-54	17	17	17	15	14	19
>55	10	8	8	5	5	11
Sum	100	100	100	100	99	100
Gjennomsnittsalder	37	36	36	34	34	38

Andelen bostedsløse under 25 år går ned, mens andelen over 55 går litt opp. Over halvparten av alle bostedsløse i denne kommunegruppen var i alderen 25-44 år. Fremdeles er aldersgruppen 25-34 den største gruppen, men gruppen 35-44 er nå nesten jevnstor. Vi ser også at gjennomsnittsalderen har økt med ett år fra 2016 til 2020, og med hele 3 år siden 2008. I likhet med 2016, er gjennomsnittsalderen for denne kommunegruppen noe lavere enn for hele populasjonen av bostedsløse.

4.2.3 Personer født i Norge og andre land/regioner

Personer som er født utenfor Norge er overrepresentert blant bostedsløse personer. I kommune-gruppen >40.000 utgjør personer født i utlandet om lag 15 prosent av befolkningen. Blant bostedsløse personer utgjør personer født utenfor Norge hele 32 prosent. Det betyr at nesten hver tredje bostedsløse person er innvandrer. Dette er en økning fra 2016, hvor om lag en av fire var født utenfor Norge. Tabell 4.3 viser fordelingen av bostedsløse personer etter hvilket land/region de er født i.

Tabell 4.3: Fødeland/-region blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 og hele landet i 2020. Prosent.

Fødeland/-region	2020	2016	2012	2008	Alle 2020
Norge	68	75	78	83	67
Øvrige Norden	2	1	1	1	2
Øvrige Europa	6	5	5	3	6
Afrika	7	7	6	5	10
Asia	9	7	6	6	10
Nord-, Mellom- og Sør-Amerika	1	1	1	1	1
Vet ikke	7	4	3	1	4
Sum	100	100	100	100	100

To av tre bostedsløse personer i kommune-gruppen med >40.000 innbyggere er født i Norge. Dette er omtrent som landet for øvrig, og en relativt stor endring fra 2016. Vi finner ikke store endringer i fødested for bostedsløse personer født utenfor Norge, økningen er først og fremst i gruppen hvor fødested er ukjent. Der fødeland/-region er oppført er det, som i tidligere kartlegginger, fødested Afrika og Asia som er de to største gruppene. I 2020 utgjør de til sammen 16 prosent, det vil si 143 personer i kommune-gruppen med >40.000 innbyggere.

Det er viktig å merke seg antall bostedsløse som ikke er rapportert som hjemmehørende i en av de 17 kommunene, men som likevel oppholder seg i en av kommunene, ikke er med i tallet for bostedsløse for disse kommunene. Det er rimelig å anta at en del i den gruppen er født utenfor Norge. Dette drøftes nærmere i kapittel 8. Sammenlignet med landet som helhet er fordelingen av bostedsløse personers fødeland nokså lik.

4.2.4 Utdanningsnivå

Bostedsløse personer har generelt lavere utdanning enn befolkningen ellers. Tabell 4.4 viser utdanningsnivå blant bostedsløse i denne kommune-gruppen gjennom flere kartlegginger og for hele landet fra denne siste kartleggingen.

Tabell 4.4: Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Utdanning	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Grunnskole	23	35	39	30	43	27
Videregående skole	13	17	11	14	15	14
Høyskole/universitet	2	4	3	3	4	3
Vet ikke	62	44	47	54	39	56
Sum	100	100	100	101	101	100

Det er knyttet stor usikkerhet til tallene for utdanning blant bostedsløse, da det ikke er oppgitt noe informasjon om utdanningsnivået for hele 62 prosent av de registrerte. Fordelingen mellom grunnskole, videregående og høyere utdanning er omtrent den samme som tidligere år. Av de bostedsløse vi har opplysninger om utdanningsnivået, ser vi at et flertall har grunnskole som høyeste fullførte utdanning, mens nesten ingen har høyere utdanning. Det er små forskjeller mellom denne kommunegruppen og landet som helhet.

4.2.5 Inntektskilder

Bostedsløshet er tett knyttet til fattigdom. De aller fleste bostedsløse personer har en eller annen offentlig ytelse som sin viktigste inntektskilde. Uavhengig av hvilken inntektskategori de bostedsløse i denne kartleggingen plasseres under er de en gruppe med lave inntekter.

Tabell 4.5: Viktigste inntektskilde blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016, 2012, 2008, og 2005 samt for hele landet i 2016. Prosent.

Inntektskilder	2020	2016	2012	2008	2005	alle 2020
Arbeidsinntekt	2	2	3	5	2	3
Dagpenger ved arbeidsløshet	4	3	3	2	2	3
Sykepenger	1	1	2	2	1	1
Pensjon: alder/uføre/annet	24	23	21	22	22	27
Studielån/stipend	1	0	1	-	-	1
Andre offentlige ytelser	20	25	33	16	15	17
Sosialhjelp	32	29	27	35	47	30
Ingen kjente inntektskilder	3	4	2	1	2	3
Annet	3	4	3	3	5	3
Vet ikke	9	9	6	14	4	11
Sum	99	100	101	100	100	99

Tabell 4.5 viser fordelingen av ulike typer inntektskilder blant bostedsløse personer. I registreringsskjemaet har vi spurt etter viktigste inntektskilde. Det betyr at de det gjelder kan ha andre inntektskilder i tillegg til den som er oppgitt her.

I perioden 2005 til 2012 var det en endring i hva slags offentlig ytelse de bostedsløse hovedsakelig mottok. Andelen bostedsløse som mottok sosialhjelp gikk ned, mens andelen som mottok «andre offentlige overføringer» som arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad økte. En forklaring på endringen var et ønske om at flere som har vært og er langvarig sosialhjelpsmottakere går over på mer «aktive» ordninger. Arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad er eksempler på slike midlertidige programmer. Denne trenden har imidlertid ikke fortsatt de aller siste årene. I 2016 fikk 29 prosent sosialhjelp, mens 25 prosent mottok andre offentlige overføringen. I 2020 har andelen som får sosialhjelp økt til 32 prosent, mens 20 prosent mottar andre offentlig overføringer, som arbeidsavklaringspenger (AAP) og kvalifiseringsstønad. Igjen kan forklaringen ligge i endrede politiske føringer. I 2018 ble det gjort endringer i AAP-ordningen, med det formål å få flere mottakere av AAP raskere tilbake i jobb. I og med at det ikke er større endringer i øvrige inntektskilder, kan det synes som om endringene i AAP har medført at flere bostedsløse faller inn under sosialhjelpsordningen.

4.3 Familieforhold

De aller fleste bostedsløse er registrert som enslige. Tabell 4.6 viser at nesten ni av ti bostedsløse i kommuner med 40.000 innbyggere og over var enslige i 2020. Kun åtte prosent er oppgitt å være gift eller samboende. Dette er omtrent samme fordeling som tidligere kartlegginger.

Tabell 4.6: Sivilstatus for bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008, 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Sivilstatus	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Enslig	87	87	91	84	91	83
Gift/samboende	8	6	8	6	5	8
Vet ikke	5	7	2	10	4	10
Sum	100	100	101	100	100	101

4.3.1 Bostedsløse personer med barn

I registreringskjemaet finnes noen spørsmål om den bostedsløse personens familiesituasjon. I tidligere kartlegginger er det spurt om den bostedsløse personen har mindreårige barn. Det er også et spørsmål i denne kartleggingen. Det er også spurt om hvilken type omsorg/samvær den bostedsløse har med barna sine, og om vedkommende er bostedsløs sammen med mindreårige barn. I det følgende analyseres bostedsløse personers familiesituasjon i 2020 i kommuner med flere enn 40.000 innbyggere.

Tabell 4.7: Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i kommuner med >40.000 i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Med/uten barn <18 år	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Har barn <18 år	27	26	28	26	32	22
Har ikke barn <18 år	62	62	67	58	62	63
Vet ikke	10	12	5	16	6	15
Sum	99	100	100	100	100	100

I 2020 hadde om lag hver fjerde bostedsløs person, 216 personer, i denne kommunegruppen barn under 18 år. Det er om lag på nivå med de foregående årene. Sammenlignet med landsgjennomsnittet ser vi at andelen bostedsløse med mindreårige barn er noe høyere i denne kommunegruppen enn i landet som helhet.

Fra 2012 til 2016 var det en betydelig nedgang i andelen bostedsløse personer med mindreårige barn som har daglig omsorg for barna. Som tabell 4.8 viser gjaldt dette kun for 14 prosent i 2016, en halvering fra 2012. I 2020 er det 18 prosent som har daglig omsorg for barn, en økning på fire prosentpoeng. 24 prosent har enten daglig eller delt omsorg i 2020, mot 18 prosent i 2016. Samtidig fortsetter andelen bostedsløse personer med mindreårige barn som ikke har omsorg eller samværsrett å øke, og i 2020 gjaldt det for 33 prosent. I kategorien «annet» er det bostedsløse personer hvor blant annet barnet oppholder seg i utlandet, hvor samværsretten er uavklart eller at forelderen av og til møter barnet uten noe samværsavtale/rett.

Tabell 4.8: Bostedsløse personer med mindreårige barn etter omsorg samvær med barna i kommuner med >40.000 i 2020, 2016 og 2012 og for hele landet i 2020. N 2020: 215. Prosent.

Type omsorg/samvær for barn <18 år	2020	2016	2012	Alle 2020
Daglig omsorg	18	14	28	14
Delt omsorg	6	4	5	6
Samværsrett	23	25	32	27
Ikke omsorg el. samværsrett	33	29	21	34
Annet	4	7	6	4
Vet ikke	16	22	8	15
Sum	100	101	100	100

I registreringsskjemaet er det spurt om den bostedsløse personen er bostedsløs sammen med mindreårige barn, og i så fall, hvor mange barn. Selv om det i mange tilfeller tas for gitt at bostedsløse personer, som har daglig omsorg for mindreårige barn, også er bostedsløse sammen med barna, har det i tidligere kartlegginger vist seg som en viktig presisering. Tabell 4.9 viser andelen som er bostedsløse med mindreårige barn.

Tabell 4.9: Personer som er bostedsløse sammen med mindreårige barn i kommuner med >40.000 i 2020, 2016 og 2012 og hele landet i 2020. N 2020: 214. Prosent.

Bostedsløs med mindreårige barn.	2020	2016	2012	Alle 2020
Bostedsløs med barn <18 år	21	16	32	18
Ikke bostedsløs med barn <18 år	77	81	68	81
Vet ikke/ubesvart	3	3	0	2
Sum	101	100	100	101

I 2020 var andelen bostedsløse, som bor sammen med mindreårige barn, litt lavere enn andelen som har daglig eller delt omsorg. I likhet med andelen som har daglig omsorg, har det vært en økning i andelen som bor sammen med mindreårige barn fra 2016 til 2020. På tross av antall bostedsløse holder seg relativt stabilt i denne perioden, finner vi en økning i antall personer som er bostedsløse sammen med mindreårige barn. I 2016 bodde 32 bostedsløse personer sammen med mindreårige barn, i 2020 var antallet 44 personer. Antallene må vurderes som et minimumstall blant annet fordi det er personer som er registrert som bostedsløse med mindreårige barn, men som ikke har svart på spørsmålet om antall barn. Det er også en større andel som er bostedsløs med mindreårige barn, enn de som har daglig omsorg for barna. Det kan bety at bostedsløse personer som ikke har daglig omsorg for barna sine likevel er bostedsløse sammen med dem. Det kan for eksempel være at den bostedsløse forelderen har delt samvær, og vedkommende derfor er bostedsløs sammen med mindreårige barn når han eller hun har omsorgen for barna.

I denne kommunegruppen er det ingen som er bostedsløse med mindreårige barn som er uten overnattingsmuligheter neste natt. Nærmest alle har oppgitt enten midlertidig tilbud, krisesenter eller venner/kjente/slekt som nåværende oppholdsform. For tre av fire av de som er bostedsløse med mindreårige barn, er bostedsløsheten et nytt, akutt problem, mens det for om lag 10 prosent av dem dreier seg om en tilbakevendende situasjon over flere år eller har en varighet over et halvt år.

4.4 Oppholdssteder og lengde på situasjonen

Bostedsløshet er i denne kartleggingen definert som posisjoner på boligmarkedet (se kapittel 1). Hvor personer som defineres som bostedsløse oppholder seg er derfor et viktig element i kartleggingen.

Tabell 4.10: Oppholdssteder blant bostedsløse personer i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.

Oppholdssteder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Uten/akutt overnatting	3	4	5	6	14	4
Midlertidig botilbud/krisesenter	39	28	29	22	13	35
I institusjon	9	14	13	13	14	12
Fengsel/under kriminalomsorgen	6	8	4	8	10	6
Midlertidig hos venner, kjente, slektninger	32	38	41	40	40	30
Annet/Vet ikke	11	8	8	10	10	13
Sum	100	100	100	99	101	100

Tabell 4.10 viser at det har vært en endring i fordelingen av oppholdssteder blant bostedsløse i denne kommunegruppen. Andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud eller krisesenter er betydelig høyere i 2020 enn i 2016, mens andelen som oppholder seg i institusjon eller hos venner/kjente/slektninger er noe lavere. Det betyr at opphold hos venner/kjente/slektninger ikke lenger er den vanligste oppholdsformen. I stedet er det nå midlertidig botilbud eller krisesenter som er den vanligste oppholdsformen. I 2020 er det nærmere 40 prosent som oppholder seg i et midlertidig botilbud/krisesenter, mot 13 prosent i 2005.

I denne kommunegruppen, >40.000 innbyggere, var det 55 personer som oppholdt seg i institusjon eller fengsel/under kriminalomsorgen som ikke har bolig innen 2 måneder før utskrivelse/løslatelse. Disse personene utgjorde 6 prosent av alle bostedsløse i denne kommunegruppen.

24 personer var registrert uten overnattingsmuligheter eller i akutt overnatting (hele/deler av dagen tilbringes ute) i 2020, som er en nedgang fra 2016. Andelen uten overnattingsmuligheter eller akutt overnatting er nå på tre prosent, en nedgang på over 10 prosentpoeng fra 2005 hvor hele 14 prosent hadde et slikt akutttilbud.

Profilen på oppholdssteder er relativt lik for denne kommunegruppen og landet som helhet. I kategorien «annet» finner vi stort sett presiseringer som kan plasseres innenfor de andre kategoriene.

Tabell 4.11: Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med 40.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012. Prosent.

Oppholdets lengde	2020	2016	2012	Alle 2020
Under en uke	4	3	4	4
1-3 uker	10	10	8	11
3 uker – 3 måneder	28	28	26	26
3 måneder til 6 måneder	14	19	20	15
Mer enn 6 måneder	29	32	37	30
Vet ikke/ubesvart	14	6	6	14
Sum	99	100	100	100

Tabell 4.11 viser at de største endringene over tid har vært i andelen bostedsløse som har vært lengst i den oppgitte situasjonen. I 2012 hadde 37 prosent vært mer enn seks måneder i samme situasjon. I 2020 er tilsvarende andel 29 prosent. Andelen er i denne kommunegruppen nå omtrent den samme som i landet som helhet. Også for gruppen som har vært nest lengst i den oppgitte situasjonen, det vil si tre til seks måneder, ser vi en nedgang over tid, fra 20 prosent i 2012 til 14 prosent i 2020.

Det er en relativt liten gruppe som har vært tre uker eller kortere i den registrerte oppholdsformen, men andelen (14 prosent) er om lag like stor som tidligere og på nivå med landet som helhet.

At en person er i en oppholdssituasjon i en lang periode trenger ikke å bety at de ikke flytter på seg. Mange kan flytte mellom venner, kjente, slektninger i lengre perioder. Det samme gjelder for personer som oppholder seg i midlertidig botilbud, de kan ha flyttet mellom mange ulike tilbud i perioden. På bakgrunn av dette er det interessant at kartleggingen viser at om lag en tredjedel av de bostedsløse har vært i situasjonen i mer enn seks måneder.

Vi vil videre beskrive hvor lenge personer i ulike oppholdsformer har vært i denne situasjonen/på dette stedet.

Tabell 4.12: Lengde i situasjonen etter oppholdsform i kommuner med >40.000 innbyggere. N:749. Prosent.

	Uten/akutt overnatting	Midlertidig botilbud/krisesenter	Institusjon	Kriminalomsorgen	Venner, kjente, slekt	Annet/vet ikke
<3 mnd	48	60	54	27	45	31
>3 mnd.	52	40	46	73	55	69
Sum	100	100	100	100	100	100

Over halvparten av de som er uten overnattingsmuligheter eller henvist til akutt overnatting har vært i denne situasjonen i over tre måneder. En av tre har vært i denne alvorlige situasjonen i over et halvt år. Det er relativt få personer (24 personer) som oppholder seg i akutttilbud eller ikke har ordnet overnatting kommende natt, men over halvparten av disse har altså levd i denne situasjonen ganske lenge.

Blant personer som oppholder seg i midlertidig botilbud (inkl. krisesenter) ser vi at 40 prosent har vært i situasjonen i mer enn tre måneder. Som vi har sett var dette den vanligste oppholdsformen både i denne kommunegruppen og i landet som helhet i 2020. I denne tabellen har vi ikke skilt mellom ulike typer midlertidige botilbud, men det er rimelig å anta at noen midlertidige botilbud er mer egnet for lengre opphold, og at noen av de som oppholder seg lenge i midlertidig tilbud oppholder seg der.

Blant de som oppholder seg midlertidig hos venner/kjente eller slekt har noe over halvparten vært i den oppholdsformen i mer enn tre måneder, mens fire av ti har bodd mer enn seks måneder på denne måten. Blant bostedsløse er altså lengre opphold hos venner, kjente eller slektinger en relativt vanlig oppholdsform.

For personer som oppholder seg i institusjon og fengsel/under kriminalomsorgen ser vi at over 70 prosent har vært der lengre enn tre måneder. Dette er ikke overraskende da mange opphold i både fengsel og institusjoner har lengre varighet, og at de kun regnes som bostedsløse når de har mindre enn to måneder igjen og fremdeles ikke har bolig.

4.5 Bostedsløshetens varighet

Andelen som opplever bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år går ned fra 2016 til 2020. I 2016 hadde 32 prosent av de bostedsløse i denne kommunegruppen opplevd langvarig bostedsløshet, i 2020 er det 24 prosent (se tabell 4.13). Andelen bostedsløse som har opplevd situasjonen i mer enn et halvt år eller mer enn et halvt år har også blitt noe lavere, mens personer som opplever bostedsløshet som et nytt, akutt problem er gått noe opp. For nesten en fjerdedel er imidlertid varigheten ukjent, og tallene må derfor leses med forsiktighet. Man kan anta at dette er fordi det er vanskelig for hjelpeapparatet å kjenne historien til den bostedsløse, spesielt hvis det er personer som har flyttet mye og forholder seg til ulike deler av hjelpeapparatet. I kategorien «annet» finner vi stort sett situasjoner som kan plasseres inn under de andre kategoriene, men som er mer spesifisert.

Tabell 4.13: Bostedsløshetens varighet i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.

Varighet	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Tilbakevendende situasjon over flere år	24	32	29	28	35	25
Varighet mer enn et halvt år	18	22	24	20	22	30
Et nytt, akutt problem	28	26	27	21	22	18
Annet	5	2	4	4	2	4
Vet ikke	25	18	16	27	18	23
Sum	100	100	100	100	99	100

Det er blant personer som er uten overnatting eller i akutttilbud det er vanligst å ha bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år. For over 40 prosent i denne gruppen er bostedsløshet en tilbakevendende situasjon over flere år, mens nærmere 20 prosent har vært bostedsløse i mer enn et halvt år. Blant dem som oppholder seg i midlertidig botilbud/krisesenter opplever den største andelen, 37 prosent, bostedsløsheten som et nytt, akutt problem, mens 21 prosent opplever bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år.

Tabell 4.14: Bostedsløshetens varighet etter alder i kommuner med >40.000 innbyggere i 2016.
N: 874. Prosent.

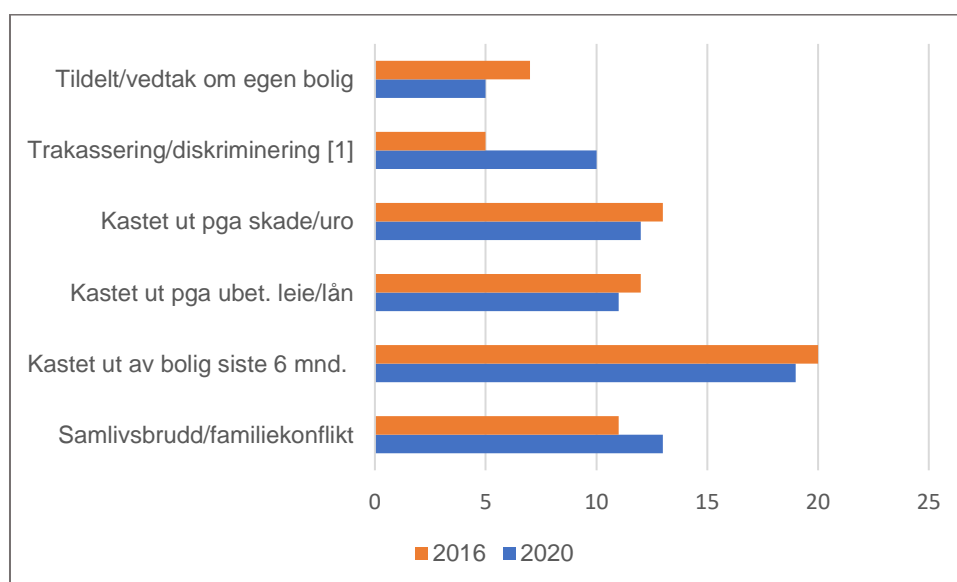
Historikk	<25	25-34	35-44	45-54	>54	Total
Tilbakevendende over flere år	34	28	26	30	22	28
Varighet mer enn et halvt år	14	23	29	27	23	24
Et nytt, akutt problem	20	18	16	19	22	18
Annet	7	3	5	6	2	5
Vet ikke	25	28	24	18	31	25
Sum	100	100	100	100	100	100

Tabell 4.14 viser varighet av bostedsløsheten etter alder i kommuner med >40.000 innbyggere. I den yngste aldersgruppen opplever i overkant en av tre at bostedsløsheten er langvarig og tilbakevendende, en høyere andel enn for noen av de andre aldersgruppene. I de øvrige aldersgruppene har andelen av de bostedsløse som har en tilbakevendende bostedsløshet gått ned siden 2016.

4.6 Problemsituasjoner

Bostedsløse personer er en gruppe som ofte opplever problemer knyttet til mange ulike forhold ved livet. Det er forhold knyttet blant annet til bolig, familie, økonomi og andre personlige forhold som fysiske, psykiske lidelser og rusavhengighet. Figur 4.2 viser oversikt over problemomfanget for flere av disse forholdene for de bostedsløse personene i kommuner med >40.000 innbyggere.

Figur 4.2: Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommuner med >40.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.

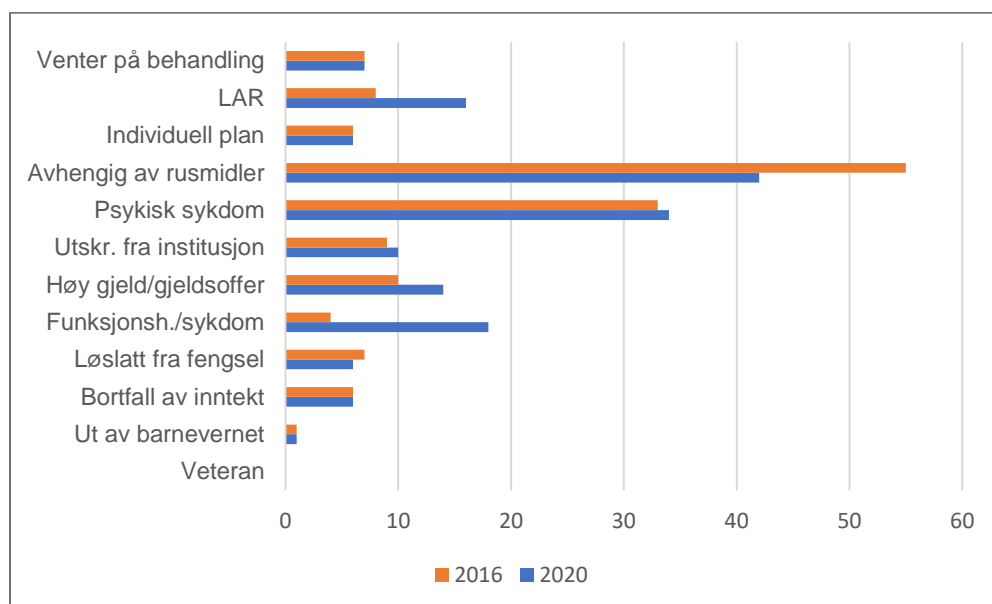

[1] I 2016 ble det spurt om den bostedsløse hadde «tapt bolig på grunn av trakassering/diskriminering» og om «tap av bolig, utsatt for vold/trusler». I 2020 er disse spørsmålene slått sammen, og vi spør om den bostedsløse har opplevd trakassering/diskriminering.

Mange av de bostedsløse opplever betydelige problemer knyttet til boligforholdet. Hver femte bostedsløs har opplevd å bli kastet ut av boligen sin siste 6 måneder. Det er omtrent på samme nivå som i 2016, men betydelig lavere andel enn i 2012 (ikke vist i figuren). Bakgrunnen for hvorfor de er kastet ut kan være mange, men for om lag 10 prosent av de bostedsløse oppgis

årsaken å være henholdsvis skadeverk/uro/konflikter, ubetalt husleie/boliglån eller samlivsbrudd eller konflikt i familien. Vi ser en betydelig økning i bostedsløse som har opplevd trakassering eller diskriminering. Her er det imidlertid verdt å merke seg at spørsmålstillingen er endret siden forrige kartlegging, noe som kan ha betydning for svarene. Kun 5 prosent av de bostedsløse er registrert å ha «fått tildelt/vedtak om egen bolig og venter på å flytte inn».

Figur 4.3: Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, 2020 og 2016. Prosent.

Den problemsituasjonen de fleste bostedsløse opplever å ha utenom ikke å ha bolig, er rusavhengighet og psykiske lidelser. 42 prosent oppgis å være rusavhengige, en nedgang fra 2016, mens en av tre har en psykisk sykdom. En av fem har både avhengighet av rusmidler og en psykisk sykdom, og det er på nivå med 2016. Andelen som venter på behandling og andelen med individuell plan er uendret fra 2016, mens det har vært en dobling av bostedsløse personer som mottar behandling i LAR.

Den økonomiske situasjonen er svært vanskelig for de aller fleste som tidligere beskrevet. Mer enn en av ti bostedsløse oppgis å være gjeldsoffer eller å ha høy gjeld. I denne kommunegruppen ser vi at andelen som har høy gjeld eller er gjeldsoffer har økt noe, mens andelen som har opplevd bortfall av inntekt er uendret i perioden.

Fra 2016 til 2020 er det en stor økning i andelen bostedsløse med funksjonsnedsettelse eller somatisk sykdom, fra under fem prosent til nærmere 20. Det er uklart om dette er en reell endring eller skyldes at respondentene er blitt mer oppmerksomme på å rapportere sykdom og skade.

4.7 Oppsummering

I november 2020 ble det registrert 874 bostedsløse personer i denne kommunegruppen. Det er omtrent samme antall som i 2016. Fordi kommunene i denne gruppen har hatt en generell befolkningsvekst i samme tidsrom, blant annet på grunn av kommunesammenslåinger, går likevel andelen bostedsløse per 1000 innbygger ned fra 0,85 i 2016 til 0,63 i 2020. 26 prosent av alle bostedsløse i Norge bodde i denne kommunegruppen i 2020, mot 23 prosent i 2016.

Nesten tre av fire bostedsløse i denne kommunegruppen er menn, og denne kjønnsfordelingen er også tilnærmet lik fordelingen i hele befolkningen i 2020. Gjennomsnittsalderen for bostedsløse i denne kommunegruppen er noe lavere enn for hele befolkningen av bostedsløse, men har økt med ett år fra 2016 til 2020. Andelen bostedsløse i de yngste aldersgruppene går ned, mens

andelen over 55 går litt opp. Over halvparten av alle bostedsløse i denne kommunegruppen var i alderen 25-44 år. To av tre bostedsløse personer i kommunegruppen med >40.000 innbyggere er født i Norge. Vi finner ikke store endringer i fødested for bostedsløse personer født utenfor Norge, økningen er først og fremst i gruppen hvor fødested er ukjent. Fordelingen mellom grunnskole, videregående og høyere utdanning er omtrent den samme som tidligere år, men tallene er svært usikre da vi mangler opplysninger om utdanning for 2 av 3 av de registrerte. Andelen bostedsløse som har ulike arbeidsrelaterte inntekter som sin primære inntektskilde er, som tidligere år, svært lav. Den største andelen mottar enten uføre- eller alderspensjon eller sosialhjelp. Andelen som mottar AAP går ned, noe som kan ha sammenheng med endringer i AAP-ordningen.

Som tidligere år, er det store flertallet av bostedsløse i denne kommunegruppen enslige. I 2020 hadde om lag hver fjerde bostedsløs person, om lag 216 personer, i denne kommunegruppen barn under 18 år. Det er om lag på nivå med de foregående årene. Sammenlignet med landsgjennomsnittet ser vi at andelen bostedsløse med mindreårige barn er noe høyere i denne kommunegruppen enn i landet som helhet. I 2020 er det 18 prosent som har daglig omsorg for barn, en økning på fire prosentpoeng. 24 prosent har enten daglig eller delt omsorg i 2020, mot 18 prosent i 2016. Samtidig fortsetter andelen bostedsløse personer med mindreårige barn som ikke har omsorg eller samværsrett å øke, og i 2020 gjaldt det for 33 prosent. På tross av at antall bostedsløse holder seg relativt stabilt i denne perioden, finner vi en økning i antall personer som er bostedsløse sammen med mindreårige barn. I 2020 gjaldt dette 44 personer.

Profilen på oppholdssteder er relativt lik for denne kommunegruppen som for landet som helhet. Andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud eller krisesenter er betydelig høyere i 2020 enn i 2016, mens andelen som oppholder seg i institusjon eller hos venner/kjente/slektninger er noe lavere. Det betyr at det ikke er opphold hos venner/kjente/slektninger, men midlertidig botilbud eller krisesenter, som er den vanligste oppholdsformen i denne kommunegruppen. I 2020 er det nærmere 40 prosent som oppholder seg i et midlertidig botilbud/krisesenter, mot 13 prosent i 2005. Andelen som opplever bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år går ned fra 2016 til 2020. I 2016 hadde 32 prosent av de bostedsløse i denne kommunegruppen opplevd langvarig bostedsløshet, i 2020 er det 24 prosent. Andelen bostedsløse som har opplevd situasjonen i mer enn et halvt år eller som nytt problem har også blitt noe lavere, mens personer som opplever bostedsløshet som et nytt, akutt problem er gått noe opp. For nesten en fjerdedel er imidlertid varigheten ukjent, og tallene må derfor leses med forsiktighet.

Den problemsituasjonen de fleste bostedsløse opplever å ha utenom ikke å ha bolig, er rusavhengighet og psykiske lidelser. 42 prosent oppgis å være rusavhengige, en nedgang fra 2016, mens en av tre oppgis å ha en psykisk sykdom. En av fem har både avhengighet av rusmidler og en psykisk sykdom, og det er på nivå med 2016. Andelen som venter på behandling og andelen med individuell plan er uendret fra 2016, mens det har vært en dobling av bostedsløse personer som mottar behandling, inkludert LAR. Fra 2016 til 2020 er det en stor økning i andelen bostedsløse med funksjonsnedsettelse eller somatisk sykdom, fra under fem prosent til nærmere 20. Det er uklart om dette er en reell endring eller skyldes at respondentene er blitt mer oppmerksomme på å rapportere sykdom og skade. Vi ser en betydelig økning i bostedsløse som har opplevd trakassering eller diskriminering. Her er det imidlertid verdt å merke seg at spørsmålstillingen er endret siden forrige kartlegging, noe som kan ha betydning for svarene.

5 Kommuner med 10.000 – 39.999 innbyggere

I 2020 var det 88 kommuner med mellom 10.000 og 39.999 innbyggere. 25 av disse er nye kommuner i 2020 som følge av kommunereformen. De nye kommunene er (gamle kommuner i parentes): Øygarden (Fjell, Sund og Øygarden), Molde (Molde, Midsund og Nesset), Alver (Radøy, Lindås og Meland), Færder (Tjøme og Nøtterøy), Bjørnafjorden (Fusa og Os), Holmestrand (Sande, Hof og Holmestrand), Steinkjer (Steinkjer og Verran), Lindesnes (Lindesnes, Mandal og Marnadal), Sunnfjord (Førde, Naustdal, Gaular og Jølster), Narvik (Narvik, Ballangen og Tysfjord), Orkland (Orkdal, Agdenes, Snillfjord og Meldal), Aurskog-Høland (Aurskog-Høland og Rømskog), Kinn (Flora og Vågsøy), Voss (Granvin og Voss), Namsos (Namdalseid, Namsos og Fosnes), Senja (Berg, Lenvik, Torsken og Tranøy), Hustadvika (Eide og Fræna), Sogndal (Balestrand, Leikanger og Sogndal), Hammerfest (Hammerfest og Kvalsund), Ullensvang (Jondal, Odda og Ullensvang), Volda (Hornhindal og Volda), Midt-Telemark (Bø og Sauherad), Lyngdal (Audnedal og Lyngdal), og Indre Fosen (Rissa og Leksvik). Den største kommunen i denne gruppen er Ullensaker med nesten 40.000 innbyggere, og den minste er Indre Fosen med rett over 10.000 innbyggere.

I 2020 har 71 kommuner i denne kommunegruppen rapportert at de har bostedsløse. Det er totalt 611 bostedsløse i denne gruppen, som tilsvarer 0,35 per 1000 innbyggere.²⁴

Kapittelet er bygd opp som følger: Først gjennomgår vi antall bostedsløse i kommunene i kommunegruppen. Deretter analyseres den demografiske profilen for bostedsløse personer i kommuner med mellom 10.000-39.999 innbyggere. Etter en analyse av den demografiske profilen blant bostedsløse i kommunegruppen har vi en del om familieforhold blant bostedsløse personer. Deretter følger en analyse av oppholdssteder for bostedsløse personer i 2020 samt en analyse av bostedsløshetens varighet. Til slutt drøftes ulike problemsituasjoner bostedsløse personer opplever. Der det er mulig sammenligner vi med tall fra samme kommunegruppe i de to forrige kartleggingene. For hver tabell oppgis også tall for hele landet.

5.1 Antall bostedsløse

Tallet på bostedsløse personer i kommunene som deltar i kartleggingen kan være til god hjelp i forbindelse med det boligsosiale arbeidet i kommunene. Tall for den enkelte kommune er presentert i vedlegg 2-2. For kommuner som har deltatt i kartleggingen er tallene oppgitt for disse årene. Dette gjelder også for nye kommuner, hvor en større kommune er slått sammen med mindre kommuner, og hvor kommunen har beholdt kommunenavnet til den større kommunen, men tallene for tidligere år gjelder da for den største av de tidligere kommunene.

Som nevnt over, var det i uke 2020 611 bostedsløse i denne kommunegruppen. Antallet i 2016 var 849. Nedgangen i antall bostedsløse har dermed fortsatt for denne kommunegruppen. Også andelen går ned, fra 0,48 per 1000 innbyggere i 2016 til 0,35 per 1000 innbyggere i 2020. Det er stor spredning mellom kommunene, fra 1,64 bostedsløse per 1000 innbyggere i Kragerø til 0,04 i Lindesnes. Tidligere år har de største byene i gruppen rapportert om flest bostedsløse, men i 2020 er det vanskelig å se et tydelig mønster av fordelingen av bostedsløse kommunene imellom. For eksempel har Ullensaker, med 39.625 innbyggere rapportert inn 37 bostedsløse, mens Øygarden med 38.316 innbyggere har rapportert inn færre enn fem bostedsløse. To ting er særlig verdt å merke seg. For det første kan antall bostedsløse, særlig i de litt mindre kommunene, variere over relativt korte perioder. For det andre, i mange tilfeller er det kommuner med oppmerksomhet rettet mot problemet, som også har god oversikt over og rapporterer inn bostedsløse innbyggere.

²⁴ Noe vektet, se metodekapittel og vedlegg 1.

5.2 Demografisk profil

Bostedsløse personer som gruppe skiller seg fra resten av befolkningen på mange områder. I det følgende ser vi på noen kjennetegn ved bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere.

5.2.1 Kjønn- og aldersfordeling blant bostedsløse personer

Når vi ser på kjønn er det tydelig at menn er svært overrepresentert. Tabellen under viser kjønnsfordelingen blant bostedsløse personer i denne kommunegruppen og alle bostedsløse i 2020.

Tabell 5.1: Kjønnfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.

Kjønn	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Mann	71	74	73	75	77	71
Kvinne	29	26	27	26	23	29
Sum	100	100	100	101	100	100

Med unntak av 2016, har kvinneandelen økt med noen få prosentpoeng hvert år siden 2005. I 2020 er andelen kvinner 29 prosent, som er på nivå med landet som helhet.

Tabell 5.2: Alder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet 2020.

Alder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
<25	20	22	26	28	20	16
25-34	31	32	31	34	35	28
35-44	22	23	22	21	25	26
45-54	18	15	16	13	14	19
>55	9	8	5	4	5	11
Sum	100	100	100	100	99	100
Gj.snittsalder	36	35	34	33	33	38

For denne kommunegruppen har det siden kartleggingen i 2008 vært en nedgang i andelen unge bostedsløse. I 2020 var 20 prosent av alle bostedsløse under 25 år, som er åtte prosentpoeng færre enn i 2008. Andelen er imidlertid høyere for denne kommunegruppen enn for landet som helhet. Gruppen 45–54 år utgjør en noe høyere andel innen denne kommunegruppen enn de foregående kartleggingene, mens de eldste, over 55 år, ligger omtrent på samme nivå som i 2016. Endringene er relativt små for alle aldersgrupper fra 2016 til 2020. Gjennomsnittsalderen for denne kommunegruppen økte imidlertid fra 2016 til 2020, men ligger under gjennomsnittet for hele landet.

Om lag tre av fire bostedsløse personer i denne kommunegruppen er under 45 år og, som i tidligere kartlegginger, finner vi klart flest bostedsløse i aldersgruppen 25 til 34 år.

5.2.2 Bostedsløse født i Norge og andre regioner

Siden første kartlegging i 1996 har registreringskjemaet hatt et spørsmål om hvilket land/-region den bostedsløse personen er født i. Gjennom årene har samfunnet endret seg, og det samme har de mest aktuelle kategoriene av fødeland i en kartlegging som denne. På grunn av endringer i

kategoriene har vi kun sammenlignet fødeland med kartleggingene i 2012 og 2008. Blant bostedsløse personer i denne kommunegruppen er 20 prosent født utenfor Norge.

Tabell 5.3: Fødeland/-region blant bostedsløse i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 og hele landet i 2020. Prosent.

Fødeland	2020	2016	2012	2008	Alle 2020
Norge	80	82	85	87	67
Øvrige Norden	2	1	1	2	2
Øvrige EU-land	3	3	4	4	6
Afrika	4	4	4	2	10
Asia/Oseania	8	5	4	5	10
Nord-, Mellom- og Sør-Amerika	1	1	1	1	1
Vet ikke	2	4	2	-	4
Sum	100	100	100	101	100

Andelen bostedsløse født utenfor Norge har økt i perioden 2005 til 2020. I 2020 var to av ti født utenfor Norge, mot en av ti i 2005. Bostedsløse fra Asia/Oceania utgjorde den største gruppen født utenfor Norge, og er også den gruppen hvor vi ser den største økningen fra 2016. Sammenlignet med landet som helhet, har denne kommunegruppen en langt høyere andel bostedsløse personer født i Norge.

5.2.3 Utdanning

I registreringsskjemaet blir respondentene bedt om å fylle ut den bostedsløse personens høyeste utdanning. Tabell 5.4 viser resultatene for dette spørsmålet.

Tabell 5.4: Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Fullført utdanning	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Grunnskole	39	39	45	39	43	27
Videregående skole	16	15	17	21	15	14
Høgskole/universitet	2	3	3	4	2	3
Vet ikke	43	43	36	35	39	56
Sum	100	100	101	99	99	100

Tallene for utdanning blant bostedsløse personer er blant de mest usikre i undersøkelsen. Andelen som svarer «vet ikke» eller ikke svarer på spørsmålet i det hele tatt er stor. Men for de som svarer på spørsmålet viser tallene at bostedsløse personer jevnt over har lav utdanning. De aller fleste er registrert med kun grunnskole. Det er vanskelig å sammenligne utdanningsnivået for de bostedsløse i denne kommunegruppen med landet som helhet, da det er noen flere som har fylt ut den bostedsløse personens høyeste utdanning i denne kommunegruppen, men vi ser at andelen med videregående skole eller høgskole/universitet som høyeste fullførte utdanning ligger omtrent på samme nivå i denne kommunegruppen og i landet som helhet.

5.2.4 Inntektskilder

I registreringsskjemaet er det spurt etter den bostedsløse personens viktigste inntektskilde. Tabell 5.5 viser fordelingen av type inntekt blant bostedsløse personer. Da det er spurt etter den viktigste inntektskilden vil informasjon om andre inntektskilder ikke framkomme her.

Tabell 5.5: Viktigste inntektskilder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Arbeidsinntekt	5	3	5	3	3	3
Dagpenger ved arbeidsløshet	3	2	3	3	3	3
Sykepenger	2	2	1	3	2	1
Pensjon: alder/uføre/annet	28	25	18	23	22	27
Studielån/stipend	2	1	1	1	1	1
Andre offentlige overføringer	18	21	28	17	12	17
Sosialhjelp	29	33	33	36	45	30
Ingen kjente inntektskilder	2	4	2	2	1	3
Annet	2	3	3	3	3	3
Vet ikke	9	6	7	9	8	11
Sum	100	100	101	100	100	99

Bostedsløse personer kan ha vanskeligheter med å jobbe på grunn av den ustabile livssituasjonen mangel på bolig gir. Også i de tilfeller der mangel på bolig er deres eneste problem kan det være vanskelig å ha et ordinært arbeid. Andelen bostedsløse som mottar en type arbeidsrelatert inntekt (arbeidsinntekt, dagpenger ved arbeidsledighet, sykepenger) er likevel noe høyere enn ved forrige kartlegging. 10 prosent mottok en arbeidsrelatert inntekt i 2020, mot 7 prosent i 2016. Tallet er også høyere for denne kommunegruppen enn for landet som helhet.

Som tabell 5.5 viser er det ulike typer offentlige overføringer som er den primære inntektskilde for de aller fleste bostedsløse personer. I perioden 2005 til 2012 var det en endring i hva slags offentlig ytelse de bostedsløse hovedsakelig mottok. Andelen bostedsløse som mottok «andre offentlige overføringer» som arbeidsavklarings-penger og kvalifiseringsstønad økte, mens sosialhjelp ble redusert. Det har vært et ønske fra myndighetene om at flere som har vært og er langvarig sosialhjelps-mottakere går over på mer «aktive ordninger». Trenden har imidlertid ikke fortsatt de siste årene. Selv om andelen som mottok sosialhjelp er gått noe ned i denne kommunegruppen siden 2016, er også andelen som mottok «andre offentlige overføringer» redusert. Som diskutert ellers i rapporten kan dette skyldes endringer i AAP-ordningen. Andelen som mottok uføretrygd og annen pensjon fortsetter å øke, fra 25 prosent i 2016 til 28 i 2020. Dette er omtrent på nivå med landet i helhet.

5.3 Familiesituasjon

Det finnes bostedsløse personer som er i ulike familiesituasjoner, der bostedsløsheten påvirker andre familiemedlemmer også. I det følgende analyseres bostedsløse personers familiesituasjon.

De aller fleste bostedsløse personer er enslige. 85 prosent er enslige, mens en av ti er gift eller samboende. Sammenlignet med landet som helhet skiller bostedsløse personer i denne kommunegruppen seg lite fra bostedsløse i hele landet.

Tabell 5.6: Sivilstatus blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 i 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.

	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Enslig	85	89	88	93	88	83
Gift/samboende	10	6	9	6	6	8
Vet ikke	6	6	3	1	6	10
Sum	101	100	100	100	100	101

Av bostedsløse personer i kommuner fra 10.000 til 39.999 innbyggere har 27 prosent mindreårige barn. Som det fremgår av tabell 5.7 er dette omtrent på nivå med 2016, og noe lavere enn de foregående kartleggingene. Andelen som har svart «vet ikke» har gått ned, men vi mangler fremdeles opplysninger for nesten en av ti bostedsløse i denne kommunegruppen. Siden antall bostedsløse har gått betydelig ned i perioden 2012 til 2016 har det, i tillegg til den noe lavere andelen bostedsløse med barn, ført til at antall bostedsløse med barn har blitt kraftig redusert. Nedgangen fortsetter i 2020, hvor det er registrert 128 bostedsløse med barn, mot 212 i 2016.

Tabell 5.7: Med og uten mindreårige barn i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020, 2016, 2012, 2008, 2005 og alle i 2020. Prosent.

	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Har barn <18 år	27	28	30	30	27	26
Har ikke barn <18 år	63	61	64	62	61	61
Vet ikke	9	11	6	8	12	13
Sum	99	100	100	100	100	100

En av fire bostedsløse i denne gruppen er oppgitt å ha barn under 18 år, det vil si 128 personer. Av disse har 18 prosent delt eller daglig omsorg for mindreårige barn, mot 13 prosent i 2016. Blant de som har daglig omsorg for mindreårige barn, er 85 prosent kvinner. For delt omsorg er 70 prosent kvinner. Den største andelen av bostedsløse med mindreårige barn har samværsrett, med eller uten tilsyn. I 2020 gjaldt det nesten fire av ti bostedsløse med mindreårige barn i denne kommunegruppen. Det er også en stor andel som hverken har omsorg eller samværsrett, dette gjaldt en av fire bostedsløse med mindreårige barn i 2020. 13 prosent har svart «vet ikke» på dette spørsmålet, mot nesten 20 prosent i 2016. Det kan tyde på en økende bevissthet om bostedsløshet blant barn, og at hjelpeapparatet i større grad spør den bostedsløse om hva slags type samvær eller omsorg som er gjeldende. I kategorien «annet» finner vi situasjoner der omsorgsansvaret ikke er avklart enda og situasjoner der familien fortsatt bor i hjemlandet mens far eller mor oppholder seg i Norge.

Tabell 5.8: Former for omsorg og samvær med barn blant bostedsløse med mindreårige barn i kommuner med 10.000-39.999 i 2020, 2016 og 2012 og for landet som helhet i 2020. N: 127. Prosent.

Omsorg/samvær mindreårige barn	2020	2016	2012	Alle 2020
Daglig omsorg	10	9	16	14
Delt omsorg	8	4	6	6
Samværsrett	39	36	34	27
Ikke omsorg el. samværsrett	26	28	25	34
Annet	5	5	8	4
Vet ikke	13	19	12	15
Sum	101	100	101	100

I registreringskjemaet er det spurt om den bostedsløse personen er bostedsløs med mindreårige barn. Og i så fall, hvor mange barn. Selv om det i mange tilfeller tas for gitt at bostedsløse personer, som har daglig omsorg for mindreårige barn, også er bostedsløse sammen med barna, har det i tidligere kartlegginger vist seg som en viktig presisering.

I 2020 var andelen bostedsløse som bor sammen med mindreårige barn om lag lik andelen som har daglig eller delt omsorg. Andelen bostedsløse som bor sammen med mindreårige barn, som nærmest ble halvert fra 2012 til 2016, er også på vei opp. Som det fremgår av tabell 5.9 bodde

nesten to av ti bostedsløse med mindreårige barn sammen med sine barn i 2020, mot drøye en av ti i 2016.

Tabell 5.9: Personer som er bostedsløs med mindreårige barn i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 og 2012 og for hele landet i 2020. N: 128. Prosent.

Bostedsløs med mindreårige barn.	2020	2016	2012	Alle 2020
Bostedsløs med barn <18 år	17	11	20	18
Ikke bostedsløs med barn <18 år	81	87	79	81
Vet ikke/ubesvart	2	2	1	2
Sum	100	100	100	101

Vi ser altså en nedgang i antall bostedsløse samlet sett innenfor denne kommunegruppen, samtidig med en nedgang i andelen av de bostedsløse som bor sammen med mindreårige barn. Til sammen gir dette en betydelig reduksjon i antall bostedsløse personer som bor sammen med mindreårige barn, og antall barn som er bostedsløs sammen med en av sine foreldre. I 2020 var det registrert at 25 barn er bostedsløse sammen med en av sine foreldre. I 2016 var tallet 34 og i 2012 178 i denne kommunegruppen. Dette må imidlertid anses som et minimumstall, da antall barn som bor sammen med sine bostedsløse foreldre kun er registrert for litt over halvparten av alle personer som er registrert som bostedsløse med sine mindreårige barn.

I denne kommunegruppen oppholder over halvparten, som er bostedsløse sammen med barna sine, seg i krisesenter, to av ti hos familier/kjente/venner og drøye en av ti i midlertidig botilbud. Dette er en endring fra 2016, hvor rundt halvparten oppholdt seg hos familie, venner og kjente. I likhet med 2016, er det i 2020 ingen som stod uten overnatting eller benyttet akutt overnattings-tilbud. 86 prosent av disse bostedsløse opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem, mens for det for fem prosent dreier seg om en tilbakevendende situasjon over flere år. Det er ingen som oppgir varighet mer enn et halvt år. For ni prosent har vi ingen informasjon om varighet.

5.4 Oppholdssteder blant bostedsløse personer

Hvor bostedsløse personer oppholder seg er et viktig spørsmål i kartleggingen av bostedsløse. I Norge definerer man bostedsløse personer ut ifra deres posisjon på boligmarkedet, og med det menes hvor de oppholder seg. Vi bruker ikke begrepet bolig, nettopp fordi bostedsløse personer ikke har en bolig.

Tabell 5.10: Oppholdssteder blant bostedsløse personer i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.

Oppholdssteder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Uten/ akutt overnatting	3	4	3	3	5	4
Midlertidig botilbud/krisesenter	29	25	23	19	10	35
I institusjon	12	11	13	17	17	12
I fengsel/under kriminalomsorgen	7	7	8	10	13	6
Midlertidig hos venner, kjente, slektninger	38	45	45	45	47	30
Annet/Vet ikke	10	9	9	5	8	13
Sum	99	100	101	99	100	100

I denne kommunegruppen har det vært små endringer i hvor bostedsløse oppholder seg, men i 2020 ser vi noen større endringer. Dette gjelder først og fremst andelen bostedsløse som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger, hvor vi ser en nedgang på sju prosentpoeng fra 2016, 38 prosent i 2020, mot 45 i 2016. Vi ser også en økning i andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud eller kriesesenter, 29 prosent i 2020 mot 25 i 2016. 18 personer, det vil si tre prosent, er uten overnatting eller oppholder seg i akutt overnatting. Fremdeles er det flere som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente og slektninger og færre som oppholder seg i midlertidig botilbud enn i resten av landet.

I tillegg til å få kunnskap om hvor den bostedsløse personen oppholder seg, er det interessant å vite hvor lenge vedkommende har vært i situasjonen. Dette er spesielt interessant i forhold til de nasjonale mål om at ingen skal oppholde seg mer enn tre måneder i midlertidig botilbud.

Tabell 5.11: Tiden tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016 og i 2012, og i hele landet for 2020. Prosent.

Oppholdets lengde	2020	2016	2012	Alle 2020
Under en uke	6	4	3	4
1-3 uker	13	8	7	11
3 uker – 3 måneder	35	26	26	26
3 måneder til 6 måneder	15	20	19	15
Mer enn 6 måneder	22	34	38	30
Vet ikke/ubesvart	10	8	6	14
Sum	101	100	99	100

Den største andelen, 35 prosent, har vært i situasjonen i tre uker til tre måneder, en økning på 9 prosentpoeng fra 2016. 15 prosent har vært i situasjonen i tre til seks måneder, mens 22 prosent har vært i situasjonen i mer enn seks måneder. I 2016 hadde over halvparten av bostedsløse i denne kommunegruppen vært i situasjonen i tre måneder eller mer, i 2020 gjelder dette for 37 prosent. For en stor gruppe er altså bostedsløsheten mindre langvarig enn i 2016. Som nevnt tidligere kan vedkommende ha flyttet rundt innenfor samme «oppholdsform», for eksempel flyttet mellom familie og venner. Dette sier kartleggingen ingenting om. En av fem har vært bostedsløs mindre enn 3 uker på registreringstidspunktet.

Tabell 5.12: Lengde i situasjonen etter oppholdsform i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere. Prosent. N: 555.

	Uten/akutt overnatting	Midlertidig botilbud/ kriesesenter	Institusjon	Kriminalomsorg	Venner, kjente, slekt	Annet/vet ikke
<3 mnd.	43	70	60	34	58	53
>3 mnd.	57	30	40	66	43	47
Sum	100	100	100	100	101	100

Som beskrevet overfor har nesten fire av ti (37 prosent) vært i oppholdsformen som er registrert på kartleggingstidspunktet i mer enn 3 måneder. Som det fremgår av tabell 5.12 er det relativt stor variasjon i lengde i situasjonen etter oppholdsform i denne kommunegruppen. Mens 70 prosent av personene som oppholder seg i midlertidig botilbud har vært der i under tre måneder, har nærmere 70 prosent av personene som oppholder seg i fengsel vært der i mer enn tre måneder. For bostedsløse uten overnattingsmuligheter eller i akutt overnatting hadde nesten seks av ti vært i denne situasjonen i over tre måneder. Det betyr at et titalls personer i denne kommunegruppen hadde vært uten overnattingsmuligheter eller i akutt overnatting før uke 48 i 2020. Det vil si at de har hatt en lang og kald periode der de har vært i den mest utsatte situasjonen man kan være i.

Den vanligste oppholdsformen blant bostedsløse personer i denne kommunegruppen er midlertidig hos venner, kjente, slektninger. Om lag halvparten av de som er i denne oppholdsformen i kommunegruppen med 10.000-39.999 innbyggere har vært i situasjonen i mer enn tre måneder. Det viser at løsningen med å «bo» hos venner, kjente, slektninger for de fleste ikke er en særlig midlertidig ordning.

En analyse av oppholdsformer blant ulike aldersgrupper viser at ulike aldersgrupper bor delvis i ulike oppholdssteder. Blant de yngste, under 25 år, bor halvparten midlertidig hos venner, kjente og slektninger. Det har imidlertid også sammenheng med at de unge har et større nettverk enn eldre bostedsløse, som ofte opplever at nettverket forvitrer over tid. Mens fire av ti i aldersgruppen 25-34 bodde midlertidig hos venner, kjente og slektninger i 2020, gjelder dette en av fire blant de eldste, over 54 år. Samtidig var andelen unge under 25 som bodde midlertidig hos venner, kjente og slektninger høyere i 2016 (65 prosent) enn i 2020. For midlertidig botilbud/krisesenter ser vi en motsatt tendens, 40 prosent av de eldste er registrert i denne oppholdsformen, mot 20 prosent av de yngste.

Så å si alle som er uten overnatting/i akutt botilbud er født i Norge, 95 prosent. Mens om lag 30 prosent av bostedsløse som oppholder seg i midlertidig botilbud/krisesenter er født utenfor Norge.

5.5 Bostedsløshetens varighet

Hvor lenge en person har vært bostedsløs sier mye om hvilken situasjon vedkommende befinner seg i. I registreringsskjemaet har vi delt inn bostedsløshetens varighet i tre kategorier: Tilbakevendende situasjon over flere år, varighet mer enn et halvt år og ett nytt, akutt problem. I det følgende analyseres bostedsløshetens varighet blant bostedsløse personer i kommunegruppen og blant ulike typer bostedsløse personer.

I registreringsskjemaet finnes to spørsmål som belyser lengden på bostedsløsheten for personene som er rammet av bostedsløshet. Det ene spørsmålet er knyttet til hvor lenge vedkommende har vært i den situasjonen de er i når skjemaet fylles ut (tabell 5.11), og det andre er knyttet til historikken til den bostedsløse. Tabell 5.13 viser bostedsløshetens varighet i kommunegruppen med mellom 10.000-39.999 innbyggere.

Tabell 5.13: Bostedsløshetens varighet i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og for hele landet i 2020. Prosent.

Varighet	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Tilbakevendende situasjon over flere år	29	29	30	28	35	25
Varighet mer enn et halvt år	15	24	27	19	22	30
Et nytt, akutt problem	33	23	23	30	25	18
Annet	4	4	4	5	3	4
Vet ikke	19	20	17	18	15	23
Sum	100	99	101	100	100	100

I 2020 er det, for første gang siden 2008, flere som har en kort historikk som bostedsløse enn som har opplevd bostedsløsheten som en tilbakevendende situasjon. Tatt i betraktning at antall og andel bostedsløse er gått ned i samme tidsrom, kan dette tyde enten på at det først og fremst er personer som har vært bostedsløse i mer enn seks måneder som er blitt bosatt i disse kommunene, eller at det er en økning i bostedsløse med kort historikk, men at kommunene klarer å bosette såpass mange bostedsløse at andel og antall bostedsløse likevel går ned.

For å få et bedre bilde av varigheten av bostedsløsheten blant bostedsløse personer i denne kommunegruppen kan det være fruktbart å se nærmere på hvilke aldersgrupper som opplever langvarig bostedsløshet.

Tabell 5.14: Bostedsløshetens varighet etter alder i kommuner med 10.000-39.999 innbyggere i 2020. Prosent. N: 607.

Historikk	<25	25-34	35-44	45-54	>54	Total
Tilbakevendende over flere år	11	30	35	38	33	29
Varighet mer enn et halvt år	19	11	13	17	22	15
Et nytt, akutt problem	42	34	30	32	24	33
Annet	5	6	4	0	6	4
Vet ikke	24	20	18	13	15	19
Sum	101	101	100	100	100	100

I den eldste aldersgruppen, over 55 år, opplevde 35 prosent i 2012 bostedsløsheten som et nytt, akutt problem. I 2016 var andelen kun 10 prosent. I 2020 er det 24 prosent i denne aldersgruppen som opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem. En av tre i denne aldersgruppen opplever bostedsløshet som et tilbakevendende problem, mens bostedsløsheten for 22 prosent har hatt en varighet mer enn et halvt år. Det betyr at over halvparten av de bostedsløse i denne gruppen har en lang historikk med bostedsløshet. Nærmest motsatt tendens har det vært for de yngste under 25 år. Om lag 20 prosent av de yngste bostedsløse i 2012 opplevde problemet som et nytt, akutt problem, mens i 2016 er andelen 34 prosent. I 2020 er bostedsløsheten et nytt, akutt problem for 42 prosent i den yngste aldersgruppen. En langt mindre andel av de yngste opplever problemet som tilbakevendende, men for to av ti i denne aldersgruppen har bostedsløsheten vart i mer enn et halvt år. Fra 2012 til 2016 ble det blant de yngste relativt sett en større andel med kort historikk som bostedsløs, mens for de eldste var det relativt sett en større andel med lang historikk som bostedsløs. I 2020 har andelen yngre bostedsløse med kort historikk fortsatt å øke, mens andelen eldre med lang historikk har gått noe ned. En større andel eldre opplever bostedsløshet som et nytt, akutt problem i 2020, 24 prosent mot 10 prosent i 2016. Denne økningen ser vi i samtlige aldersgrupper, minst i aldersgruppen 35-44 med seks prosentpoeng, og mest i aldersgruppene 25-34 og over 54, med henholdsvis 13 og 14 prosentpoeng.

Generelt gjelder det at jo høyere alder, jo større er sjansen for at bostedsløsheten er langvarig. Fra 35 år og oppover har om lag halvparten en lang historikk som bostedsløse, mens det samme gjelder for om lag 40 prosent i de yngre aldersgruppene. Dette innebærer en endring fra 2016, hvor det kun var i den yngste aldersgruppen at den største andelen ikke var langvarig bostedsløs. Det er verdt å merke seg at yngre har vært en prioritert gruppe i mange år, og at det blant annet har vært en målsetting å hindre bostedsløshet blant unge, særlig i sårbare overganger, så som overgang fra barnevern eller fengsel og institusjon.

Typen bostedsløshet, langvarig eller akutt, slår ut forskjellig for de ulike oppholdsformene. For personer som var uten overnattingsmuligheter/akutt botilbud ved kartleggingen i 2020, opplevde 22 prosent bostedsløsheten som et tilbakevendende problem over flere år. Det er lavere enn både 2016 og 2012, hvor andelen var henholdsvis 40 og 60 prosent. Dette kan tyde på en positiv endring, men resultatet er svært usikkert, da vi ikke kjenner historikken til nesten halvparten av personene uten overnattingsmulighet/akutt botilbud. Likevel tyder tallene på at det er personer med lang historikk, enten det dreier seg om en tilbakevendende situasjon over flere år eller varighet over seks måneder, som oppholder seg i denne typen tilbud eller ikke har tilbud.

Blant personer hvor bostedsløsheten er et nytt, akutt problem, er det midlertidig botilbud/-krisesenter og midlertidig hos venner, kjente og slektninger som er de vanligste oppholdsformene, henholdsvis 45 og 36 prosent. Relativt mange av dem som opplever bostedsløshet som et tilbakevendende problem, bor også midlertidig hos venner, kjente og slektninger. Det gjelder for 31 prosent i 2020. Ved varighet over et halvt år, er denne boformen imidlertid uvanlig, om lag

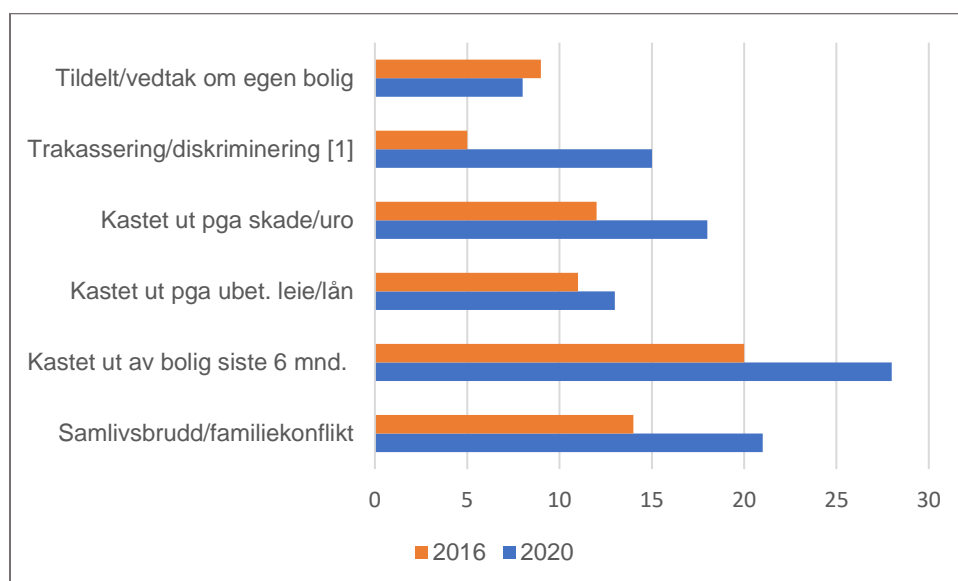
14 prosent i denne gruppen bostedsløse bor hos venner, kjente eller slektninger. Om lag 40 prosent av personer som enten opplever bostedsløshet som et tilbakevendende problem, eller som har vært i situasjonen i mer enn seks måneder, oppholder seg i midlertidige botilbud, henholdsvis 25 og 15 prosent. Her er det rimelig å anta at mangfoldet av midlertidige botilbud i denne kategorien slår ut.

Bostedsløshetens varighet er ulik for forskjellige grupper i denne kommunegruppen. I 2016 var langvarig bostedsløshet mest utbredt blant bostedsløse personer født i Norge. I 2020 opplever en av tre bostedsløse personer født i Norge bostedsløsheten som et tilbakevendende problem, det er samme andel som i 2016. Blant de født utenfor Norge opplever den største andelen, nesten 2 av tre, bostedsløsheten som et nytt, akutt problem.

5.6 Problemsituasjoner

I registreringsskjemaet er det spurt etter ulike problemsituasjoner som den bostedsløse personen kan være berørt av. Det er forhold knyttet blant annet til bolig og personlige forhold som familie, økonomi, institusjonsopphold, fysiske og psykiske sykdommer og rusavhengighet. Figur 5.1 og 5.2 viser andelen bostedsløse personer som er berørt av de ulike situasjonene, og i figurene presenteres problemsituasjoner knyttet til boforhold og andre personlige forhold separat. I figurene sammenliknes utbredelse av problemsituasjoner i 2020 og 2016, og de illustrerer endringer i denne fireårsperioden.

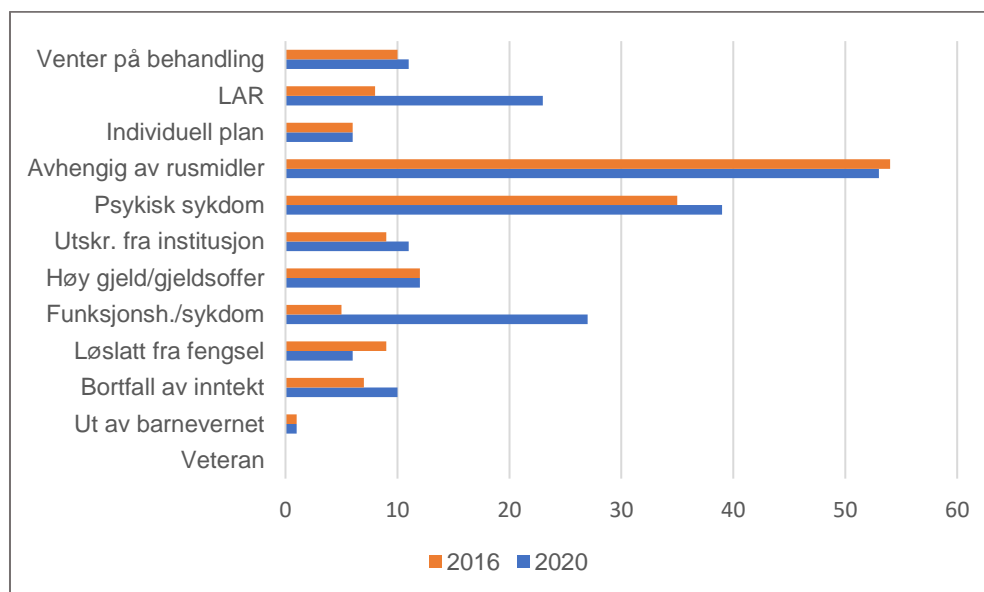
Figur 5.1: Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020 og 2016. Prosent.

* I 2016 ble det spurt om den bostedsløse hadde «tapt bolig på grunn av trakassering/diskriminering» og om «tap av bolig, utsatt for vold/trusler». I 2020 er disse spørsmålene slått sammen, og vi spør om den bostedsløse har opplevd trakassering/diskriminering.

Figur 5.1 viser en relativ økning i ulike problemsituasjoner knyttet til boforhold. Mens en av fem ble registrert som kastet ut av bolig siste seks måneder i 2016, gjelder dette for flere enn en av fire i 2020. Andel som er bostedsløse på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt har økt med seks prosentpoeng, og andelen som er kastet ut på grunn av skade eller uro med seks prosentpoeng. Størst økning finner vi i andelen som er utsatt for trakassering og diskriminering, noe som i 2020 utgjør det tredje hyppigste problemforholdet, bak samlivsbrudd/familiekonflikt og skade/uro. Det er imidlertid uklart om dette skyldes en reell økning eller at endret spørsmålsstilling fører til at flere voldsutsatte fanges opp. Det er noe færre som har fått tildelt bolig og venter på å flytte inn i 2020 enn i 2016.

Figur 5.2: Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, i kommunegruppen 10.000-39.999 i 2020 og 2016. Prosent.

Mer enn halvparten av de bostedsløse er rusavhengige, og en av tre har en psykisk sykdom. Veldig ofte ser man at det er en sammenheng mellom disse to utfordringene. I denne kommunegruppen er det 27 prosent av de bostedsløse som har både avhengighet av rusmidler og en psykisk sykdom, mens 48 prosent ikke hadde noen av disse utfordringene. Langt flere får behandling (inkl. LAR) i 2020, en økning på hele 15 prosentpoeng fra 2016. Omtrent like mange venter på behandling i 2020 som i 2016, og andelen med individuell plan forblir lav. Andelen gjeldsofre ligger på samme nivå som i 2016, mens andelen som har opplevd bortfall av inntekt er noe høyere i 2020.

Den største økningen ser vi i andelen bostedsløse som har funksjonsnedsettelse eller somatisk sykdom, fra fem prosent i 2016 til 27 prosent i 2020. Hvorvidt dette er en reell økning er uklart, se også kapittel 4.

5.7 Oppsummering

I 2020 er det registrert bostedsløse hjemmehørende i 71 kommuner i denne kommunegruppen. Det er totalt 611 bostedsløse i denne gruppen, som tilsvarer 0,35 per 1000 innbyggere. Antallet i 2016 var 849. Nedgangen i antall bostedsløse har dermed fortsatt for denne kommunegruppen. Også andelen går ned, fra 0,48 per 1000 innbyggere i 2016 til 0,35 per 1000 innbyggere i 2020. Det er stor spredning mellom kommunene, fra 1,64 bostedsløse per 1000 innbyggere i Kragerø til 0,04 i Lindesnes. Tidligere år har de største byene i gruppen rapportert om flest bostedsløse, men i 2020 er det vanskelig å se et tydelig mønster av fordelingen av bostedsløse kommunene imellom.

Også i denne kommunegruppen er menn overrepresentert, men kvinneandelen har økt noe over tid. I 2020 er andelen kvinner 29 prosent, som er på nivå med landet som helhet. I 2020 var 20 prosent av alle bostedsløse under 25 år, som er åtte prosentpoeng færre enn i 2008. Endringene er relativt små for alle aldersgrupper fra 2016 til 2020. Gjennomsnittsalderen for denne kommunegruppen økte fra 2016 til 2020, men ligger under gjennomsnittet for hele landet. I 2020 var to av ti født utenfor Norge, mot en av ti i 2005. Bostedsløse fra Asia utgjorde den største gruppen født utenfor Norge, og er også den gruppen hvor vi ser den største økningen fra 2016. Sammenlignet med landet som helhet, har denne kommunegruppen en langt høyere andel bostedsløse personer født i Norge. Tallene for utdanning blant bostedsløse personer er blant de

mest usikre i undersøkelsen, men for de som svarer på spørsmålet viser tallene at bostedsløse personer jevnt over har lav utdanning. De aller fleste er registrert med kun grunnskole. Andelen bostedsløse som mottar en type arbeidsrelatert inntekt (arbeidsinntekt, dagpenger ved arbeidsledighet, sykepenger) er noe høyere enn ved forrige kartlegging. 10 prosent mottok en arbeidsrelatert inntekt i 2020, mot 7 prosent i 2016. Tallet er også høyere for denne kommunegruppen, enn for landet som helhet. Andelen som mottok sosialhjelp er gått noe ned i denne kommunegruppen siden 2016, det samme gjelder andelen som mottok «andre offentlige overføringer». Andelen som mottok uføretrygd og annen pensjon fortsetter å øke, fra 25 prosent i 2016 til 28 i 2020. Dette er omtrent på nivå med landet i helhet.

De aller fleste bostedsløse personer er enslige. 85 prosent er enslige, mens en av ti er gift eller samboende. Sammenlignet med landet som helhet skiller bostedsløse personer i denne kommunegruppen seg lite fra bostedsløse i hele landet. Av bostedsløse personer i kommuner fra 10.000 til 39.999 innbyggere har minst 27 prosent mindreårige barn. I 2020 ble det registrert 128 bostedsløse med barn i denne kommunegruppen, mot 212 i 2016. Av disse har 18 prosent delt eller daglig omsorg for mindreårige barn, mot 13 prosent i 2016. I 2020 svarer kun 13 prosent «vet ikke» på spørsmål om former for omsorg og samvær, mot nesten 20 prosent i 2016. Det kan tyde på en økende bevissthet om bostedsløshet blant barn, og at hjelpeapparatet i større grad spør den bostedsløse om hva slags type samvær eller omsorg som er gjeldende.

I 2020 ser vi noen større endringer i hvor bostedsløse i denne kommunegruppen oppholder seg. Andelen bostedsløse som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger har gått ned, mens andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud eller krisesenter øker. Imidlertid er det fremdeles flere som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente og slektninger og færre som oppholder seg i midlertidig botilbud enn i resten av landet. Andelen som har oppholdt seg mer enn seks måneder i oppholdsformen er lavere enn i 2016. Blant de yngste, under 25 år, bor halvparten midlertidig hos venner, kjente og slektninger, og det er rimelig å anta at en del av disse fortsatt bor hjemme hos foreldre i mangel av egen bolig.

I 2020 er det, for første gang siden 2008, flere som har en kort historikk som bostedsløse enn som har opplevd bostedsløsheten som en tilbakevendende situasjon. Tatt i betraktning at antall og andel bostedsløse er gått ned i samme tidsrom, kan dette tyde enten på at det først og fremst er personer som har vært bostedsløse i mer enn seks måneder som er blitt bosatt i disse kommunene, eller at det er en økning i bostedsløse med kort historikk, men at kommunene klarer å bosette såpass mange bostedsløse at andel og antall bostedsløse likevel går ned. Generelt gjelder det at jo høyere alder, jo større er sjansen for at bostedsløsheten er langvarig. Fra 35 år og oppover har om lag halvparten en lang historikk som bostedsløse, mens det samme gjelder for om lag 40 prosent i de yngre aldersgruppene. Dette innebærer en endring fra 2016, hvor det kun var i den yngste aldersgruppen at den største andelen ikke var langvarig bostedsløs.

Hva gjelder problemsituasjoner knyttet til boforhold ser vi en den største økningen i andelen som er utsatt for trakassering og diskriminering, noe som i 2020 utgjør den tredje hyppigste problemforholdet, bak samlivsbrudd/familiekonflikt og skade/uro. Det er imidlertid uklart om dette skyldes en reell økning eller at endret spørsmålsstilling fører til at flere voldsutsatte fanges opp. Det er noe færre som har fått tildelt bolig og venter på å flytte i 2020 enn i 2016. Mer enn halvparten av de bostedsløse er rusavhengige, og en av tre har en psykisk sykdom. Langt flere får behandling i LAR og annen behandling i 2020, en økning på hele 15 prosentpoeng fra 2016. Omtrent like mange venter på behandling i 2020 som i 2016, og andelen med individuell plan forblir lav. Andelen gjeldsopfre ligger på samme nivå som i 2016, mens andelen som har opplevd bortfall av inntekt er noe høyere i 2020. Den største økningen ser vi i andelen bostedsløse som har funksjonsnedsettelse eller somatisk sykdom, fra fem prosent i 2016 til 27 prosent i 2020.

6 Kommuner med under 10.000 innbyggere

Kommunegruppe fire består av kommuner med færre enn 10.000 innbyggere. 243 av Norges 356 kommuner tilhører denne gruppen. Åtte av kommunene er nye som følge av kommunereformen: Nærøysund (Vikna og Nærøy), Stad (Eid og Selje), Heim (Hemne, Halså, Snillfjord), Hitra (Hitra og Snillfjord), Åfjord (Roan og Åfjord), Tjeldsund (Skånland og Tjeldsund), Hamarøy (Hamarøy og Tysfjord), og Fjord (Norddal og Stordal). Den største kommunen i denne gruppen er Fauske med rett under 10.000 innbyggere, og den minste Utsira med 198. 174 av disse kommunene, nærmere tre av fire, har færre enn 5.000 innbyggere. Gjennomsnittlig innbyggertall er 3617, og medianen er 2869. En betydelig andel av kommunene har meldt at de ikke hadde eller kjente til bostedsløse innbyggere i uke 48, En stor andel av kommunene har ikke svart. For å komme fram til et rimelig realistisk antall bostedsløse i denne kommunegruppen er tallet vektet (kapittel 1 om metode og vedlegg 1).

I dette kapittelet gjennomgår vi først antall bostedsløse i kommunene i kommunegruppen. Deretter analyserer vi den demografiske profilen for bostedsløse personer i kommuner med under 10.000 innbyggere, etterfulgt av en del om familieforhold blant bostedsløse personer. Dernest følger en analyse av oppholdssteder for bostedsløse personer i 2012, samt en analyse av bostedsløshetens varighet. Til slutt drøftes ulike problemsituasjoner bostedsløse personer opplever. Der det er mulig sammenligner vi med tall fra samme kommunegruppe i de to forrige kartleggingene. For hver tabell oppgis også tall for hele landet. Såfremt annet ikke er nevnt er alle tall som presenteres i dette kapittelet tall for kommunegruppen med under 10.000 innbyggere.

Antall bostedsløse er forholdsvis lavt. Det kan derfor bli få enheter (personer) i noen av rutene i tabellene. Resultatene kan bli mindre sikre: noen få individer kan gi store prosentvise utslag. Da det i tillegg varierer fra kartlegging til kartlegging hvilke kommuner som rapporterer inn bostedsløse, er det vanskelig å si noe sikkert om utviklingen over tid i denne kommunegruppen. Noen kategorier er derfor slått sammen til en større kategori i enkelt av tabellene. Svarprosenten blant kommunene er svært lav, og mange bostedsløse i denne kommunegruppen rapporteres fra aktører utenfor kommunen, som for eksempel kriminalomsorgen eller spesialisthelsetjenesten. Vi regner det derfor som sannsynlig at det er mer skjult bostedsløshet i denne kommunegruppen enn i de andre kommunegruppene.

6.1 Antall bostedsløse i kommunegruppen

I 2020 er vektet antall bostedsløse i denne kommunegruppen 230 personer, som tilsvarer 0,26 per 1000 innbyggere. Tilsvarende tall i 2016 og 2012 var henholdsvis 374 tilsvarende 0,32 per 1000 innbyggere, og 470 tilsvarende 0,40 per 1000 innbyggere.

Blant de minste kommunene er det mange kommuner som ikke rapporterer inn bostedsløse. De aller fleste kommuner som har rapportert inn bostedsløse har rapportert inn færre enn fem bostedsløse personer (markert med stjerne i vedlegg 2). Kun en kommune har rapportert inn fem eller flere bostedsløse, og to kommuner har meldt inn fire bostedsløse. Ellers har de fleste av kommunene som har rapportert bostedsløse meldt inn en eller to bostedsløse. Det er verdt å merke seg at et relativt høyere antall bostedsløse enn majoriteten i kommunegruppen kan være et uttrykk for godt boligsosialt arbeid og ikke nødvendigvis en svak innsats. Erfaringene fra en rekke kartlegginger av bostedsløse i mer enn en 20 årsperiode er at det i mange tilfeller er kommuner med oppmerksomhet rette mot problemet, som også har god oversikt over og rapporterer inn bostedsløse innbyggere.

For denne kommunegruppen gis det ingen fullstendig oversikt over bostedsløshet i den enkelte kommune. Av hensyn til personvern oppgis ikke tallet når antall personer er under fem. De aller fleste kommunene i denne gruppen, som har registrert bostedsløse, bli markert med tegn for

'under fem personer'. Vi ser det som lite hensiktsmessig å publisere en slik tabell. En forenklet oversikt over bostedsløshet denne kommunegruppen er publisert i vedlegg 2.

6.2 Bakgrunnsinformasjon om bostedsløse

I tillegg til å registrere alle bostedsløse i landet gir denne kartleggingen noe av den viktigste informasjonen vi har om bostedsløse personer i Norge, blant annet informasjon om den demografiske profilen blant bostedsløse personer. I det følgende analyseres kjennetegnene ved bostedsløse personer i kommuner med under 10.000 innbyggere.

6.2.1 Kjønnfordeling blant bostedsløse personer

Fra tidligere kartlegginger vet vi at den største andelen bostedsløse personer er menn. Generelt har det vært en tendens til at den kvinnelige andelen bostedsløse øker. Tabell 6.1 viser utviklingen i andel menn og kvinner i kommuner med færre enn 10.000 innbyggere siden 2005. Vi ser at andelen kvinner gikk betydelig tilbake i 2016, hvor om lag kun en av fem bostedsløse var kvinner. I 2020 er kvinneandelen på vei opp, og nesten en av tre er kvinner i 2020. Kvinneandelen er nå på nivå med landet som helhet.

Tabell 6.1: Andel menn og kvinner i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Kjønn	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Mann	72	81	68	81	76	71
Kvinne	28	19	32	19	24	29
Sum	100	100	100	100	100	100

6.2.2 Alder

I kommuner med færre enn 10 000 innbyggere var det en betydelig høyere andel av unge under 25 år enn i landsgjennomsnittet i 2012. Andelen unge har imidlertid hatt en særlig stor nedgang fra 36 prosent i 2012 til 20 prosent i 2016. I 2020 er andelen bostedsløse i den yngste aldersgruppen på 14 prosent. Også i aldersgruppen 25-34 ser vi en nedgang, fra 37 prosent av de bostedsløse i 2016 til 29 prosent i 2020. Andelen i de to yngste aldersgruppene ligger nå omtrent på nivå med landet som helhet. I denne kommunegruppen har det imidlertid vært en stor økning i andelen 35-45, fra 18 prosent av de bostedsløse i 2016 til 34 prosent i 2020. For de to eldste aldersgruppene er endringene små. Gjennomsnittsalderen i kommunegruppen fortsetter å øke fra 32 år i 2012, 35 år i 2016 og 37 år i 2020, og ligger omtrent på landsgjennomsnittet i 2020.

Tabell 6.2: Aldersfordeling blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Alder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
<25	14	20	36	38	30	16
25-34	29	37	27	25	31	28
35-44	34	18	21	18	26	26
45-54	13	15	11	12	10	19
>55	10	10	6	8	3	11
Sum	100	100	101	101	100	100
Gj.snittsalder	37	35	32	32	33	38

6.2.3 Fødeland

Tidligere kartlegginger av bostedsløse personer viser at personer født i utlandet er overrepresentert blant bostedsløse personer. Denne kartleggingen viser den samme tendensen.

Tabell 6.3: Bostedsløse personer etter fødeland i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012 og 2008 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Fødeland	2020	2016	2012	2008	Alle 2020
Norge	74	87	84	92	67
Øvrige Norden	3	1	1	-	2
Øvrige EU-land	8	2	4	1	6
Afrika	4	3	3	3	10
Asia	9	5	6	-	10
Vet ikke	2	2	3	4	4
Sum	100	100	101	100	99

I denne kommunegruppen har andelen norskfødte ligget ganske stabilt siden 2008, men i 2020 ser vi en nedgang, fra 87 prosent i 2016 til 74 i 2020. Andelen norskfødte ligger imidlertid fortsatt høyere enn i landet som helhet. I og med at innvandrere flest bor i storbyene, er det ikke så oppsiktsvekkende at andelen bostedsløse innvandrere også er lavere i de minste kommunene.

6.2.4 Utdanningsnivå

Tabell 6.4 viser utdanningsnivået blant bostedsløse personer i kommuner med færre enn 10.000 innbyggere.

Tabell 6.4: Utdanningsnivå blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

Fullført utdanning	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Grunnskole	40	38	54	41	52	27
Videregående skole	21	26	22	20	21	14
Høgskole/universitet	2	2	3	3	2	3
Vet ikke	37	34	21	37	24	56
Sum	100	100	100	101	99	100

I 2020 kartleggingen mangler vi opplysninger om utdanningsnivå for nesten 40 prosent av bostedsløse personer i denne kommunegruppen. Andelen som svarer vet ikke varierer betydelig fra år til år, og dette gjør endringene usikre. Det som imidlertid kommer tydelig frem er at svært få av de bostedsløse har høyere utdanning, og de aller fleste har kun fullført grunnskole eller videregående skole. Mønsteret likner landet som helhet.

6.2.5 Inntektskilder

I registreringsskjemaet er respondentene bedt om å fylle ut den viktigste inntektskilden den bostedsløse personen har. Det er derfor mulig at den bostedsløse personen har andre inntektskilder i tillegg, og videre er det mulig at den bostedsløse har en annen inntektskilde som er den viktigste, men som hjelpeapparatet ikke har kjennskap til.

Tabell 6.5: Viktigste inntektskilde blant bostedsløse personer i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Arbeidsrelaterte inntektskilder	5	10	13	6	13	8
Pensjon: alder/uføre/annet	26	27	22	28	16	27
Andre offentlige overføringer	21	28	33	18	20	17
Sosialhjelp	24	24	21	28	43	30
Ingen kjente inntektskilder	4	1	2	4	1	3
Annet	7	3	5	8	2	3
Vet ikke	13	7	5	8	5	11
Sum	100	100	101	100	100	99

Andelen bostedsløse personer som har arbeidsrelatert inntekt – det vil si arbeidsinntekt, sykepenger, dagpenger og studielån/stipend – som sin viktigste inntektskilde er lav og synkende. I 2016 var det 10 prosent av bostedsløse i denne gruppen som hadde en arbeidsrelatert inntekt som sin viktigste inntektskilde, i 2020 gjelder dette kun for 5 prosent. 71 prosent av bostedsløse mottar enten andre offentlige overføringer (arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad), alderspensjon, uføretrygd eller sosialhjelp. Som det fremgår av tabell 6.5. har det variert noe de siste årene hvilke av disse offentlige ytelser som har blitt gitt, men i 2020 er det sammenliknet med 2012 en større andel av de bostedsløse i denne kommunegruppen som mottar uføretrygd (hovedgruppen i kategorien «pensjon») eller sosialhjelp. Andelen som mottar andre ytelser – arbeidsavklaringspenger eller kvalifiseringsstønad – går noe ned. Dette kan ha sammenheng med endringer i AAP-ordningen, men det er verdt å merke seg at, i motsetning til andre kommunegrupper og landet som helhet, ser vi ikke en økning i andelen som mottar sosialhjelp i denne kommunegruppen. Til sammen 24 prosent har svart «vet ikke», oppgitt «annet» eller «ingen kjente inntektskilder», og tallene for denne kommunegruppen må derfor leses med forsiktighet.

6.3 Familieforhold

Rapporten inneholder en egen del om familieforhold innenfor hver kommunegruppe. Her legges det særlig vekt på å belyse forhold for bostedsløse personer som har mindreårige barn. Respondentene er bedt om å oppgi om den bostedsløse har mindreårige barn, hvilken type omsorg/samvær med barn vedkommende har, om vedkommende er bostedsløs sammen med sine mindreårige barn og hvor mange barn det gjelder.

Andelen bostedsløse som er enslige går noe ned i denne kommunegruppen, men fremdeles er de alle fleste enslige. I 2020 er åtte av ti enslige, og en av ti gift.

Tabell 6.6: Sivilstatus for bostedsløse personer i kommuner <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2020. Prosent.

Sivilstatus	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Enslig	78	87	87	82	87	83
Gift/samboende	12	7	11	12	7	8
Vet ikke	10	6	2	6	5	10
Sum	100	100	100	100	99	101

Tabell 6.7: Andel bostedsløse personer med mindreårige barn i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 samt for hele landet i 2020. Prosent.

	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Har barn <18 år	32	29	37	26	34	26
Har ikke barn <18 år	59	64	60	66	57	61
Vet ikke	10	7	3	7	9	13
Sum	101	100	100	99	100	100

Blant de bostedsløse i denne gruppen som har mindreårige barn, er det imidlertid en tendens til at en større andel har daglig eller delt omsorg. Dette gjelder for 38 prosent av bostedsløse i 2020, mot sju prosent i 2016. Samtidig er det viktig å merke seg at antallet bostedsløse med mindreårige barn er svært lavt i denne kommunegruppen.

Tabell 6.8: Omsorg/samvær med barn blant bostedsløse i kommuner <10.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012 og hele landet 2020. Prosent. N 2020: 29.

Omsorg/samvær mindreårige barn	2020	2016	2012	Alle 2020
Daglig/delt omsorg	38	7	25	20
Samværsrett	14	38	28	27
Alle andre	48	55	48	53
Sum	100	100	101	100

I 2020 er det 29 bostedsløse som er registrert med mindreårige barn.²⁵ Det betyr at selv små endringer kan gi store utslag i tabellen, slik vi ser i tabell 6.8. I 2020 var en av ti bostedsløse i denne gruppen, som har barn, registrert som bostedsløse sammen med mindreårige barn.

6.4 Oppholdssteder

I Norge er definisjonen av bostedsløshet tett knyttet opp til oppholdssteder da den er definert ut fra posisjoner på boligmarkedet (se kapittel 1). I det følgende analyseres oppholdssteder blant bostedsløse personer i kommuner med færre enn 10.000 innbyggere.

Tabell 6.9: Oppholdssteder blant bostedsløse i kommuner <10.000 i 2020, 2016, 2012, 2008, 2005 og hele landet i 2020. Prosent.

Oppholdssteder	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Uten /akutt overnatting	7	2	5	3	5	4
Midlertidig botilbud/krisesenter	38	24	22	26	11	35
I institusjon	10	15	20	13	11	12
I fengsel/under kriminalomsorgen	8	9	12	9	9	6
Midlertidig hos venner, kjente, slektninger	25	42	38	40	55	30
Annet/Vet ikke	13	9	4	9	10	13
Sum	101	101	101	100	101	100

I denne kommunegruppen oppholder en av fire seg midlertidig hos venner, kjente eller slekt, en langt lavere andel enn tidligere år. Nesten fire av ti oppholder seg i midlertidig botilbud eller

²⁵ Dette tallet er ikke vektet. Med vektning er tallet 73.

krisesenter. Dette er på nivå med landet som helhet, men høyere enn tidligere år. Det er også en økning i gruppen som stod uten overnattingsmuligheter eller måtte benytte akutt overnatting på kartleggingstidspunktet. I 2020 var det 15 personer som befant seg i denne situasjonen, noe som utgjør sju prosent av de bostedsløse i denne kommunegruppen. Selv om andelen bostedsløse i denne gruppen er redusert fra 2016 til 2020, er det altså i 2020 en større andel av de bostedsløse som befinner seg i den mest utsatte boligsituasjonen man kan være i.

I forbindelse med å se på hvor bostedsløse personer oppholder seg, er det interessant å se hvor lenge de har vært der. Tabell 6.10 viser lengde i oppholdet i kommuner med <10.000 innbyggere.

Tabell 6.10: Tid tilbrakt i oppholdsformen for registreringstidspunktet i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016 og 2012, samt hele landet i 2020. Prosent.

	2020	2016	2012	Alle 2020
Inntil 3 uker	22	14	18	15
3 uker – 3 måneder	37	27	30	26
3 måneder til 6 måneder	15	19	19	15
Mer enn 6 måneder	15	35	28	30
Vet ikke/ubesvart	11	5	5	14
Sum	100	100	100	100

I 2020 har nærmere 60 prosent av de bostedsløse i denne gruppen vært mindre enn tre måneder i oppholdsstedet, mot om lag 40 prosent i 2016. Kun 15 prosent har vært i oppholdsstedet i mer enn seks måneder i 2020. I 2016 var andelen på 35 prosent. Sammenlignet med landet som helhet, er det en større andel i denne kommunegruppen som har vært i oppholdsformen i en kortere tidsperiode, og en mindre andel som har vært i oppholdsformen i mer enn et halvt år. For denne kommunegruppen hvor antall bostedsløse er så få, vil selv små endringer føre til større prosentvise endringer.

Tabell 6.11: Lengde i situasjonen etter oppholdsform i 2020 i kommuner med <10.000 innbyggere. Prosent. N: 208.

	Uten/akutt overnatting	Midlertidig botilbud/krisesenter	Institusjon	Kriminal omsorg	Venner, kjente, slekt	Annet/vet ikke
<3 mnd.	77	72	65	44	70	44
>3 mnd.	23	28	35	56	30	57
Sum	100	100	100	100	100	101

Med unntak av personer i kriminalomsorgen og kategorien «annet/vet ikke», har det store flertallet vært i oppholdsformen i mindre enn tre måneder på registreringstidspunktet. Dette er en endring fra 2016, hvor det kun var for akutt overnatting at flertallet hadde vært i oppholdsformen i mindre enn tre måneder.

6.5 Bostedsløshetens varighet

Bostedsløshetens varighet sier mye om hva slags type bostedsløshet personen opplever. Det kan være stor forskjell på en person som har vært bostedsløs gjennom flere år, og en som opplever dette som et nytt, akutt problem. I det følgende ser vi nærmere på bostedsløshetens varighet for ulike grupper.

Tabell 6.12: Bostedsløshetens varighet i kommuner med <10.000 innbyggere i 2020, 2016, 2012, 2008 og 2005 og hele landet i 2016. Prosent.

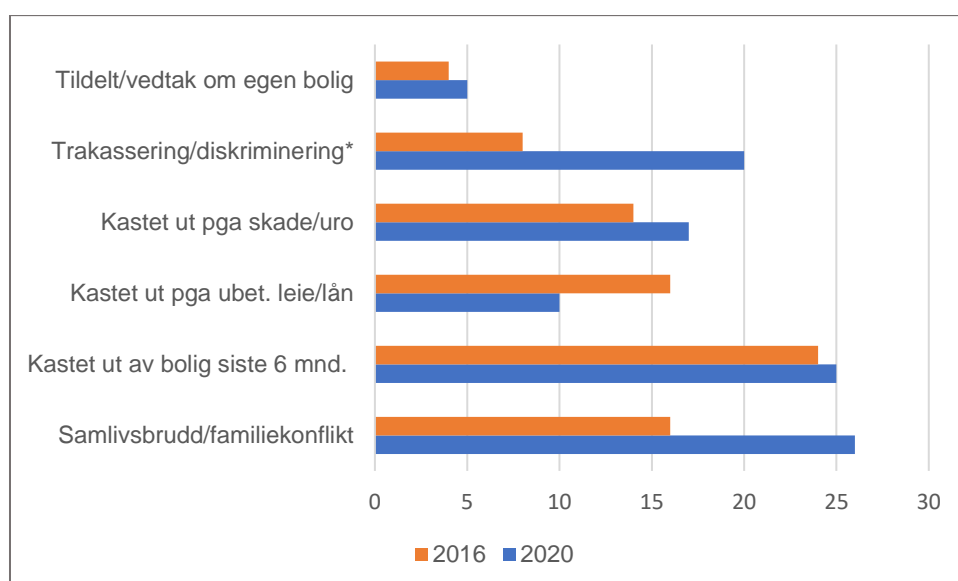
Varighet	2020	2016	2012	2008	2005	Alle 2020
Tilbakevendende situasjon over flere år	28	25	21	19	24	25
Varighet mer enn et halvt år	10	25	25	24	13	30
Et nytt, akutt problem	36	26	27	35	30	18
Annet	8	7	9	6	1	4
Vet ikke	19	17	18	17	31	23
Sum	101	100	100	101	99	100

Fra 2016 til 2020 er det særlig blant personer som opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem eller hvor bostedsløsheten har vart i mer enn et halvt år, at vi ser større endringer. En større andel, 36 prosent, opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem i 2020 enn i 2016, hvor andelen var på 26 prosent. En mindre andel opplever at bostedsløsheten har vart i mer enn seks måneder, 10 prosent i 2020 mot 25 prosent i 2016. Andelen som opplever bostedsløsheten som en tilbakevendende situasjon ligger på omtrent samme nivå som i 2016. Igjen er det viktig å understreke at selv små endringer kan gi store utslag i den prosentvise fordelingen i denne gruppen.

6.6 Problemsituasjoner

I en undersøkelse som denne, som er en av de eneste kilder til informasjon om bostedsløse personer i Norge, ønsker vi å få mest mulig kunnskap om den enkelte bostedsløse personen. I registreringskjemaet er det listet opp en rekke ulike faktorer som kan inngå i situasjonen til personen som er rammet av bostedsløshet. Det er forhold knyttet blant annet til bolig og personlige forhold som familie, økonomi, institusjonsopphold, fysiske og psykiske sykdommer og rusavhengighet.

Figur 6.1: Problemsituasjoner blant bostedsløse, boforhold, i kommunegruppe <10.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.

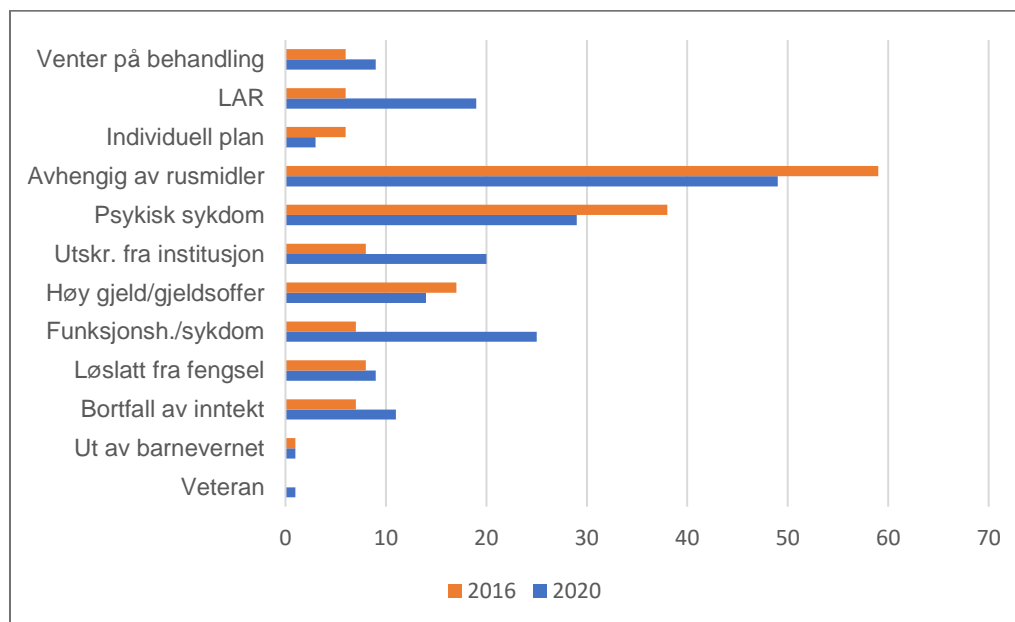
* I 2016 ble det spurt om den bostedsløse hadde «tapt bolig på grunn av trakassering/diskriminering» og om «tap av bolig, utsatt for vold/trusler». I 2020 er disse spørsmålene slått sammen, og vi spør om den bostedsløse har opplevd trakassering/diskriminering.

Figur 6.1 og 6.2 viser andelen bostedsløse personer som er berørt av de ulike situasjonene, og i figuren presenteres problemsituasjoner knyttet til boforhold og andre personlige forhold separat. I figurene sammenliknes andelen bostedsløse som har erfart denne typen situasjoner i 2020 og 2016.

Som figur 6.1 viser, er andelen som er kastet ut av bolig siste seks måneder omtrent den samme som i 2016, men andelen som er kastet ut på grunn av husleierestanser er gått ned. Andelen som har mistet boligen sin på grunn av samlivsbrudd og/eller familiekonflikt er gått betydelig opp siden 2016. For begge disse problemkategoriene er det verdt å merke seg at situasjonen i 2020 kan minne om situasjonen i 2012 (Dyb og Johannessen 2013), og at dette igjen kan skyldes at små endringer kan gi store utslag i denne kommunegruppen.

I likhet med resultater fra de øvrige kommunegruppene, finner vi den største endringen i personer som har opplevd trakassering og diskriminering. Som diskutert tidligere kan dette skyldes at en ny spørsmålsformulering i 2020 er bedre egnet til å fange opp denne problemsituasjonen.

Figur 6.2: Problemsituasjoner blant bostedsløse, personlige forhold, i kommunegruppe <10.000 innbyggere i 2020 og 2016. Prosent.

Av de bostedsløse personene i denne kommunegruppen er 49 prosent avhengig av rusmidler, og 29 prosent har en psykisk sykdom. Dette er lavere enn i 2016, hvor andelen var henholdsvis 59 og 38 prosent.

Veldig ofte ser man at det er en sammenheng mellom disse to utfordringene. I denne kommunegruppen gjelder dette i underkant en av fire. Dette er på nivå med 2016, men lavere enn i 2012, hvor andelen var 34 prosent. Om lag 45 prosent har verken rusavhengighet eller psykisk sykdom, en økning på 15 prosentpoeng fra 2016. Nærmere en av fem er i behandling (alle typer inkludert LAR i 2020), mot seks prosent i 2016 (kun LAR). Andelen som venter på behandling er noe høyere, og andelen med individuell plan noe lavere enn i 2016. 20 prosent er utskrevet fra institusjon, mot åtte prosent i 2016.

Andelen med høy gjeld/gjeldsoffer, som ble halvert fra 2012 til 2016, er noe lavere i 2020 enn i 2016, og ikke lenger blant de tre viktigste problemsituasjonene.

Som for de øvrige kommunegruppene, ser vi i stor endring i andelen som oppgis å ha nedsatt funksjonsevne eller somatisk sykdom, 25 prosent i 2020 mot 7 prosent i 2016.

6.7 Oppsummering

I 2020 er vektet antall bostedsløse i denne kommunegruppen 230 personer, som tilsvarer 0,26 per 1000 innbyggere. Kun en kommune rapporterer fem eller flere bostedsløse. Svarprosenten er lav, og for mange av kommunene er de bostedsløse rapportert inn fra instanser utenfor kommunen, så som kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten. Dette kan tyde på skjult bostedsløshet i denne kommunegruppen.

Både lav og varierende svarprosent, samt et lavt antall bostedsløse, gjør det vanskelig å sammenligne over tid. Små endringer kan gjøre stor forskjell i den prosentvise fordelingen mellom de ulike kategoriene. Resultatene kan derfor bli mindre sikre. Med disse forbeholdene, kan vi oppsummere funnene fra karleggingen for gruppen kommuner <10.000 innbyggere som følger:

Andelen kvinner er høyere enn i 2016, og på nivå med landet som helhet. Aldersfordelingen er også endret, fra en relativt høyere andel yngre til å ligge mer på linje med aldersfordelingen i landet som helhet. Gjennomsnittsalderen er 37 år, to år høyere enn i 2016. Andelen norskfødte er høyere enn i landet som helhet, men også i denne kommunegruppen er bostedsløse personer født utenfor Norge overrepresentert. Svært få har høyere utdanning. Andelen med arbeidsrelatert inntekt er lav og synkende, mens andelen som mottar sosialhjelp, alders- eller uførepensjon er økende. Flere bostedsløse er gift eller samboende, og en av ti er registrert som bostedsløs sammen med sine mindreårige barn. Andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud eller kriesenter øker, det samme gjør gruppen som står uten overnattingsmuligheter eller måtte benytte akutt overnatting, mens andelen som oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger går ned. Sammenlignet med landet som helhet er det en større andel i denne kommunegruppen som har vært i oppholdsformen i en kortere tidsperiode, og en mindre andel som har vært i den i mer enn et halvt år. En større andel, opplever bostedsløsheten som et nytt, akutt problem i 2020 enn i 2016. En mindre andel opplever at bostedsløsheten har vart i mer enn seks måneder. Andelen som opplever bostedsløsheten som en tilbakevendende situasjon ligger på omtrent samme nivå som i 2016.

Andelen som er kastet ut av bolig siste seks måneder er omtrent den samme som i 2016, men andelen som er kastet ut på grunn av husleierestanser er gått ned. Andelen som har mistet boligen sin på grunn av samlivsbrudd og/eller familiekonflikt er gått betydelig opp siden 2016. Det er imidlertid verdt å merke seg at situasjonen i 2020 kan minne om situasjonen i 2012, og at dette igjen kan skyldes at små endringer kan gi store utslag i denne kommunegruppen. I likhet med resultater fra de øvrige kommunegruppene, finner vi den største endringen i personer som har opplevd trakassering og diskriminering. Av de bostedsløse personene i denne kommunegruppen er 49 prosent avhengig av rusmidler, og 29 prosent har en psykisk sykdom. Nærmere en av fem er i behandling i 2020, mot seks prosent i 2016. Andelen som venter på behandling er noe høyere, og andelen med individuell plan noe lavere enn i 2016. 20 prosent er utskrevet fra institusjon, mot åtte prosent i 2016. Som for de øvrige kommunegruppene, ser vi stor endring i andelen som oppgis å ha nedsatt funksjonsevne eller somatisk sykdom, 25 prosent i 2020 mot 7 prosent i 2016.

7 Grupper av bostedsløse

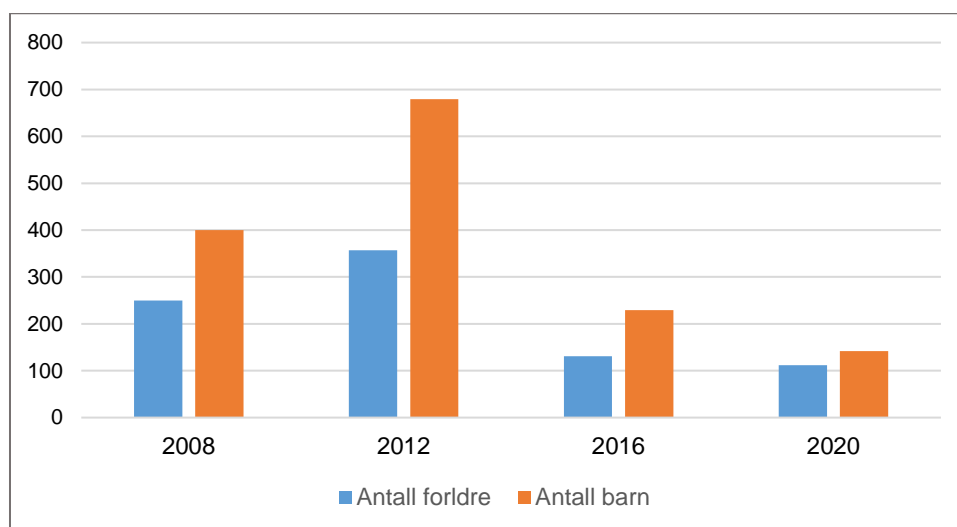
Dataene som framkommer gjennom kartleggingen gir mulighet for å konstruere ulike undergrupper av bostedsløse. De fleste variablene og/eller kombinasjoner av to eller flere variabler kan anvendes for å identifisere spesifikke grupper. Dette er gjort siden den aller første kartleggingen. I løpet av den 24-årige perioden med kartlegginger av bostedsløse er antall spørsmål i registreringsskjemaet blitt flere, mengden av informasjon har blitt større, og muligheten for å konstruere og undersøke undergrupper er utvidet. I dette kapittelet omtales følgende grupper: Barnefamilier, bostedsløse kvinner, unge under 25 år, personer med samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse (ROP-lidelse), personer som er akutt og personer som er langvarig bostedsløse og personer som oppholder seg midlertidig i landet.

I de to siste kartleggingene, 2020 og 2016, har antall bostedsløse gått betydelig ned. Det innebærer blant annet at noen undergrupper kan bli forholdsvis små, noe som begrenser muligheten for ytterligere oppdeling av materialet og analyser av kjennetegn ved den enkelte gruppe. I noen av rutene i tabellene vil antall personer som skjuler seg bak prosentandelen være så lite at enkeltpersoner i noen tilfeller kan identifiseres. Dette løses delvis ved å slå sammen kategorier på enkeltvariabler til større grupper og delvis ved å omtale noen av kjennetegnene ved gruppen i generelle vendinger i stedet for å oppgi tall.

7.1 Barnefamilier

En av fire bostedsløse, 749 personer, har mindreårige barn, det vil si barn under 18 år. Tallet er for 2020. Kun en liten andel av disse har daglig eller delt omsorg for barnet eller barna. En større gruppe har samværsrett (31 prosent), og 34 prosent har verken omsorg eller samværsrett (jfr. tabell 2.12, kapittel 2). En liten gruppe på 112 personer, tilsvarende 4 prosent av alle bostedsløse, er sammen med barnet eller barna sine. Spørsmålet om personene er bostedsløse sammen med barnet/barna sine og antall barn ble første gang registrert i 2008. Figur 7.1 viser antall foreldre og samlet antall barn i de fire kartleggingene fra 2008 til 2020. Denne gruppen omtales som bostedsløse barnefamilier.

Figur 7.1: Antall foreldre som er bostedsløse sammen barna sine og antall barn 2008, 2012, 2016 og 2020.

Antall foreldre og barn økte fra 2008 til 2012. Det totale antall bostedsløse gikk noe opp i samme perioden, men relativt til folketall var det en liten nedgang. Økningen i antall bostedsløse barnefamilier (både voksne og barn) antas å illustrere både en reell økning og et resultat av økt

oppmerksomhet om gruppen. Bare det at kartleggingen viste at rundt 400 barn (minimumstall) var bostedsløse sammen med en forelder/foreldrene sine, var et uventet funn, som sterkt bidro til å øke oppmerksomheten om denne gruppen. I første omgang kan det synes som om synligheten bidro til at flere ble registrert i 2012 (som ikke «bortforklarer» hele økningen fra 2008). Synliggjøringen bidro til at nettopp bostedsløse barnefamilier fikk høy prioritet i boligsosial politikk, blant annet i den nasjonale strategien *Bolig for velferd 2014–2020*. I 2016 var antallet redusert, og nedgangen har fortsatt til 2020.

De 112 foreldrene i de bostedsløse barnefamiliene i 2020 har til sammen 142 barn. Dette er et absolutt minimum. For 32 prosent av personene, som er oppgitt å være bostedsløse sammen med barna sine, mangler opplysninger om antall barn. Manglende opplysning av antall barn er den viktigste forklaringen på at reduksjonen i antall barn fra 2016 til 2020 er større enn nedgangen i antall voksne. Antall bostedsløse foreldre i 2016 var 131, og disse hadde til sammen 229 barn. Bostedsløse barnefamilier fordeler seg ut over alle typer kommuner. De fleste oppholder seg i storbyene og kommuner med mer enn 40.000 innbyggere. Den viktigste respondenten, som har registrert flest barnefamilier er NAV og, som nummer to, kritesentrene.

Personskjemaet for registrering av bostedsløse fylles ut bare for den voksne personen. Barn oppgis kun som antall. Bostedsløse barnefamilier er på de fleste områdene vesentlig forskjellig fra hele populasjonen av bostedsløse. Tabell 7.1 viser utvalgte kjennetegn ved bostedsløse barnefamilier (forelderen) for de tre siste kartleggingene

Tabell 7.1: Samletabell for bostedsløse barnefamilier 2020, 2016 og 2012. Prosent. N (2020):112.

Kjønn, alder, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, historikk	2020	2016	2012
Kjønn			
- Menn	20	26	23
- Kvinner	80	74	77
Alder			
- <25 år	5	6	9
- 25 – 34 år	30	35	44
- 35 – 44 år	47	40	32
- >45 år	17	19	19
Inntektskilder			
- Arbeidsinnt./dag-/sykepenges/studielån	23	18	9
- Pensjon: alder/uføre/annet	10	8	16
- Andre offentlige overføringer	8	18	36
- Sosialhjelp	40	38	32
- Ingen kjente/annet/ubesvart	19	18	8
Fødested			
- Norge	21	28	43
- Øvrige Europa	12	5	9
- Afrika	19	35	21
- Asia	38	25	17
- Annet/vet ikke	10	7	10
Oppholdssteder			
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	21	36	38
- Midlertidig botilbud	26	35	21
- Kritesenter	42	13	27
- Institusjon/fengsel	-	6	5
- Annet, vet ikke	10	9	8
Tid som bostedsløs			
- Langvarig bostedsløs	11	15	29
- Nytt akutt problem	71	59	50
- Annet, vet ikke	18	26	21

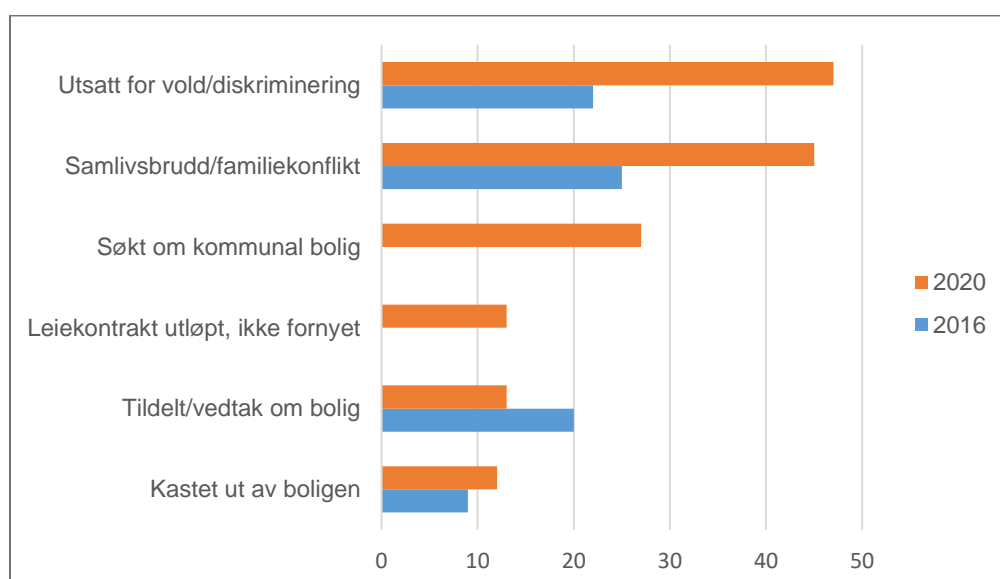
Kjønnsfordeling er snudd på hodet: Blant barnefamiliene er fire av fem kvinner, mens kjønnsfordelingen i hele populasjonen er 70 prosent menn og 30 prosent kvinner. Kvinneandelen blant barnefamilier er styrket i 2020 opp mot de tidligere årene i tabell 7.1. Halvparten (49 prosent, ikke vist i tabellen) er gift eller samboere. Nesten like mange er registrert som enslige, og for noen få er sivilstatus ukjent/ikke registrert. Det absolutte tyngdepunktet i alder ligger mellom 25 og 44 år (til sammen 77 prosent).

En av fire har arbeidsrelatert inntekt i 2020. Godt over halvparten av disse har arbeidsinntekt. Andel med arbeidsrelaterte inntektskilder har økt ganske mye fra 9 prosent i 2012 til 23 prosent i 2020. De andre inntektskildene i denne samlekategorien er dagpenger ved arbeidsledighet, sykepenger og studielån/stipend. Den største gruppen av inntektskilder er imidlertid sosialhjelp, der det også er noe økning gjennom de tre kartleggingene i tabell 7.1. Ellers fordeler inntektskilder seg over ulike velferdsordninger, «annet», ukjente eller ikke oppgitt inntektskilde.

Som beskrevet ellers i rapporten er majoriteten av bostedsløse født i Norge, selv om denne andelen er noe redusert etter hvert (f.eks. tabell 2.14, kapittel 2). Med unntak av 2008, der barnefamilier første gang ble identifisert som egen gruppe, er under halvparten av foreldrene født i Norge. Andelen født i Norge er jevnt redusert i perioden, som er inkludert i tabell 7.1, fra 43 prosent i 2012 til 21 prosent i 2020. Relativt flere er født i et europeisk land i 2020 sammenlignet med de andre årene, men dette er likevel en lite gruppe. Andel med fødested i Afrika er også redusert. Den største gruppen i 2020 er personer født i Asia. Denne gruppen vokser jevnt i perioden på åtte år, som er dekket i tabell 7.1.

42 prosent av bostedsløse barnefamilier i 2020 oppholder seg i kriesesenter for personer utsatt for vold og overgrep. Dette er en stor økning både prosentvis og antall personer fra 2016. Det er en noe høyere svarprosent blant kriesesentrene i 2020 enn i 2016; henholdsvis 41 og 33 prosent i denne respondentgruppen har deltatt. Men en noe høyere svarprosent i 2020 er ikke tilstrekkelig til å forklare den store økningen i antall og andel personer som oppholder seg i kriesesenter. Mer tungtveiende forklaringer kan være at flere av dem som oppholder seg i kriesesentrene mangler egen bolig (ikke alle som til enhver tid oppholder i kriesesenter er bostedsløse), og/eller at det har blitt vanskeligere å skaffe bolig til brukere av kriesesentrene som ikke har egen bolig. Færre – målt i relative andeler og absolutte tall – oppholder seg henholdsvis hos venner, kjente eller slektninger og i midlertidig botilbud. Hele 71 prosent opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem. En av ti opplever en form for langvarig bostedsløshet enten tilbakevendende over flere år eller sammenhengende i mer enn et halvår.

Figur 7.2: Boforhold og problemsituasjoner blant bostedsløse barnefamilier 2020 og 2016. Prosent.

Barnefamilier utgjør en liten gruppe bostedsløse og regnes som særlig utsatt. For å ivareta personvernet vises resultatet for boforhold og problemsituasjoner kun for variabler med score på over 10 prosent. Nesten halvparten (47 prosent) i 2020 har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste 6 måneder. Søylene for 2016 er satt sammen av to variabler og begge er koblet til tap av bolig som følge av vold, trakassering og/eller diskriminering. I 2020 er ikke spørsmålet koblet til tap av bolig og favner derfor noe bredere. De to variablene er derfor ikke helt like. Men differansen mellom 2020 og 2016 er så pass stor at den (også) reflekterer en reell økning. Nesten like mange (45 prosent) har tapt boligen sin på grunn samlivsbrudd eller konflikt i familien siste 6 månedene. Spørsmålene er helt like i 2020 og 2016, og det er rimelig å anta at differansen viser at det har vært en stor økning (fra 25 prosent i 2016). En mindre gruppe har mistet boligen sin fordi kontrakten utløp og ikke ble fornyet.

27 prosent har søkt om kommunal bolig. 13 prosent har fått tildelt bolig og skal flytte inn innen to uker. Tidsbegrensningen er lagt til i 2020, og her blir spørsmålet snevret inn sammenlignet med 2016. Psykiske og somatiske sykdommer og rusavhengighet er svært lite utbredt i denne gruppen. Det samme gjelder personer i behandling og personer som venter på å komme i behandling. Personer som er utskrevet fra behandling eller løslatt fra fengsel berører noen få i denne gruppen.

7.2 Bostedsløse kvinner

De aller fleste registrerte bostedsløse (forelderen) i gruppen barnefamilier er kvinner. Kvinner utgjør et mindretall blant bostedsløse, men tallmessig er de ganske mange. Kvinner utgjør 956 personer tilsvarende 29 prosent av alle bostedsløse. Kvinner som egen gruppe er ikke presentert i rapportene fra kartleggingene de senere årene. Begrunnelsen er at kvinner i hovedsak deler felles kjennetegn med hele populasjonen. De skiller seg som gruppe ikke vesentlig fra hele populasjonen. Dét er imidlertid et funn i seg selv, som er verdt å se nærmere på. Dessuten er det noen mindre forskjeller mellom gruppen kvinner og alle bostedsløse.

Tabell 7.2: Antall kvinner, prosentandel kvinner og alle bostedsløse fordelt på fire kommunegrupper og ikke oppgitt kommune, 2020.

Kommunegrupper etter antall innbyggere	Kvinner, antall	Kvinner, prosent	Alle, prosent
Fire storbyer	369	41	43
Andre >40.000	236	25	26
10.000-39.999	171	18	18
<10.000	68	7	7
Ikke oppgitt kommune	85	9	5
Hele landet	956	100	99

Tabell 7.2 viser hvordan antall og andel kvinner og alle bostedsløse fordeler seg i fire kommunegrupper, samt bostedsløse som ikke er registrert med hjemkommune. Den prosentvise fordelingen er nesten identisk blant kvinner og alle bostedsløse. Det er marginalt færre kvinner i de fire storbyene, og noen flere uten oppgitt hjemkommune, enn i hele populasjonen.

Tabell 7.3: Samletabell for bostedsløse kvinner og alle bostedsløse 2020. Prosent.

Alder, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, lengde i situasjonen, historikk	Kvinner 2020	Alle 2020
Alder		
- <25 år	17	16
- 25 – 34 år	29	28
- 35 – 44 år	26	26
- 45 – 54 år	17	19
- >54 år	11	11
Inntektskilder		
- Arbeidsinnt./dag-/sykepenger/studielån	8	8
- Pensjon: alder/uføre/annet	16	27
- Andre offentlige overføringer	26	22
- Sosialhjelp	26	30
- Ingen kjente/annet/ubesvart	24	20
Fødested		
- Norge	64	67
- Øvrige Europa	9	9
- Afrika	10	10
- Asia	11	10
- Annet/vet ikke	6	5
Oppholdssteder		
- Uten overnatting/akuttovernatting	2	3
- Midlertidig botilbud	27	31
- Krisesenter	12	4
- Institusjon	10	12
- Fengsel/under kriminalomsorgen	2	6
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	32	30
- Annet, vet ikke	15	13
Lengde i oppholdsstedet		
- Inntil 3 måneder	54	48
- 3 måneder og mer	46	52
Tid som bostedsløs		
- Tilbakevendende over flere år	24	30
- Mer enn et halvt år	16	18
- Nytt akutt problem	30	25
- Annet, vet ikke, ubesvart	29	27

Fordeling av sivilstatus etter kjønn er beskrevet i tabell 2.10 (kapittel 2.5.1). Den viser en betydelig forskjell mellom menn og kvinner. 87 prosent av alle menn er enslige. Andelen enslige blant kvinner er 72 prosent. Tabell 7.3 er en samletabell for fordelingen av en rekke andre kjennetegn ved bostedsløse kvinner og *hele populasjonen* i 2020. Kvinner utgjør et ganske stort antall, som gir anledning til å dele gruppen inn i flere kategorier enn de fleste andre undergruppene, som er omtalt i dette kapitlet.

Bostedsløse kvinner har samme aldersprofil som hele populasjonen. Andelen med arbeidsrelatert inntekt (lønn, dagpenger, sykepenger og lån/stipend) er liten og lik i de to gruppene. Kvinner har langt sjeldnere uføretrygd, som er den dominerende ytelsen kategorien «pensjon», sammenlignet med alle bostedsløse. Den viktigste ytelsen i «andre offentlige overføringer» er arbeidsavklaringspenger AAP. Andelen med annet og ukjente inntektskilder er høyere blant kvinner enn i hele populasjonen. Noen kvinner har inntektskilder som er knyttet til å ha barn.

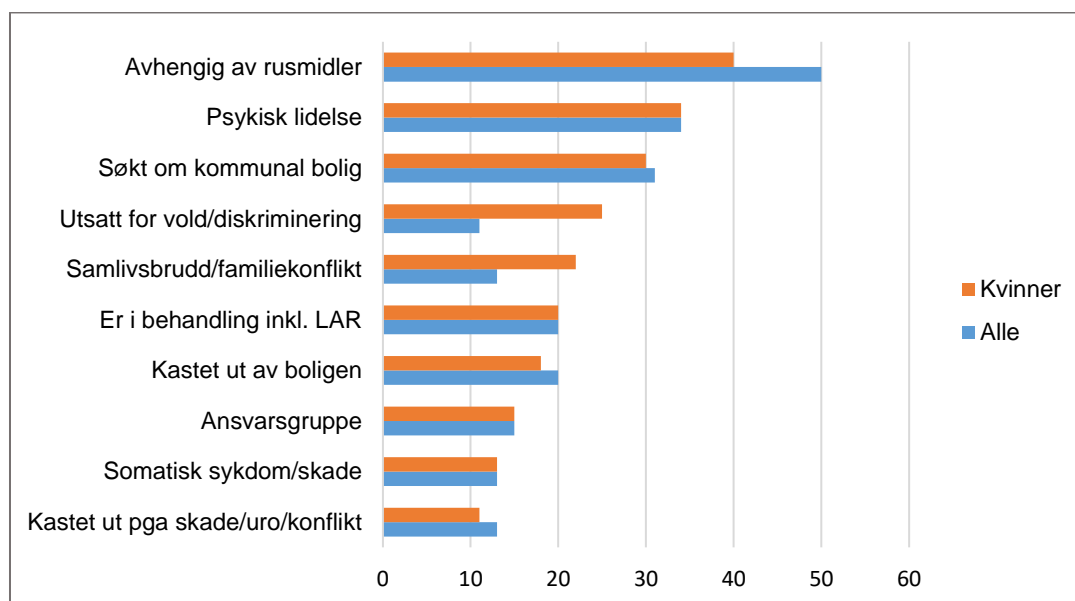
Relativt færre kvinner er født i Norge sammenlignet med alle bostedsløse. Men det skiller kun tre prosentpoeng. Det er realiteten ingen forskjeller mellom kvinner og alle bostedsløse i de andre

kategoriene for fødeland/region. På variabelen oppholdssteder er forskjellene mellom de to gruppene små med unntak av to kategorier, nemlig andel med opphold i kriesenter og i fengsel/under kriminalomsorgen. Forskjellen gjenspeiler en kjønnsforskjell i samfunnet ellers. Kriesentrene er i hovedsak et tilbud til kvinner, selv om det finner noen tilsvarende tilbud også for menn. Med hensyn til innsatte i fengsel/andre former for soning av straff generelt i samfunnet er menn sterkt overrepresentert. Menn utgjør rundt 95 prosent og kvinner 5 prosent av alle som er fengsel/under kriminalomsorgen. Kvinner utgjør altså en av 20 som er under kriminalomsorgen (Kilde: SSB). Blant bostedsløse i fengsel/under kriminalomsorgen utgjør kvinner en av ti (beregningen er ikke vist i tabellen).

Kvinner oppholder seg sjeldnere over tre måneder i situasjonen, som er registrert på tidspunktet for kartleggingen, enn hele gruppen av bostedsløse. Bostedsløshet som et nytt akutt problem er relativt vanligere blant kvinner enn i hele populasjonen, og kvinner er litt sjeldnere langvarig bostedsløse, det vil si tilbakevendende over flere år eller mer enn et halvt år.

En av fire av alle bostedsløse har barn under 18 år. 30 prosent av de bostedsløse kvinnene har mindreårige barn (<18 år). En av fem bostedsløse, som har barn, har daglig eller delt omsorg sine mindreårige barn. 40 prosent av alle kvinner med barn har daglig eller delt omsorg for barnet eller barna sine. Gruppen kvinner med omsorg for barn er i stor grad identisk med den gruppen som er omtalt i delkapittelet foran under bostedsløse barnefamilier.

Figur 7.3: Andel kvinner og andel av alle bostedsløse i problemsituasjoner og med hjelpetiltak. Prosent.

Figur 7.3 gir et overblikk over problemsituasjoner og hjelpetiltak der bostedsløse kvinner scorer høyest (over 10 prosent) sammenholdt med alle bostedsløse. Figuren illustrerer at det på noen områder er betydelige forskjeller mellom kvinnene og hele populasjonen. 40 prosent av alle kvinnene er avhengig av rusmidler. Tilsvarende for hele gruppen er 50 prosent. Andelen med en psykisk lidelse er lik, nemlig 34 prosent. Det er heller ingen vesentlige forskjeller i andelen som har søkt om kommunal bolig. I spørsmålet om personen er usatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste 6 måneder er forskjellene store. En av fire kvinner (24 prosent) har vært utsatte for vold, trakassering og/eller diskriminering, mens for hele populasjonen er andelen 11 prosent. Forskjellen mellom kvinner og alle bostedsløse er også stor med hensyn til tap av bolig på grunn av samlivsbrudd eller konflikt i familien. Andelen er henholdsvis 22 prosent for kvinnene og 13 prosent for hele gruppen. Score på de andre variablene i figur 7.3 er ganske lik for de to gruppene.

Som beskrevet i delkapittelet foran om bostedsløse barnefamilier, er profilen på den voksne i den gruppen ulik profilen på hele populasjonen av bostedsløse. Dersom foreldrene, som i stor grad er kvinner, tas ut av undergruppen kvinner, blir denne siste gruppen enda mer lik hele populasjonen. Andre studier viser at bostedsløse kvinner uten barn, inkludert de som har barn men ikke har omsorgen for barna, har minst like dårlige vilkår og samme problembilde som den store gruppen av langvarig bostedsløse menn (f.eks. Löfstrand 2005).

7.3 Bostedsløse under 25 år

Bostedsløse under 25 år regnes som unge bostedsløse. I likhet med barnefamilier har ungdom i risiko for å bli eller allerede er bostedsløse vært en prioritert gruppe over lang tid. Dette er også en prioritering som synes å ha gitt uttelling. Gruppen omfatter 536 personer og utgjør 16 prosent av alle bostedsløse. Det er noe lavere enn i 2016, og betydelig lavere enn i 2012, hvor unge under 25 år utgjorde 23 prosent. En svært liten gruppe er under 18 år. For å sikre anonymiteten til personene det gjelder, vil disse ikke bli omtalt særskilt.

Tabell 7.4 viser fordelingen på en rekke bakgrunnsvariabler samt oppholdssteder og hvor lenge personene har vært bostedsløse. Første tallkolonne inneholder fordelingen blant unge under 25 år. De neste kolonnene viser fordelingen blant unge i 2016, 2012 og alle bostedsløse i 2020.

Kvinner er noe overrepresentert blant unge i 2020 sammenlignet med alle bostedsløse i 2020, om enn noe mindre enn i 2016 og 2012. Kvinneandelen er også høyere i den yngste aldersgruppen og synker med høyere alder, noe som kan tyde på at kvinner oftere enn menn kommer seg ut av situasjonen som bostedsløs uten å «falle tilbake». Andelen med kun fullført grunnskole er langt høyere blant unge enn i hele populasjonen. En forklaring kan være at noen fullfører skolegang senere, for eksempel under institusjons- eller fengselsopphold. Andelen med grunnskole er lavere blant alle bostedsløse. Ubesvart/annet omfatter også personer med universitet-/høgskoleutdanning, som for de unge utgjør noen få personer i 2020, 2016 og 2012. Som nevnt andre steder i rapporten, er opplysninger om utdanning svært usikre på grunn av høy andel ubesvart og «vet ikke». Fordeling på inntektskilder følger i store trekk mønsteret for hele populasjonen i 2020, med noen viktige unntak. Andelen med yrkesrelatert inntekt er høyere for denne gruppen enn for landet som helhet i 2020. Som forventet er andelen pensjonister (alder- eller uførhet) langt lavere enn i hele populasjonen. Andelen med sosialhjelp er største både for alle grupper og alle år vist i tabellen, men sosialhjelp er enda mer utbredt blant unge.

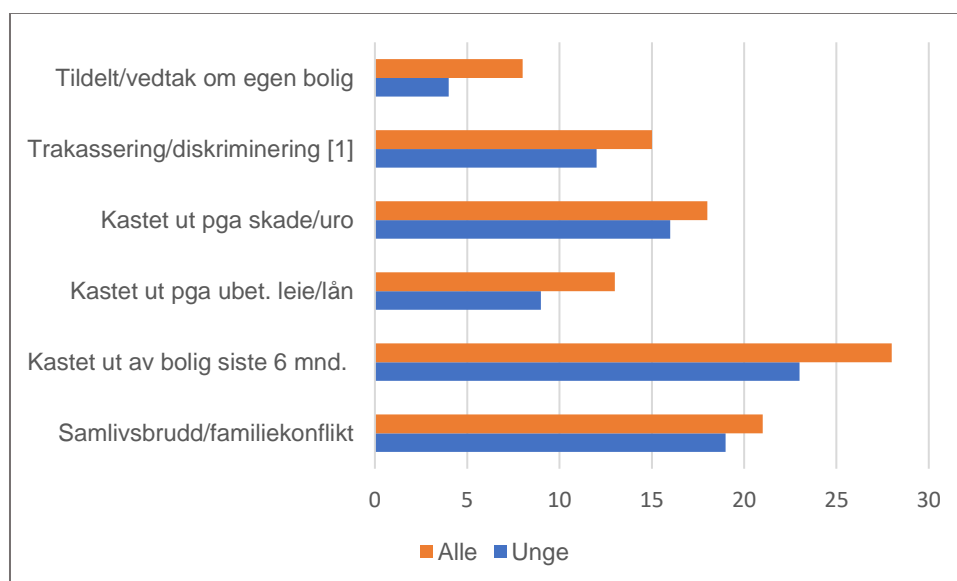
Tabell 7.4: Samletabell for unge bostedsløse under 25 år 2020, 2016 og 2012 og alle bostedsløse i 2020. Prosent.

Kjønn, alder utdanning, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, historikk	Unge 2020	Unge 2016	Unge 2012	Alle 2020
Kjønn				
Kvinne	31	32	32	29
Mann	69	68	68	71
Utdanning				
Grunnskole	47	53	61	27
Videregående skole	15	14	14	14
Ubesvart/annet	38	33	25	59
Inntektskilder				
Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger/studielån	12	9	10	8
Pensjon: alder/uføre/annet	4	3	4	27
Andre offentlige overføringer	21	23	27	17
Sosialhjelp	39	45	39	30
Ingen kjente/annet/ubesvart	24	20	20	17
Fødested				
Norge	63	73	77	67
Øvrige Europa	6	4	6	8
Afrika	11	9	8	10
Asia	13	8	5	10
Annet/vet ikke	8	5	2	5
Oppholdssteder				
Midlertidig hos venner, kjente, slekt	44	53	54	30
Midlertidig botilbud/krisesenter	25	21	14	35
Institusjon	9	10	12	12
Fengsel	8	7	8	6
Annet/vet ikke	14	10	12	17
Tid som bostedsløs				
Langvarig bostedsløs	35	46	50	48
Nytt akutt problem	34	32	26	25
Annet/vet ikke	31	22	25	27

Majoriteten, to av tre unge bostedsløse, er født i Norge, og andelen født i Norge er noe lavere i den yngste aldersgruppen enn i hele populasjonen. Siden 2012 har andelen født i Norge gått ned, og det har vært en liten økning i andel født i Afrika og en noe større økning i andel personer født i Asia. Den mest utberedte oppholdsformen blant unge er midlertidig opphold hos venner, kjente eller slektninger. Undersøkelser finner at «sofasurfing», å bo noen netter på en sofa her og der, er mest utbredt blant unge bostedsløse (Clarke 2016). I likhet med resten av landet, har andelen som oppholder seg i midlertidig botilbud økt fra 2016 til 2020, men andelen unge i midlertidig botilbud er lavere enn i hele populasjonene. I motsetning til 2016, er institusjonsopphold mindre utbredt blant unge enn i hele populasjonen, mens andelen unge bostedsløse som oppholder seg i fengsel og står foran løslatelse uten en bolig er noe høyere enn blant bostedsløse generelt. I kategorien «annet/vet ikke» finner vi blant annet personer som befinner seg uten overnatting/i akutt overnatting. Av de 14 prosentene unge bostedsløse i denne kategorien, var det i november 2020 tre prosent som var uten overnatting/i akutt overnatting.

Langvarig bostedsløshet, tilbakevendende over flere år eller varighet mer enn et halvt år, er mindre utbredt blant unge enn blant bostedsløse generelt. I 2020 er om lag en av tre definert som langvarig bostedsløse, mens en av tre opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem i 2016. Det er altså flere unge bostedsløse enn i populasjonen som helhet som opplever bostedsløshet som et nytt, akutt problem, og også flere enn i 2016 og 2012. Den relativt betydelige andelen som opplever bostedsløshet som et nytt problem, kan blant annet reflektere høy prioritet av gruppen; flere får hjelp før de rekker å «etablere seg» i en tilværelse som bostedsløs. Tallene må likevel leses med forsiktighet, da varigheten på bostedsløsheten er ukjent for nesten en tredjedel av de unge bostedsløse.

Figur 7.4: Boforhold blant unge bostedsløse under 25 år og alle bostedsløse, 2020. Prosent.

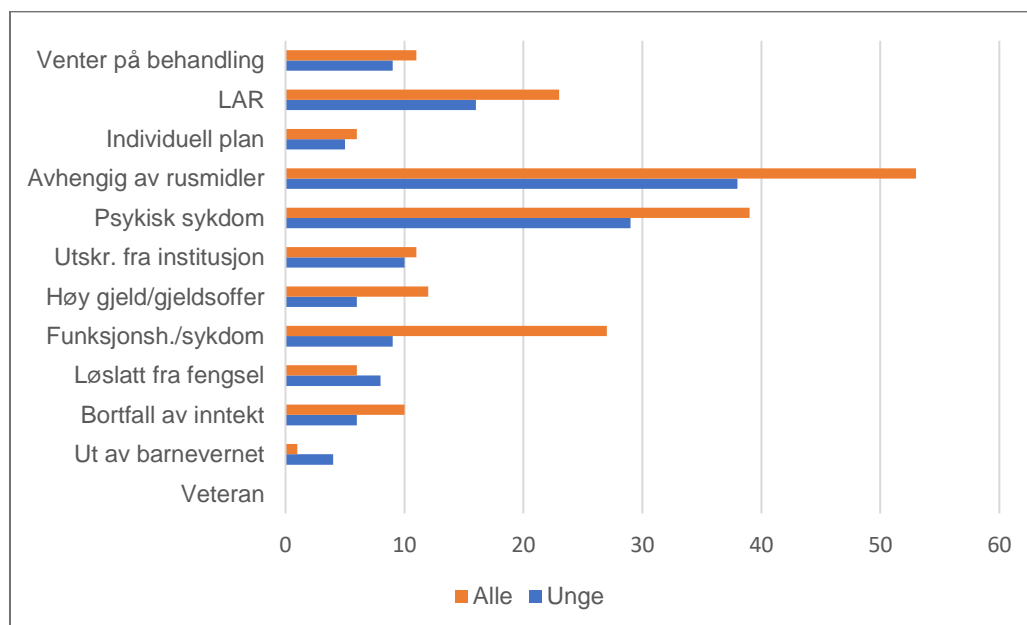

I motsetning til 2016, er det færre unge bostedsløse som kastes ut av boligen sin, og andelen som kastes ut på grunn av skade eller uro, eller ubetalt husleie er også lavere sammenlignet med hele populasjonen. Tap av bolig på grunn av samlivsbrudd og/eller familiekonflikt er noe lavere enn i populasjonen som helhet. Andelen unge som har fått vedtak om bolig og venter på å flytte inn er betydelig lavere enn i populasjonen som helhet, fire prosent unge under 25 venter på bolig i 2020 mot åtte prosent i populasjonen som helhet. Selv om unge jevnt over ligger noe lavere enn hele populasjonen av bostedsløse er mønsteret i fordelingen relativt likt som for hele populasjonen.

Figur 7.5 viser fordeling på ulike andre problemsituasjoner og hjelpetiltak, personlig forhold, blant unge og blant alle bostedsløse i 2020. 28 prosent er avhengig av rusmidler. Dette er relativt sett

mange færre enn i hele gruppen av bostedsløse, og også en reduksjon fra 2016 (45 prosent, ikke vist i figuren). Psykiske lidelser er litt mindre utbredt blant unge, men det likevel knappe 30 prosent som har en psykisk lidelse.

Figur 7.5: Personlige forhold blant unge bostedsløse under 25 år og alle bostedsløse, 2020. Prosent.

Oppsummert har unge under 25 år mange likhetstrekk med hele populasjonen av bostedsløse. Profilen er den samme: Majoriteten er menn, de er enslige, har lav utdanning, og den største gruppen har sosialhjelp som viktigste inntektskilde. I omtalen av gruppen er imidlertid avstanden til populasjonen av bostedsløse på en del variabler vektlagt. Samlet sett er unge bostedsløse noe mindre utsatt enn hele gruppen av bostedsløse, men utfordringene er mange også blant unge bostedsløse. Det er vesentlige å understreke er at gruppen unge bostedsløse er redusert mellom 2012 og 2016 både i antall og andel av populasjonen av bostedsløse. Denne nedgangen fortsetter i 2020, om enn i noe lavere takt.

7.4 Bostedsløse med ROP-lidelse

Personer med samtidig avhengighet av rusmidler og psykisk lidelse (ROP-lidelse) er en gruppe som har hatt og til dels har et lite tilfredsstillende tilbud både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene. En av definisjonene er at gruppen faller mellom to stoler; mellom rusomsorgen og psykiske helsetjenester/psykiatrisk behandling. Helsedirektoratet påpeker at selv om det har vært økt oppmerksomhet på personer med en ROP-lidelse de siste årene, er det fortsatt store mangler i tilbudet både i behandling og oppfølging. ROP-pasienter er en gruppe med behov for sammensatte tjenester og det kan ofte være vanskelig å peke eksakt på den ansvarlige instansen.²⁶

Personer med ROP-lidelse er beskrevet som egen gruppe i de siste kartleggingene. I 2020 utgjør denne gruppen 798 personer. Antallet tilsvarer 24 prosent av alle bostedsløse. Antall bostedsløse har gått ned fra 2012 og antall med ROP-lidelse er redusert tilsvarende. Andelen av populasjonen er den samme i alle kartleggingene: En av fire personer er registrert med både rusavhengighet og en psykisk lidelse.

²⁶ Kilde: Helsedirektoratet [Utredning, behandling og oppfølging av personer med ROP-lidelser – Nasjonal faglig retningslinje \(fullversjon\).pdf \(helsedirektoratet.no\)](#)

Tabell 7.5: Antall med ROP-lidelse og prosentandel med ROP-lidelse og alle bostedsløse fordelt på fire kommunegrupper og ikke oppgitt kommune, 2020.

Kommunegrupper etter antall innbyggere	ROP-lidelse antall	ROP-lidelse, prosent	Alle, prosent
Fire storbyer	395	50	43
Andre >40.000	185	23	26
10.000-39.999	161	20	18
<10.000	58	7	7
Ikke oppgitt kommune	0	0	5
Hele landet	798	100	99

Personer med ROP-lidelse fordeler seg mellom store og små kommuner etter samme mønster som hele populasjonen av bostedsløse. Gruppen med ROP-lidelse er overrepresentert i storbyene: Halvparten har en av de fire store byene som hjemkommune, mens tilsvarende for hele populasjonen er 43 prosent. Med noen mindre avvik er fordelingen mellom de andre kommunegruppene omlag den samme blant bostedsløse med ROP-lidelse og alle bostedsløse.

Tabell 7.6: Samletabell for bostedsløse med ROP-lidelse 2020, 2016 og 2012 og alle bostedsløse i 2020. Prosent. N personer med ROP-lidelse 2020: 798.

Kjønn, alder, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, historikk	ROP-lid. 2020	ROP-lid. 2016	ROP-lid. 2012	Alle 2020
Kjønn				
- Menn	73	74	73	71
- Kvinner	26	26	27	29
Alder				
- <25 år	12	13	23	16
- 25 – 34 år	32	36	33	28
- 35 – 44 år	29	28	23	28
- >45	28	24	20	30
Inntektskilder				
- Arbeidsinnt./dag-/sykepenges/studielån	2	2	4	8
- Pensjon: alder/uføre/annet	45	35	26	27
- Andre offentlige overføringer	21	25	36	22
- Sosialhjelp	26	30	28	30
- Ingen kjente/annet/ubesvart	6	8	5	20
Fødested				
- Norge	85	88	89	67
- Øvrige Europa	5	4	3	9
- Afrika	4	3	3	10
- Asia	3	2	2	10
- Annet/vet ikke	3	3	2	5
Oppholdssteder				
- Uten overnatting/akuttovernatting	2	6	7	3
- Midlertidig botilbud inkl. krisesenter	37	32	24	35
- Institusjon	21	21	23	12
- Fengsel/under kriminalomsorgen	6	5	7	6
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	27	31	33	30
- Annet, vet ikke	6	6	6	13
Tid som bostedsløs				
- Langvarig bostedsløs	65	80	73	48
- Nytt akutt problem	20	12	15	25
- Annet, vet ikke, ubesvart	14	8	13	27

Tabell 7.6 er en samletabell for flere tabeller, som hver summerer til 100 prosent, med ulike kjennetegn for gruppen bostedsløse med ROP-lidelse i årene 2020, 2016 og 2012 og for alle bostedsløse i 2020. I perioden fra rundt 2012 har oppmerksomheten rundt boligbehovene til personer med ROP-lidelse økt. Mange kommuner benytter metodikken fra Housing First. Housing First er en metode for boligetablering med personer med ROP-lidelse som en viktig målgruppe. Som nevnt over går antall bostedsløse med ROP-lidelse ned parallelt med nedgang i antall bostedsløse, men gruppen beholder sin relative posisjon og utgjør en av fire bostedsløse personer i alle årene som er gjengitt i tabell 7.6. Tabellen viser stabilitet og endringer i profilen på gruppen fra 2012 til 2020. Personer med ROP-lidelse deler i grove trekk profilen med hele populasjonen av bostedsløse, men på noen områder kommer gruppen med ROP-lidelse dårligere ut, som illustreres med å legge til kjennetegn for hele populasjonen i 2020.

Dominansen av menn er litt større blant personer i denne gruppen sammenlignet med hele populasjonen. I løpet av de tre siste kartleggingene skjer det en forskyvning i retning relativt færre yngre og flere eldre. Aldersmessig ligger tyngdepunktet i midtgruppene for personer med ROP-lidelse som for alle bostedsløse. Den eldste gruppen (>55 år, ikke vist i tabellen) er imidlertid liten.

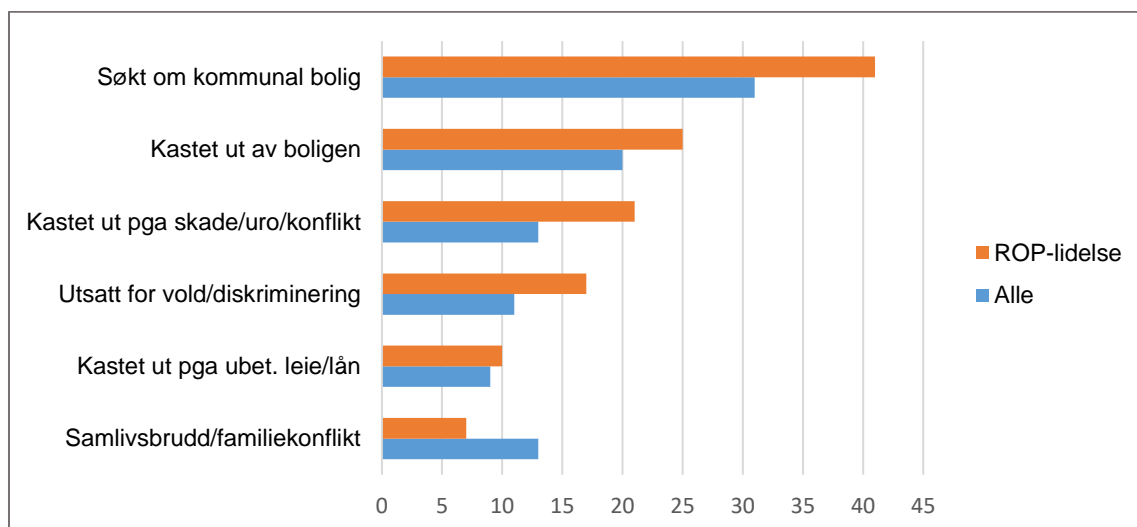
Fordeling av inntektskilder følger også i stor grad samme profilering blant bostedsløse med ROP-lidelse og i hele gruppen av bostedsløse. Her er det imidlertid betydelige endringer innad i gruppen i løpet av åtte år og noen markante forskjeller fra hele populasjonen. Tallene viser at det har vært en stor økning i andel med «pensjon: alder/uføre/annet», i all hovedsak uføretrygd, blant bostedsløse med ROP-lidelse og omfatter 45 prosent av gruppen i 2020. Andel med andre offentlige ytelser (primært AAP) og sosialhjelp har gått ned. Forskjellen mellom gruppen med ROP-lidelse og hele populasjonen i andel med (primært) uføretrygd er 18 prosentpoeng (andelene i de to gruppene er henholdsvis 45 og 27 prosent). Økningen i andel med uføretrygd i gruppen med ROP-lidelse er et positivt tegn. Det indikerer at relativt flere nå har en mer forutsigbar inntektskilde, selv om de er bostedsløse.

Nedgang i andelen født i Norge blant alle bostedsløse reflekteres i liten grad blant personer med ROP-lidelse. 67 prosent av alle bostedsløse har fødested Norge. Tilsvarende for gruppen med ROP-lidelse er 85 prosent. En av ti av alle bostedsløse er født i Afrika og like mange har fødested Asia. For personer med ROP-lidelse er andelene henholdsvis 5 og 4 prosent.

Inntil 2020 har personer med ROP-lidelse vært overrepresentert i kategorien uten overnatting/-akuttovernatting. Flere kartlegginger viser at det i løpet av en del år har vært en generell nedgang i andelen i akuttovernatting. I 2020 er det kun 1 prosent av alle som er i akuttovernatting der hele eller deler av dagen må tilbringes ute (jfr. tabell 2.7, kapittel 2). I gruppen med ROP-lidelser dreier det seg om noen få personer som er i akutttilbud/natthjem eller lignende. Noen flere er uten ordnet overnatting på tidspunktet for registrering. Til sammen utgjør disse to kategorier 2 prosent av alle med ROP-lidelse og 3 prosent av hele populasjonen i 2020. Den største forskjellen mellom gruppen med ROP-lidelse og alle bostedsløse er andelen i institusjon, som er henholdsvis 21 prosent blant personer med ROP-lidelse og 12 prosent i hele populasjonen. Andelen med ROP-lidelse i langvarig bostedsløshet har gått fra 2016 til 2020, men andelen er langt høyere enn for hele populasjonen. Informasjon lagt inn i et åpent felt i registreringskjemaet reflekterer at flere kommuner fremdeles har utfordringer med å framskaffe tilfredsstillende boliger og botilbud til denne gruppen, et funn som bekreftes av evalueringen av opptrappingsplanen for rusfeltet (Hansen m.fl. 2020).

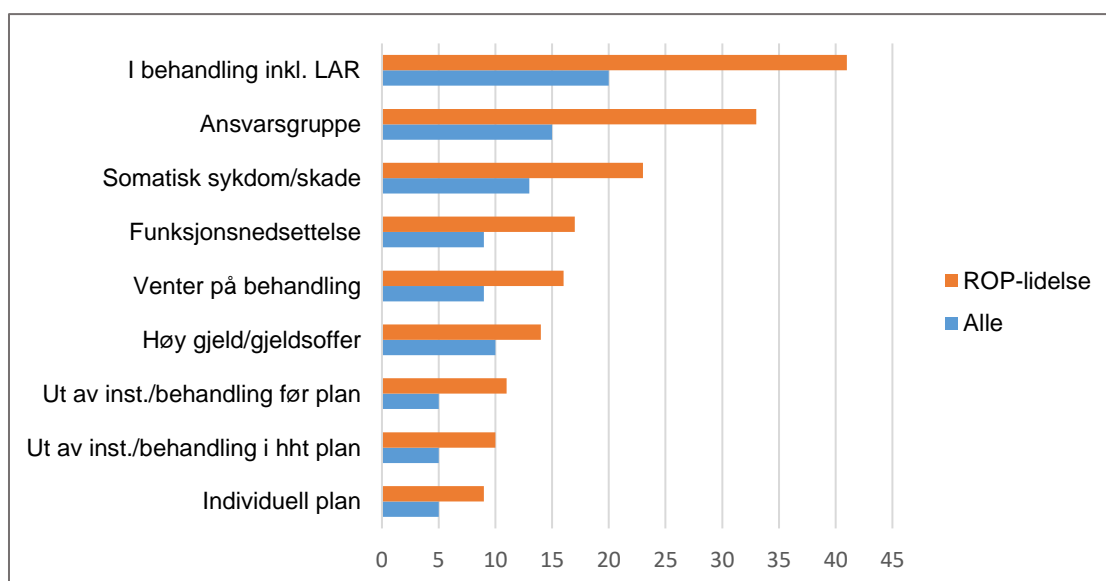
Personer med ROP-lidelse scorer høyere både på en del problemsituasjoner og hjelpetiltak enn populasjonen av bostedsløse som helhet. De to neste figurene viser score for begge gruppene i 2020. Variabler der andelen for gruppen med ROP-lidelse er 5 prosent eller lavere er utelatt.

Figur 7.6: Situasjoner knyttet til boforhold, personer med ROP-lidelse og alle bostedsløse 2020. Prosent.

Med unntak av tap av bolig på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt, scorer gruppen med ROP-lidelse høyere enn hele gruppen av bostedsløse på variablene som er presentert i figur 7.6. Andelen som har søkt om kommunal bolig er 10 prosentpoeng høyere for gruppen med ROP-lidelse enn for alle bostedsløse (41 og 31 prosent). Som nevnt over regnes gruppen med ROP-lidelse generelt som vanskelig å finne tilfredsstillende boligsituasjoner til, og kommunal bolig kan i større grad være et alternativ for denne gruppen enn for hele gruppen av bostedsløse, som representerer en noe større heterogenitet med hensyn til omfang av utfordringer. En av fire (25 prosent) er kastet ut av boligen sin i løpet av de siste seks månedene før karleggingen ble gjennomført. En av fem (21 prosent) er kastet ut av boligen fordi vedkommende har vært årsak til skade, uro eller konflikt siste halvår. Litt færre, 17 prosent, har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering. En av ti med ROP-lidelse er kastet ut av boligen på grunn av ubetalt husleie eller boliglån siste halvår.

Figur 7.7: Helseproblemer og behandling blant personer med ROP-lidelse og alle bostedsløse 2020. Prosent.

41 prosent av alle med ROP-lidelse er i en form for behandling inkludert legemiddelasistert behandling LAR. Tilsvarende for hele populasjonen av bostedsløse er 20 prosent. En tredel (33

prosent) av bostedsløse med ROP-lidelse har ansvarsgruppe, mens knappe en av ti (9 prosent, nederste søylene) har individuell plan. En av fire (23 prosent) med ROP-lidelse har en somatisk sykdom eller skade, og 17 prosent har en funksjonsnedsettelse. Om lag like mange (16 prosent) i denne gruppen venter på å komme i en form for behandling. En av fem et utskrevet fra institusjon eller avsluttet behandling i løpet av siste halvår før kartleggingen ble gjennomført; 11 prosent avsluttet behandlingen før planlagt og 10 prosent fullførte i henhold til plan. Søylene i figuren viser at gruppen med ROP-lidelse scorer langt over hele populasjonen av bostedsløse på samtlige av variablene. Endelig kan det nevnes at også andelen med høy gjeld eller som er gjeldsoffer er høyere i gruppen med ROP-lidelse enn blant alle bostedsløse, selv om avstanden er noe mindre enn på de andre variablene.

Helt kort til slutt kan nevnes at andel med mindreårige barn er om lag like stor blant personer med ROP-lidelse og alle bostedsløse. 22 prosent av personer i gruppen med ROP-lidelse har barn under 18 år og tilsvarende for alle er 23 prosent. Så å si ingen med ROP-lidelse har daglig eller delt omsorg for barna. 30 prosent av alle i denne gruppen som har barn, har samværsrett med eller uten tilsyn.

7.5 Bostedsløshet etter historikk

Dette delkapittelet ser på flere grupper av bostedsløse. Kriterier for gruppering er historikk som bostedsløs. Denne variabelen har tre verdier i tillegg til «vet ikke» og «annet». De tre verdiene er «et nytt akutt problem», «mer enn et halvt år» og «tilbakevendende situasjon over flere år». De to siste kategoriene «>halvt år» og «tilbakevendende situasjon» er i tidligere rapporter fra kartleggingene og enkelte steder i denne rapporten karakterisert som langvarig bostedsløshet.²⁷ Analysene viser at kategorien «et nytt akutt problem» og «tilbakevendende situasjon over flere år» danner ytterpunktene på mange av variablene. Vi har derfor valgt å kontrastere disse to gruppene og bruker betegnelsene akutt bostedsløse og langvarig bostedsløse.

I tabell 7.7, som er en samletabell for kjennetegn ved gruppene, er mellomkategorien «>halv år» lagt til for å vise posisjonen til denne gruppen sammenlignet med de to andre. Kort kommentert viser tallene for denne gruppen at personer som har vært bostedsløse mer enn et halvt år i store trekk ligger nærmere gruppen som her er avgrenset til langvarig bostedsløse, enn på gruppen av akutt bostedsløs. Kommentarene knyttet til tabellen vil i hovedsak konsentreres om de to som her er hovedgrupper; akutt bostedsløse og langvarig bostedsløse.

Den første enkelttabellen i 7.7 illustrerer en betydelig kjønnsforskjell mellom de to gruppene. Begge gruppene er mannsdominerte, men over en tredel i gruppen akutt bostedsløse er kvinner. Blant langvarig bostedsløse er færre enn en av fire kvinner. I gruppen akutt bostedsløse er det tre ganger flere gifte/samboende enn blant langvarig bostedsløse. Det må imidlertid poengteres at det store flertallet i begge gruppene er enslige.

Gruppen akutt bostedsløse er jevnt over yngre enn gruppen langvarig bostedsløse. 22 prosent blant akutt bostedsløse er under 25 år. Kun 8 prosent blant de langvarig bostedsløse er under 25 år. På den andre siden dreier det seg om over 80 personer (som registreres i løpet av en uke), som har opparbeidet seg en lang historikk inn og ut av bostedsløshet før de fyller 25 år. De to midtkategoriene på aldersvariabelen (25–34 år og 35–44 år) er ganske like. Til sammen dekker de 52 prosent i gruppen akutt bostedsløse og 56 prosent i gruppen langvarig bostedsløse. De neste alderssegmentene demonstrerer igjen at langvarig bostedsløse generelt er klart eldre enn de som er akutt bostedsløse.

²⁷ I rapportene fra 2016 (Dyb og Lid 2017) og 2012 (Dyb og Johannessen 2013) er langvarig bostedsløse beskrevet som en egen gruppe bestående av kategoriene «mer enn et halvt år» og «tilbakevendende situasjon over flere år».

Gruppen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem har en sterkere tilknytning til arbeidslivet enn langvarig bostedsløse og hele populasjonen (8 prosent). I gruppen langvarig bostedsløse er det kun to prosent som har arbeidsrelatert inntekt; lønnsinntekt, dagpenger og sykepenger – og her inkludert studielån og stipend. 17 prosent av akutt bostedsløse har arbeidsrelatert inntekt. Dobbelt så mange med langvarig bostedsløshet har pensjon, primært uføretrygd, sammenlignet med gruppen akutt bostedsløse. Andelen med andre offentlige overføringer (i hovedsak AAP) og sosialhjelp er om lag like store i de to gruppene. Det gjelder også for andelen uten kjente eller andre inntektskilder. Blant langvarig bostedsløse har noen arbeidspenger i fengsel, eller inntekt som har opphørt under soning, noe som er registrert under «annet».

Tabell 7.7: Samletabell for tre grupper etter historikk som bostedsløse 2020. N Akutt bostedsløs: 823. N Tilbakevendende situasjon: 998. N >Halvt år: 599. Prosent.

Kjønn, sivilstatus, alder, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, barn <18 år	Akutt bostedsløse	Tilbakevendende	>Halvt år
Kjønn			
- Menn	65	77	74
- Kvinner	35	23	26
Sivilstatus			
- Enslig	85	92	92
- Gift/samboer	14	5	4
- Vet ikke/ubesvart	2	4	4
Alder			
- <25 år	22	8	17
- 25 – 34 år	28	27	26
- 35 – 44 år	24	29	25
- 45 – 54 år	16	25	19
- >54	9	12	12
Inntektskilder			
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger/studielån	17	2	6
- Pensjon: alder/uføre/annet	21	41	28
- Andre offentlige overføringer	17	15	20
- Sosialhjelp	32	31	36
- Ingen kjente/annet/ubesvart	12	11	11
Fødested			
- Norge	60	81	72
- Øvrige Europa	8	6	7
- Afrika	12	5	8
- Asia	16	5	8
- Annet/vet ikke	4	3	4
Oppholdssteder			
- Uten overnatting/akuttovernatting	2	5	2
- Midlertidig botilbud inkl. krisesenter	46	37	34
- Institusjon	9	15	18
- Fengsel/under kriminalomsorgen	3	7	5
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	33	27	34
- Annet, vet ikke	6	9	6
Mindreårige barn			
- Har barn <18 år	32	19	23
- Har ikke barn/vet ikke/ubesvart	68	81	77

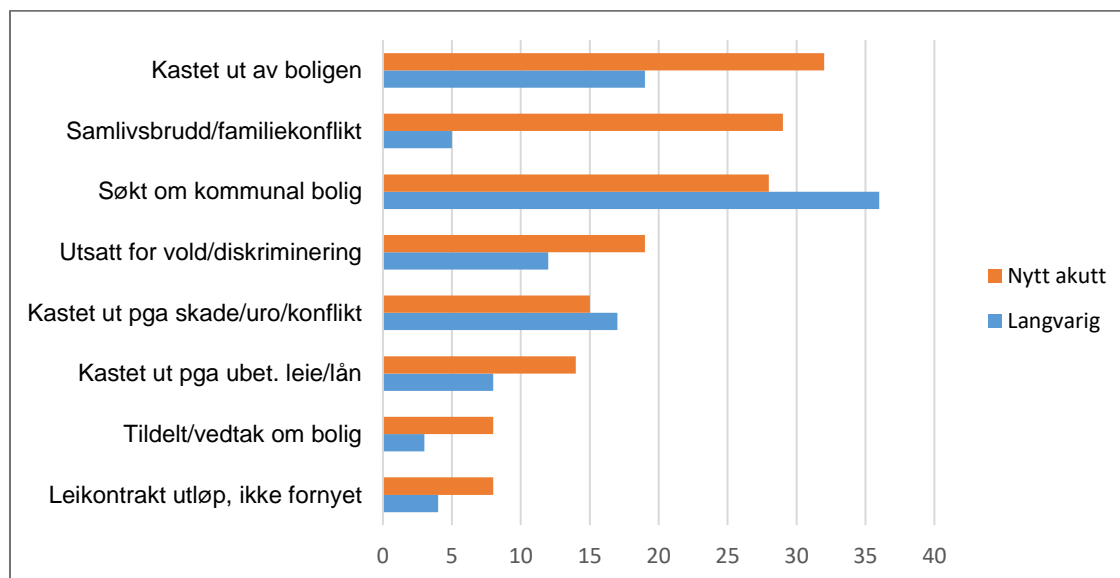
Det store flertallet av bostedsløse er født i Norge. Andelen født i Norge blant akutt bostedsløse er nede i 60 prosent, mens andelen blant langvarig bostedsløse er over 80 prosent. De største gruppene født utenfor Norge blant akutt bostedsløse er født i henholdsvis Asia (16 prosent) og

Afrika (12 prosent). Akutt bostedsløse utmerker seg videre med en svært høy andel som oppholder seg i midlertidig botilbud. Hele forskjellen mellom akutt og langvarig bostedsløse på denne variabelen er personer i krisesenter blant akutt bostedsløse. Mer enn en av ti av alle som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem, oppholde seg i krisesenter. Fratrasket denne undergruppen er andelene i andre midlertidig botilbud i de to gruppene om lag like. Blant personer med langvarig bostedsløshet (og gruppen >halv år) er det nesten ingen personer med opphold i krisesenter. Både institusjons- og fengselsopphold er mest utbredt blant langvarig bostedsløse.

En av tre akutt bostedsløse og en av fire langvarig bostedsløse har barn under 18 år. Den store forskjellen inntreffer ved kontroll for omsorg eller kontakt med barna. 46 prosent av akutt bostedsløse, som har mindreårige barn, har daglig eller delt omsorg for barnet eller barna. Kun noen få personer, som er tilbakevendende bostedsløse over flere år, har daglig eller delt omsorg. En tredel av langvarig bostedsløse (tilbakevendende over flere år) har samværsrett med barnet eller barna.

Situasjoner knyttet til boforhold, både problemer som utkastelse og tap av bolig samt hjelpetiltak, er framstilt i figur 7.8. Figuren inkluderer gruppen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem og gruppen med bostedsløshet som et tilbakevendende problem over flere år. For å poengtere forskjellene mellom gruppene akutt og langvarig bostedsløse er de to ytterpunktene valgt. Gruppen som har vært bostedsløs mer enn et halvt år er ikke med i figur 7.8 og heller ikke i figur 7.9. Søylen i figurene er ordnet slik at gruppen akutt bostedsløse har forrang og rangert fra høyest score og ned for denne gruppen.

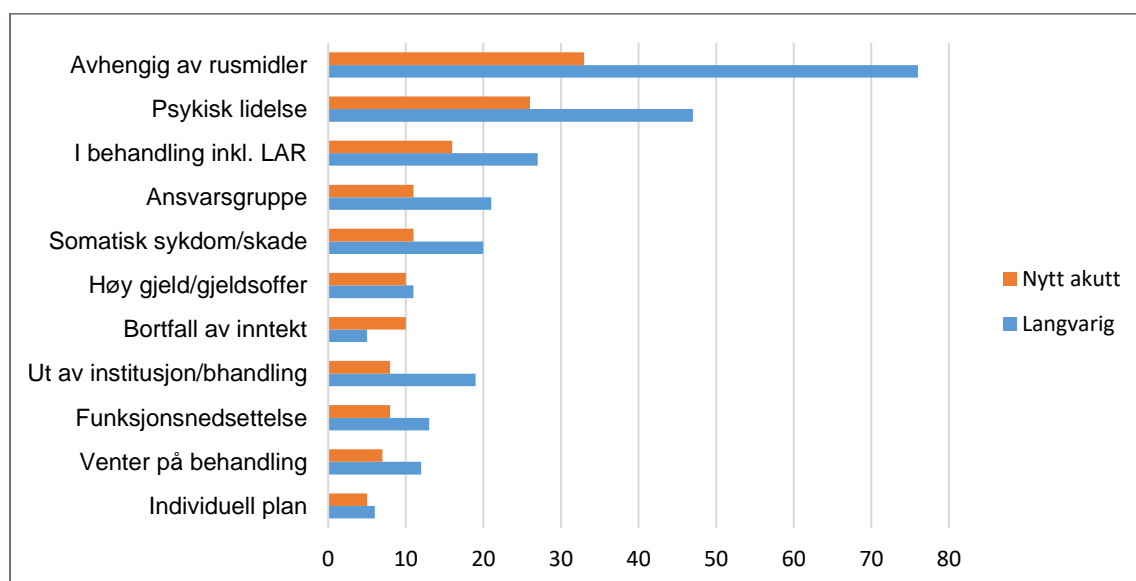
Figur 7.8: Situasjoner knyttet til boforhold for gruppene med bostedsløshet som nytt akutt problem og langvarig bostedsløse (tilbakevendende over flere år) 2020. Prosent.

Utkastelser er generelt mye mer utbredt i gruppen akutt bostedsløs enn blant langvarig bostedsløse. En av tre (32 prosent) akutt bostedsløse er kastet ut av boligen sin siste seks måneder (19 prosent for langvarig). Ikke fullt så mange, det dreier seg om 29 prosent, blant akutt bostedsløse har mistet boligen på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt (5 prosent blant langvarig). Nesten en av fem (19 prosent) i gruppen akutt bostedsløse har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste halvår, og denne gruppen scorer også høyest på utkastelse fra bolig på grunn av ubetalt husleie eller boliglån. Oppsummert scorer akutt bostedsløse langt høyere på variabler som forutsetter at de har hatt en bolig siste halvår eller innen en rimelig tidshorison. Langvarig bostedsløse scorer høyest på variabelen søkt om kommunal bolig (36 prosent), men har lavere score på tildelt bolig med presiseringen «skal flytte

inn innen to uker». Langvarig bostedsløse er litt oftere kastet ut av boligen på grunn av at vedkommende har utøvd skade, uro og/eller konflikt siste seks måneder.

Figur 7.9: Problemsituasjoner og hjelpetiltak for gruppene med bostedsløshet som nytt akutt problem og langvarig bostedsløse (tilbakevendende over flere år) 2020. Prosent.

Den største forskjellen mellom de to gruppene både relativt og absolutt kommer til syne i søylene som viser avhengighet av rusmidler. En av tre (33 prosent) akutt bostedsløse er avhengig av rusmidler. Andelen for langvarig bostedsløse er 77 prosent. Avstanden mellom de to gruppene er stor også i score på variabelen for psykiske lidelser. 26 prosent akutt bostedsløse og 47 langvarig bostedsløse har en psykisk lidelse. De andre variabelene som registrerer helseproblemer, om personen er i behandling inkludert legemiddelasistert behandling LAR, utbredelse av somatisk sykdom og/eller skade, avsluttet behandling og funksjonsnedsettelse, viser et mye mer alvorlig sykdomsbilde og omfang av helseskader blant langvarig bostedsløse, sammenlignet med gruppen akutt bostedsløse. Ikke overraskende er andelen med ansvarsgruppe dobbelt så stor blant langvarig som akutt bostedsløse (21 og 11 prosent). Tatt i betraktning de omfattende helseproblemene og sosiale problemene i gruppen langvarig bostedsløse, er det legitimt å stille spørsmål om andelen (en av fire) med ansvarsgruppe er liten. Andelen med individuell plan er om lag like stor i de to gruppene, henholdsvis 5 prosent blant akutt og 6 prosent blant langvarig bostedsløse.

7.6 Med midlertidig opphold i landet

Begrepet «med midlertidig opphold i landet» er i registreringskjemaet presisert til følgende (side 4 i skjemaet, vedlegg 3): Personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og personer uten oppholdstillatelse i Norge. I kartleggingene i 2016 og 2012 utgjør personer med midlertidig opphold to hovedgrupper. Den ene gruppen er personer fra EØS-området med midlertidig eller tidsbegrenset oppholdstillatelse. Det dreier seg om personer med oppholdstillatelse knyttet til et arbeidskontrakt, og personer som i egenskap av EU-borger kan oppholde seg i Norge for en begrenset periode. Den andre hovedgruppen er personer fra utenfor EØS-området, som har fått avslag på søknad om asyl eller opphold i Norge på annet grunnlag og fremdeles er i landet. Noen i denne gruppen er også såkalt «ureturnerbare». De kan av ulike grunner, for eksempel situasjonen i avsenderlandet eller tvil om personens hjemland, ikke returneres.

Bostedsløse er av årsaker som er drøftet i kapittel 1 i rapporten en vanskelig gruppe å kartlegge. Gruppen med midlertidig opphold i landet er enda vanskeligere å nå, og det er spørsmål om den «nordiske» metoden som benyttes for kartlegging av bostedsløse er egnet til å nå personer i gruppen «med midlertidig opphold». Metoden som benyttes i Norge (og Danmark og Sverige) for å kartlegge bostedsløse regnes som svært solid og grundig. En av begrensningene med metoden er at personene som kartlegges må ha en form for kontakt med og/eller være kjent av hjelpeapparatet. En styrke ved metoden er at hjelpeapparatet – respondentene i kartleggingene – defineres svært bredt og ikke begrenses til tilbud eller tjenester med bostedsløse som sin primære målgruppe. Personer med midlertidig opphold i landet bruker i liten grad de ordinære tjenestene. Mange i denne gruppen kartlegges gjennom lavterskeltilbud drevet av frivillige organisasjoner. Språkbarrierer, liten kapasitet – tilbudene drives delvis med ulønnet frivillig innsats – og lite informasjon om brukerne begrenser omfanget av registreringer. I 2020 er 29 prosent av personer med midlertidig opphold i landet registrert av tilbud drevet av frivillige. Den største gruppen er registrert av NAV-kontor (37 prosent).

59 personer er registrert med midlertidig opphold i landet i 2020. I 2016 omfattet denne gruppen 169 personer.²⁸ Antall bostedsløse personer med midlertidig opphold i landet er redusert med 65 prosent fra 2016 til 2020. Selv om tallet på bostedsløse totalt har gått ned fra 2016 til 2020, er det ingen automatikk i at antall bostedsløse personer med midlertidig opphold i landet blir færre. Reduksjonen i antall bostedsløse med statsborgerskap eller permanent opphold i landet forklares primært med målrettet innsats for å forebygge og redusere bostedsløshet, mens det er andre mekanismer som regulerer antall med midlertidig opphold i landet og dermed også eksponering for bostedsløshet i denne gruppen.

Det er etter alt å dømme to vesentlige forklaringer på nedgangen i antall bostedsløse med midlertidig opphold i landet. Den ene er en kraftig reduksjon i antall asylsøkere som slipper inn i landet, og de som får anledning til å søke om oppholdstillatelse er i stor grad «silt ut» på forhånd og har betydelig sjanse for å få søknaden innvilget. I 2015 ankom over 31.000 asylsøkere til landet og i 2016 var antallet redusert til 3.461. I 2020 var situasjonen en helt annen. Ankomsten av asylsøkere er anslått til rundt 1.500 personer.²⁹ Strengere grensekontroll og regulering av antall som kommer inn i landet, reduserer antall som får avslag på søknad om asyl og gruppen som oppholder seg i landet etter at de har fått avslag. Reiserestriksjoner på grunn av korona-tiltak stengte ute fattige tilreisende EØS-borgere, som i kartleggingene i 2016 og 2012 er den andre hovedgruppen med midlertidig opphold. Som også er presisert i de andre kartleggingene av bostedsløse, må en ta høyde for at underrapporteringen er omfattende, og at det registrerte antallet er for lavt.

I flere europeiske land er bostedsløshet blant migranter økende. Ett av kjennetegnene ved migranter som blir bostedsløse, eller aldri får bolig i landet de oppholder seg i, er at de har begrensede rettigheter til helse- og velferdstjenester og økonomiske støtteordninger (Hermans et al. 2020). Det er en av årsakene til at de er og/eller forblir bostedsløse. Gruppen bostedsløse registrert med midlertidig opphold i Norge skiller seg på flere områder fra samme populasjon i 2016 og 2012. Majoriteten, om lag 70 prosent, er registrert av NAV og andre ordinære tjenester inkludert kriminalomsorgen. Flertallet er også registrert som hjemmehørende i en norsk kommune. De fleste er registrert med tilhørighet i de store og større byene, men det er bostedsløse personer med midlertidig opphold i landet i alle typer kommuner. På grunn av at flertallet er oppgitt å ha en formell tilknytning til landet med hjemkommune og brukere av ordinære velferdstjenester, er gruppen som helhet inkludert i populasjonen av bostedsløse (i antallet 3.325). Her er de skilt ut som undergruppe i likhet med de andre gruppene som er omtalt i dette kapitlet. Tabell 7.8 profilerer gruppen etter noen nøkkelvariabler med tall fra tre kartlegginger; 2020, 2016 og 2012.

²⁸ Antall registrerte personer, ikke vektet verken i 2020 eller 2016

²⁹Kilde UDI: [Anslag over antall ordinære asylsøkere til Norge i 2020 og 2021 \(per oktober 2020\) - UDI](#)

Tabell 7.8: Samletabell for bostedsløse med midlertidig opphold i landet 2020, 2016 og 2012. Prosent. N 2020: 59 (ruter med færre enn 5 enheter er merket med -)

Kjønn, alder, inntektskilder, fødested, oppholdssteder, historikk	Midlertidig 2020	Midlertidig 2016	Midlertidig 2012
Kjønn			
- Menn	64	46	70
- Kvinner	36	54	30
Alder			
- <25 år	19	20	16
- 25 – 34 år	19	29	37
- 35 – 44 år	31	24	23
- >44 år	32	27	24
Inntektskilder			
- Arbeidsinntekt/dag-/sykepenger	9	5	9
- Sosialhjelp	34	15	24
- Andre offentlige overføringer	10	-	14
- Ingen kjente/annet/ubesvart	48	78	53
Fødested, region/verdensdel			
- Norden (inkl. Norge 2020)	12	-	18
- Øvrige EU-land	36	40	42
- Øvrige Europa inkl. Russland		4	4
- Afrika	22	31	22
- Asia	19	20	8
- Annet, ukjent	12	4	5
Oppholdssteder			
- Midlertidig hos venner, kjente, slekt	20	18	16
- Midlertidig botilbud	37	11	11
- Krisesenter	-	5	10
- Institusjon/fengsel	12	6	10
- Akutt overnatting/sover ute	17	36	45
- Annet, vet ikke, ubesvart	-	23	7
Tid som bostedsløs			
- Langvarig bostedsløs	51	51	33
- Nytt akutt problem	29	9	16
- Annet, vet ikke	20	40	51

Kjønnsfordelingen i 2020 går i favør av menn, men den er ikke like skjevfordelt som i hele populasjonen av bostedsløse. Andel kvinner og menn har variert i de tre kartleggingsårene gjengitt i tabell 7.8. I 2016 var flertallet kvinner. Gruppen er blitt eldre. En av tre i 2020 er 45 år eller eldre. Tilsvarende for 2016 og 2012 er henholdsvis 27 og 24 prosent. Over halvparten i 2020 har en kjent inntektskilde. Den største gruppen har sosialhjelp. En av ti har en annen velferdsytelse (uføretrygd, AAP, introduksjonsstønad), og nesten like mange har en arbeidsrelatert inntekt. Under kategorien «annet» er notert en rekke ulike inntektskilder. I motsetning til i 2016 er svært få registrert med tigging som inntektskilde i 2020. Av hensyn til personvern oppgis ikke andre inntektskilder enn tigging under «annet». Tigging har vært omtalt i de andre kartleggingene. Salg av rusmidler ble oppgitt som inntektskilde i 2016, men dette nevnes ikke for denne gruppen i 2020.

Noen personer med midlertidig opphold i landet i kartleggingen i 2020 er født i Norge. Det kan dreie seg om norske statsborgere som har flyttet til utlandet og kommet hjem uten å ha en bolig. Det er imidlertid få personer med fødested i Norge og i Norden for øvrig, og disse kategoriene er slått sammen og utgjør 12 prosent. Også personer født i Europa er slått sammen til en kategori og utgjør den største gruppen (36 prosent). Litt flere er født i Afrika enn i Asia, men forskjellen er marginal. En gruppe på 12 prosent er uten oppgitt fødested.

Tabell 7.8 illustrerer to store endringer med hensyn til oppholdssteder. Andel i midlertidig botilbud viser en sterk økning og omfatter 37 prosent i 2020. Nedgangen i andel som oppholder seg i akuttovernatting eller ikke har noe sted å sove/er uten oppholdssted har gått ned. Likevel er det en langt større andel, som har akuttovernatting eller er uten alternativ blant personer med midlertidig opphold, sammenlignet med hele populasjonen av bostedsløse (17 versus 3 prosent). En av fem oppholder seg midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Halvparten har en lang historie som bostedsløs. Langvarig bostedsløse er kategoriene tilbakevendende situasjon over flere år og mer enn et halvt år. 29 prosent opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem.

En rekke variabler er ikke tatt med i tabell 7.8. På de aller fleste av de utelatte variablene scorer gruppen med midlertidig opphold i landet forholdsvis lavt. Det er i 2020 en ganske liten gruppe, slik at de blir relativt få personer i de fleste kategoriene. Men noen kjennetegn, der denne gruppen scorer høyest, er verdt å omtale. 27 prosent har barn under 18 år. De fleste av disse har omsorg, samværsrett eller på annen måte kontakt med eller ansvar for barnet eller barna.

Av problemsituasjoner omtales her de som berører mer enn 10 prosent av gruppen. Ingen av problemsituasjonene berører mer enn 15 prosent. Disse situasjonene dreier seg om utkastelse fra bolig i løpet av de siste seks månedene, avhengighet av rusmidler, personen har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering og bortfall av inntekt i løpet av de siste seks månedene. De to førstnevnte, utkastelse fra boligen og avhengighet av rusmidler har høy score hos hele populasjonen av bostedsløse, men personer med midlertidig opphold i landet ligger mye lavere.

7.7 Oppsummering

Kapittelet har presentert sju ulike grupper bostedsløse. Her følger en kort oppsummering av de viktigste kjennetegnene ved hver av gruppene:

Bostedsløse barnefamilier er definert som en eller to foreldre som er bostedsløse sammen med sine barn. 112 personer, 4 prosent av alle, var bostedsløse sammen med barna sine i uke 48 i 2020. Antall barn summerer til 142. For en av tre personer er antall barn ikke oppgitt. Det kan i noen tilfeller være to foreldre, der antall barn rapporteres sammen med en av foreldrene, men antall barn må antas å være underrapportert. Kartleggingen gir informasjon om den voksne, ikke om barna, og disse avviker i store trekk fra hele populasjonen av bostedsløse. Den viktigste inntektskilden er sosialhjelp, men det må bemerkes at en av fire har arbeidsrelaterte inntektskilder. En av fem er født i Norge. Den største gruppen er født i Asia og dernest Afrika. 42 prosent oppholder seg på kriesenter. 71 prosent opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem. Det er lite rusproblemer og andre helseproblemer i denne gruppen.

Bostedsløse kvinner utgjør 29 prosent av alle og tilsvarer 956 personer. Bostedsløse kvinner har i store trekk den samme profilen som hele gruppen av bostedsløse. Færre har uføretrygd og flere har AAP sammenlignet med hele populasjonen. Andelen født i Norge er noen prosentpoeng lavere enn i hele populasjonen. Det mest utbredte oppholdsstedet er venner, kjente og slektninger og, som nummer to, midlertidig botilbud. 40 prosent er avhengig av rusmidler (50 prosent blant alle). Utbredelse av psykiske og somatiske sykdommer er som i hele populasjonen. En av fire har vært utsatt for vold, trakassering eller diskriminering og nesten like mange har mistet boligen sin på grunn av samlivsbrudd eller familiekonflikt.

Unge bostedsløse omfatter gruppen under 25 år. Andelen unge har gått ned i de siste kartleggingene og utgjør 16 prosent av populasjonen og 536 personer i 2020. Sammenlignet med hele populasjonen er kvinner svakt overrepresentert, flere har arbeidsrelatert inntekt og nesten ingen har pensjon/uføretrygd. Andel med sosialhjelp er 39 prosent og ligger klart over hele gruppen av bostedsløse. 63 prosent er født i Norge, 13 prosent i Asia og 11 prosent i Afrika. Det mest utbredte oppholdsstedet er midlertidig hos venner, kjente og slektninger. 28 prosent er avhengig av rusmidler. Nesten 30 prosent har en psykisk lidelse.

En av fire bostedsløse er registrert med både rusavhengighet og psykisk lidelse, ROP-lidelse. Personene i denne gruppen deler de samme kjennetegnene som hele gruppen av bostedsløse, men de scorer noe dårligere på en rekke variabler. Sammenlignet med hele populasjonen har færre arbeidsrelatert inntekt, de er oftere langvarig bostedsløse, en større andel er kastet ut av boligen og langt flere er kastet ut med begrunnelse at de har utøvd skade, uro eller konflikt. Denne gruppen har også i større grad vært utsatt for vold, trakassering eller diskriminering, og de har oftere en somatisk sykdom og/eller funksjonsnedsettelse. 41 prosent er i behandling inkludert LAR versus 20 prosent for alle bostedsløse. En av tre har ansvarsgruppe.

Delkapittel 7.5 omtaler og kontrasterer to grupper av bostedsløse; personen som opplever bostedsløshet som et nytt akutt problem (akutt bostedsløse) og personer som opplever bostedsløshet som et tilbakevendende problem over flere år (langvarig bostedsløse). Akutt bostedsløse er yngre, kvinneandelen er høyere og flere har arbeidsrelatert inntekt enn hele populasjonen. Langvarig bostedsløse utgjør her en kontrast med lavere kvinneandel, høyere alder og færre med arbeidsrelatert inntekt enn hele populasjonen. Ni av ti langvarig og fire av ti blant akutt bostedsløse er født i Norge. Langvarig bostedsløse er oftere uten overnatting eller i akuttovernatting, flere er i fengsel/under kriminalomsorgen eller institusjon sammenlignet med akutt bostedsløse, som stort sett scorer lavere enn hele gruppen av bostedsløse på disse variablene. En av tre akutt bostedsløse er avhengig av rusmidler. Andelen blant langvarig bostedsløse er 77 prosent. 26 prosent av akutt bostedsløse og 47 prosent av langvarig bostedsløse har en psykisk lidelse. Langvarig bostedsløse har generelt dårlige helse enn akutt bostedsløse.

Personer med midlertidig opphold i landet er definert som personer med midlertidig oppholdstillatelse og personer uten oppholdstillatelse. Denne gruppen omfatter i alt 59 personer i kartleggingen i 2020. I 2016 var antallet 169 og dette ble anslått å være for lavt. Nedgangen har to hovedforklaringer. Den ene er at det kommer et lite antall flyktninger og asylsøkere til landet sammenlignet med situasjonen i forkant av 2016. Den andre forklaring er koronatiltak, som begrenser adgangen til landet. I 2016 ble denne gruppen holdt utenfor populasjonen av bostedsløse. I 2020 er den inkludert i det totale antallet. Begrunnelsen for å inkludere gruppen er at det i hovedsak dreier seg om personer med rettigheter til økonomisk og annen hjelp. Flertallet med midlertidig opphold er registrert av NAV eller andre deler av det ordinære tjenesteapparatet, og over halvparten har økonomiske velferdsytelser og arbeidsrelaterte inntektskilder.

8 Oppsummering og refleksjon

Det viktigste resultatet av kartleggingen av bostedsløse i 2020 er at tallet på bostedsløse forsetter å gå ned. Nedgangen er ikke like formidabel som fra 2012 til 2016, da antallet ble redusert fra 6.200 til 3.900 personer. I 2020 er antallet 3.325 personer, som er en nedgang på 15 prosent fra 2016. Den boligsosiale strategien *Bolig for velferd 2014–2020* framhevet to prioriterte grupper i siste del av strategiperioden; barnefamilier med dårlige boforhold og personer med samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse ROP-lidelse. Antall bostedsløse med ROP-lidelse er redusert tilsvarende reduksjonen i hele populasjonen og utgjør, i likhet med i tidligere kartlegginger, en fjerdedel av alle bostedsløse. Evalueringen av strategien *Bolig for velferd*, som er basert på eksisterende statistikk og kommunenes egne vurderinger, finner at kommunenes innsats har bidratt til mer koordinert oppfølging av personer med ruslidelser og/eller psykiske lidelser. Dette kommer eksempelvis til uttrykk i den store økningen i antall ACT og FACT-team³⁰, samt i utviklingen i antall årsverk i psykisk helse og rus for voksne (Oslo Economics/NIBR 2020; se også Barvik og Flåto 2018). Evalueringen av opptrappingsplanen for rusfeltet framholder at, selv om det har vært en betydelig satsing på boliger til personer med rusproblemer, har kommunene likevel problemer med å finne egnede boliger til gruppen og særlig til personer med sammensatte problemer (Hansen m.fl. 2020).

Barnefamilier som prioritert gruppe i strategien *Bolig for velferd* er bredere definert enn den tallmessig ganske begrensede gruppen bostedsløse barnefamilier. Nedgangen i antall bostedsløse barnefamilier er ganske så nøyaktig lik nedgangen for hele populasjonene, nemlig 15 prosent. Evalueringen av *Bolig for velferd* oppsummerer at barnefamilier får bedre hjelp til å skaffe en egnet bolig sammenlignet med tidligere. Bruken av midlertidige botilbud er redusert, en større andel av barnefamilier får hjelp til å kjøpe bolig gjennom bruk av startlån (Oslo Economics/NIBR 2020). En tredje gruppe, som har vært prioritert gjennom strategiperioden, men ikke spesifikt framhevet som de to andre, er unge. Andelen unge i 2020 er marginalt lavere enn i 2016, som indikerer at det også i de siste årene, men i begrenset grad, rekrutteres unge inn i bostedsløshet.

De neste tre delene tar opp enkelte problemstillinger som har blitt synlige i løpet av kartleggingen i 2020 og en drøfting av hva som ligger i målet om nullvisjon for bostedsløshet.

8.1 Styrker og svakheter i kartleggingen

Den nordiske (Danmark, Norge, Sverige) metoden for å kartlegge bostedsløse regnes som den meste solide sammenlignet med andre typer kartlegginger, som er spesielt innrettet på grupper som er vanskelig å nå, eller som det er lite informasjon om i offentlige databaser og registre (Benjaminsen et al. 2020). En av styrkene med denne metoden er at den inkluderer et bredt spekter av respondenter, og ikke bare tjenester som er innrettet på å ta hånd om bostedsløse. Flertallet av respondentene er ikke tjenester spesifikt innrettet på bostedsløse, og disse kartleggingene når ut til en gruppe som vanligvis har betegnelsen «usynlige bostedsløse». Bostedsløse personer, som ikke benytter overnattingstilbud til bostedsløse, ikke sover ute eller på andre måter er observerbare har fått betegnelsen usynlige bostedsløse. «De usynlige» er personer som på ulike måter dekker over situasjonen, de velger bort tilbud til bostedsløse eller de oppfatter at disse tilbudene ikke er for dem. Noen ser ikke seg selv i figuren «bostedsløs». En av de største gruppene her i landet er nettopp de «usynlige»; personer som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. Fordi respondentgruppen favner langt ut over tilbudene innrettet på bostedsløse personer, blir også de usynlige registrert.

³⁰ ACT: Assertive Community Treatment. FACT: Flexible Assertive Community Treatment. Oppsøkende og helhetlige tjenester til personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusavhengighet

En annen styrke ved, særlig den norske og danske måten å gjennomføre kartleggingene på, er at definisjon av bostedsløshet og kategoriene, som ligger til grunn for innsamling av data, er beholdt mest mulig likt fra den ene kartleggingen til den andre. Norge, som innledet perioden med kartlegginger etter denne metodikken og med grunnlag i en definisjon som er beholdt, har en tidsserie med sammenlignbare data over nesten et kvart århundre, fra 1996 til 2020.

Det er hevdet at den nordiske metoden er best egnet i rimelige velorganiserte stater med et godt utbygde tjenesteapparat, som de nordiske velferdsstatene er kjent for. En del land støtter seg på registerdata, allerede innsamlet statistikk, for å studere bostedsløshet. Men stater med et svakere velferdssystem enn de nordiske, har gjerne også begrenset statistikk som kan identifisere bostedsløshet. Personstatistikk er ofte knyttet til en bostedsadresse (og flytting) eller deltakelse på arenaer som arbeid og utdanning og samt helse-, trygd- og sosialstatistikk. Bostedsløshet er ingen statisk tilværelse. Noen blir bostedsløse en gang og for en kort periode. Det finnes imidlertid en gruppe som er langtids bostedsløse, noen over flere år, og som ofte beveger seg mellom ulike oppholdsformer og steder. Mange, men ikke alle, er registrert i folkeregisteret som ufb – uten fast bopel – sammen med personer som verken er bostedsløse etter gjeldende definisjon eller ser på selv som bostedsløse. Det dreier seg om personer og husholdninger som velger utradisjonelle boformer, for eksempel en velutstyrt båt, eller som er på lengre reiser, eller lengre opphold i utlandet, uten å opprettholde en bolig her i landet. Personer registrert som ufb er ingen sikker kilde til informasjon om bostedsløshet. Den er også lite egnet til å fange opp kortere episoder med bostedsløshet.

Bostedsløse personer, også langtids bostedsløse, er inkludert i en rekke offentlige registre og statistikkbasert. Denne statistikken fanger sjelden opp boligsituasjonen til personen. Sammenkobling av flere registre og variabler fra personstatistikk på personnivå, kunne muligens identifisert en populasjon av bostedsløse. Om den ville vært like dekkende som de regelmessige kartleggingene av bostedsløse, er vanskelig å vurdere uten å undersøke hva som faktiske foreligger av relevante data i ulike registre. Prosjektet ville imidlertid være svært krevende, om personvernlovgivningen i det hele tatt vil gi adgang til å koble sammen de nødvendige dataregistrene på personnivå.

Selv om de nordiske kartleggingene per i dag regnes blant de aller beste metodene for å kartlegge bostedsløse, har metoden likevel ulemper og begrensninger. En ulempe er at den krever en betydelig innsats fra mange av de tjenestene som deltar i kartleggingen. Både kommunale og statlige tjenester forventes å delta i et stort antall registreringer og undersøkelser. Noen av disse rapporteringen er lovpålagte. De fleste er det ikke. Deltakelse i kartleggingene av bostedsløse er frivillig. Det medfører et betydelig arbeid for, særlig store, NAV-kontor, avdelinger i helseforetak, store enheter i kriminalomsorgen og andre tjenester drevet av det offentlige og frivillige organisasjoner å identifisere hvem som er bostedsløse klienter, pasienter og brukere, og i neste omgang fylle ut ett personskjema for hver bostedsløs person de er i kontakt med eller vet om. Til tross for arbeidet det medfører, er svarprosenten høyest fra de store kommunene og de som kjenner til flest bostedsløse. Svarprosenten avtar med minkende kommunestørrelse målt i folketall. En betydelig andel små kommuner (færre enn 10.000 innbyggere), som deltar, rapporterer at de ikke har bostedsløse. I mange av disse kommunene blir det likevel registrert bostedsløse personer, ikke fra kommunen, men fra et helseforetak, et fengsel eller en stor bykommune. Svarprosenten er lav eller middels også i andre respondentgrupper, men det er kommunene som ifølge lovverket har ansvar for å bistå innbyggere, som har behov for hjelp med boligproblemer.³¹ Det får derfor større konsekvenser for den bostedsløse innbyggeren dersom hjemkommunen ikke kjenner til personens boligproblemer.

For kartleggingen vil lav svarprosent innebære at det registrerte antall bostedsløse er for lavt. Som beskrevet i kapittel 1 og i vedlegg 1 blir det registrerte antallet bostedsløse vektet opp for å

³¹ Lov om sosial tjenester i NAV (sosialtjenesteloven) § 15 og helse- og omsorgstjenesteloven § 1-7.

kompensere for frafall av respondenter. Men det faktisk registrerte antallet må anses å være for lavt i mindre og små kommunene. Den ene bostedsløse, som er registrert av fengselet eller spesialisthelsetjenesten og som er grunnlaget for vektingen, er kanskje ikke den eneste bostedsløse i kommunen. Det vet åpenbart heller ikke myndighetene i den aktuelle kommunen, som har svart at de ikke kjenner til bostedsløse innbyggere. Her er nevnt den minste kommunegruppen med kommuner færre enn 10.000 innbyggere. Svarprosenten er middels god også i gruppen med 10.000–39.999 innbyggere, og de store kommunene i denne gruppen synes generelt å være mest oppmerksomme på sine bostedsløse innbyggere.

Oppsummert kan en si at styrken med denne metodikken, og måten å gjennomføre kartlegging av bostedsløse på, er at den favner bredt og fanger opp «usynlige» bostedsløse. Ulempen er at den er krevende for respondentene, og videre, at frafall av respondenter medfører underreportering av antall bostedsløse.

8.2 Nye grupper

Definisjonen av bostedsløs har vært uendret fra den første kartleggingen i 1996 og til i dag. Det finnes selvsagt noen gråsoner og uavklarte situasjoner. Disse gråsonene blir gjerne drøftet mellom respondentene og forskerteamet, som har ansvar for kartleggingen, og avgjørelsene blir førende for hvordan situasjonen skal tolkes og defineres. Å «se», gjenkjenne og registrere en bostedsløs person handler om mer enn å følge den formelle og operasjonelle definisjonen. Det kan også dreiere seg om å «se» en bestemt person, som skal svare til en spesifikk identitet eller skikkelse. Denne skikkelsen ligner sannsynligvis på den gamle uteliggeren; han er mann midt 30-årene med et stort rusproblem, han har en lang historie som bostedsløs og oppholder seg i midlertidige botilbud, eller han er «uteligger». Majoriteten av bostedsløse fyller disse kriteriene, men disse kjennetegnene er ikke like dominerende som før. Andelen som er avhengig av rusmidler har gått ned fra tre fjerdedeler i de første kartleggingene til å omfatte halvparten av populasjonen i 2020. Andelen kvinner har økt, selv om kvinner fremdeles er i klart mindretall.

Hvordan øynene som ser er med på å påvirke hvem som registreres kan illustreres med «oppdagelsen» av bostedsløse med mindreårige barn. Denne gruppen, som for øvrig forskerne har valgt å kalle bostedsløse barnefamilier, ble konstruert eller identifisert ved å legge til følgende spørsmål i registrerings skjemaet: Er personen bostedsløs sammen med sine mindreårige barn? Spørsmålet ble lagt til i 2008, da den fjerde kartleggingen ble gjennomført. Spørsmål om vedkommende har barn var allerede inkludert i skjemaet. Det tok noe tid å tenke seg at barn kan være bostedsløse sammen med sine foreldre i dagens Norge i et omfang som var verdt å kartlegge. Det fantes et par midlertidige botilbud for barnefamilier. I 2008 ble det registrert 400 barn sammen med sine bostedsløse foreldre, langt over det antallet som oppholdt seg i tilbudene til denne gruppen. I 2012 var antallet 679 barn, en økning på 70 prosent, og tilsvarende økning i antall foreldre. I samme periode gikk det relative antall bostedsløse litt ned. En kan ikke se bort fra at det skjedde en formidabel økning i antall bostedsløse foreldre og barna i denne perioden. Men det er mer sannsynlig at noe av økningen kan forklares med at denne gruppen ble «oppdaget» og ble høyt prioritert i statlig politikk. Politisk prioritering er også en form for synliggjøring. Fra 2012 til 2016 gikk antall bostedsløse barnefamilier ned, en nedgang som fortsatte til 2020.

En annen ny gruppe er personer som oppholder seg midlertidig i landet. I registrerings skjemaet er personer som skal inkluderes definert slik: Personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og personer uten oppholdstillatelse i Norge. Spørsmålet ble lagt til i 2012. Kartleggingen har også et spørsmål om hvor personen er født. Svarkategoriene på dette spørsmålet er ganske vide. I tillegg til Norge er svarkategoriene delt inn i regioner og verdensdeler. Spørsmålet om hvor personen er født var en del av undersøkelsen fra først kartlegging i 1996 og er preget av dette. Migrasjon til Norge var fremdeles begrenset på det tidspunktet. Innvandrerbefolkningen, inkludert

andre generasjons innvandrere, utgjorde 5,3 prosent av befolkningen, og den største innvandrergruppen var svensker.³² I 2020 utgjør innvandrerbefolkningen (definisjon kap. 2.5.3) 18,4 prosent av folketallet.

Europa har vært gjennom store geopolitiske endringer i perioden, og disse endringene reflekteres delvis i svarkategoriene for registrering av bostedsløse her i landet. Øst-Europa, som var en kategori i de første kartleggingene, har opphørt som politisk størrelse og som geografisk inndeling. EUs indre marked, med fri bevegelse av arbeidskraft, varer og kapital innen unionen trådte i kraft i 1993. EØS-avtalen, som forplikter Norge til å følge EUs regelverket på en rekke områder, ble gjort gjeldende fra 1994. Dette skjedde før den første kartleggingen, men EU har gradvis utvidet antall medlemsland, noe som har fått betydning for Norge. Siste utvidelse var i 2013, og med Storbritannias utgang er antallet EU-medlemmer nå 27. I 2001 ble Norge med i Schengen-samarbeidet om oppheving av personkontroll ved grensen. Utvidelsen av antall medlemsland i EU og Schengen-samarbeidet har gitt nye befolkningsgrupper adgang til Norge. Kriger og konflikter i Europa og andre deler av verden har påvirket flyktningestrømmen og hvilke grupper som har søkt om opphold i Norge. Hvem som har fått opphold, og hvem som har fått sine søknader avvist, er basert på politiske beslutninger og internasjonale avtaler.

Migrasjon i ulike former er etter hvert ansett som en av driverne bak bostedsløshet i europeisk sammenheng (Pleace 2010; Hermans et al. 2020). Migrasjonsstrømmene har endret karakter blant annet som resultat av EUs indre marked og fri flyt av personer. Favell (2008) bruker begrepet sirkulær migrasjon om utviklingen, særlig i Europa men også på verdensbasis. Sirkulær migrasjon betyr at en økende andel migranter reiser dit de regner med å finne arbeid, uten at de nødvendigvis har intensjoner om bli værende. Noen slår seg ned med familie, mens andre anser oppholdet i vertslandet som midlertidig, og de har ingen interesse av å bli del av lokalsamfunnet. Favell mener mye av migrasjonen innen EU har karakter av sirkulær migrasjon. Sirkulær migrasjon kjennetegner også deler av migrasjonsstrømmene utenfor EU/EØS-området. Migrasjonsgrupper fra andre deler av verden er dominert av enslige menn, som kanskje regner med å slå seg ned i et valgt land, eller reise videre til land og områder med større muligheter for arbeid og inntekt. Enslige menn som flytter etter tilbudet om arbeid, er også de tradisjonelle migrantene. Samtidig, i løpet av de siste tiårene, har migrantgruppene blitt mer heterogene, blant annet som resultat av etablering – midlertidig eller permanent – og familiegjenforening og gjennom økt arbeidsmigrasjon til jobber i typiske kvinneyrker innen renhold, husarbeid og omsorgssektoren.

Nye migrasjonsstrømmer har aktualisert skillet mellom statsborgere med fulle rettigheter og grupper med begrensede rettigheter og grupper uten rettigheter i vertslandet. EUs fri flyt av personer gir ikke automatisk rettigheter i flere land i egenskap av å være EU-borger. Rettigheter, som tilgang til helsetjenester, trygde eller hjelp med bolig, følger nasjonale grenser og statsborgerskap. Statsborgerskapet er opprettet som eksklusiv rettighet til de inkluderte og trekker grensene mot de ekskluderte, de som er utenfor nasjonalstatens grenser. Migranter vil i de fleste tilfellene få begrensede rettigheter gitt på visse betingelser. Rettigheter i vertslandet er blant annet knyttet til arbeidslivet, og basert på at migranten innehar en (legal) arbeidskontrakt. Økte migrasjonsstrømmer og ikke minst arbeidsmigrasjon har resultert i store grupper av såkalte «denizen», som er avledet av «citizen» (statsborger). Denizanship (type 1)³³ karakteriserer ifølge Turner (2016) personer som oppholder seg permanent i et fremmed land, men som har begrenset eller ingen tilgang til rettigheter som statsborger (citizen). Hermans et al. (2020) framholder at nettopp denne typen denizenship kjennetegner grupper av hjemløse migranter, men poengterer at det er lite kunnskap om disse gruppene.

Gruppen bostedsløse med midlertidig opphold i landet kjennetegnes av personer med en form for denizenship. En av disse gruppene er fattige tilreisende fra andre EU-land. De fleste livnærer seg

³² [US9734: Befolkningsstatistikk. Innvandrerbefolkningen, 1. januar 1997: Mange nye svenske innvandrere \(ssb.no\)](#)

³³ Denizanship type 2 betegner statsborgere med fulle rettighet som har mistet eller fått begrenset den reelle retten til deltakelse og tilgang til goder – omtales ikke her.

gjennom å tigge, samle flasker og strøjobber. Manglende tilknytning til det ordinære arbeidslivet begrenser gruppens rettigheter til tjenester og andre velferdsgoder. De får et minimumstilbud som delvis drives med frivillig, ubetalt innsats. Personene i denne gruppen lever som bostedsløse over lengre perioder her i landet. En annen gruppe med lignende legal status er arbeidsmigranter, som jobber i det svarte arbeidsmarkedet uten ordinær arbeidskontrakt eller helt uten kontrakt. Noen har bolig eller soveplass gjennom oppdragsgiver, eller de benytter de samme lavterskel overnattingsstilbudene og andre lavterskeltilbud som den førstnevnte gruppen (Dyb 2020, kap. 8). De fleste som tilhører disse gruppene og er statsborgere i et EU-land har rett til å oppholde seg i andre EU-land i avgrensede periode.

En tredje kategori er papirløse migranter, som heller ikke er en homogen gruppe. Gruppen omfatter personer som har fått avslag på asylsøknaden, men som ikke har forlatt landet, og personer som ikke har søkt om asyl eller oppholdstillatelse på andre vilkår, fordi de ikke kan regne med å få innvilget opphold. Utenlandske statsborgere som blir dømt til fengselsstraff kan bli utvist fra landet avhengig av type lovovertrødelse og strafferammen på lovbruddet. Utenlandske statsborgere med oppholdstillatelse kan bli utvist etter endt soning, og personer som ikke har oppholdstillatelse kan bli pålagt ventetid før de kan søke. En del personer, som blir utvist etter endt soning, blir av ulike årsaker værende i landet uten oppholdstillatelse. Papirløse migranter er ofte bostedsløse, eller de er i risikogruppen for å havne i bostedsløshet. En siste gruppe i kategorien bostedsløse med midlertidig opphold er norske statsborgere, som har vært ute av landet en periode, og som ikke har fast bopel i Norge. Personer i denne kategorien er registrert med midlertidig opphold i landet i siste kartlegging av bostedsløse. Det dreier seg om ganske få personer.

I kartleggingene i 2012 og 2016 er personer med midlertidig opphold i landet holdt utenfor populasjonen av bostedsløse. I 2020 er de medregnet populasjonen. Den viktigste årsaken til denne endringen er at de fleste synes å ha en sterkere tilknytning til landet, enn de som er registrert i denne kategorien tidligere. Dette er redegjort for i kapittel 7.6, men kort oppsummert dreier det seg blant annet om at 70 prosent er registrert av det ordinære tjenesteapparatet inkludert kriminalomsorgen, og 30 prosent er registrert av tjenester som har papirløse og fattige tilreisende som målgruppe.

I et bredere perspektiv, med en sannsynlig økning av personer med ulike former for «denizenship», er kanskje tiden inne for å inkludere denne gruppen eller deler av gruppen i populasjonen av bostedsløse. Det dreier seg i stor grad om personer som lever i den mest ekstreme formen for bostedsløshet. De sover ute, i akutttilbud der dagen må tilbringes ute og, for personer i det svarte arbeidsmarkedet, på byggeplasser eller irregulære innkvarteringer. De geopolitiske endringene i Europa og konflikter i andre deler av verden har medført flere endringer av kategoriene for å registrere hvor den bostedsløse personen er født. På et gitt tidspunkt ble det meningsløst å operere med Øst- og Vest-Europa, mens Europa innenfor og utenfor EU ble relevante kategorier. Midt-Østen som egen kategori ble lagt inn for å kunne fange opp eventuell bostedsløshet i kjølvannet av flyktingestrømmen fra regionen.

Inndeling i kategorier, som bestemmer omfanget av bostedsløshet og sammensetning av populasjonen, er resultat av politiske eller administrative beslutninger. I Sverige har administrative inndelinger resultert i at bostedsløse behandles ulikt, og paradoksalt nok slik at gruppen som er lettest å finne bolig til, blant annet barnefamilier, blir overlatt til seg selv, mens enslige menn med et rusproblem har blitt en viktig målgruppe (Sahlin 2020). De norske kartleggingene er anvendt som redskaper i styring og utvikling av det boligsosiale feltet. Blant annet er de brukt som grunnlag for å identifisere grupper med særskilte behov og, i neste omgang, følge med på om politikk og tiltak gir resultater, og om antallet definert som tilhørende gruppen går ned.

Beslutningen om å holde personer med midlertidig opphold i landet utenfor populasjonen er en administrativ beslutning, som er begrunnet med behovet for å ivareta tidsserien med sammenlignbare data. Et argument for å innlemme denne gruppen er at den er del av endring i de faktiske

forholdene og i sammensetningen av bostedsløsheten i landet, på samme måte som migrasjonsstrømmer har endret bildet av bostedsløshet ellers i Europa.

8.3 Nullvisjon

Politikere og statlig og lokal forvaltning setter mål om nullvisjon på en rekke ulike områder. Vi har for eksempel nullvisjon om ingen alvorlig skadde eller drepte i trafikken, nullvisjon om ingen alvorlige fallulykker hjemme blant eldre og nullvisjon for selvmord, som ble lansert i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot selvmord i 2021. Etter den store nedgangen i antall bostedsløse i Norge fra 2012 til 2016 er nullvisjon for politikk og arbeid med bostedsløshet blitt høyst aktuelt. Nullvisjon er nedfelt i regjeringens strategi for boligsosialt arbeid for perioden 2021–2024 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021). Den videre nedgangen i tallet på bostedsløse fra 2016 til 2020 er i seg selv et insentiv til å jobbe mot nullvisjon.

En rekke land og regjeringer i Europa og ellers har nedfelt et mål om nullvisjon for bostedsløshet. Dette er land der tallet på bostedsløse har gått opp i flere år. FEANTSA slår fast at null bostedsløse ikke er en fantasi men en høyst realistisk strategi. For å nå målet foreskriver FEANTSA (2018) en integrert strategi for å eliminere bostedsløshet. Strategien må inneholde følgende elementer:

- Den skal være basert på data om omfang av og profil på populasjonen av bostedsløse
- Den skal «lukke inngangsdøra», som betyr å rette fokus mot å hindre at folk blir bostedsløse
- Den skal «åpne bakdøra» i betydningen å finne en ny bolig raskt
- Bolig skal være første steget mot (re-)integrering
- Bygge infrastruktur mot fattigdom og boligmangel, blant annet sørge for tilgang til boliger

Videre poengterer FEANTSA at myndighetene må sette kvantitative mål og lage en tidslinje for mål og delmål. Det må også settes av midler til å nå målene. FEANTSA (2018, s.24) henviser til den norske nasjonale strategien *Bolig for velferd 2014–2020* og framholder den som et eksempel, som har med en rekke av de essensielle elementene i punktene over. Også den boligledede politikken som Norge har fulgt i en årrekke blir vektlagt. I Sverige, der boligperspektivet har en mindre plass i arbeidet, argumenterer forskere for en boligledet politikk og sterkere fokus på tilgang til boliger med ordinære leiekontrakter og forebygging av bostedsløshet (f.eks. Knutagård 2018). Det er midlertid vesentlig å merke seg at FEANTSA og den norske strategien nettopp vektlegger en integrert strategi, som involvere flere velferdsetater med «aksjer» i det komplekse problemet bostedsløshet. I regjeringens boligsosiale strategi for de neste årene er den samlede innsatsen ett av elementene:

«Nullvisjonen fordrer at alle som skal bidra til å forebygge og bekjempe bostedsløshet, slutter seg til ambisjonen. Det er avgjørende at det etablerte samarbeidet på de ulike forvaltningsnivåene og sektorene videreføres og forsterkes.» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021, 7).

I diskusjonen internasjonalt skiller det mellom absolutt null bostedsløshet og en funksjonell null (Allen, Benjaminsen, O'Sullivan, Pleace 2020). En gjennomgang av strategier mot bostedsløshet fra flere kontinent oppsummerer at funksjonell null refererer til at bostedsløsheten er på et håndterlig nivå. Det er for eksempel tilstrekkelig med tilrettelagte botilbud, herberger og andre tjenester til at bostedsløse får et godt tilbud, samtidig som det er mål om rask overgang til permanent bolig (Turner, Pakeman, Albanese 2017). I diskusjonen rundt kartleggingen i 2012 trekker Dyb og Johannessen (2013) fram likevektbegrepet, som i arbeidslivsforskningen benyttes om en «naturlig» ledighet blant annet som følge av ledighet mellom jobbskifter. Rapporten nøyer seg med å stille spørsmål om man må regne med at det alltid vil være en slags «naturlig bostedsløshet», fordi det ikke kan unngås at enkelte mister boligen sin. Boligsektoren i Norge er i all

hovedsak et marked av private aktører – boligeiere og private utleiery – og de offentlige instansene, som håndterer bostedsløshet, vil ha begrenset innflytelse. På den andre siden, i et land med svært begrenset omfang av bostedsløshet, vil en funksjonell nullvisjon ha begrenset effekt. Sammenlignet med de fleste andre stater er bostedsløshet i Norge et svært begrenset problem, og antall bostedsløse har det siste tiåret vært på vei ned. Slik funksjonell og absolutt null blir forstått og definert, vil det her i landet primært gi mening å ha en visjon om absolutt null. Norge er nær en såkalt funksjonell null per i dag.

Politikk og virkemidler for å redusere bostedsløshet er nedfelt i statlige strategier for boligsosialt arbeid, i andre statlige planer som opptrappingsplanen for rusfeltet, i lovverket og i lokale boligsosiale planer. En forutsetning for å nå nullvisjonen er at bostedsløshet er tydelig definert og operasjonalisert, slik at det finnes mål på at utviklingen går mot null. Her i landet har vi en godt innarbeidet definisjon, som ut fra forskningsbehov ikke er noen grunn til å endre. Selv med en god operasjonalisering av definisjonen oppstår det noen diffuse grenser og situasjoner. En problemstilling dreier seg om hvem som skal inkluderes. I dag er bostedsløse personer uten eller med begrensede rettigheter i landet ikke del av definisjonen, men de er med i kartleggingen.

En annen problemstilling, som har blitt synlig i kartleggingen i 2020, er kriteriene for en god nok eller tilstrekkelig bolig. Midlertidig botilbud har historisk vært og er et høyst differensiert tilbud, der kommunene har tatt i bruk de mulighetene som har vært til rådighet. I 2007 ble natthjem, som kun tilbyr en seng uten opphold på dagtid vurdert å ikke tilfredsstillende lovens krav til midlertidig botilbud. I 2020 er problemstillingen aktualisert av begrepet – og tilbudet – nødbolig. Kartleggingen gir indikasjoner på at nødbolig oppfattes på forskjellige måter i kommunene. Enkelte kommuner har registrert personer i nødbolig som bostedsløse. I andre kommuner er det signaler om at det anses som en permanent eller tilstrekkelig bolig. Det er også ulike standarder på nødboligene som tilbys. Det er behov for å avklare om nødbolig skal regnes som et midlertidig botilbud, og brukerne som bostedsløse, eller om det skal anses som en bolig.

Gode målsettinger kan ha utilsiktede virkninger. I en lang periode har arbeidet med bostedsløshet blitt premiært. Kommuner har for eksempel kunnet søke om midler fra Husbankens kompetansetilskudd, NAVs tilskudd til å utvikle oppfølgingstjenester til rusavhengige og andre tilskudd til brukere med særlige behov, som også har kommet arbeidet med bostedsløshet til gode. Målet med Husbankens kompetansetilskudd og tilskuddet til oppfølgingstjenester, som begge er avviklet som tilskuddsordninger, har vært utvikling av tilbudet til bostedsløse. I konkurranse om finansiering fra tilskuddsordninger kan det være en fordel å vise fram problemet, som i denne sammenhengen kan være et høyt antall bostedsløse. Nullvisjon kan ha motsatt effekt. Kartleggingene av bostedsløse innehar et element av konkurranse mellom kommuner om hvem som er «best i klassen», det vil si har størst reduksjon i antall bostedsløse. Selv om bostedsløshet er tydelig operasjonalisert, vil det alltid være (nye) gråsoner og inngang til å finne strengere avgrensinger av hvem som skal defineres innenfor og utenfor gruppen.

Studien av forklaringer på nedgangen i antall bostedsløse fra 2012 til 2020 understreker at nøkkelen ligger i langsiktig og vedvarende innsats. Nedgangen er et resultat av langsiktighet og tålmodighet parallelt med utvikling av det boligsosiale feltet og oppbygging av kompetanse (Dyb 2019). Sosiale problemer, inkludert bostedsløshet, lar seg ikke løse en gang for alle. Sosiale problemer vil oppstå i kjente og nye varianter, som krever vedvarende innsats og oppmerksomhet.

8.4 Punktvis oppsummering

- Det viktigste funnet i kartleggingen er at antall bostedsløse fortsetter å gå ned. Reduksjonen fra 2016 til 2020 er 15 prosent.
- Kartleggingen er gjennomført etter samme definisjon av bostedsløs og med samme metodikk siden 1996, og resultatene inngår i en tidsserie på 24 år.

- Kartleggingen gjennomføres av og registrerer bostedsløse i kontakt med hjelpeapparatet. Det er en begrensning i metodikken. En styrke er at hjelpeapparatet defineres bredt og ut over tjenester og tiltak for bostedsløse, slik at kartleggingen fanger opp «usynlige bostedsløse».
- Bostedsløse med midlertidig opphold i landet er i 2020 medregnet i populasjonen av bostedsløse. Gruppen ble kartlagt i 2012 og 2016 men ikke inkludert i populasjonen. Det framgår at flertallet har rettigheter til tjenester og/eller velferdsytelser, som har vært et kriterium for å inkluderes.
- Regjeringens strategi for boligsosialt arbeid 2021–2024 setter nullvisjon for bostedsløshet som mål. Med den store nedgangen i antall bostedsløse i Norge de siste åtte årene er en «funksjonell null» mer eller mindre nådd, og visjonen bør være en absolutt null.
- Denne typen mål og visjoner kan ha uønskede effekter ved for eksempel at det velges dårlige/ikke tilfredsstillende løsninger før å redusere antall bostedsløse.
- Norge har en god operasjonalisering av bostedsløshet. Det kan imidlertid være nødvendig med enda klarere konkretisering av hva som er tilfredsstillende og gode boforhold og, videre, hvem som skal med og hvem som skal defineres ut av populasjonen.

Litteratur

- Allen, M., Benjaminsen, L., O'Sullivan, E., Pleace, N. (2020) *Ending Homelessness? The Contrasting Experience of Denmark, Finland and Ireland*. Bristol: Polity Press
- Anderberg, M. & Dahlberg, M. (2019) Homelessness and Social Exclusion in Two Swedish Cities. *European Journal of Homelessness*, 19(1), 29–56
- Anderson, I., Dyb, E., Finnerty, J. (2016) The 'Arch of Prosperity' Revisited: Homeless Policy Change in North Western Europe. *Social Inclusion*, 4(4), 108–124 DOI: 10.17645/si.v4i4.675
- Barvik, H. & Flåto, M. (2018) *Housing First i Norge – En oppsummering av kunnskap om Housing First-tiltak i Norge*. Oslo: Husbanken. [Housing First i Norge - Veiviseren](#)
- Batterham, D. (2019) Defining "At-risk of Homelessness": Re-connecting Causes, Mechanisms and Risk. *Housing, Theory and Society*, 36(1) (Published online: 30 Nov 2017)
- Benjaminsen, L., Enemark, M. H., Jeppesen, T. (2020) *Hjemløshed i ungdommen: En registerbasert undersøgelse af unges forløb før og efter en hjemløshedssituation*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
- Benjaminsen, L., Dhalmann, H., Dyb, E., Knutagård, M., Lindén, J. (2020) Measurement of Homelessness in the Nordic Countries. *European Journal of Homelessness*, 14(3), 159–180
- Benjaminsen, L. (2019) *Hjemløshed i Danmark 2019. National kortlægning*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Benjaminsen, L. and Knutagård, M. (2016) Homelessness Research and Policy Development: Examples from the Nordic Countries. *European Journal of Homelessness*, 10(3), 45–66
- Benjaminsen, L. & Andrade, S. B. (2015). Testing a typology of homelessness across welfare regimes: Shelter use in Denmark and the USA. *Housing Studies*, 30(6), 858-876. DOI: 10.1080/02673037.2014.982517
- Benjaminsen, L. & Christensen, I. (2007) *Hjemløshed i Danmark 2007. National kortlægning*. SFI-rapport 07:22. København: SFI
- Bramley, G. & Fitzpatrick, S. (2018) Homelessness in the UK: Who is Most at Risk? *Housing Studies*, 33(1), 96–116
- Busch-Geertsema, V., Benjaminsen, L., Hrast, M. F., Pleace, N. (2015) *Extent and Profile of Homelessness in European Member States. A Statistical Update*. European Observatory on Homelessness
- Batterham, D. (2019) Homelessness as Capability Deprivation: A Conceptual Model. *Housing, Theory and Society*, 36:3, 274-297, DOI: [10.1080/14036096.2018.1481142](#)
- Clarke, A. (2016) The Prevalence of Rough Sleeping and Sofa Surfing Amongst Young People in the UK. *Social Inclusion*, 4(4). DOI: <http://dx.doi.org/10.17645/si.v4i4.597>
- Dyb, E. (2020) *Bostedsløs. Politikk og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Dyb, E. (2019) *Færre bostedsløse – hva er forklaringen*. NIBR-rapport 2019:9. Oslo: OsloMet/NIBR
- Dyb, E. (2017) Counting Homelessness and Politics: The Case of Norway. *European Journal of Homelessness*, 11(2), 15–37
- Dyb, E. and Lid, S. (2017) *Bostedsløse i Norge 2016 – en kartlegging*. NIBR-rapport 2017:13. Oslo: NIBR

- Dyb, E., Johannessen, K., Lied, C., Kvinge, T. (2013) Forklaringer på bostedsløshet. NIBR-rapport 2013:6. Oslo: NIBR
- Dyb, E. & Johannessen, K. (2013) Bostedsløse i Norge 2012 – en kartlegging. NIBR-rapport 2013:5. Oslo: NIBR
- Dyb, E. & Johannessen, K. (2009) *Bostedsløse i Norge - en kartlegging*. NIBR-rapport 2009:17. Oslo: NIBR
- Edgar, B. (2012) The ETHOS Definition and Classification of Homelessness and Housing Exclusion. *European Journal of Homelessness*, 6(2), 219–225
- Edgar, B., Meert, H. and Doherty, J. (2004) *Third Review of Statistics on Homelessness in Europe. Developing an Operational Definition of Homelessness*. European Observatory on Homelessness <http://www.feantsaresearch.org/download/3-20041762990330054027965.pdf> (august 2019)
- European Observatory on Homelessness (2015) *Extent and Profile of Homelessness in European Member States. Comparative studies on Homelessness*, No. 4 https://www.feantsaresearch.org/download/feantsa-studies_04-web24451152053828533981.pdf (august 2019)
- Favell, A. (2008) The New Face of East-West Migration in Europe, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34(5), 701–716
- FEANTSA (2018) *Third Overview of Housing Exclusion in Europe 2018* <https://www.feantsa.org/download/full-report-en1029873431323901915.pdf> (april 2021)
- Fitzpatrick, S, Bramley, G., Johnsen, S. (2013). Pathways into Multiple Exclusion Homelessness in Seven UK Cities. *Urban Studies*, (50)1, 148–168. DOI: 10.1177/0042098012452329
- Flåto, M. & Johannessen, K. (2010). Economic Strategies among Long-Term Homeless people: The Concept of Harvesting Economy. *European Journal of Homelessness*, 4, 89–109.
- Hansen, I.L.S.; Tofteng, M.; Flatval, V.S.; Holst, L.S. (2020) *Evaluering av opptrappingsplanen for rusfeltet. Fjerde statusrapport*. Oslo: FAFO
- Hansen, T., Dyb, E., Østerby, S. (2006): *Bostedsløse i Norge 2005 – en kartlegging*. Prosjektrapport 403. Oslo: Norges Byggforskningsinstitutt og Norsk institutt for by- og regionforskning
- Hansen, T., Holm, A., Østerby, S. (2004): *Bostedsløse i Norge 2003 – en kartlegging*. Prosjektrapport 371. Oslo: Norges Byggforskningsinstitutt og Norsk institutt for by- og regionforskning
- Hermans, K., Dyb, E., Knutagård, M., Novak-Zezula, S., Trummer, U. (2020) Migration and Homelessness: Measuring the Intersections. *European Journal of Homelessness*, 14(3), 13–34
- Johannessen, K. (2008). *Et liv mellom bygningene. En kvalitativ studie av bostedsløse personers hverdag*. Oslo: NIBR.
- Järvinen, M. (1993). *De nye hjemløse. Kvinder, fattigdom og vold*. Holte: Forlaget Socpol.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021) *Alle trenger er trygt hjem. Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken (2021-2024)* [oppdatert-versjon-alle-trenger-en-nytt-hjem.pdf \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Knutagård, M. (2018) Homelessness and Housing Exclusion in Sweden. *European Journal of Homelessness*, 12(2), 103–119
- Long, A.E., Sheridan, S., Gambi, L, Hoey, D. (2019) *Family Homelessness in Dublin: Causes, Housing Histories, and Finding a Home*. Dublin: Focus Ireland <https://www.focusireland.ie/wp->

- Löfstrand, C. (2005) *Hemlöshetens politik – lokal policy och praktik*. Malmö: Égalité
- McMordie, L. & Watts, B. (2018) The Northern Ireland Audit Office Report on Homelessness: A Missed Opportunity. *European Journal of Homelessness*, 12(2), 77–101
- Mayock, P. & Sheridan, S. (2012). *Womens 'Journeys' to Homelessness: Key Findings from a Biographical Study of Homeless Women in Ireland*. Research Paper 1. Dublin: School of Social Work and Social Policy and Children's Research Centre, Trinity College Dublin.
- Neale, J. (1997) Homelessness and Theory Reconsidered. *Housing Studies*, 12(1), 47-61
- Nordfeldt, M. (2012) A Dynamic Perspective on Homelessness: Homeless Families in Stockholm. *European Journal of Homelessness*, 6(1): 105-123
- Oslo Economic/NIBR (2020) *Evaluering av nasjonal strategi Bolig for velferd 2014–2020. Delrapport 1*.
- Pleace, N. (2010) Immigration and Homelessness. I: E. O'Sullivan, V. Busch-Geertsema, D. Quilgars, N. Pleace (Eds.) *Homelessness Research in Europe*. Brussels: FEANTSA
- Sahlin, I. (2020) Moving Targets: On reducing public responsibilities through re-categorising homeless people and refugees. *European Journal of Homelessness*, 14(1), 27–54
- Sahlin, I. (2012) The Logos of ETHOS. *European Journal of Homelessness*, 6(2), 227–235
- Sahlin, I. (2004) Central State and Homelessness Policies in Sweden: New Ways of Governing. *European Journal of Housing Policy*, 4(3), 346–367
- Sahlin, I. (1992) Hemlöshet – reflexioner kring ett begrepp. *Hemlöshet i Norden, NAD-publikasjon nr. 22*. Helsinki: NAD
- Tsemberis, S., Gulcar, L. & Nakae, M. (2004). Housing First, Consumer Choice, and Harm Reduction for Homeless Individuals with Dual Diagnosis. *American Journal of Public Health*, 94(4), 651–656.
- Turner, A., Pakeman, K., Albanese, T. (2017) *Discerning 'functional zero'. Considerations for Defining & Measuring an End to Homelessness in Canada*. Working paper. Calgary: University of Calgary/Canadian Observatory on Homelessness/The Homeless Hub
- Turner, B. (2016) We are All Denizens Now: On the Erosion of Citizenship. *Citizenship Studies*, 20(6-7), 679–692
- Ulfrstad, L-M. (1997) *Bostedsløs i Norge. Kartlegging av bostedsløse i kontakt med hjelpeapparatet*. Prosjektrapport 216, Norges byggforskningsinstitutt

Vedlegg 1

Respondenter og vekting

Respondentutvalget er satt sammen i samarbeid mellom NIBR og kommunene og delvis med helseforetakene for respondenter i spesialisthelsetjenesten. I kriminalomsorgen er alle enheter – fengsler og friomsorgskontor – med i utvalget. Det samme gjelder for krisesentrene. Sammensetningen av respondenter i kommunene har gått i retning av mer intern samordning og koordinering mellom tjenestene, som deltar i kartleggingen. Det gjelder i de store og større kommunene, der det er aktuelt med flere respondenter. Dersom kommunen har flere tjenester og enheter som deltar, kan samordning innebære at alle registreringsskjemaer sendes til én person eller én tjeneste, som koordinerer kartleggingen i kommunen. En alternativ samordning er at skjema sendes til flere respondenter i samme kommune, men at kommunen har ett respondentnummer. Erfaringen er at flere kommuner har samordnet besvarelsene og flere har brukt ett respondentnummer, også før dette ble mer systematisert. Det har medført at ubrukte respondentnumre er registrert som frafall av respondenter, selv om disse i realiteten har deltatt. Dette unngås ved at kommunen opererer med ett respondentnummer.

Vurdering av frafall (respondenter som ikke har svart) blir noe mer komplisert når kommunene organiserer datainnsamlingen på flere ulike måter. Registreringsskjemaet har et felt for å fylle ut type respondent (veiledning i registreringsskjemaet s. 4, vedlegg 3). Det gir en god indikasjon på hvem i kommunen som har fylt ut skjemaene, også i kommuner der utfyllingen er sentralisert. Når dette fungerer godt, vil kartleggingen bli grundig og gi rimelig sikre tall, selv om det kan medføre noe mindre kontroll med hvem som svarer og ikke svarer.

Respondentlisten omfatter et betydelig antall tjenester drevet av frivillige organisasjoner. Disse regnes inn under kommunale respondenter, fordi de stort sett driver tjenester på kontrakt med kommunene. Svarprosenten fra tjenester drevet av frivillige organisasjoner er generelt lavere enn fra de kommunale tjenestene. Noen av tjenestene drevet av frivillige melder inn ganske mange bostedsløse. Det er derfor grunn til å anta at større oppslutning fra denne respondentgruppen kunne vært et viktig bidrag til det helhetlige bildet. Det må imidlertid bemerkes at flere av lavterskeltilbudene drevet av frivillige organisasjoner har lite informasjon om brukerne, som begrenser muligheten til å fylle ut skjemaene. Noen fyller derfor ut skjemaet sammen med den bostedsløse personer. Det krever selvsagt mye innsats. Større oppslutning fra tjenester drevet av frivillige organisasjoner, er ønskelig og ville bidratt til et mer helhetlig bilde.

Frafall av respondenter medfører at en del bostedsløse personer ikke blir registrert i kartleggingen i uke 48. Frafall av respondenter kan vurderes på ulike måter. Et utgangspunkt kan være å anta at alle de som ikke svarer på undersøkelsen ikke kjenner til bostedsløse personer i uke 48, og at det er derfor de ikke svarer. Det er svært lite sannsynlig. Det kan være ulike grunner til at en respondent ikke svarer. Blant annet er denne formen for kartlegging tidkrevende, og erfaringen fra en rekke kartlegginger er at tid og ressurser er en barriere mot å delta. Noen glemmer å svare, og enkelte av disse svarer når de får en påminnelse. Bostedsløshet kan være et «usynlig» problem. En av de største gruppene bostedsløse er personer som oppholder midlertidig hos venner, kjente eller slektninger. De som blir registrert i denne gruppen er kjent for hjelpeapparatet. I kommuner som ikke har et tilbud, for eksempel ikke har midlertidig botilbud, akutt plasser, nødbolig eller lignende, kan bostedsløshet bli «usynlig». En del kommuner, i all hovedsak små kommuner, rapporterer at de ikke kjenner til bostedsløse i uke 48, mens bostedsløse med tilhørighet i kommunen blir registrert av en statlig respondent eller en annen kommune.

Prinsipper for vektning og vekt

Vekting av antall bostedsløse skal kompensere for frafall av respondenter og bostedsløse personer som ikke blir registrert på grunn av frafallet. Grunnlaget for vektning er svarprosent fra kommunene, frafall av respondenter og antall bostedsløse i kommunene. Som beskrevet i kapittel 1 er det ikke vektet for frafall i de fire største byene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. I disse kommunene er svarprosenten fra de sentrale respondentene god eller tilfredsstillende. De andre kommunene er for dette formålet delt inn fire grupper etter folketall, som i hovedsak følger kommuneinndelingen som er brukt i analysekapitlene i rapporten, men med én justering. Gruppen med innbyggertall fra 10.000 til 39.999 innbyggere utgjør en heterogen gruppe kommuner. Det er stor forskjell på en kommune med litt over 10.000 innbyggere og en kommune med nærmere 40.000 innbyggere. For formålet å analysere svarprosent og frafall og beregne vekt er denne gruppen delt i to; kommuner med 20.000–39.999 innbyggere og kommuner med 10.000–19.999 innbyggere. Gruppen med 40.000 innbyggere og over (minus storbyene) er lik den som benyttes ellers i rapporten. Det samme gjelder for gruppen med de minste kommunene, under 10.000 innbyggere, som også er den samme som er brukt ellers i rapporten.

Grunnlaget for å vekte opp antall registrerte bostedsløse er *andel av kommunene* i gruppen som har svart/ikke svart på undersøkelsen. Vekten skal kompensere for dem som ikke har svart. Antall – og andel av kommunene i gruppen – som har svart/ikke svart ligger til grunn for vekt. Andel kommuner blir kontrollert mot befolkning i kommunene. Dersom det er stort avvik mellom andel kommuner som har svart/ikke svart og andel av folketallet disse representerer, blir vekten justert for folketall.

Kommunegruppen med 40.000 innbyggere og over (minus de fire storbyene) omfatter 21 kommuner. 19 av kommunene har god eller tilfredsstillende deltakelse. Disse utgjør 90 prosent av kommunene. Disse 19 kommunene har 93,6 prosent av den totale befolkningen i kommunegruppen. Tre kommuner, som ikke har svart/ikke tilfredsstillende besvarelse, utgjør 10 prosent av antall kommuner og 6,4 prosent av folketallet. Avvik mellom antall kommuner og folketall, som ikke har svart er lite. Grunnlaget for vektning er et frafall på 10 prosent. Antall bostedsløse i denne kommunegruppen er vektet med 1,11.

Kommunegruppen 20.000–39.999 innbyggere omfatter 37 kommuner. 33 kommuner har svart på kartleggingen, fire kommuner har ikke svart. De 33 kommunene utgjør 89 prosent av kommunene i gruppen og representerer 90 prosent av befolkningen. De fire kommunene som ikke har svart utgjør 11 prosent av kommunene og 10 prosent av befolkningen. Antall bostedsløse i kommunegrupper er vektet med 1,11.

Kommunegruppen 10.000–19.999 innbyggere inkluderer 51 kommuner. 30 kommuner har deltatt i kartleggingen. De tilsvarer 59 prosent av kommune og en nøyaktig like stor andel av befolkningen i kommunegruppen. 21 kommuner, tilsvarende 41 prosent av kommunene og like stor andel av befolkningen, har ikke besvart undersøkelsen. Antall registrerte bostedsløse er vektet med 1,67.

Kommunegruppen med færre enn 10.000 innbyggere utgjør totalt 234 kommuner. Den største kommunen er Fauske med 9.739 innbyggere og den minste er Utsira med 198 innbyggere. Det finnes argumenter for å dele denne kommunegruppen i undergrupper for å beregne vekt for frafall. Argumentet mot er at denne kommunegruppen samlet registrerer et forholdsviss lite antall bostedsløse, slik at en ytterligere inndeling ikke ville fått stor betydning for det endelige antall bostedsløse. Frafall av respondenter/kommuner er om lag like stort i de store og små kommunene i gruppen. 92 av kommunen har svart på kartleggingen, som tilsvarer 38 prosent av alle kommunene og 43 prosent av befolkningen. 151 kommuner, 62 prosent, har ikke besvart undersøkelsen. Disse tilsvarer 57 prosent av befolkningen. Grunnlaget for vektning er et frafall på 60 prosent. Antall bostedsløse er vektet med 2,5.

Vedlegg 2-1

Kommuner >40.000	Antall bostedsløse							Bostedsløse pr 1000 innbyggere						
	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Bærum	95	55	160	95	93	52	164	0,74	0,46	1,40	0,87	0,88	0,51	1,69
Kristiansand^	58	87	125	170	126	94	186	0,52	0,98	1,50	2,12	1,65	1,29	2,69
Drammen^	58	75	129	85	106	54	108	0,57	1,10	2,00	1,38	1,86	0,96	2,04
Asker^	60	72	108	56	44	56	118	0,64	1,20	1,91	1,04	0,87	1,11	2,60
Lillestrøm^	21	51	48	16	8	48	-	0,24	1,03	0,97	0,35	0,18	1,18	-
Fredrikstad	48	94	113	43	67	48	90	0,58	1,19	1,50	0,59	0,96	0,69	1,37
Sandnes^	140	110	224	186	73	79	29	1,76	1,47	3,60	2,93	1,26	1,42	0,59
Tromsø	53	66	74	106	82	147	69	0,69	0,90	1,07	1,59	1,31	2,40	1,22
Ålesund^	18	24	41	52	50	39	-	0,27	0,51	0,92	1,23	1,24	0,98	-
Sandefjord^	18	17	49	52	46	67	18	0,28	0,37	1,11	1,22	1,10	1,65	0,48
Nordre Follo^	13	-	-	-	-	-	-	0,22	-	-	-	-	-	-
Sarpsborg	15	24	38	88	88	22	-	0,26	0,44	0,71	1,70	0,44	-	-
Tønsberg^	49	69	52	70	60	89	-	0,87	1,63	1,28	1,28	1,64	2,50	
Skien	10	23	52	74	47	50	-	0,18	0,43	0,99	1,44	1,86	0,93	1,03
Bodø	37	19	63	50	29	-	-	0,71	0,38	1,30	1,08	0,65	-	-
Moss^	22	30	52	-	-	-	-	0,45	0,93	1,69	-	-	-	-
Larvik^	*	45	49	20	20			0,02	1,03	1,14	0,85	0,49		
Arendal	*	34	40	39	39	68	29	0,04	0,77	0,93	1,36	0,98	1,72	0,74
Indre Østfold^	32	-	-	-	-	-	-	0,71	-	-	-	-	-	-
Karmøy	5	10	30	-	-	-	-	0,12	0,24	0,74	-	-	-	-
Lørenskog	32	26	24	-	-	-	-	0,77	0,70	0,71	-	-	-	-
Alle	784	(931) 878	-	-	-	-	-	0,56	0,85	1,43	1,35	1,17	1,35	1,53

* Færre enn fem innrapporterte bostedsløse

- ingen/ikke rapportert bostedsløse

^ Nye kommuner 1.1.20. Med nye kommuner summerer antall bostedsløse i 2016 til 931, antall i de 17 kommunene i 2016 er 878. Det siste tallet, 878, brukes i rapporten.

Vedlegg 2-2

	Antall bostedsløse per 1000 innbyggere							Andel bostedsløse per 1000 innbyggere						
	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996	2020	2016	2012	2008	2005	2003	1996
Ullensaker	37	20	-	-	-	-	-	0,93	0,58	-	-	-	-	-
Øygarden^	*	-	-	-	-	-	-	0,10	-	-	-	-	-	-
Haugesund	20	16	75	68	79	17	-	0,54	0,43	1,62	2,06	2,50	0,55	-
Porsgrunn	20	47	29	32	84	-	-	0,55	1,30	0,82	0,94	2,51	-	-
Ringsaker	15	17	40	20	18	12	21	0,43	0,50	1,21	0,62	0,58	0,38	0,67
Molde^	*	*	23	-	-	-	-	0,13	0,17	0,90	-	-	-	-
Halden	21	10	36	-	-	-	-	0,67	0,33	1,22	-	-	-	-
Hamar	16	30	47	-	-	-	-	0,51	1,00	1,62	-	-	-	-
Ringerike	11	*	-	-	-	-	-	0,36	0,07	-	-	-	-	-
Gjøvik	6	19	12	-	-	-	-	0,20	0,63	0,41	-	-	-	-
Askøy	8	14	18	-	-	-	-	0,27	0,51	0,69	-	-	-	-
Alver^	*	-	-	-	-	-	-	0,07	-	-	-	-	-	-
Lillehammer	5	9	13	6	10	21	-	0,18	0,32	0,49	0,74	0,68	0,40	0,86
Kongsberg	*	10	8	9	*	13	11	0,11	0,37	0,31	0,38	*	0,57	0,51
Horten	7	9	-	-	-	-	-	0,26	0,33	-	-	-	-	-
Sola	*	21	25	-	-	-	-	0,07	0,81	1,05	-	-	-	-
Lier	*	9	-	-	-	-	-	0,15	0,35	-	-	-	-	-
Færder^	12	-	-	-	-	-	-	0,45	-	-	-	-	-	-
Rana	*	39	44	-	-	-	-	0,08	1,49	1,72	-	-	-	-
Eidsvoll	7	*	-	-	-	-	-	0,28	0,05	-	-	-	-	-
Bjørnafjorden^	6	-	-	-	-	-	-	0,24	-	-	-	-	-	-
Harstad	*	32	20	-	-	-	-	0,08	1,30	0,85	-	-	-	-
Holmestrand^	10	21	9	-	-	-	11	0,40	1,96	0,88	-	-	-	-
Steinkjer^	7	*	12	-	-	-	-	0,29	0,10	0,56	-	-	-	-
Nittedal	*	16	-	-	-	-	-	0,08	0,68	-	-	-	-	-
Kristiansund	6	18	31	-	-	-	-	0,25	0,72	1,30	-	-	-	-
Stjørdal	9	7	14	-	-	-	-	0,37	0,29	0,63	-	-	-	-
Grimstad	-	23	-	-	-	-	-	-	1,03	-	-	-	-	-
Nes	16	31	36	13	9	*	*	0,69	1,50	1,85	0,70	0,50	*	0,13
Lindesnes^	*	-	-	-	-	-	-	0,04	-	-	-	-	-	-
Sunnfjord^	6	-	-	-	-	-	-	0,27	-	-	-	-	-	-
Narvik^	*	6	19	15	13	-	-	0,05	0,30	1,03	0,82	0,68	-	-

Elverum	19	7	23	-	-	-	-	0,89	0,32	1,14	-	-	-	-
Stange	7	4	5	16	5	8	13	0,33	0,22	0,26	0,85	0,29	0,44	0,74
Alta	10	*	37	-	-	-	-	0,06	0,06	1,92	-	-	-	-
Ås	*	*	-	-	-	-	-	0,06	0,06	-	-	-	-	-
Levanger	*	6	14	7	5	-	-	0,28	0,28	0,74	0,38	0,24	-	-
Nesodden	*	*	16	12	20	9	19	0,24	0,24	0,90	0,71	1,23	0,56	1,34
Klepp	-	*	16	18	12	*	*	-	0,12	0,90	1,14	0,83	*	*
Øvre Eiker	-	3	-	-	-	-	-	-	0,18	-	-	-	-	-
Hå	*	9	-	-	-	-	-	0,11	0,48	-	-	-	-	-
Time	*	3	38	35	16	10	-	0,16	0,18	2,27	2,26	1,09	0,72	-
Stord	*	*	10	23	18	28	19	0,11	0,12	0,56	1,35	1,17	1,72	1,21
Rælingen	8	7	35	5	19	-	-	0,43	0,38	2,16	0,33	*	-	-
Orkland^	13	-	-	-	-	-	-	0,71	-	-	-	-	-	-
Vestby	12	*	-	-	-	-	-	0,67	0,13	-	-	-	-	-
Kongsvinger	*	16	22	-	-	-	-	0,06	0,87	1,26	-	-	-	-
Aurskog-Høland^	*	*	-	-	-	-	-	0,06	0,14	-	-	-	-	-
Kinn^	*	-	-	-	-	-	-	0,12	-	-	-	-	-	-
Melhus	-	*	-	-	-	-	-	-	0,07	-	-	-	-	-
Frogn	*	*	-	-	-	-	-	0,13	0,07	-	-	-	-	-
Voss^	*	*	-	-	-	-	-	0,13	0,08	-	-	-	-	-
Namsos^	*	6	-	-	-	-	-	0,26	0,43	-	-	-	-	-
Østre Toten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Verdal	*	*	46	-	-	-	-	0,13	0,15	3,2	-	-	-	-
Senja^	5	-	-	-	-	-	-	0,34	-	-	-	-	-	-
Eigersund	*	*	-	-	-	-	-	0,14	0,3	-	-	-	-	-
Vennesla	6	*	-	-	-	-	-	0,41	0,23	-	-	-	-	-
Malvik	*	*	-	-	-	-	-	0,21	0,32	-	-	-	-	-
Nannestad	*	*	-	-	-	-	-	0,21	0,36	-	-	-	-	-
Modum	*	*	-	-	-	-	-	0,28	0,08	-	-	-	-	-
Bamble	6	14	-	-	-	-	-	0,43	1,02	-	-	-	-	-

Gran	*	-	-	-	-	-	-	0,07	-	-	-	-	-	-
Vestre Toten	*	-	-	-	-	-	-	0,30	-	-	-	-	-	-
Hustadvika^	*	-	-	-	-	-	-	0,30	-	-	-	-	-	-
Vefsn	6	16	-	-	-	-	-	0,45	1,16	-	-	-	-	-
Kvinnherad	*	*	-	-	-	-	-	0,08	0,17	-	-	-	-	-
Notodden	-	*	-	-	-	-	-	-	0,26	-	-	-	-	-
Strand	-	*	-	-	-	-	-	-	0,09	-	-	-	-	-
Gjesdal	7	12	-	-	-	-	-	0,58	1,03	-	-	-	-	-
Bømlo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sogndal^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hammerfest^	8	11	11	-	-	-	-	0,70	1,06	-	-	-	-	-
Vestvågøy	9	-	-	-	-	-	-	0,79	-	-	-	-	-	-
Randaberg	*	*	-	-	-	-	-	0,18	0,21	-	-	-	-	-
Enebakk	*	16	-	-	-	-	-	0,09	1,43	-	-	-	-	-
Lillesand	-	10	-	-	-	-	-	-	0,94	-	-	-	-	-
Tysvær	*	14	-	-	-	-	-	0,18	1,32	-	-	-	-	-
Ullensvang^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ørsta	-	*	-	-	-	-	-	-	0,42	-	-	-	-	-
Sortland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Volda^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Midt-Telemark^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kragerø	17	*	-	-	-	-	-	1,64	0,42	-	-	-	-	-
Lyngdal^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ørland^	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sør-Varanger	*	*	-	-	-	-	-	0,20	0,11	-	-	-	-	-
Indre Fosen^	5	-	-	-	-	-	-	0,50	-	-	-	-	-	-

* Færre enn fem innrapporterte bostedsløse - ingen/ikke rapportert bostedsløse ^ nye kommuner 1.1.20

Vedlegg 4-3

Kommuner <10.000 bostedsløse

	antall bostedsløse per 1000 innbyggere		andel bostedsløse per 1000 innbyggere	
	2020	2016	2020	2016
Fauske	*	6	0,10	0,59
Farsund	-	*	-	0,39
Nærøysund [^]	*	-	0,10	-
Vågan	*	-	0,21	-
Stad [^]	*	-	0,21	-
Sula	*	*	0,21	-
Lunner	*	*	0,22	0,42
Flekkefjord	*	*	0,22	0,83
Herøy (Møre og Romsdal)	*	*	0,11	0,42
Vindafjord	-	9	-	1,07
Ulstein	*	-	0,12	-
Giske	*	-	0,12	-
Kvam	*	-	0,12	-
Skaun	-	-	-	-
Rakkestad	*	*	0,12	0,37
Osterøy	*	*	0,25	0,24
Hadsel	*	23	0,12	2,79
Brønnøy	-	-	-	-
Sør-Odal	*	*	0,13	0,24
Løten	*	-	0,13	-
Sykkylven	*	-	0,13	-
Råde	*	-	0,13	-
Rauma	-	-	-	-
Alstahaug	*	24	0,13	3,29
Åsnes	-	-	-	-
Stryn	-	*	-	0,26
Sunndal	-	-	-	-
Oppdal	*	-	0,14	-
Gjerdrum	-	-	-	-
Jevnaker	-	-	-	-
Inderøy	*	*	0,29	0,28
Risør	8	8	1,17	1,09
Hole	-	-	-	-
Målselv	-	-	-	-
Nordre Land	-	-	-	-

Trysil	*	*	0,15	0,58
Vestnes	-	-	-	-
Nome	*	-	0,15	-
Nord-Aurdal	-	-	-	-
Meløy	-	-	-	-
Midtre Gauldal	-	*	-	0,3
Eidskog	-	*	-	0,61
Gausdal	-	9	-	1,51
Tvedestrand	*	*	0,66	0,31
Kvinesdal	*	-	0,33	-
Heim^	*	-	0,34	-
Froland	*	11	0,34	2,01
Surnadal	-	9	-	1,57
Gloppen	*	8	0,17	1,3
Averøy	*	8	0,17	1,29
Vadsø	*	*	0,17	0,61
Sveio	-	-	-	-
Sel	-	8	-	1,27
Våler (Viken)	*	*	0,17	0,73
Nord-Fron	-	-	-	-
Tinn	-	-	-	-
Søndre Land	*	*	0,36	0,65
Røros	-	-	-	-
Tynset	*	9	0,18	1,68
Balsfjord	-	*	-	0,66
Austevoll	*	-	0,38	-
Birkenes	-	-	-	-
Årdal	-	*	-	0,35
Hareid	*	-	0,19	-
Luster	-	-	-	-
Frøya	-	*	-	0,28
Øyer	-	-	-	-
Hitra^	-	-	-	-
Nord-Odal	*	*	0,20	0,24
Nordreisa	-	*	-	0,55
Ål	-	-	-	-
Saltdal	*	*	0,43	0,28
Hvaler	*		0,21	
Andøy	*	*	0,21	0,54
Grue	-	-	-	-
Gol	-	-	-	-
Sauda	-	-	-	-
Stranda	*	*	0,22	0,29
Hemnes		-	0,00	-
Hol	-	*	-	0,3

Øksnes	-	-	-	-
Ringebu	-	-	-	-
Åmot	-	-	-	-
Åfjord^	-	-	-	-
Tjeldsund^	-	-	-	-
Høyanger	-	-	-	-
Etne	-	-	-	-
Selbu	*	*	0,25	0,32
Drangedal	*		0,25	
Bardu	-	*	-	0,33
Porsanger - Porsángu - Porsanki	-	*	-	0,67
Vaksdal	-	*	-	0,32
Overhalla	-	-	-	-
Skiptvet	-	-	-	-
Suldal	-	*	-	0,69
Vinje	-	-	-	-
Våler (Innlandet)	-	-	-	-
Evje og Hornnes	-	-	-	-
Bremanger	-	-	-	-
Marker	-	-	-	-
Vågå	-	-	-	-
Aukra	-	-	-	-
Aure	-	-	-	-
Sigdal	-	-	-	-
Sørreisa	-	-	-	-
Sokndal	*	-	0,30	-
Nesbyen	-	-	-	-
Øystre Slidre	-	-	-	-
Lund	-	*	-	1,24
Fitjar	-	-	-	-
Nordkapp	-	*	-	0,41
Sør-Fron	-	*	-	0,85
Vanylven	-	-	-	-
Tingvoll	-	-	-	-
Askvoll	-	-	-	-
Sør-Aurdal	-	-	-	-
Skjervøy	-	-	-	-
Deatnu - Tana	-	-	-	-
Guovdageaidnu - Kautokeino	-	-	-	-
Seljord	-	-	-	-
Austrheim	*	-	0,35	-
Tysnes	-	-	-	-
Hurdal	*	-	1,40	-
Kvæfjord	-	-	-	-
Fjaler	*	*	0,71	0,47

Lyngen	-	-	-	-
Bjerkreim	-	-	-	-
Hamarøy^	-	*	-	1,47
Flesberg	-	-	-	-
Vik	-	-	-	-
Gjemnes	-	-	-	-
Kárásjohka - Karasjok	*	-	0,38	-
Frosta	*	-	0,38	-
Steigen	*	*	0,38	1,05
Hjelmeland	-	*	-	0,49
Bø	*	-	0,78	-
Dovre	*	*	0,39	0,99
Fjord^	-	-	-	-
Hemsedal	-	-	-	-
Rennebu	-	-	-	-
Samnanger	-	-	-	-
Sande	-	-	-	-
Nore og Uvdal	-	-	-	-
Alvdal	-	-	-	-
Gjerstad	-	-	-	-
Meråker	*	-	0,41	-
Stor-Elvdal	-	-	-	-
Kviteseid	-	*	-	0,55
Grong	-	-	-	-
Siljan	-	*	-	1,15
Gulen	-	-	-	-
Leirfjord	-	*	-	0,6
Lom	-	-	-	-
Båtsfjord	*	-	0,45	-
Krødsherad	*	-	0,45	-
Tokke	-	-	0,00	-
Karlsøy	*	-	0,45	-
Skjåk	-	-	-	-
Smøla	-	-	-	-
Salangen	*	*	0,47	1,8
Lærdal	-	*	-	0,62
Vestre Slidre	-	-	-	-
Vegårshei	-	-	-	-
Gáivuotna - Kåfjord - Kaivuono	-	-	-	-
Snåase - Snåsa	-	-	-	-
Lødingen	-	-	-	-
Vardø	-	-	-	-
Rindal	-	-	-	-
Holtålen	-	-	-	-
Lesja	-	-	-	-

Sømna	-	-	-	-
Gildeskål	*	*	0,51	0,66
Sørfold	-	-	-	-
Os	-	-	-	-
Lurøy	*	-	0,53	-
Åmli	-	-	-	-
Storfjord - Omasvuotna - Omasvuono	-	*	-	0,72
Sirdal	-	-	-	-
Aurland	-	*	-	0,76
Rendalen	-	-	-	-
Herøy (Nordland)	-	-	-	-
Nesna	-	-	-	-
Masfjorden	-	*	-	0,79
Hægebostad	-	-	-	-
Vang	-	-	-	-
Hjartdal	-	-	-	-
Tolga	-	*	-	0,83
Folldal	-	-	-	-
Grane	-	-	-	-
Nissedal	-	-	-	-
Bindal	-	-	-	-
Rollag	-	-	-	-
Dønna	-	*	-	0,96
Ibestad	-	-	-	-
Lierne	-	-	-	-
Evenes	-	-	-	-
Iveland	-	-	-	-
Hyllestad	-	-	-	-
Aremark	*	-	0,75	-
Hattfjelldal	-	-	-	-
Lebesby	-	*	-	1,02
Fyresdal	-	-	-	-
Etnedal	-	*	-	1,01
Flakstad	-	-	-	-
Engerdal	-	-	-	-
Høylandet	-	-	-	-
Måsøy	-	-	-	-
Rødøy	-	-	-	-
Vega	-	-	-	-
Kvænangen	-	*	-	1,09
Valle	-	-	-	-
Bygland	*	-	1,72	-
Gamvik	-	-	-	-
Flatanger	-	-	-	-

Gratangen	-	-	-	-
Dyrøy	-	-	-	-
Ulvik	-	-	-	-
Flå	-	-	-	-
Loabåk - Lavangen	-	-	-	-
Beiarn	*	-	0,98	-
Moskenes	-	-	-	-
Hasvik	-	-	-	-
Bykle	-	-	-	-
Berlevåg	-	-	-	-
Osen	*	-	1,05	-
Åseral	-	-	-	-
Unjárga - Nesseby	-	*	-	1,4
Eidfjord	-	-	-	-
Loppa	-	-	-	-
Bokn	-	-	-	-
Namsskogan	-	-	-	-
Solund	-	-	-	-
Tydal	-	-	-	-
Værøy	-	-	-	-
Leka	-	-	-	-
Fedje	-	-	-	-
Kvitsøy	-	-	-	-
Røst	-	-	-	-
Vevelstad	-	-	-	-
Raarvihke - Røyrvik	-	-	-	-
Træna	-	-	-	-
Modalen	-	-	-	-
Utsira	-	-	-	-

* Færre enn fem innrapporterte bostedsløse

- ingen/ikke rapportert bostedsløse

^ Nye kommuner 1.1.20

Vedlegg 2-4

Vedlegg 3, tabell 4: Kjennetegn ved og situasjoner bostedsløse er i, fire kommunegrupper etter innbyggertall og alle bostedsløse, 2020. Prosent. Viser andel som scorer på hver av variablene, tabellen summerer ikke til 100.

Kjennetegn	Storbyer	40.000 og over	10.000-39.999	<10.000	Alle
Kastet ut av boligen siste 6 mnd	19	19	28	24	21
Kastet ut pga ubetalt husleie/lån	8	11	13	10	10
Kastet ut pga utøvd skade, uro konflikt	12	12	18	17	13
Leiekontrakt utløp, fikk ikke fornyet	4	6	4	6	5
Tapt bolig pga samlivsbrudd, familiekonflikt	8	13	21	25	13
Utsatt for vold, trakassering, diskriminering	10	10	15	20	12
Bortfall av inntekt siste 6 mnd	6	6	9	11	7
Høy gjeld/gjeldsoffer	7	14	12	14	10
Ut av inst./avsluttet behandling ihh til plan	5	5	6	10	6
Ut av inst./avsluttet behandling før planlagt	6	5	5	10	6
Ut av barnevernets omsorg siste 6 mnd	1	1	1	1	1
Har en psykisk lidelse	35	34	38	31	35
Har en funksjonsnedsettelse	10	6	13	13	10
Har en somatisk sykdom og/eller skade	16	12	15	12	14
Avhengig av rusmidler	59	42	52	50	52
Venter på behandling, (rus/psyk.lidelse/el.a.)	10	7	11	8	9
Er i behandling, alle typer inkl. LAR	24	16	23	18	21
Søkt om kommunal bolig	28	40	32	29	32
Tildelt kommunal bolig, flytte innen 2 uker	2	5	8	6	5
Har ansvarsgruppe	20	10	15	10	16
Har individuell plan	5	6	6	3	5
Veteran etter tjeneste i intern. operasjoner	-	0	-	1	-
Oppholder seg midlertidig i landet	2	1	1	2	2
Løslatt fra fengsel/avsluttet soning	3	6	6	8	5

Vedlegg 3

LANDSDEKKENDE UNDERSØKELSE OM BOSTEDSLØSE 2020

REGISTRERINGSSKJEMA MED VEILEDNING

Unntas offentlighet, inneholder lenke og passord til nettskjema.

Definisjon av bostedsløs:

Som bostedsløs regnes personer som **ikke disponerer egen eid eller leid bolig**, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner eller kjente, personer som befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig. Som bostedsløs regnes også personer uten ordnet oppholdssted kommende natt.

Utdyping: En person regnes som **bostedsløs** dersom vedkommende er uten egen bolig og befinner seg i en av følgende situasjoner:

Situasjon 1. Personen mangler **tak over hodet** kommende natt. Herunder regnes personer som sover ute, i skur og lignende løsninger, som gir en form for ly.

Situasjon 2. Personen er henvist til **akutt** eller **midlertidig botilbud**, som for eksempel natthjem, varmestue, hospits, hybelhus uten leiekontrakt, pensjonat, hotell, krisesenter, campingvogn/-hytte på campingplass, krise-/overgangsbolig.

Situasjon 3. Personer under **kriminalomsorgen**, som skal løslates innen **2 måneder** og verken har egen eid eller leid bolig.

Situasjon 4. Personer i **institusjon**, som utskrives/avslutter behandling innen **2 måneder** og verken har egen eid eller leid bolig. Herunder regnes **alle typer institusjoner**, inkludert personer i **barnevernsinstitusjon**, som utskrives fra/går ut av barnevernets omsorg innen 2 måneder.

Situasjon 5. Personen bor midlertidig hos **venner, kjente** eller **slektninger**.

Som bostedsløs regnes ikke personer som bor i framleid bolig eller bor varig hos pårørende eller nær slektning.

Om utfylling av skjemaet:

- Registreringsperiode (personene skal være bostedsløs i denne perioden):
Uke 48 2020, f.o.m. mandag 23. november t.o.m. søndag 29. november
- Det skal fylles ut **1 (ett) skjema for hver bostedsløs**, som er i kontakt med eller kjent ved ditt tjenestested, eller som oppholder seg i institusjonen/enheten i løpet av registreringsperioden.
- Rubrikkene under rammen øverst på side 2 i skjemaet må fylles med initialer, fødselsår og fødselsdag i måneden. Dersom du ikke har nok kunnskap til å besvare hele spørreskjemaet, er det likevel viktig at du returnerer skjemaet med de opplysningene som er mulig å fylle ut.

Ytterligere veiledning til utfylling av skjemaet finner du på siste side i skjemaet og på

<https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/kartlegging-av-bostedslose-2020/kartlegging-2020>

Lenke til elektronisk spørreskjema: <https://response.questback>

Passord for å få tilgang til skjemaet: xxxxxxxx

Nettskjemaet åpnes for registrering f.o.m. 16. november kl. 07.00.

REGISTRERINGSSKJEMA **Respondentnummer: 0000**

Følger respondenten, ikke den enkelte bostedsløse. Nummeret brukes også ved elektronisk utfylling

2. Skjemaet er fylt ut ved følgende instans (veiledning bak):	5. Den bostedsløse personens hjemkommune:
4. Skjemaet er fylt ut av/sammen med den bostedsløse personen (sett kryss hvis ja) ☐	6. Den bostedsløse personens bydelstilhørighet (kun store kommuner):

Personens initialer (første fornavn, siste etternavn): (Må fylles ut for kvalitetskontroll)**Født** År: Dag (1-31): (Må fylles ut for kvalitetskontroll)Dersom initialer, fødselsår og -dag mangler, må skjemaet forkastes. Om dispensasjon fra taushetsplikten fra REK, NAV, Kriminalomsorgen, gå inn på lenke til informasjon (forsiden av dette skjemaet)**10. Kjønn:**

(Sett ett kryss)

- 1 Mann
2 Kvinne

11. Sivilstatus

(Sett ett kryss)

- 1 Enslig
2 Gift/samboende
3 Vet ikke

12. Fødeland

(Sett ett kryss)

- 1 Norge
2 Øvrige Norden
3 Øvrige EU-land (se baksiden)
4 Øvrige Europa inkl. Russland
5 Afrika
6 Midtøsten (se baksiden)
7 Øvrige Asia
8 Nord-, Mellom- og Sør-Amerika
9 Annet

13. Fullført utdanning

(Sett ett kryss)

- 1 Ikke fullført grunnskole
2 Grunnskole
3 Videregående skole
4 Høgskole-/universitet
5 Vet ikke

14. Har personen barn under 18 år?

(Sett ett kryss)

- 1 Ja → spørsmål 15
2 Nei → spørsmål 19
3 Vet ikke → spørsmål 19

15. Har personen omsorg for eller samværsrett med barn under 18 år?

(Sett ett kryss, fylles ut bare dersom personen har barn)

- 1 Daglig omsorg
2 Delt omsorg
3 Samværsrett (med/uten tilsyn)
4 Ikke omsorg el. samværsrett
5 Annet: _____ (spm 16 i nettskjema)
6 Vet ikke

17. Er personen bostedsløs sammen med sine mindreårige barn (under 18 år)?

(Sett ett kryss, fylles ut bare dersom personen har barn)

- 1 Ja → antall barn: (spm 18 i nettskjema)
2 Nei
3 Vet ikke

(Dersom barnet/barna er bostedsløse sammen med begge foreldrene, skal antall barn bare registreres på skjemaet for én av foreldrene)**19. Personens viktigste inntektskilde**

(Sett ett kryss)

- 1 Arbeidsinntekt
2 Dagpenger ved arbeidsløshet
3 Sykepenger
4 Studielån/-stipend
5 Pensjon (alderspensjon/annet)
6 Uforettrygd
7 Arbeidsavklaringspenger (AAP)
8 Kvalifiseringsstønad
9 Økonomisk sosialhjelp
10 Ingen kjente inntektskilder
11 Annet: _____ (spm 20 i nettskjema)
12 Vet ikke

21. Personens nåværende oppholdssted*(Sett ett kryss)*

- 1 Uten overnattingsmuligheter kommende natt
 2 Akutt overnatting der (deler av) dagen må tilbringes ute, f.eks. natthjem, varmestue, vintertilbud
 3 Midlertidig botilbud, f.eks. døgnovernatting, pensjonat, hybelhus, campingplass
 4 Krisesenter
 5 Institusjon (behandlings-/annen institusjon)
 6 Fengsel/under kriminalomsorgen
 7 Midlertidig hos venner, kjente, slektninger
 8 Annet: _____ (spm 22 i nettskjema)
 9 Vet ikke

23. Hvor lenge har personen vært i den situasjonen som er oppgitt i spm. 21?*(Sett ett kryss)*

- 1 Under en uke
 2 1 – 3 uker
 3 Mer enn 3 uker – 3 måneder
 4 Mer enn 3 måneder – 6 måneder
 5 Mer enn 6 måneder
 6 Vet ikke

24. Har personen en lang historie med bostedsløshet?*(Sett ett kryss)*

- 1 Tilbakevendende situasjon over flere år
 2 Varighet mer enn et halvt år
 3 Et nytt, akutt problem
 4 Annet: _____ (spm 25 i nettskjema)
 5 Vet ikke

26. Nedenfor har vi listet opp noen faktorer som kan inngå i situasjonen til en bostedsløs person.**Er personen etter din vurdering i eller berørt av noen av disse situasjonene?***Kryss av på alle situasjonene som passer for personen*

a. Personen er kastet ut av boligen sin siste 6 mnd.	☐
b. Kastet ut av bolig på grunn av ubetalt husleie/boliglån siste 6 mnd.	☐
c. Kastet ut av bolig pga. at personen har utøvd skade, uro og/eller konflikter siste 6 mnd.	☐
d. Leiekontrakten utløp og personen fikk ikke fornyet kontrakten siste 6 mnd.	☐
e. Tap av bolig pga. samlivsbrudd eller konflikt i familien siste 6 mnd.	☐
f. Personen har vært utsatt for vold, trakassering og/eller diskriminering siste 6 mnd.	☐
g. Personen har hatt bortfall av inntekt siste 6 mnd.	☐
h. Personen har høy gjeld/er gjeldsoffer	☐
i. Personen er utskrevet fra institusjon/avsluttet behandling i henhold til plan siste 6 mnd.	☐
j. Personer er utskrevet fra institusjon/avbrutt behandling for planlagt siste 6 mnd.	☐
k. Personen har gått ut av barnevernets omsorg siste 6 mnd.	☐
l. Personen er løslatt fra fengsel/avsluttet soning siste 6 mnd.	☐
m. Personen har en psykisk lidelse	☐
n. Personen har en funksjonsnedsettelse	☐
o. Personen har en somatisk sykdom og/eller skade	☐
p. Personen er avhengig av rusmidler	☐
q. Personen venter på å komme i behandling (rus, psykisk lidelse, annet)	☐
r. Personen er i behandling (alle typer behandling inkl. LAR)	☐
s. Personen har søkt om kommunal bolig	☐
t. Personen har fått tildelt/vedtak om egen bolig og skal flytte inn innen 2 uker	☐
u. Personen har ansvarsgruppe	☐
v. Personen har individuell plan	☐
w. Personen er veteran etter tjeneste i internasjonale operasjoner (utdyping, se baksiden)	☐
x. Personen oppholder seg midlertidig i landet (utdyping, se baksiden)	☐

Veiledning for utfylling av registreringskjemaet

«Skjemaet er fylt ut ved følgende instans» – kategorier i alfabetisk rekkefølge:

Dersom ingen av de følgende kategoriene passer, velg 'Annet' (l). Dersom flere alternativer passer, velg det du mener er mest dekkende.

a. Barnevernstjeneste/familiesenter	g. Midlertidig botilbud
b. Boligkontor/boligtjeneste	h. Natthjem/akuttovernatting
c. Dagtilbud (aktivitetssenter, kafe o.l.)	i. NAV
d. Helsetjeneste i kommune	j. Oppsøkende/utekontakt
e. Kriminalomsorgen	k. Spesialisthelsetjeneste
f. Krisesenter	l. Annet (passer ikke i de øvrige kategoriene)

Koden for **initialer, fødselsår og fødselsdag i måneden må fylles ut**. Koden brukes til å kontrollere eventuelle dobbeltregistreringer og er viktig for å kvalitetssikre undersøkelsen. Disse opplysningene slettes når prosjektet avsluttes 22. oktober 2021.

Selv om registreringskoden skulle være din eneste kunnskap om den bostedsløse personen, er det viktig at du fyller ut koden for at personen skal bli registrert som bostedsløs. Fyll ut skjemaet på grunnlag av saksopplysninger, din kunnskap om den enkelte så langt det er mulig, eller fyll ut skjemaet sammen med den bostedsløse personen.

Kryss av ett svaralternativ på hvert spørsmål. På noen av spørsmålene kan flere svaralternativer passe for den registrerte personen. Vi ber om at du krysser av på for eksempel viktigste inntektskilde (spørsmål 19). På spørsmålene i blokken, spørsmål 26, krysser du av bare på de som passer.

Spørsmål 12, «Øvrige EU-land»: Belgia, Bulgaria, Estland, Frankrike, Hellas, Irland, Kypros, Latvia, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederland, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Spania, Tsjekkia, Tyskland, Ungarn, Østerrike. Storbritannia inkluderes her, jfr. gjensidig avtale.

Spørsmål 12, «Midtøsten»: Bahrain, De forente arabiske emirater, De palestinske territoriene, Egypt, Irak, Iran, Israel, Jemen, Jordan, Kuwait, Libanon, Oman, Qatar, Saudi-Arabia, Syria.

Spørsmål 26 w: Person som har tjenestegjort militært i internasjonale operasjoner i FN eller NATO-regi etter 1945 og til dags dato.

Spørsmål 26 x: Personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og personer uten oppholdstillatelse i Norge.

Kontaktpersoner:

Evelyn Dyb evelyn@oslomet.no Tlf.

Hilde Hatleskog Zeiner hildehz@oslomet.no Tlf.

Dersom du/dere velger papirskjemaer sendes utfylte skjemaer til:

NIBR «Kartlegging 2020»
OsloMet storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo

Takk for hjelpen!